

HERMANNI CONRINGII /
CENSVRA DIPLOMATIS
QVOD
LVDOVICO IMPERATORI
fert acceptum
COENOBIVM LINDAVIENSE.

*Qua simul res Imperii & Regni Franco-
rum Ecclesiasticæ ac Civiles, seculi cumprimis
Carolovingici, illustrantur.*

RECVS. cl3 l3cc xxiii.

HERMANNI CONRINGII
CENSURA DIFFORMATIS

OVOD
LUDOVICO IMPERATORI

fest acceptum
COENOBIVM LINDAVIENSE

Qua simul res Imperii & Regni France
tum Ecclesiasticæ ac Civiles, sæculi corruptissimis

Carolus
Bayerische
Staatsbibliothek
MÜNCHEN

Recht. cl. 1300. xliii.

LIBERAE VRBIS IMPERIALIS
LINDAVIAE
NOBILISSIMIS AMPLISSIMIS
ET PRVDENTISSIMIS
CONSULIBVS
AC
SENATORIBVS,
TOTIQUE INCLVTAE REIPVBLICAE,

omnigenam felicitatem
precatur

HERMAN. CONRINGIVS.

Extus jam decimus annus agitur, quum
missis huc & grandi opere Heideriano
& Coenobialibus Vindiciis, rogatus
sum sententiam, de controversa Di-
plomatis illius auctoritate, quod Illustre in Urbe
Vestra

Vestra situm Coenobium, quasi a Ludovico Imperatore ante octingentos annos conditum, esse aliquandiu voluit pro norma potissima suae iniquae causae. Perlustravi tunc quae isthuc facere visa sunt, & expendi eo quo par erat studio omnia: nec dubitavi, probatis ab amplissimo Heidero vestro disputatis, etiam ipsemet Diploma, illud falsi & imposturae, rejectis quamlibet argutis & speciosis Hyperaspistae Coenobitici ad Heideriana responsionibus, jam tum condemnare. Quum rationes sententiae illius meae charta comprehendere inque lucem edere itidem postularet, etiam istum laborem haud defugere justum existimans, propediem me illud facturum fui pollicitus. Quin & otium aliquod tunc nactus incoepi calamum operi admove. Verum ille statim denuo manu est excussus: & ea tempora me deinceps exceperunt, ut de illo quidem nomine expungendo tantum non desperaverim. Quoties tamen vel libros traditos aspexi, vel accepi literas Vestras, promissam operam exposcentes, commotus fateor sum animo, cumque meis laboribus & molestiis quasi exposculavi, quod fidem praestare

stare prohiberent. Proximo tandem Februario
nonnihil præter solitum nactus liberioris otii: non
sine arcana delectatione, quod tandem aliquando
alieno me ære, ut sic dicam, solvere, & virum
hac etiam in re bonum agere liceret, fidei datæ
cætera (quod sine jactantia dixerim) si quis alius
servantissimus, tempus vacuum coepi argumento
huic impendere. Ex eo horis succisivis denique
nata est hæc Diplomatis Censura, quod illa quæ
antehac conscripseram, pridem periissent. Spero
autem vel nunc promissis stanti, longe nimium
moræ culpam Vos condonaturos: præsertim quan-
doquidem & deprecor, & simul justissimis excu-
sationibus haud equidem sum destitutus. Sed &
a Cœnobialibus Vindiciis nihil hætenus fuit peri-
culi Heiderianæ adversus Diplomatis existimatio-
nem institutæ disputationi. Saltim non apud eos,
qui Carolovingici ævi rerum sunt gnari, quique
procul odio & amore utrinque agitata justo exa-
mine arbitrari haud gravati sunt. Recte enim qui-
dem ac prudenter S. Augustinus: *Res falsa & ina-*
nis, nisi corrigatur, habet nonnunquam fidem: mul-
tique sunt homines iudicii parum firmi, qui nihil au-
diunt

*diunt legunt-ve, quod non credant, nisi refutatum
sciant.* Igiturque agnosco etiam ipsemet, multos
ex vulgo sequius indubie suspicatos de mota Diplo-
mati a primo Heidero integritatis controversia,
eosque in Coenobii partem factos esse pronos tan-
tum quod viderint ejus Hyperaspistica, etsi non
inspexerint multo minus qua æquum est cura le-
gerint. *Ast vanas populi voces audiendas non esse,*
pridem est sapientibus notum; & in vita satis est,
hisce solis non displicere: ab omnibus sane probari
frustra expectaveris. In ipso præterea Cæsareo fo-
ro ita sacrum illud σοφισμα Coenobialis Hyperaspistæ
de Ludovici Germanici Imperatorio titulo, ut &
alia ejus callida effugia excepta sunt, ut Caussidici
Coenobii ne quidem hisce amplius fidere fuerint
ausi, & Augusti iudices tanquam vana isthæc
omnia spreverint. Tametsi igitur justo tardius
ego nunc faciam officium, absque tamen inclytæ
Urbis Vestræ detrimento est saltim hætenus silen-
tium meum. Imo hujus mei operis nec imposte-
rum ego alium fructum fore arbitror, quam uti
justissima libertatis Vestræ causa undequaque,
etiam in populo, omnem iniquam suspicionem
effugiens,

effugiens , optime audiat. Enimvero Diploma
istud si non unice saltem præcipue est , quantum
judico , in id confictum , circa confinia (nisi fal-
lor) duodecimi & tertiidecimi seculi , quo tem-
pore Urbis Vestræ felicior pristino status invidos
Cœnobii oculos cæpit urere , ut specioso antiqui
juris prætextu partæ non ita pridem libertati vis
fieret , & in Brigantini vicem Cœnobium Urbi
imperaret. Plane quemadmodum immanis ille
equus olim in Trojæ *fabricata est machina muros.*
Nec sane deest , fateor & ego , color juris : si Diplo-
ma a Ludovico sit Imperatore conditum , in uni-
versam insulam , adeoque & in Urbem Vestram
Cœnobio saltem quondam imperium competiisse.
Saltem , ajo , quondam. Ineptus namque est &
iniquus Cœnobii conatus , obtentu illius Diploma-
tis vincere velle , etiam omni post tempore huc
usque jus illud priscum fuisse atque esse integrum.
Quis enim ignorat , ut aliarum omnium rerum
ita & jurium magnam esse vicissitudinem ? Ac pro-
inde neutiquam fas esse , sola veterum tabularum
vi prisca quæque sibi vindicare , si non eorundem
possessio manserit reliqua. Liquidissime autem
non

non semel jam dudum in magno vestro Heideriano opere est demonstratum, ea quæ scuto Diplomatis munitum sibi arrogat in Urbem Vestram Cœnobium, ab aliquot jam seculis extra possessionem ejus fuisse. Imo quod caput est, ab omni retro memoria, Cœnobio in Vestram inclutam Urbem nec minimum fuisse prætensi dominii. Ea sane de causa sperato effectu caruit hætenus Diplomatis commentum: carebit etiam posthac, quamdiu quidem recto & æquo sua manebit auctoritas. Multo minus autem potest ergo pro norma rerum Diploma, quamvis nævo omni destitutum, etiam nunc admitti. Haud tamen extra suspicionem possit esse Urbs Vestra, fateor, fraudati per injuriam Cœnobii prisco suo in universam insulam imperio, si quidem Diploma sese recte habeat. Et vero ea in re videre est deceptos viros quoque doctos & sapientes. Ut igitur non extra culpam duntaxat sed opinionem quoque culpæ inclyta Urbs Vestra sit, interest uti in omnium conscientiam veniat jactati adeo Diplomatis falsitas. Hoc unicum sane hinc expectari potest: nihil autem præterea, si ex vero quidem rem æstimemus. Nec Hyperaspista Cœno-
biticus

biticus qua alia parte nocere vobis potuit, quam
majorum vestrorum integræ famæ læsione, quam-
vis ex voto illi successisset Diplomatis defensio.
Quemadmodum autem in universum viri cujus-
libet boni est, omni studio etiam in id eniti, ut
quantum fieri potest, ne quidem in suspitione
vivat ullius sceleris: sic fortunata undique Urbe
Vestra dignam rem agitis, quod de majoribus
etiam Vestris aliquid sinistri quenquam opinari
haud permittatis. Et vero ingente omnium re-
rum felicitate illustrem Vestram Urbem Deus bea-
vit; quando sine omni in Germania nostra exem-
plo sedem illi dedit in divite insula, & quidem eo
loco, ut omnium rerum copia non ex vicinia dun-
taxat Brigantini lacus, sed ex Helvetia & Suevia,
omnique adeo veteri Vindelicia & norico, imo et-
iam ex Italia, ad vos abunde prompteque affluat,
& vicissim in omnes illas aliasque terras frequentis-
simis commerciis vestris devehatur: quando item
inclytam civitatem Vestram aliquot jam seculis
evexit ad eminentem illam liberarum Imperii Ur-
bium dignitatem: cum primis vero dum religiosa
pietate populum Vestrum omnem instituit, & pru-
den-

dente Senatu tranquille hæcenus moderatur. Magna sane hæc sunt divinæ in Vos benignitatis documenta. Quibus accessit haud leve illud, quod in mediis feralis belli Germanici fluctibus, nulla Vos hostilis violentia populata sit; quodque Cœnobiales injuriæ, quæ potentia aliorum subnixæ ingens minabantur malum, pace & lege publica iterum sint compressæ, pristino Vobis reddito in subditos imperio. Tantam igitur felicitatem turbari calumniis, obtentu commentitii Diplomatis sparsis, indignum utique fuerit. Me sane læsa innocentia vestra nunquam non commovit; hisce proximis mensibus præcipue calcar addidit, & stimulavit ad defensionem eo majore cura & diligentia instituentam, quo major Cœnobialium fautorum fuit de Hyperaspistici libri robore jactantia. Non dubito autem, post Heiderianam præclaram hoc etiam in argumento præstitam operam, Diploma omne ita jam confossum abs me esse, ut imposterum nunquam sit orcinum caput iterum erecturum. Non enim quidem vestigia omnia Cœnobitici Hyperaspistæ secutus fui, ac proinde non nisi quædam tetigi eorum quæ prolixè in libro a pagina septima
deci-

decima usque ad nonagesimam quartam variis appendicibus sunt agitata; præterii tamen illa duntaxat ideo, quoniam a negotio Diplomatis plane divagantur, indecens autem sit in parergis occupari, præsertim si illa jam agitare nullum operæ fuerit pretium. Sunt autem meo quidem iudicio, tantum non omnia isthæc, præterquam quod ad Diplomatis defensionem nihil faciant, frivola, & nullius momenti. Si placuerit tamen Cœnobialibus, non solius Diplomatis causa pænitere, habebunt forte & hi illorum conatus propediem quo in ruborem adigantur. Cæterum in Diplomatis censura, quod mihi negotii nunc solum esse datum credidi, & Heideriana argumenta plæraque (quædam enim neglexi, ut minus Hyperaspistæ Cœnobiali fastidii creem) vindicavi pariter roboravitque, & complura nova ex mea, ut ita loquar, pharetra deprompsi. Ultra illa autem quidquam adferre, frustra arbitror futurum. Quoniam vero omnia in Vestræ inclutæ civitatis existimationem, Vestroque instinctu elaboravi, Vobis cumprimis, ceu par est, illa nunc offero dedicoque. Sed & confido haud ingratum futurum hoc quicquid est exigui

gui quamvis muneris, saltim argumento, & meo
in Civitatem Vestram studio. Quo nemini teme-
re cedere ætatem omnem equidem allaborabo.
Deum interim supplex venerabor, uti quemadmo-
dum hætenus ita porro felicitate omnigena illu-
strem rempublicam Vestram pergat profequi.

Helmstadii in Acad. Julia XII Julii

Anno clc l c lxxii.

INDEX

INDEX CAPITVM.

- CAPVT I.** *Historia & status controversiæ. Heideriana de Diplomate Cœnobii Lindaviensis sententia approbatur. Nec tamen fas esse, ut propterea Cœnobium illud cuiquam succenseat: sed componere sese illud debere ad exemplum Romanæ Curie.* Pag. 1
- CAPVT II.** *Diploma Ludovicum proponitur: quale illud ab ipsomet Hyperaspista publicato est libro exhibitum.* 3
- CAPVT III.** *Varia Ludovici Pii Imperatoris sacra Diplomata, ad quæ Cœnobiale erit examinandum.* 11
- CAPVT IV.** *Diplomata complura Ludovici Germaniæ Regis, filii Pii Imperatoris, quem Cœnobialis vindex vult esse conditorem controversi Diplomatis, proposita, uti cum his possit illud Lindaviense comparari.* 25
- CAPVT V.** *Nec Ludovicum Pium, nec Ludovicum Lotbarii filium, qui soli seculo Christiano nono Imperatores audierunt, adeoque nullum Ludovicum Imperatorem, Cœnobiale Diploma condidisse. In nonnullis tamen referre illud Ludovici Pii diplomata, cum primis ea quæ anno Imperii XXVI sunt lata, ac proinde etiam hoc ipso commissum falsi crimen prodere.* 65
- CAPVT VI.** *Ludovicum Pii filium nec fuisse nec audisse, vivo quidem Lotbarii filio Ludovico, Imperatorem: proptereaque Diploma illud Cœnobiale non esse Ludovici illius, astringitur contra Hyperaspistam.* 78
- CAPVT VII.** *A nonnullis scriptoribus Germanicum Ludovicum Pii filium Imperatorio cognomento esse quidem appellatum, sed per errorem, & demum a seculo usque unde-*
-)()(3

undecimo. In eodem errore autem hæsisse ipsum quoque
Diplomatis Cœnobialis fabricatorem ; ac proinde illud
aliquot demum post Ludovicum , cuius nomine est pro-
mulgatum , seculis esse confictum. 103

CAPVT VIII. Præterquam quod non Germanici sed Pii Lu-
dovici , atque adeo alieno Sigillo & Manus signo , Di-
plomati Lindauiensi sit subscriptum , falso referre illud ,
se conditum anno Ludovici Germanici vicesimo sexto ,
aut Dominico octingentesimo sexagesimo sexto , ostendi-
tur certissimis indiciis. Quoniam scilicet illo anno ,
Comes Palatii non Adalbertus sed Ansfridus : Archi-
capellanus non Hugo sed VViegarius : hujus Vicarius
non Hirminritus sed Albertus Subdiaconus : nec Po-
dami Ludovicus versatus : Indictio item non secunda
sed quarta decima , fuerit. 122

CAPVT IX. Contra quam Diploma dicit de Adelberto unico
conditore Cœnobii , demonstratur fuisse tres conditores :
interque eos neminem Adalbertum appellatum aut Co-
mitem Palatii fuisse. 132

CAPVT X. Famam de Adalberto conditore Cœnobii unice na-
tam esse ex Diplomate. Quæcunque autem de illo sive
Hyperaspista sive alii scriptores referunt , haud nitiullo
aliquo veteris ævi testimonio , sed meras esse gerras aut
inanes conjecturas : in uniuersum & sibi mutuo , &
ipsi etiam Diplomatis fabulæ illa aduersari. 146

CAPITIS X. Pars Altera. Examen septem de Adalberto per-
que eum condito Cœnobio narrationum. 159

CAPVT XI. *Neminem ætate veterum Francorum Regum aut Imperatorum audiisse Comitem SACRI Palatii. Quum tamen in Diplomate ita usurpetur Adalbertus, indicio id certo esse, non illud Diploma confectum seculo Christiano nono: per autem verosimile, ab impostore esse fabricatum post tempora denique Friderici primi Imperatoris. Ingens porro discrimen esse, inter Comites Palatii & Comites Palatinos provinciarum, demonstratur aduersus Hyperaspistam & alios.* 185

CAPVT XII. *Circa eos, quorum intercessione privilegium esse datum refert Diploma, duo falsi crimina impostorem commississe; alterum quasi Imperator Episcopos titulo ILLUSTRVM appellauerit, alterum quasi intercessorum unus fuerit Rabanus Maurus Archiepiscopus Moguntinus.* 205

CAPVT XIII. *Falso in Diplomate asseri, quod jam tum Cœnobium fuerit situm in insula, ibique initio statim constructum: illud enim post demum, seculo Christi decimo, in insulam translatum, antebac autem alibi fuisse conditum.* 228

CAPVT XIV. *Falso in Diplomate affirmari, jam illo tempore Cœnobium esse dictum Lindaugiam. Illud enim nomen aliquot demum post seculis, nec nisi raro, cepisse etiam Cœnobio attribui: cum fuisset antebac soli insulae & oppido proprium. Occasione data demonstratur præterea aduersus calumnias Cœnobialium; oppidum Lindaugiam longe esse Cœnobio antiquius, & quando hoc in insulam confugit tunc oppidum illud in non condemn-*

demnendo jam fuisse statu, Eschachium quoque libera-
tunc fuisse conditione nec Cœnobii imperio unquam ob-
noxium, in Urbem etiam Lindaugiam cum ante tum post
Eschachiorum in insulam commigrationem nullam Cœ-
nobio jurisdictionem fuisse. 245

CAPITIS XIV. Pars Altera. Calumniæ quædam Cœnobial-
es de Urbe Lindaugia & Eschachio diluuntur. 250

CAPVT XV. Ex iis quæ de postulati Adalbertini persuasiva
ratione narrantur, ut & quæ de sacris Precibus con-
stituuntur, Diploma falsi suspectum merito esse debere.
279

CAPVT XVI. Aliorum trium falsi criminum, circa Mone-
tam Ducem & Advocatum commissorum, Diploma
convincitur. 296

CAPVT XVII. Et formas literarum, & Ziphras in scriben-
do adhibitas, & subjectum æræ Christi annum, indicare,
Diploma longe esse seculo Nono recentius. 315

CAPVT XVIII. Diploma perpetuis notis confossum denuo
producitur, orco imposterum tradendum. 324

CAPVT XIX. Quæ generatim pro Diplomatis fide possint vi-
deri facere proponuntur & diluuntur.

CENSURA DIPLOMATIS
 QVOD LVDOVICO IMPERA-
 TORI FERT ACCEPTVM
 COENOBIVM LINDAVIENSE.

CAPVT I.

*Historia & status controversiæ. Heideriana de Diplomate
 Cœnobii Lindaviensis sententia approbatur. Nec tamen fas
 esse, ut propterea Cœnobium illud cuiquam succenseat: sed
 componere sese illud debere ad exemplum
 Romanæ Curia.*

Uum inclutæ Imperiali Urbi Lindaviæ, fer-
 vente ferali nupero bello Germanico, multæ
 & solito longe graviores controversiæ fuissent
 motæ, obtentu iurium ejus quod ibidem est se-
 cularis Virginum Illustris Cœnobii, Urbs fre-
 ta causæ suæ fiducia, publico omnium æquo-
 rum hominum judicio res suas committere non dubitavit;
 ac proinde lites omnes grandi volumine, coram universa
 Germania, media inter arma, anno seculi hujus tertio post
 quadragesimum, vulgavit atque exposuit. Inter alia vero
 Autor operis, fidem atque auctoritatem illius Diplomatis,
 quod Cœnobium ante octingentos amplius annos, ab Im-
 peratore Ludovico, sibi esse concessum jactitat, acriter im-
 pugnavit.

pugnavit. Nihil perinde illustrem illum Conventum videtur pupugisse: etsi nulla non magni operis pars causam Urbis omnem adversus infestos ejus conatus animose tueretur. Nec enim integro illi volumini, aut reliquarum ejus partium aliqui, in lucem quidem editum reposuit quidquam: solum vero illud suum Ludovicianum Diploma defendere instituit libro singulari multarum plagularum, magnaue cura conscripto & publicato. Prodiit ille anno quadragesimo septimo Embsii, quod ad Rhenum est non incelebre opidum, vernaculo titulo: *Standhaffte Rettung und Beweifung* &c.

Neutri scripto auctoris nomen est additum, indubie offensæ declinandæ causa. Fertur tamen, Urbis partes defendisse Danielelem Heiderum magni nominis Jurisconsultum: pro fide autem Diplomatis pugnavisse collatitia opera complures quidem, præcipue tamen Henricum Wangenereck Iesuiticæ sodalitatis clara item fama scriptorem. Priori narrationi jubet credere scribendi ratio perquam diligens & accurata, inque ea elucens non Juris duntaxat Civilis & Canonici sed omnium, cum primis veterum, Germanici Imperii rerum insolens peritia. Quæ raræ hujus temporis dotes ita exornant commentarium etiam utrumque De Imperialium Urbium Advocatiis, qui indubie auctorem habent Danielelem Heiderum, etsi itidem nomen dissimulent, ut non possit & alterum illud volumen grande nisi ab optimo illo & doctissimo sene profectum esse. Verum ut de Urbici operis auctore non dubito, ita de patrono Cœnobitici scripti neutram in partem quidquam possum adfirmare. Non enim mihi quidquam Wangenereckianum visum, unde saltim conjectura me ducat ad illum auctorem sive asserendum sive negandum. Legi enim quidem libellum viri, nomine addito oppositum Scioppianæ Politicæ Pædiæ: sed argumentum plane est alienum ab omni historia. Legi & alterum librum Ernesti de

Eusebiis

Eusebiis nomine confictum, quem Wangenereckii esse fide dignis magnis testibus accepi: est autem nec ille argumenti Historici. Cujusmodi cum sit quo de jam agimus, haftenus quidem ex iis non licet de hujus auctore quidquam suspicari. In utroque autem libello isthoc cum deprehenderim ingenium flagrans odio Protestantium partium, studiosum suæ factionis, iniquum, acre tamen & perindustrium, & varia doctum, (id quod ostendi, nisi fallor, clarissime, cum libello de Pace perpetua Protestantibus danda, tum in Animadversionibus ad Scioppium,) eaque omnia in Coenobii libro itidem emineant, nihil video causæ quur non existimem ex eadem pharetra & hunc prodiisse. Sed & non omnino sibi similis scribendi ratio videtur probare non unam manum.

Quomodocunque autem hæc sese habent, in parvo equidem discrimine colloco: quoniam non quis dicat sed quid dicatur est æstimandum. Absit etiam ut Auctoris ratione habita, alterutri operi vel addam vel detraham quidquam justæ laudis. Ingenue sane confiteor, certare pene utrumque scriptum inusitata industria promendi ea quæ ad rem faciunt, atque Germaniæ monumentorum veterum ac recentium notitia. Quin & hoc addo, ita a Wangenereckio, siue quis fuerit alius, causam Coenobii actam, ut possit illa videri plærisque etiam doctorum vero consentanea. Eo tamen quo par est studio omnibus utriusque scripti excussis, non possum equidem non in Heiderianam sententiam concedere. Quapropter etiam rogatus sententiam dicere, haud dubito illius defensionem nunc suscipere. Et vero docebo, non duntaxat *ὑπερβολικῶς* esse illud Ludovici Imperatoris diploma, sed etiam recentioris foeturæ, trecentis amplius annis post ævum Carolovingicum denique confictum.

Illam meam operam odium & obtrectiones adversæ partis ejusque fautorum concitaturam, non equidem dubito.

Non enim me fugiunt seculi mores: atque adeo quam immodeste & inique jam tum vir optimus Heiderus sit exceptus, quantumvis illi ne verbum quidem acrius excidisset; ut mitiora mihi promittere neutiquam liceat. Nec tamen video, justam succensendi causam hominibus illis oppugnatione Diplomatis præberi: si quidem alia eis non desint quibus sibi possessa tueantur. Vtut enim hoc diploma ex prisco ævo unicum Cœnobio superesse Hyperaspistes passim ingeminet, & dolens conqueratur, a primo Heidero fidem auctoritatemque ejus sollicitatam, cum antehac fuerit habitum sacrosanctum & collocatum in thesauris; non tamen est quod vereatur Cœnobium sinistri quidquam, si alia illius prætensa jura recte sese habeant, & proinde excidat duntaxat novis ausis huic vano Diplomati superstruendis. Oportet enim utique quemlibet contentum esse juste partis bonis, non autem velle malis artibus alteri quod suum est eripere, & ditescere alieno: multo minus secius gerere sese fas est ad sanctimoniam singularis leges adstrictis cælibum & virginum choris.

Complura porro sunt exempla in eodem hærentium luto & Cœnobiorum & aliorum ex omni Cleri ordine, qui insperato patefactis suarum hætenus carissimarum tabularum vitiis, tranquillo animo cesserunt veritati. Nolo nunc iis recensendis impendere operam: satis est, si Cœnobium ad Romanorum Paparum, quibus ut Christi Vicariis nihil majus in hoc mundo esse pie indubie credit, mores sese componat. Vivo adhuc S. Augustino, non dubitaverant illis missis ad Africæ Concilia legatis, Sardicenses Canones pro Nicænis fraudulenter substituere, eorumque prætextu sibi transmarinas ex Africa appellationes vindicare. Cum autem essent convicti falsimoniam, ejusque rei æternum monumentum Actis Conciliorum suorum Africani patres fecissent inseri, illa ipsa Acta in Codicem Canonum Romanum Dionysius

fuis Exiguus Romæ transtulit Justiniano Cæsare: ac lecta illa
 sunt in Codice isthoc Romano & passim Ecclesiis commen-
 data ab ipsismet Papis, tantum abest ut illi quidem succensue-
 rint productæ in lucem veritati. Octavo seculo iidem Papæ
 commentitiæ Constantini Magni Imperatoris donationis ob-
 tentu, fecerunt per Pipinum, Carolum Magnum, & Cæsarum
 alios, bonam Italiæ partem sibi dari, & retinent illam hodie-
 que; vix tamen quisquam, Curia Romanæ quamvis maxime
 addictus, veteratoriam fraudem non agnoscit hac tempestate,
 multo vero maximi aperte detestantur: nec tamen hujus quid-
 quam Curia improbat aut videtur ferre ægre. Sub finem
 pene sequentis seculi noni, Isidori Hispalensis nomine, ex
 orco prodiit collectio quædam Epistolarum Romanorum Præ-
 sulum a B. Clemente ad Siricium usque, ab impuro quodam,
 vafro tamen, nebulone conficta. Illas confestim Nicolaus I
 Papa Episcopos Galliæ ceu genuinos jussit recipere: succes-
 sores suum Canonici Juris Corpus ex iis potissimum fecerunt
 constitui, atque ita illas Apostolica sua auctoritate tanquam
 regiminis Ecclesiastici normam universis Ecclesiis obtruse-
 runt, non minus per illas quam per alias Bullas suas ordina-
 rias velut ex cathedra detonantes. Fatetur Illustrissimus Pa-
 risiensis Archi-Episcopus, vir summæ eruditionis pariter &
 dignitatis, Petrus de Marca l. tertio de Concordia Sacerdotii
 & Imperii c. v. per illas Epistolas *Antiquo juri, universalis Eccle-*
sia assensu roborato, successisse jus novum, paulatimque usu invaluisse
per Occidentis provincias. Idem c. 6. §. 4. affirmat, *summum caput in*
quo Jus novum ab antiquo differt in eo jam constitui, quod suprema
potestas, quam in plerisque causis judicandis synodi provinciales obti-
nebant, penitus extincta sit & ad solum Pontificem revocata, & ea
que in canonibus condendis versatur sit adeo imminuta, ut Pontifici
soli constitutionum condendarum onus ex eo incubuerit. Ejusdem
 operis l. 7. c. 20. §. 1. itidem scribit: *Sub secunda Regum nostro-*

rum dynastia novum Jus Canonicum in Ecclesiam Gallicanam aequè ac in ceteras Occidentis provincias introduci cœptum est, inventis eam in rem supposititiis veterum Romanorum Pontificum epistolis, in quibus extant quamplurima constituta, prorsus adversa veterum Canonum statutis. Fuit illius fraudis ignara omnis Ecclesia Occidentis per annos pene sexcentos, donec superiore seculo primi Magdeburgenses illam detexerunt. Multitationes enim Henrici Kalteisen nemo pene attendit. Longe itaque in maiore fuerunt auctoritate & diutius Epistolæ illæ supposititiæ quam Diploma Ludovici. Pro earum fide contra Magdeburgenses acerrime & magna doctrinæ specie pugnavit Franciscus Turrianus Iesuita: qui cum neutiquam meretur comparari Wangenereckius. Tandem vero manus veritati dederunt ipsæmet columnæ Romanæ Ecclesiæ Baronius, Bellarminus, Petavius, Sirmondus, & quisquis hodie est eruditior ipsiusmet Iesuiticæ etiam sodalitatis. Nec tamen fremit propterea Romana Pontificum Curia, non incandescit, sed prudenter dissimulat proditam quamvis inveteratam & in ipsum monarchiæ suæ fundamentum confictam falsitatem atque imposturam.

Licebit utique ad illa illustria exempla mores suos componere etiam Cœnobio: poteritque illud non minus contentum esse semel institutis a Wangenereckio vindiciis, perinde atque post Turriani irritos sudores Romana Curia jam acquiescit. Nec vero ego vel verbulo acerbior irritabo bilem sceminarum, aut eorum qui iis patrocinantur indignationem; sed rationibus duntaxat & rerum testimoniis contendam; ceu fieri par est in palæstra veritatis.

CAPUT II.

*Diploma Ludovicianum proponitur : quale illud ab ipsomet
Cænobii hyperaspista publicato est libro ex-
hibitum.*

QUandoquidem igitur propositum nobis est, Diploma illud, quod Lindaviense Cænobium tantopere commendat & Ludovico Imperatori adscribit, falsi convincere, ante omnia illud proferendum hic in medium fuerit. Habetur autem istud etiam in Opere Heideriano pag. 724, sed in nonnullis quoad verba & scriptionem & Ludovici imaginem diversum. Nos vero exprimemus illud, quale initio libri sui Cænobialis Hyperaspista exhibuit. Vtrum illud omnibus apicibus conveniat cum autographo, quod ille gloriatur, nec ne, non est nostrum asserere: nec enim licet nobis collationem instituere. Examinandum itaque illud fuerit, quemadmodum accepimus, & quidem ab ipsomet Hyperaspista. Dabimus vero hic bona fide. Si discrepaverit fortassis autographum, non nobis sed Hyperaspistæ imputetur. Habet igitur sese Diploma illud hunc in modum.

*IN NOMINE DOMINI DEI SALVATORIS nostri
Iesu Christi Ludovicus Divina repropiciante clementia Im-
perator Augustus. Si locis Deo dicatis quippiam muneris con-
ferimus, & Imperialis munificentiae morem exequimur, & Di-
vinum per hoc nobis favorem facilius conciliandum confidi-
mus. Idcirco noverit Collegium omnium fidelium nostrorum
praesentium videlicet & futurorum : Qualiter Adalbertus
fidelis*

fidelis Vasallus noster, & Sacri Palatii Comes, presentibus scilicet nonnullis fidelium nostrorum Principibus nostram adiens celsitudinem, obtulit obtutibus nostris quoddam Cœnobium Sanctimonialium nomine Lindaugia, situm intra lacum Vvithsee & constructum in honore sanctæ Dei Genitricis Mariæ. Quod idem Adalbertus pro salute & remedio animarum omnium Parentum suorum & suæ, primo fundavit, omnibusque suis Allodiis augmentavit, & jure Dei servitium ibi ordinavit. Sed ne deinceps laudes Divinæ & regulares discipline ibidem deficerent, dignitatem nostram per interventum fidelium nostrorum Illustrium Rabani scilicet sanctæ Moguntinæ Ecclesiæ Metropolitæ: nec non Salomonis videlicet Constantiensis Ecclesiæ præsulis, postulavit: quatenus pro redemptione animæ nostræ nec non parentum nostrorum eidem monasterio aliquid muneris conferremus, & eandem libertatem & iustitiam, quam Constantiensis habet Ecclesia in omni regulari iure concederemus. Cujus rationabili & ut credimus, divinitus illi instinctæ petitioni libenti animo assensum præbentes, decrevimus ita fieri, & secundum Dei iudicationem ac fidelium nostrorum suggestionem hoc nostræ auctoritatis præceptum iussimus inde conscribi. Per quod decernimus atque omnino iubemus, quatenus prænominatus sacer locus habeat, possideat, quidquid ex libera hæreditate præfati fidelis nostri fiscus noster sperare debeat, in tributis, in monetis, in teloneis, navigationibus, ac liber, salvus ac quietus sine cujuslibet personæ contradictione vel molestatione prorsus permaneat, & in dispositione Abbatissæ ejusdem Mona-

*Monasterii consistat. Statuimus quoque per ejusdem auctorita-
tis munitionem, ut nullus publicus Iudex, neque Dux, neque Co-
mes, aut quislibet ex Iudiciaria potestate Ecclesias, Curtes, aut
loca, vel agros, seu reliquas possessiones memorato Monaste-
rio presenti tempore subjacentes, vel quæ deinceps in jus &
Dominium ejusdem Monasterii divinæ pietatis augmento per-
venerint, ad causas audiendas, vel freda exigenda, vel para-
tas faciendas, aut homines etiam tam ingenuos quam & servos,
super terram ejusdem Monasterii commanentes distringendos
nec ullas redibiciones vel bannos, aut illicitas occasiones re-
quirendas, seu ullum publicum placitum habendum ullis tem-
poribus ingredi, vel ea, quæ supra memorata sunt, exigere
presumat: aut censuales homines siue familiæ, in quibuscun-
que locis sint constituti, parere habeant; & coram nullo Co-
mite regant, aut bannum persolvant, aut seculare negotium
habeant, nisi coram Abbatissa vel ipsius Monasterii Advocato.
Idem autem Advocatus bis in anno, semel in Æstate, secundo
in hyeme placitum habeat, sed ultra 12 equos nullum adducat,
& tunc honeste procuretur. Quicquid placitando adquisierit,
duæ inde partes erunt Abbatisse, tertia Advocati. Nullum
domus Dei servientem sine Abbatisse vel ipsius consensu ad
judicium cogat. Nullum de familia sine justa sociorum suorum
deliberatione dampnet vel coherceat. Nullum subadvocatum
vel exactorem sine Abbatisse permissione sibi constituat. Nihil
privati muneris vel servitii a quolibet loco, siue Curte siue
acella ruris, quasi ex debito & statuto sibi jure exigat. Man-*

fiones seu pernoctationes undique in locis ejusdem Monasterii, frequentare caveat. Quod si ultra statutum nostrum alicubi placitare voluerit, ipse de tertia sui parte ibidem sibi contingente provideat, quod ad sumptum habere debeat. Nisi forte aliqua de causa ab Abbatissa illuc vocetur, a qua tunc decenter sibi exhibeatur quod oportet. Proinde si quisque Advocatus hæc statuta obstinata audacia transgressus fuerit, nisi sane resipuerit, sexaginta libras auri optimi, triginta palatio nostro, triginta supradicto monasterio persolvat, & ipsa advocatia cum cæteris commodis in perpetuum careat. Nos quoque supradicti fidelis Vasalli nostri petitionibus & voluntati per omnia satisfacere cupientes, firmissima largitate constituimus: Vt quando divina vocatione Abbatisse præfati Monasterii ex hac luce migraverint, quamdiu ipsæ sanctimoniales inter se tales invenire poterint, quæ ipsam congregationem secundum regulam suam bene regere prævaleant, eligant. Sin autem, firmissimam licentiam alias eligendi Dominas cum Consensu Regis vel Imperatoris habeant. Si quis autem homo cujuslibet potestatis existens, ausu temerario contra hoc privilegium agere præsumpserit, aut præfatum Vener. Monasterium, vel aliquas pertinentias ejus beneficiæ causa cuiquam homini concedere temptaverit, nisi resipuerit & his nostris institutis adqueverit, nomen & memoriale illius de libro vitæ subtractum maneat in æternum maledictum. Hæc autem superius comprehensa, pro emolumento animæ nostræ, ad idem Monasterium contulimus: quatenus Abbatissa ejusque consorores nec non Cononici Sanctissimæ Virginis Mariæ

ibi famulates stipendium necessarium habeant, & pro nobis alacrius Dei misericordiam exorare procurent. Et ut hæc nostra imperialis auctoritas plenior in Dei nomine obtineat vigorem, Annuli nostri impressione adsigniri iussimus.

Haftenus Diplomatis verba ipsa. Quoniam vero Defensor fidem suam probaturus subscriptionem illius fecit singulari tabula ænea exprimi, operæ judicavimus pretium futurum, si idem etiam a nobis fiat; præsertim quia præbet illa ipsa tabula non unum magnum falsi documentum. Quantum vero per artificem licuit, nostra hæc optime refert illam quam produxit Cœnobii Hyperaspista.

CAPUT III.

Varia Ludovici Pii Imperatoris sacra Diplomata, ad quæ Cœnobiale erit examinandum.

Possit jam statim Censura Diplomatis Cœnobialis institui: in rem tamen videtur fore; si præmittamus ex illo ævo, quo Cœnobiale illud conditum creditur, petita alia quoque nonnulla, & quidem de quibus dubitari non potest esse genuina. Utrique enim necessum est, ut illius ævi moribus sit Cœnobiale quoque consentaneum, si etiam illud fuerit bonæ notæ. Quod si sane a reliquis diversæ hoc plane fuerit formæ, non potest non vel eo ipso falsitatis esse suspectum. Reperiuntur autem illa Diplomata in variis scriptis dispersa. Quæ omnia consulere, sive per negotia sive per librorum defectum, non licet universis, quorum tamen iudicio omne hoc submitti optamus. Eapropter ipsi nos volumus illa potius non sine labore colligere, quam vel aliis esse molesti, vel morari justam controversiæ existimationem.

Omnia tamen ex Carolino ævo diplomata congerere, neque exigit hoc institutum, neque non nimis fuerit operosum. Eoque vix tangemus nunc quidem alia, quam quæ itidem versantur circa Coenobiorum dotationes, aut Imperatorias Regiasque dotationum confirmationes. Nec tamen vel illa etiam omnia, sed sola ista quæ Ludovicus Pius Imperator, ejusque filius Ludovicus Germaniæ Rex, conscribi fecerunt. Atque hæc quidem, quoniam Hyperaspista Coenobii etiam suum illud Ludovico isti Germaniæ Regi fert acceptum. Illa autem, quandoquidem res docebit, solum Ludovicum Pium Imperatorio nomine in Germania audivisse; & reperiri in Diplomate isthoc Coenobiali nonnulla, quæ uni illi Pio Imperatori possunt convenire.

Dabimus vero utriusque Ludovici Diplomata seorsim, ne fiat confusio; utque appareat eo rectius, quæ fuerit ab unoquoque observata scribendi ratio. Et nunc quidem producemus primum Ludovici Pii Imperatoris Privilegia, quo & temporis simul dignitatisque habeatur ratio.

Quoniam vero Diplomatum ejusmodi alia aliis magis sunt integra, initium faciemus ab iis, quæ reliquis sunt perfectiora: deinceps alia subjungemus. Omnium autem Pii Imperatoris Diplomatum, quæ quidem typis edita venere in manus nostras, integerrimum est unicum illud quod simul ex more illius seculi non tantum habet signum nominis subscriptum sed etiam appressam imaginem. Debet illud orbis inusitatae industriæ Ferdinandi Episcopi & Principis Paderbornensis, Monasteriensisque hodie Coadjutoris: literatissimi profecto sine exemplo Principis, & summi tempestatis hujus universæ præcipue autem Germaniæ nostræ ornamenti. Conscripsit scilicet ille ediditque cum alia foecundi ingenii æterna volumina, tum in patriæ & dioeceseos suæ decus, ante hosce
tres

tres annos nomine diffimulato unum edidit, titulo: *Monumenta Paderbornensia ex Historia Romana Francica Saxonica eruta & notis illustrata*: propediem nova editione auctius & illustrius proditutum. Illius operis fini cum alia adjuncta sunt Diplomata, tum hoc quod jam exhibebimus, retenta quam Illustrissimus Princeps præmisit inscriptione.

Privilegium Ludovici Pii Imperatoris Caroli Magni filii Paderbornensi Ecclesiæ datum IV Non. April. Anno VIII Imperii, qui est annus Christi 822.

IN NOMINE DOMINI DEI ET SALVATORIS nostri Iesu Christi Hludovicus divina ordinante providentia Imperator Augustus. Si erga loca divinis cultibus mancipata propter amorem Dei ejusque in eis locis sibi famulantes beneficia potiora largimur præmium apud Dominum æternæ remunerationis nobis rependi non diffidimus. Igitur notum esse volumus cunctis fidelibus nostris, præsentibus scilicet & futuris quia venerabilis vir Baderadus Episcopus Ecclesiæ quæ est constructa in honore sanctæ Mariæ semper Virginis & sancti Kiliani in loco qui dicitur Paderbrunno missa petitione deprecatus est ut prædictam sedem cum omnibus ad se juste & legaliter moderno tempore pertinentibus vel aspicientibus sub nostra tuitione & immunitatis defensione cum rebus & mancipiis constitueremus quod ita & fecisse omnium fidelium nostrorum cognoscat industria. Precipientes ergo jubemus ut nullus judex publicus vel quislibet ex judiciaria potestate in Ecclesias aut loca vel agros seu reliquas possessiones memoratæ Ecclesiæ quas moderno tempore infra ditionem imperii nostri legibus possidet vel quæ deinceps in

jure ipsius loci voluerit divina pietas augeri ad causas judicario more audiendas vel freda exigenda aut mansiones vel paratas faciendas aut fidejussores tollendos aut homines ipsius Ecclesie contrarationem distringendos nec ullas redibitiones vel illicitas occasiones requirendas ullo unquam tempore ingredi audeat vel ea quae supra memorata sunt penitus exigere praesumat. Sed liceat memorato Episcopo suisque successoribus res praedictae Ecclesiae cum omnibus quas possidet quieto ordine possidere & nostro fideliter parere imperio. Quicquid vero fiscus exinde sperare potuerit totum nos pro aeterna remuneratione praedictae Ecclesiae ad stipendia pauperum & luminaria concinnanda concedimus qualiter melius delectet clericos in eadem sede degentes pro nobis conjuge & prole nostra Domini misericordiam exorare & ut hac auctoritas per futura tempora melius conservetur manu propria subter firmavimus & anuli nostri inpressione signari jussimus.

Signum

POS
HIL

Hludovici serenissimi Imperatoris

Hirminmarus Diaconus ad vicem Fridagisi
Abbatis recognovi

Data quarto Non. April. anno VIII Imperii domni Hludovici
piissimi augusti Indictione XV. actum aquis grani palatio re-
gio. In dei nomine feliciter amen.

Addu-

Adducto Diplomati suppar fortassis est illud quod Erpoldus Lindenbrogius ex Tabulario Hamburgensis Ecclesiæ depromptum, primo loco collocavit inter Hamburgensia Diplomata, addita *Scriptoribus Rerum Germanicarum Septemtrionalium vicinorumque populorum diversis* sua cura Francofurti seculi huius nono anno editis. Addita enim sunt cum integra subscriptio, tum sigilla duo: alterum referens personam Imperatorio paludamento indutam cum mitra coronata, & altera manu avem, forte aquilam, sinistra globum cum imposita cruce: alterum ædem sacram exprimens. Verumtamen argumentum Diplomatis plane est alienum ab eo quod nunc agimus. Conceditur enim illo Diplomate, seu potius injungitur, Sacri Evangelii prædicatio, per omnes gentes Septentrionales, Danos, Suecos, Norwegos, Grunlandos, Hallingalandos, Islandos, Scritovindos, ut & per Orientales, ad mare scilicet Balthicum habitantes populos. Quapropter etiam sigilla plane sunt diversa ab eo more, qui obtinebat tum temporis in obsignandis Diplommatibus aliis, de quibus nunc nobis res est. Hinc nullum etiam fuerit pretium operæ, illud quidem Diploma integrum hoc loco exhibere. Dabimus tamen ejus & initium & finem, cum sua quidem inscriptione, verum sine sigillis.

Cui visum tamen fuerit tanti, aut placuerit pium hoc antiqui ævi monumentum lustrare, quod utique saltim sanctitas argumenti probo cuivis propemodum mandat, poterit illud eo quem indicavimus loco reperire. Nos manebamus nunc intra limites nostri instituti.

IN NOMINE DOMINI DEI ET SALVATORIS
nostri Iesu Christi. Hludovicus divina favente & propi-
tante clementia Imperator Augustus. Si specialibus cujusque
fidelium

fidelium nostrorum necessitatibus prospectius subveniendum esse Imperialis auctoritas monstrat, quanto magis ad debitam generalitatis providentiam æquum dignumque pertinet, ut Ecclesiæ Catholicæ atque Apostolicæ, quam Christus pretioso sanguine redemit, eamque nobis tuendam regendamque commisit, piam ac sollicitam in cunctis oportet gerere curam, Et ut in ejus prospectu vel exaltatione congruam exhibeamus diligentiam novis ad ejus necessitatem vel utilitatem atque dignitatem pertinentibus rebus, nova imo necessaria Et utilia provideamus constituta. Et.

Et ut hac autoritas sui vigoris perpetuam obtineat firmitatem, manu propria subter eam firmavimus, Et sigilli nostri impressione signare jussimus.

Signum Hludo

vici piissimi Imperatoris

Hirminmarus Notarius ad vicem Theodonis recognovi.

*Data Idus Maii Anno XXI Imperii Domini Hlodevvici
piissimi Augusti, Indictione XII.*

*Actum Aquisgrani in Palatio Regio, in Dei nomine feliciter,
Amen. Anno Domini Jesu Christi DCCCXXXIV.*

Adjun-

Adjungere æque integra alia Ludovici Pii Imperatoris diplomata non possumus : nec enim hætenus quidem in manus nostras inciderunt. Cogimur igitur contenti nunc esse binis illis. Addemus tamen duo ejusdem Piissimi Imperatoris diplomata, sed nulla subscriptione aut signo, multo minus Imperatoria imagine munita. Quoniam nihil sit causæ quare de illorum fide dubitemus.

Accepimus autem illud quod proxime subsequitur ex farragine Privilegiorum, quam Historiæ Episcoporum Ultrajectensium addidit Wilhelmus Heda: juxta editionem, quæ Ultrajecti anno 1642 curante Arnolde Buchelio Jurisconsulto prodiit simulque doctissimis illius notis est illustrata. Continetur vero in rebus Episcopi septimi Rixfridi p. 45.

IN NOMINE DOMINI DEI ET SALVATORIS nostri Iesu Christi. Ludovicus divina ordinante providentia Imperator Augustus. Imperialem celsitudinem decet prædecessorum suorum pia facta non solum inviolabiliter conservare, sed etiam censuræ suæ auctoritate confirmare. Unde noverit industria seu sagacitas omnium fidelium nostrorum, tam præsentium quam & futurorum, quia Rixfridus venerabilis vir, Veteris Trajecti Ecclesiæ Episcopus, quæ est constructa in honore S. Martini Confessoris, vel cæterorum sanctorum, detulit mansuetudini nostræ, quasdam auctoritates constitutionum, qualiter Dominus & genitor noster Carolus, bonæ memoriæ piissimus Imperator Aug. & avus noster Pipinus & antecessores eorum, ad ipsam Ecclesiam concessisset omnem decimam, de mancipiis, terris, ac de teloniis, vel de negotio, vel de omni re,
C
unde-

undecunque ad partem Regiam Fiscus telonium exigere aut accipere videbatur, & ut homines ejusdem Ecclesiae sub mundi-burdo & tuitione ipsius Ecclesiae existerent, nec non & in ripis in Dorestado, ut nec bannum aut fredum, aut coniectum, quod ab ipsis Verscot vocatur, contingere aut exactare praesumeret, & quisquis ex negotiatoribus in eorum ripas intrare voluisset nullam contentionem ex hoc fecisset eis, nec mansiones in eorum domibus sine permissu eorum accipere auderent, nec eorum res dum vixerint auferre, aut post mortem eorum contingere, nec ullo modo eis in aliqua re calumniam generare quis praesumeret, qui in illa decima parte, vel sub mundi-burdo Ecclesiae S. Martini consistant; videlicet ut sicut illi de illis novem partibus aliquid accipere vel usurpare nec velint nec possint, ita & procuratores Reip. de eadem decima parte accipere aut usurpare ad Fiscum non praesumant. Qualiter Praesul ipsius Ecclesiae, cum omni Clero & populo sibi subiecto alimoniam ministrare, & luminaria in eadem sede continuare, atque gentiles qui ad Christianitatem convertuntur alere & docere possit. Ob firmitatem tamen bujus rei postulavit a nobis praedictus Episcopus, ut paternum sive praedecessorum nostrorum Regum morem sequentes, ejusmodi nostrae auctoritatis praecipuum, ob amorem Dei & reverentiam S. Martini, circa ipsam Ecclesiam fieri censeremus. Cujus petitioni libenti animo aurem accommodare placuit, & per hanc nostram auctoritatem confirmare, ut omnem decimam, tam de mancipiis, quam de terris, aut de telonio, aut de negotio, vel unde-

undecunque ad partem Regiam jus Fisci censum exigere debet, vel de omnibus quæ supra scripta sunt, præfata Ecclesia libero in perpetuum jure possideat. Et ne quis contingere aut injuriam interpellationem facere præsumat, sed sicut a Domino Imperatore, & avo nostro, & antecessoribus Regibus, a nobis per hanc auctoritatem constitutum est atque confirmatum, ita omni tempore inviolabiliter conservetur atque custodiatur. Quatenus ipsos servos Dei, qui ibidem consistunt cum eorum Pontifice, & illos quos a gentili ritu ad Christi veram converterunt fidem, pro nobis, conjuge, proleque nostra, & omni populo Christiano, jugiter misericordiam Dei exorare delectet. Et ut hæc auctoritas melius ab omnibus credatur, & diligentius conservetur, manu propria subscripsimus, & annuli nostri impressione signari fecimus. Signum Ludovici Serenissimi Imperatoris. Data XVII Kalend. Aprilis anno XI, Christo propitio, Imperii Domini Ludovici piissimi Augusti, indictione secunda. Actum Aquisgrani Palatio Regio. In Dei nomine feliciter Amen. Helisachar recognovit.

Hactenus Diploma Ultrajectinum. Subjungemus jam & aliud, Gandensi celebri quondam Flandriæ Monasterio concessum ab Ludovico Pio Imperatore: & quidem quale illud Codici suo Donationum Piarum pag. 55. inseruit Aubertus Miræus.

IN NOMINE DOMINI DEI ET SALVATORIS nostri Jesu Christi. LUDOVICVS divina ordinante providentia Imperator Augustus. Si ergo loca divinis cultibus

C 2

manci-

mancipata, propter amorem Dei, ejusque in eisdem locis sibi famulantes, beneficia oportuna largimur, præmium nobis apud Dominum æternæ remunerationis rependi non diffidimus.

Idcirco noverit omnium fidelium sanctæ Dei Ecclesiæ nostrorumque, præsentium scilicet ac futurorum, solertia, quod vir venerabilis **EINHARDVS**, Abbas ex monasterio, quod dicitur Ganda, quod situm est in pago Bracbbatense, constructum in honorem S. Petri, principis Apostolorum, ubi etiam S. **BAVO** confessor Christi corpore requiescit, detulit obtutibus nostris auctoritatem immunitatis Domini & genitoris nostri **CAROLI**, bonæ memoriæ, præstantissimi Imperatoris, in qua continebatur insertum, qualiter ipse ob amorem Dei, tranquillitatemque fratrum in eodem monasterio degentium, semper sub plenissima defensione & immunitatis tutione illud habuisset.

PRO firmitatis namque studio, postulavit nobis prædictus **EINHARDVS** Abbas, ut paternæ auctoritati, firmitatis gratia, nostram quoque supperadderemus auctoritatem. Cujus petitioni libenter assensum præbuimus, & hanc nostram auctoritatem, erga prædictum monasterium, ejusque rectores, immunitatis atque tutionis gratia fieri decrevimus. Per quod præcipimus atque jubemus, ut nullus judex publicus, vel quislibet ex judicaria potestate, in Ecclesias, aut loca, vel agros, seu reliquas possessiones memorati monasterii, quod moderno tempore in quibuslibet pagis ac territoriis, infra ditio-

ditionem nostri Imperii, iuste ac legaliter possidet, vel quæ deinceps in ipsius sancti loci commodum voluerit divina pietas augeri, ad causas audiendas, vel freda exigenda, aut mansiones vel paratas faciendas, aut fideiussores tollendos, aut homines ipsius monasterii, tam ingenuos quam & servos, super terram ipsius commanentes, distringendos, nec ullas redbitiones aut illicitas occasiones requirendas, nostris & futuris temporibus ingredi audeat, vel ea quæ supra memorata sunt, penitus exigere præsumat. Sed liceat memorato Abbati suisque successoribus res prædicti monasterii, tum omnes fredos concessos, sicut in præcepto Domini & genitoris nostri continetur, sub immunitatis nostræ defensione quieto ordine possidere, & nostro fideliter parere imperio. Quatenus ipsos servos Dei, qui ibidem Deo famulantur, pro nobis & conjuge, proleque nostra, atque stabilitate totius Imperii nostri, a Deo nobis concessi atque conservandi, jugiter Domini misericordiam exorare delectet.

Hanc itaque auctoritatem, ut plenior in Dei nomine obtineat firmitatem, & a fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris verius certiusque credatur & diligentius conservetur, manu propria subterfirmavimus, & annuli nostri impressione signari iussimus. Data Idibus Aprilis, anno Christo propitio Imperii nostri sexto, Indictione XII. Actum Aquisgrani palatio Regio. In Dei nomine feliciter, Amen.

SIGNVM LYDOVICI Serenissimi Imperatoris.

Præter illa porro quatuor fortassis nihil est causæ cur & alia nunc addamus. Superpondii tamen vice adhuc annectemus duo, quæ itidem esse genuina non equidem dubitamus: modo ab aliena manu fuerit in utroque illa nota numeri 1; ut & illud 21 in posteriore diplomate. Nec enim, ut primum sese Ludoviciani nominis Pius Imperator diceret, passa est temporum illorum consuetudo; & Zifræ aliquot post seculis denique in usum transierunt. Vtrumque vero hoc diploma debetur Wigulæo Hund, sive potius ejus illustratori Christophoro Gewoldo: referturque numero secundo & tertio, inter diplomata Cœnobii Bajoarici Altahæ inferioris, *Tomo Altero Metropolis Salisburgensis* pag. 10 & 11. Ad cujus posterioris finem recte notavit Gewoldus pro 21 scribendum 12 *ut nota numeri transposita sint.*

IN NOMINE DOMINI DEI ET SALVATORIS
IESU Christi. Hludovicus I divina ordinante providentia
Imperator Augustus. Notum sit omnibus Episcopis, Abbatibus, Ducibus, Comitibus, Vicariis, Centenariis vel Agentibus, præsentibus scilicet & futuris. Qualiter vir venerabilis Teupaldus Abbas ex monasterio, quod est constructum in honore S. Mauritii martyris in loco qui dicitur Altaha, ad nostram veniens præsentiam indicavit nobis, quod per defensionem domini & genitoris nostri Caroli Imperatoris, usque in præsens tempus res & homines memorati monasterii quiete, absque cujuslibet injusta interpellatione, resedissent. Petiitque ut nos eum cum rebus & hominibus supradicti monasterii similiter sub sermone tuitionis nostræ susciperemus. Quod nos libenti animo fecimus. Idcirco has literas firmitatis nostræ
ei

ei conscribere iussimus, per quas iubemus atque præcipimus, ut nullus nostrum aut juniorum nostrorum, neque ipsum Teutpaldum Abbatem neque homines suos, per quaslibet injustas occasiones vexare, aut calumniam quamlibet ingerere præsumat, neque de rebus suis aut monasterii sui ad dominium ejus legitime pertinentibus abstrahere vel minuere, vel parvum tollere muniatur. Sed liceat illi in monasterio suo & in possessionibus suis, ad eum legitime pertinentibus, quiete absque perturbatione residere, & nobis ac filiis nostris deservire. Et si talis causa contra illum aut contra homines suos exorta fuerit, quæ absque gravi & iniquo dispendio in patria illius definiri non possit, liceat illi & suis potestatem habere ad nos veniendi, ut in nostra præsentia causa, quæ contra illum vel suos exorta fuerit, justum & legitimum terminum accipiat. Et ut hæc auctoritas nostris successorumque nostrorum temporibus firmiorem valeat obtinere vigorem, manu propria subtus firmavimus, & de annulo nostro eam iussimus figillari.

Signum

**POS
HE**

Hludovici Serenissimi Imperatoris.
Sigebertus ad vicem Fredegisi
Abbas.

Data V. Cal. August. anno Christo propitio Hludovicz
piissimi Augusti octavo, Indict. XIV. in Dei nomine
Amen.

IN NOMINE DOMINI DEI ET SALVATORIS
nostri IESU Christi. Hludowicus I divina ordinante pro-
videntia Imperator Augustus. Si petitionibus fidelium no-
strorum iusta petentium aurem serenitatis nostræ libenter ac-
commodamus, & regium morem exercemus, eosque procul-
dubio devotiores in nostro habebimus obsequio. Quapropter
comperiat omnium fidelium nostrorum, præsentium scilicet &
futurorum, industria, quia nos petenti cuidam Vasallo fideli
& familiari nostro Patagero concessimus ad proprium quan-
dam villam juris nostri prope fluvium Enisa, in Comitatu Ge-
roldi Comitis, quæ dicitur Granesdorff, quæ est sita in parte
Sclavonorum, cum omnibus appenditiis suis, & de nostro
jure in jus & donationem præfati viri semper habendum con-
tulimus. Hanc itaque villam cum toto edificio, domibus,
mancipiis, terris cultis & incultis, pratis, pascuis, sylvis,
aquis, aquarumve decursibus, molendinis, adjacentiis, per-
viis, exitibus & regressibus, mobile & immobile, quæsitum
& adhuc inquirendum, totum & ad integrum, quantumcun-
que ad prædictam villam pertinere videtur, cum omni integri-
tate eidem a præsentis die concedimus homini, & de jure nostro
in jus & potestatem ejus liberalitatis nostræ conferimus gratiam;
ita videlicet, ut quicquid ab hodierno die & tempore, ipse &
successores ejus de prædictis rebus & mancipiis, vel his quæ
ad eos pertinent jure potestativo facere vel judicare volue-
rint, per hanc nostræ auctoritatis largitionem libero in Dei
nomine perfruantur arbitrio faciendi quicquid elegerint. Et
ut

ut hæc auctoritas largitionis nostræ per curricula annorum Deo
protegente inviolabilem atque inconvulsam obtineat firmita-
tem, manu propria subtus firmavimus, & annuli nostri im-
pressionem signari iussimus. Datum XII Kal. Ianuar. Anno
Christo propitio 21 Imperii Domini Hludovici piissimi Aug.
Indict. 3. actum in loco Aquisgrani palatii. in Dei nomine
Amen.

Præter hæc lectu perquam dignæ sunt Pii Imperatoris
chartæ duæ, quas cum Annalibus Francorum aliisque Caro-
lovingici ævi monumentis edidit Parisiis, is cui multum adeo
debet res literaria Petrus Pithoeus, anno superioris seculi post
octogesimum octavo. Quandoquidem autem neutra tangit
res sacras sed Hispanorum, qui ex patria profugerant, tute-
lam, utraque etiam careat sigillis & signis subscriptis, ac pro-
inde nunc quidem non possit esse nobis usui, nolumus iis huc
adferendis operam aliquam impendere.

CAPVT IV.

*Diplomata complura Ludovici Germaniæ Regis, filii Pii Im-
peratoris, quem Cœnobialis Vindex vult esse conditorem contro-
versi Diplomatis; proposita, uti cum iis possit illud
Linda-viense comparari.*

Post tabulas primi Ludovici Imperatoris, merito quis ex-
spectaverit eas quas conscribi fecit, is qui vere fuit Lu-
dovicus id nominis secundus Imperator: quoniam non
primo sed secundo solet Cœnobium Diplomatis sui fabricam
attribuere. Verum illius nullum Diploma, quod in Ger-
mania quidem sit conditum, hætenus lucem vidit. Sed &

D

Vindex

Vindex Coenobiticus jam tum de hoc Ludovico secundo Imperatore dedit manus. Ideoque non est etiam, quare ejus quædam Diplomata ex Italia, ubi imperavit, huc trans Alpes nos advocemus.

Potuissemus autem labori etiam merito parcere in Ludovici Germaniæ Regis Diplomatribus sacris congerendis. Verum huc coëgit nos Vindicis Coenobialis inexpectata industria. Vtpote cum ille non dubitaverit omni studio probare, huic Germaniæ Regi, quem vult Imperatorem etiam esse dictum, Diploma illud Coenobiale deberi. Collegimus itaque etiam hujus Diplomata, quæcunque potuimus reperire. Atque adeo omnia illa nunc dabimus fide optima. Idque ideo majore numero, ut deinceps Coenobialis Privilegii fides atque auctoritas eo rectius ab unoquoque possit explorari.

Hic vero Ludovicus, vivo adhuc patre, fuit solius Bajoriæ Rex constitutus, patrem Imperatorem agnoscens superiorem. Post ferale prælium Fontiniacense divisione rerum Pii inter fratres tres facta, Germaniæ omnis, quæ cis Rhenum nobis est, potitus mutato titulo Rex Franciæ Orientalis audiit. Iterum creta hæreditate Lotharii, sui ex fratre nepotis, trans Rhenum quoque vim regni extendit. Tandem Ludovico secundo Imperatore, altero ex fratre nepote defuncto, jus nactus est occupandæ Italiæ & Imperatorii nominis. Hinc non unius sunt formæ quæ diversis temporibus condidit Diplomata. Nihil autem est causæ, quare etiam nos nunc temporis illam seriem observemus. Ex re potius videtur futurum, si illa quæ maxime sunt integra primo loco collocentur, in reliquis autem rigidus ordo non habeatur.

Quapropter exordium faciemus ab illo diplomate, quod Monumentorum Paderbornensium volumini itidem nunquam

quam satis laudatus Princeps inseruit. Etsi enim vultum Ludovici huius nostri non exprimat, sicut Pii Imperatoris imaginem caput præcedens exhibuit, non tamen ullum aliud hætenus publicam lucem vidit quod integritate præstet, aut cui hoc debeat haberi secundum.

IN NOMINE SANCTÆ ET INDIVIDUÆ Trinitatis. Hludovicus divina favente gratia Rex. Si liberalitatis nostræ munere loca Deo dicata & necessitates ecclesiasticas per petitiones pontificum atque sacerdotum nostro relevamus munimine atque tuemur juvamine id nobis & ad mortalem vitam temporaliter transigendam & ad æternam obtinendam profuturum liquido credimus. Quapropter noveritis sagacitas seu utilitas omnium fidelium sanctæ dei ecclesiæ nostrorumque tam præsentium quam futurorum qualiter venerabilis Episcopus fidelisque noster Batheradus nomine veniens in procerum nostrorum præsentium obtulit obtutibus nostris præceptum domni ac genitoris nostri Hludovici serenissimi Imperatoris quod ipse facere iussit per petitionem præfati venerabilis Episcopi ad locum qui vocatur Paderbrunno constructum in honore sanctæ Mariæ semper Virginis & sancti Kiliani in quo præcepto continebatur emunitas atque defensio seu tuitio domni Imperatoris genitoris nostri supra prædictum locum sed pro integra firmitate ac securitatis studio præfatus venerabilis Episcopus Batheradus deprecatus est mansuetudinem nostram ut ipsam defensionem atque tuitionem per nostra mansuetudinis præceptum renovare dignaremur cujus

petitioni ob amorem domini mei Iesu Christi & reverentiam
prænominati venerabilis Episcopi seu animæ nostræ reme-
dium libenti animo assensum præbentes tale auctoritatis præce-
ptum ad ipsum sanctum locum fieri decrevimus. Quatenus
sub quali defensione domni genitoris nostri fuit ita deinceps
sub nostra tuitione & immunitatis defensione cum omnibus ad
se iuste & legaliter pertinentibus permaneat. Præcipientes
ergo jubemus ut nullus iudex publicus vel quislibet ex judi-
ciaria potestate in ecclesias aut loca vel agros seu reliquas
possessiones memoratæ ecclesiæ quas moderno tempore infra
ditionem regni nostri legibus possidet vel quæ deinceps in-
jure ipsius loci voluerit divina pietas augeri ad causas judi-
ciario more audiendas vel freda exigenda aut mansiones vel
paratas faciendas aut fidejussores tollendos aut homines ipsius
Ecclesiæ contra rationem distringendos nec ullas redibitio-
nes vel illicitas occasiones requirendas ullo unquam tempore
ingredi audeat vel ea omnia quæ supra memorata sunt pe-
nitus exigere præsumat. Sed liceat memorato Episcopo suis-
que successoribus res prædictæ Ecclesiæ cum omnibus quæ pos-
sidet quieto ordine possidere & nostro fideliter parere im-
perio. Quicquid vero fiscus exinde sperare potuerit totum
nos pro æterna remuneratione prædictæ Ecclesiæ ad stipen-
dia pauperum & luminaria concinnanda concedimus quate-
nus melius delectet clericos in eadem sede degentes pro no-
bis conjuge proleque nostra domini misericordiam exorare.
Hæc quippe auctoritas ut plenior in Dei nomine obtineat
rigorem

rigorem & a fidelibus sanctæ Dei ecclesiæ ac nostris verius credatur & diligentius observetur manu propria nostra subter firmavimus & annuli nostri impressione designari iussimus.

Signum

POE

Domini Hludovici Serenissimi regis

VValto Subdiaconus ad vicem VVitgarii

Cancellarii recognovi

Locus annuli
regalis vetu-
state deleti.

Data XI. Kal. Junii anno Christo propitio XVII regni Hludovici serenissimi regis in Orientali Francia regnantis. Indiēt. VI. actum Frankonofurt palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

Quod huic præcedenti par sit integritate, nullum diploma hætenus equidem vidi. Proximum tamen locum videtur heic mereri ejusdem Ludovici illud Diploma, quod exhibuit Christophorus Guillimannus commentario de Episcopis Argentinensibus cap. V.

IN NOMINE SANCTÆ ET INDIVIDUÆ Trinitatis. Ludewicus favente gratia Dei Rex. Si liberalitatis nostræ munere locis Deo dicatis aliquid conferimus beneficii, & necessitates Ecclesiæ Dei per petitiones religiosarum personarum relevamus munimine, atque imperioso tuemur juvamine: id nobis ad mortalem vitam temporaliter peragendam, & ad æternam feliciter adipiscendam profuturum esse liquido confidimus. Ex quo noverit omnium fidelium nostrorum tam præsentium quam futurorum sollers discretio, quod nobilis atque venerabilis sanctimonialis Abbâtissa Bassilla sancti Stephani infra muros Argentoratenses sive Strasburg, nostram adiens majestatem præsentavit obtutibus nostris authorabiles emunitatis firmitates prædecessorum nostrorum Regum & Imperatorum, Qualiter prædictus locus Sancti Stephani, a Duce Alberto fundatus erat, & per constitutionem Childerici regis emunitus, & per Pipinum Majordomum locupletatus & munitus crescebat, & per munificentiam Lotbarii Imperatoris primi & conjugis Irmengardis ditatus pollebat, ac demum etiam auctoritatem Domini & genitoris nostri Ludewici bonæ memoriæ piissimi Augusti, in qua continebatur insertum, quod non solum idem genitor noster.

noſter, verum etiam prædeceſſores ejus reges Francorum vide-
licet, apud locum jam dictum, beato Stephano & congregationi
Canonicorum quatuor ſacerdotum & ſanctimonialium triginta
cum neceſſariis miniſtris dedicatum, ſub ſuo munimine ac
defenſione cum omnibus ſibi ſub pertinentibus, tam mancipiis
quam prædiis, tam infra civitatem quam foris conſtitutis,
eorum emunitatum auctoritatibus hætenus ab inquietudine
totius judiciariæ poteſtatis eadem munita & deſenſa fuiſ-
ſet Abbatia. Pro bujus itaque firmitate rei exoravit præ-
dicta Abbatiffa Baſilla, ut paternam ſeu prædeceſſorum
noſtrorum Regum clementiam ſequendo, bujuſcemodi no-
ſtræ emunitatis præceptionem, ob amorem Chriſti & reve-
rentiam ſancti loci, circa idem monaſterium fieri cenſere-
mus. Cujus poſtulationibus facilem tribuimus aſſenſionem
& hanc noſtræ majeſtatis paginam erga ipſum locum immu-
nitatis & tuitionis cauſſa, pro divini cultus amore & ani-
mæ noſtræ remedio fieri decrevimus. Per quod præcipimus
atque jubemus, ut ſalvo per omnia honore ſui ſacroſancti
praſulis, nullus judex publicus, vel quiſlibet ex judiciaria
potestate, loca aut agros, vel quascumque reliquas poſſeſſio-
nes, quas ab antiquo vel moderno tempore in quibuslibet ter-
ritoriis vel pagis vel Comitatibus infra ditionem noſtram
juſte & legaliter memorata tenet vel poſſidet Abbatia, vel ea
que poſtmodum in jure ipſius monaſterii voluerit divina pie-
tas augeri, ad cauſſas audiendas, vel freda, vel tributa vel
thelonia exigenda, ad manſiones, vel paratas faciendas, aut
ſilejus.

fidejussores tollendos, aut homines ipsius Ecclesie tam ingenuos quam seruos super terram ipsius commorantes injuste distringendos, nullas redibitiones aut illicitas occasiones requirendas, nostris vel futuris temporibus, ingredi audeat, nec ea, quae supra memorata sunt, penitus exigere praesumat, sed liceat memoratae Abbatissae suisque successoribus auctoritate Episcopali, vel dispensatione illius quem ex numero fratrum ipsius loci constituerit oeconomum, ipsam sedem, cum omnibus sibi subjectis & rebus vel hominibus ad se pertinentibus, sub tuitionis atque emunitonis nostrae defensione, remota totius iudicariae potestatis inquietudine, quieto ordine possidere, & pro nostro fideliter exorare imperio & incolumitate nostra & conjugis atque prolis. Nec liceat alicui sub praetextu advocatoriae occasionis, sibi vel in hominibus vel quibuslibet rebus vel possessionibus eorum aliquod jus vendicare, nisi quem pro aliqua, sicut aliquando fieri evenit, necessitate, ipsa Abbatissa cum congregationis voto, per consilium Antistitis apud palatium exposulaverit, qui nec palemundum vel aliquas exactiones exercere praesumat. Si quis vero temerarius contra hanc nostrae constitutionis auctoritatem venire praetemptaverit, praedictae Ecclesiae quinque libras auri fiscoque regio decem auri purissimi persolvere cogatur, & insuper offensam regiam incurrat. Ut autem haec auctoritas plenior in Dei nomine vigorem obtineat, & a fidelibus sanctae Dei Ecclesiae & nostris, verius & certius, perpetuo tempore, credatur, propria manu subius signavimus, & annuli nostri impressione signari iussimus.

Data

Data II Idus Septembris. Anno Christo propitio XXII Domini Ludovici serenissimi regis in Alsatia indictione quarta. Actum Strasburg palatio regio in Dei nomine feliciter Amen.

Signum Lu

POE

dovvici Serenissimi Regis

Otgarius ad vicem Grimoldi Archicancellarii recognovit.

Haftenus & illud Argentinense Diploma. Non possumus vero non monere, videri errorem commissum in nota numerali annorum regni in Alsatia. Potitus enim tunc ibi est rerum Ludovicus Indictione III, & anno regni in Orientali Francia quidem XXXI, sed in Alsatia II.

Hæc duo autem Diplomata omnium, quæ Ludovico Pii filio debentur & haftenus viderunt lucem, sunt integerrima. Nunc alia adducemus, & quidem primum ea quæ Wigulejus Hund numerose inseruit Metropolis suæ duobus prioribus Tomis: eo tantum observato ordine, quod præcedere debeant illa quæ vivo patre Imperatore condidit filius Diplomata adhuc Bajoariæ Rex, subsequi autem quæ patre jam defuncto in Orientali Francia regnans conscribifecit. De quibus in universum hoc monendum est, in quam multis illa mendosa esse, quamvis indubie a Ludovico hoc sint profecta. Dabo ego omnia prout accepi, nulla instituta mendorum correctione,

Etione, quoniam nostrum hoc institutum talem operam non postulat.

I.

IN NOMINE DOMINI NOSTRI IESU CHRISTI
Dei omnipotentis. Ludovicus divina favente gratia Rex Ba-
joariorum. Si igitur erga loca divinis cultibus mancipata pro-
pter amorem Dei, eorumque in eisdem locis sibi famulantibus
beneficia oportuna largimur præmium nobis apud Dominum
in æterna beatitudine recipere confidimus. Proinde notum sit
omnibus fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ nostrisque, præsentibus
scilicet & futuris, quia vir venerabilis Gozbalus sacræ
palatii nostri summus Capellanus, & Abbas Monasterii quod
dicitur Altaba, quod est constructum in honore S. Mauricii
martyris Christi, adiens excellentiam nostram innotuit clemen-
tiæ nostræ, qualiter postquam terra Avarorum ex parte ab
avo nostro Domino Carolo Imperatore capta fuisset, ipsius
permisso atque consensu quædam res in ipsa marcha ad ius re-
gium pertinentes eidem monasterio collatæ fuissent, quas etiam
usque nunc prædictum possedit monasterium. Sed quia aucto-
ritas traditionis exinde minime apparebat, deprecatus est idem
Gotsbalus Abbas, ut nostræ auctoritatis largitionem at-
que confirmationem eidem daremus monasterio, per quam
ipsas res impofterum prædictum monasterium ejusque rectores,
absque cujuslibet impedimento aut contradictione, tenere &
dominari potuisset. Cujus deprecationem propter divinum
amorem & reverentiam ipsius sancti loci libenter annuimus,
& ipsas

Et ipsas res perpetuo possidendas solenni datione eidem concessimus monasterio, id est locum, qui nuncupatur *VVachanna*, qui terminatur a fonte rivuli, qui vocatur *Mystica*, usque ad eum locum ubi ipse *Danubium* influit, ac deinde tendit sursum in ripam *Danubii* usque in *Bochbach*, Et ultra *Bochbach* mansum unum, Et inde juxta *Bochbach* sursum usque in verticem montis, qui nuncupatur *Abornica*, nec non Et alium locum nuncupatum *Accusbach* juxta ripam *Danubii*, cujus mensura est in longitudine milliarium unum Et in latitudine similiter, nec non Et campum unum qui continet mansum unum, quem interjacet causa *Frisingensis Ecclesie*. Has itaque res, cum mancipiis, domibus, edificiis, vineis, terris, silvis, pratis, pascuis, aquis aquarumve decursibus, quantumcunque infra terminia predicta de eisdem rebus continetur, totum Et ad integrum, in jus Et dominationem predictae Ecclesie perpetualiter ad habendum conferimus. Ita videlicet, ut quicquid de ipsis vel in ipsis rectores vel ministri supra memoratae sedis ob utilitatem Et commoditatem ipsius Ecclesie facere vel judicare voluerint, liberam habeant in omnibus potestatem faciendi quicquid elegerint. Et ut haec auctoritas largitionis atque confirmationis nostrae per curricula annorum inviolabilem atque inconcussam obtineat firmitatem, manu propria subtus firmavimus, Et annuli nostri impressione signari jussimus. *Adalleod. Diacon. ad vicem Gozbaldi recognovi. Datum prid. Non. Octobr. anno Christo propitio decimo septimo Regalis Imperii Domini Ludovici serenissimi Aug. an. V. regni nostri, Indict. nona.*

*Actum in Regenspurch civitate. In Dei nomine feliciter Amen.
Signum Domini Ludovici*

Serenissimi Regis

Nemini non manifestum est, monogrammm appositum neutiquam convenire cum duobus prioribus Ludovici Germanici, sed plane idem esse cum signo quo usus est Pius pater. At vero cum signa illa docere debuerint quonam auctore sint condita Diplomata, utique filius saltim vivo patre debuit diverso & sibi proprio signo uti non autem paterno. Ac proinde per errorem a Gewoldo sive Hundio signum hoc Pii Imperatoris est positum: quemadmodum ab illis infiniti alii errores sunt commissi.

II.

*IN NOMINE DOMINI NOSTRI IESU CHRISTI,
Dei omnipotentis, Hludovicus divina largiente gratia Rex
Bojariorum. Si petitionibus fidelium nostrorum, quas auri-
bus nostris insinua-verint, libenter annuimus, & eas in Dei
nomine ad effectum perducimus, & Regium morem decenter
implemus, & illos in nostro servitio promptiores reddimus.
Iccirco comperiat industria atque utilitas omnium fidelium no-
strorum, presentium scilicet & futurorum. Quia Erchanfridus,
Diaconus & Capellanus noster, nec non propinquus suus Batu-
ricus, obtulerunt obtutibus nostris quandam chartam præsta-
riam;*

viam; in qua continebatur, qualiter Baturicus Episcopus præstitisset eis, ad usum meritum, quasdam res ex ratione Monasterii sui sancti Emmerani, quas olim idem Erchanfridus, ex suo proprio eidem largitatis munere contulerat Monasterio, nec non & alias ex ratione ejusdem Monasterii, eis ad usum meritum diebus vitæ eorum concessisset: Quæ sunt utraque res in villa, quæ dicitur Hroochinga, quæ alio nomine Folinchoua vocatur, & in alio loco, quæ dicitur Buochusa, cum mancipiis, casis, domibus, ædificiis, terris, pratis, pascuis, silvis, aquis, aquarumve decursibus, cum omnibus, quæ in prædictis locis, tam ex prædicti Erchanfredi donatione, quomodocunque, & ex ratione ejusdem Monasterii habere videbatur, nec non & in alio loco, qui dicitur Alinchoha, bobam unam, & in Cailonesbach bobam unam. Et deprecatus est excellentiam nostram, ut super hanc præstariam, confirmationis nostræ præceptum fieri juberemus, per quod diebus vitæ eorum firmitus & quietius, absque alicujus contrarietate, ipsas res tenere & possidere valerent. Quorum petitionibus libenter annuimus, & hanc auctoritatem confirmationis nostræ eis fieri jussimus, per quam præcipimus & jubemus, ut diebus vitæ eorum ipsas res teneant & possideant. Et nullus quilibet Ecclesiasticæ dignitatis præditus, aut alius quilibet eis, de ipsis rebus, ullam inquietudinem aut contrarietatem facere præsumat. Sed liceat illis, sicut diximus, diebus vitæ eorum usu fructuario ordine tenere & possidere, & post eorum amborum discessum, cum integritate, in potestatem & dominationem prædicti Monasterii revertantur. Hæc vero auctoritas

præceptionis nostræ, ut firmior habeatur, & a fidelibus nostris melius conservetur, annuli nostri impressione subter iussimus assignare.

ADALLEODVS Diaconus, ad vicem Gauzbaldi recognovi. Data 15. Calend. Septembris. Anno Christo propitio 18. Imperii Domini Hludovici, Serenissimi Aug. & Anno 6. Regni nostri, Indictione 9. Actum Reginesburgch, in Palatio nostro, in Dei nomine feliciter Amen.

III.

IN NOMINE SANCTÆ ET INDIVIDUÆ Trinitatis. Ludovicus divina favente gratia Rex. Si liberalitatis nostræ munere, de beneficiis divinitus nobis collatis, locis sanctorum quiddam conferimus, id nobis, procul dubio, ad æternæ remunerationis præmia capeßenda profuturum liquido credimus. Proinde noverit omnium fidelium nostrorum præsentium scilicet & futurorum industria; quia nos, pro mercedis nostræ augmento, concessimus Ecclesiæ Patavien. quæ est constructa in honore sancti Stephani prothomartyris, ubi etiam sanctus Valentinus confessor Christi corpore requiescit, cui præsentis tempore venerabilis Vir Reginarus Episcopus præesse videtur, quasdam res proprietatis nostræ quæ sunt in provincia Avarorum, in loco qui dicitur Kirchbach, id est, Ecclesiam unam constructam, cum territorio, ad mansos centum faciendum & plus, quarum terminia sunt, ab ipso loco pergens per unam semitam usque ad locum qui dicitur Tumus, & inde per circuitum usque ad prædi-

prædictum Kirchbach, & deinde usque ad Markam Theotherii, & inde usque sursum Cynnenberg. Has itaque res, cum prædicta Ecclesia, cum vineis, terris, cultis & incultis, pratis, sylvis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, adjacentiis, perviis, & exitibus, & regressibus, totum & ad integrum, quemadmodum Rathodus Comes Annonicor Episcopo ipsas res consignavit, ita prædictæ Ecclesiæ pœnitentialiter concessimus, & de nostro jure in jus & ditionem ejus, liberalitatis nostræ munere conferimus, ita videlicet, ut quicquid rectores & ministri supra dictæ sedis de ipsis rebus, jure Ecclesiastico, facere voluerint, libero in omnibus perfruantur arbitrio faciendi, tantum scilicet, ut dum Annocor Episcopus, atque Anno Nepos ejus, advixerint, ipsas res tenere & usare faciant, & nullus eis ipsas abstrahere præsumat, & post illorum discessum cum integritate ad eandem Ecclesiam revertantur. Et ut hæc auctoritas largitionis nostræ per curricula annorum inviolabilem atque inconcussam obtineat firmitatem, manu propria subterfirmavimus, & annuli nostri impressione signare jussimus. Signum Ludovici gloriosissimi Regis. Adalleodus Diaconus ad vicem Grimaldi recognovi. Data XLV Kal. Maji, Anno Christo propitio, III Regni Domini Ludovici Regis in Orientali Francia indiction. XLV lectum Ostrenbowa, palatio Regio, in Dei nomine feliciter, Amen.

IV.

LUDOVICVS DIVINA FAVENTE GRATIA REX
Bajoariorum. Cum regalis excellentia unius fidelis rationalis
bilem

bilem petitionem ad effectum perducere satagit, non solum ipsius, sed etiam cunctorum fidelium suorum animos ad fidelitatem debitam sincerissime conservandam promptiores devotioresque efficit. Idcirco notum esse volumus cunctis fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ & Deo dispensante successoribus nostris, qualiter petente ac suggerente Gosbaldo venerabili Abbate & fideli nostro, complacuit nobis propter suum devotissimum erga nostræ mansuetudinis obsequium, quasdam res proprietatis nostræ, quæ sunt in villa quæ vocatur Ingolstat, & quas præfatus vir hætenus in beneficium habuit, ei deinceps ad proprium per nostræ largitionis munificentiam concedere. Id sunt Ecclesiæ duæ, curtis dominicata, cum cæteris ædificiis de superpositis, de terra arabili jornales centum triginta, de pratis ubi possunt colligi de feno carradæ quadringenta. Mancipia infra curtem inter pueros & fœminas genecias, numero viginti duo. Mansi serviles vestiti ad eandem curtem aspicientes viginti duo. Sint mansorum duodecim. Vnde etiam pro firmitatis ac majoris securitatis studio præsentem auctoritatem largitionis nostræ fieri iussimus, per quam memorato Abbati rem superius nominatam cum suis pertinentiis, campis scilicet, sylvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, molendinis, mobilibus atque immobilibus, servis quoque vel ancillis, & quicquid ad eandem curtem, juste & legaliter pertinere dinoscitur, & nostri juris atque potestatis jure proprietatis est, totum & ad integrum, quod ille sicut præfati fuimus, in beneficium habuit, largimur, de potestate nostra in ejus transfundi-

fundimus dominationem jure proprietario ad habendum, ita ut ab hodierna die nulla persona nostris vel successorum nostrorum temporibus, aliquam ex his præsumat ei afferre inquietudinem, sed per hoc nostræ donationis præceptum hoc cum quiete tenere liceat. Et inde quicquid elegerit vel facere voluerit, liberam in Dei nomine in omnibus habeat faciendi potestatem. Et ut hæc auctoritas nostræ largitionis inconvulsam obtineat firmitatem, manu propria subtus eam firmavimus, & annuli nostri impressione signari jussimus. Datum XV. Cal. Septembr. anno VII regni Domini Ludovici Regis in Orientali Francia, indictione IV. Actum Heilicobrunno palatio regio, in Dei nomine feliciter Amen.

V.

IN NOMINE SANCTÆ ET INDIVIDUÆ Trinitatis. Ludovicus divina favente gratia Rex. Si petitiones præsulum sanctæ Dei Ecclesiæ juste & rationabiliter aures serenitatis nostræ petentium ad effectum perducimus, hoc nobis procul dubio ab æterna renumeratione præmia capeßenda profuturum liquido credimus. Quapropter notum sit omnibus fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ nostrisque præsentibus scilicet & futuris, qualiter Vir venerabilis Gotsbaldus VVirtzburgensis Ecclesiæ Episcopus, nostram adiens serenitatem, postulans ut fratribus in Monasterio S. Mauricii martyris Christi vocabulo Altaha consistentibus, qui nunc sub ejus regimine Deo famulari noscuntur, post illius transactæ mortalis vitæ terminum, si talis frater inter illos inveniri poterit, qui fratris

F

officio

officio idoneiter & rationabiliter fungi valeat, eum eligendi nostra eis licentia tribueretur. Cujus petitioni aurem mansuetudinis nostrae accommodantes hoc ita perdonasse per praesentem auctoritatem nostram omnium fidelium nostrorum cognoscat magnitudo, ita tamen ut praefatum est, si talis secundum regulam S. Benedicti aptabilis & idoneus, tam in moribus quam in scientia seu cæteris bonis ornatus ad servitium Dei omnipotentis ibi invenitur, per praefati venerabilis Episcopi petitionem & amorem assensum praebemus, ut eos melius delectet pro nobis proleque nostra & pro statu totius regni nostri Domini misericordiam attentius exorare. Et ut haec nostrae largitionis auctoritas majorem obtineat vigorem, manu propria nostra subtus firmavimus, & annuli nostri impressione assignari iussimus. Datum 8. Idus Martii, Anno propitio Christo, 14. regni Domini Ludovici gloriosissimi Regis in Orientali Francia, indictione 12. Actum Regenspurg civitate Regia, in Dei nomine feliciter Amen.

VI.

IN NOMINE SANCTAE ET INDIVIDUAE Trinitatis. Ludovicus divina favente gratia Rex. Si petitionibus praesulum ac servorum Dei juste & rationabiliter petentium aures serenitatis nostrae accommodamus, hoc nobis proculdubio a remuneratore omnium in aeterna beatitudine credimus adfuturum. Quapropter noverit omnium fidelium sanctae Dei Ecclesiae nostrorumque praesentium scilicet & futurorum industria, quia vir venerabilis Gotzbaldis Wirzburgensis Episcopus,

Scopus, nec non & rector monasterii cui vocabulum est Altaha, nostram adiit celsitudinem, deprecans, ut sibi nostrae munificentiae praeceptum fieri juberemus, ut ubicunque invenire posset aliquas res & mancipia, quae a nobilibus hominibus aptius & congruentius suo monasterio commutare valeret, nostrae benignitatis auctoritate sibi successoribusque suis & advocatis eorum licentia commutandi tribueretur. Et contra quae a parte illius monasterii dantur bis, qui cum eis commutare voluerint, ratam & stabilem perpetuo commutationem fieri, hac auctoritate nostra decerneremus. Cujus petitioni, quia juste & rationabiliter inde nostram mansuetudinem hortatum est, sicut unicuique fidelium nostrorum rationabiliter petentium aurem benignitatis nostrae accommodamus, ita istius petitionem ad effectum dignum duximus, statuentes, ut deinceps quicquid pro utilitate jam dicti monasterii praefatus Episcopus successoresque illius & advocati illorum commutaverint, in mancipiis ceterisque rebus, sylvis, seu etiam territoriis, per hanc nostrae benevolentiae concessionem firmum & inconvulsum perpetuo permaneant. Et ut nulli liceat illam commutationem infringere vel irrumpere, aut infestare, sed, ut diximus, quicquid pars altera alteri dederit stabilitatem & incontaminatum futuris temporibus consistat. Illud tamen omnimodis praecipientes, ut cum maxima cautela & diligentia consideretur, ne pejus aut deterius vel minus in ullo isto negotio parti & potestati praefato monasterio ex illa commutatione proveniat. Et ut haec nostrae concessionis auctoritas firmiorem atque diuturniorem obtineat

vigorem, & a cunctis fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ nostrisque melius credatur, & diligentius conservetur, manu propria nostra subtus firmavimus, & annuli nostri impressione signari iussimus. Data XI Cal. Aprilis. Anno Christo propitio 19. regni Domini Ludovici gloriosissimi Regis in Orientali Francia. Indiæ. 14. Actum Ratispona civitate, in Dei nomine feliciter Amen.

VII.

IN NOMINE SANCTÆ ET INDIVIDUÆ Trinitatis. Ludovicus divina favente gratia Rex. Si liberalitatis nostræ munere res sanctæ Dei Ecclesiæ & loca divinis cultibus mancipata per adpetitiones fidelium nostrorum nostro relevemus juvamine, atque regali tuemur munimine, præmium inde nobis apud Dominum æternæ remunerationis procul dubio rependi non diffidimus. Proinde noverit omnium fidelium nostrorum tam præsentium scilicet quam & futurorum industria, qualiter vir quidam Olgarius, quem nos quidem ad Monasterium nomine Altaba quod in honore S. Mauritii martyris Christi est constructum Abbatem esse statuimus, obtulit obtutibus nostris non solum auctoritatem emunitatis beatæ memoriæ Caroli avi nostri Augustissimi Imperatoris, sed & Tasfilonis quondam Ducis in Ducatu Bajoarico super eadem re literas ostendit, in quibus continebatur insertum, quod præfatum monasterium sub suo nomine & defensione cum cellulis & locis sibi subiectis rebus & hominibus & omnibus illic pertinentibus habendus

Genus ab inquietudine judiciariae potestatis munitum atque defensum firmissime fuisset. Vnde etiam pro rei firmitate suggessit vir prænominatus clementiae nostrae, ut paternum seu praedecessorum nostrorum Regum videlicet morem sequentes, hujusmodi nostrae emunitatis praecipuum ob amorem Dei & reverentiam ipsius sancti loci circa ipsum monasterium conscribere juberemus. Cujus petitioni libenter acquiescentes hoc emunitatis nostrae praecipuum erga ipsum monasterium gratia tuitionis & defensionis, ac pro divini cultus amore nec non & animae nostrae, conscribi decrevimus, per quod firmiter & omnibus modis imperamus, ut nullus judex publicus vel quislibet ex judiciaria potestate, aut ullus ex fidelibus nostris, tam praesentibus quam & futuris, neque Comites, neque Centenarii, neque exactores in Ecclesias aut loca vel agros, seu reliquas possessiones, quas moderno tempore in quibuslibet pagis vel territoriis infra ditionem regni nostri juste & legaliter tenet ac possidet, vel etiam in ea, quae in jure ipsius monasterii voluerit divina pietas augeri, ad causas audiendas, vel facienda freda & tributa exigenda, aut fidejussores tollendos, aut homines ipsius monasterii tam ingenuos quam servos, servos & accolae super terram ipsius commanentes, nec juste nec injuste distringendo, & nullas redhibitiones vel mansiones aut paratas faciendas aut illicitas occasiones requirendas, nostris nec futuris temporibus ingredi audeat, nec ea quae supra commemorata sunt, ullo unquam tempore exigere praesumat, sed liceat memorato Viro suisque successoribus res praedicti monasterii cum omnibus rebus sibi

F 3 subje-

subjectis & hominibus, tam ingenuis quam servis, cujuscunque sint nationis, atque omnibus ad se pertinentibus vel aspicientibus, sub tuitionis atque emunitatis nostræ defensione, remota totius judiciarie potestatis inquietudine & vulgari appellatione quieto ordine ac tranquilla securitate possidere. Et advocati ipsius Ecclesiæ omnem causam inquirendam & discutendam ipsi dijudicent, & finiant, & quicquid de præfatis rebus Ecclesiæ jus fisci exigere poterat in integrum prædicto Viro Otgario suisque successoribus concessimus, scilicet ut perpetuo tempore ei ad peragendum Dei servitium augmentum & supplementum sint. Et ut hæc auctoritas emunitatis per futura tempora a cunctis fidelibus nostris melius conservetur veriusque credatur subtus eam manu propria nostra firmavimus, & impressione annuli nostri assignari jussimus.

Signum Hludovici

Serenissimi Regis

Hildebrandus Subdiaconus ad vicem Grunoldi Archicapellani recognovi. Data XI. Kal. Maii anno XXV. regni Hludovici Serenissimi Regis, in Orientali Francia regnantis. Indictione V. Actum in villa Potamo, in Dei nomine feliciter Amen.

Signum sive monogrammum præcedens non Germanici sed Pii est Ludovici. Quæ igitur paulo ante monuimus, hic quoque locum habent.

IIIX.

IN NOMINE SANCTAE ET INDIVIDUAE Tri-
nitatis. Ludovicus divina favente clementia Rex. Si loca
divinis cultibus consecrata nostro relevemus juvamine, & au-
gmentum illis in rebus transitoriis impendimus, hoc nobis pro-
cul dubio profuturum esse liquido credimus. Quapropter no-
tum sit omnibus fidelibus sanctae Dei Ecclesiae nostrisque praesen-
tibus scilicet & futuris, qualiter nos ob petitionem Eginulfi fi-
delis nostri quasdam res proprietatis nostrae, quas quondam Re-
ginbertus & Reginolf pater suus servus noster possidens inco-
lebat, ad Monasterium quod vocatur Altaba, cui Otgarius
Abbas & rector praesse constituitur, ad proprium dedimus da-
tumque in perpetuum mansurum esse volumus, quicquid Re-
ginbertus praedictus & Reginolf pater suus servus noster de
nostro jure habere visus fuit. Sunt autem ipsae res in conja-
centibus terminis prope monasterium Altaba in pago Quinzin-
gouue situm in territorio quod est inter Sweinaha & Mona-
sterium Altaba contiguum. Sed pro integra firmitate petiit
praefatus Otgarius nostrae auctoritatis praeceptum super hac re
sibi conscribi, cujus petitioni libenter annuimus, & hoc praece-
ptum nostrae donationis scribere iussimus, per quod praecipientes
imperamus, ut res superius comprehensae, jure firmissimo in po-
testate ejusdem Otgarii successorumque ipsius perpetualiter sine
ulla contradictione inconvulsa permaneant. Et quicquid inde
elegeris faciendum, plenariam deinceps & liberam faciendi
potestatem habeat. Et ut hac auctoritas nostrae largitionis
firmiorem

firmiorem obtineat vigorem, veriusque credatur atque diligentius conservetur, manu propria nostra subtus eam firmavimus, & sigilli nostri impressione assignari iussimus. Data 15. Cal. Septembr. Anno Christo propitio 25 regni Ludovici serenissimi Regis in Orientali Francia regnantis. Indictione 5. Actum in civitate Ratispona, in Dei nomine feliciter. Amen.

IX.

IN NOMINE SANCTAE ET INDIVIDUAE Trinitatis. Ludovicus divina favente gratia Rex. Si enim ea quæ fideles regni nostri pro eorum oportunitatibus nos deprecati fuerint, implere studuerimus, non solum regium morem decenter implemus, verum etiam eos procul dubio fideliores & devotiores in nostro efficimus servitio, & ad eternam vitam feliciter obtinendam profuturum liquido credimus. Quapropter comperiat omnium fidelium nostrorum præsentium scilicet & futurorum solertia, qualiter Bribinus fidelis Dux noster veniens in procerum nostrorum præsentiam postulavit serenitatem nostram, ut de rebus proprietatis suæ, quas ei in proprietatem concessimus, liceret ei partem aliquam ob memoriam ejus dare ad S. Mauritium, & ad Monasterium nostrum Altaba, cui tempore illo Abbas Otgarius præesse videbatur & rector, cujus petitioni libenti animo assensum præbentes decrevimus ita fieri. Dedit itaque Bribinus fidelis Dux noster cum consensu & licentia nostra ad præfatum Monasterium S. Mauricii martyris Christi de sua proprietate in suo Ducatu quicquid habuit ad Salapin-

lapingiti infra terminos istos. In Orientem ultra Salam fluvium usque in Slougenzim Marchan & Stresmaren, & sic sursum per Salam usque ad Valtungespach, & sic inde usque in Hrabagisreit, & ad Chiristetin. Postea vero prædictus fidelis Abbas noster Otgarius deprecatus est celsitudinem nostram, ut easdem res per nostræ auctoritatis præceptum confirmassemus. Cujus petitioni ob honorem Dei & S. Mauricii militis Christi & bonum illius servitium libenti animo assensum præbuimus, & hoc ei nostræ auctoritatis præceptum fieri jussimus, per quod decernimus atque jubemus, ut sicut prædicti termini in prædictis locis diffiniti sunt, ita deinceps ad jam dictum monasterium per hoc nostræ auctoritatis præceptum ipsæ res nullo inquietante Deo auxiliante perpetuis temporibus consistent in proprium. Et ut hæc auctoritas nostræ largitionis firmior habeatur, & per futura tempora a fidelibus nostris verius credatur, & diligentius observetur, manu propria nostra subtus eam firmavimus, & annuli nostri impressione roborare jussimus. Data 10 Cal. Martii. Anno Christo propitio 28 regni Domini Ludovici Serenissimi Regis in Orientali Francia regnantis. Indictione 8 actum Regenspurg civitate regia. In Dei nomine feliciter.

X.

IN NOMINE SANCTÆ ET INDIVIDUÆ Trinitatis, Ludovicus divina favente gratia Rex. Si liberalitatis nostræ munere locis Deo dicatis quiddam conferimus beneficii, & necessitates Ecclesiasticas nostro relevamus juvamine,

G

uamine, atque regali tuemur munimine, id nobis & ad mortalem vitam temporaliter transigendam, & ad eternam feliciter obtinendam profuturum liquido credimus. Quapropter comperiat omnium fidelium nostrorum presentium scilicet & futurorum solertia, qualiter venerabilis Abbas noster Otgarius adiit celsitudinem nostram, humiliter implorans, ut quasdam res proprietatis nostrae ad monasterium quod vocatur Altaba constructum in honore S. Mauricii in proprium concedissem. Nos itaque petitioni ipsius libenti animo assensum praeuimus, & concessimus quasdam res proprietatis nostrae ad monasterium Altaba, id est villam quae vocatur Nawarwinida juxta rivulum Trebinam. Admonuit etiam celsitudinem nostram praedictus Abbas, qualiter Dominus Avus noster Carolus licentiam tribuit suis fidelibus in augmentatione rerum Ecclesiasticarum Dei in Pannonia carpere & possidere hereditatem, quod per licentiam ipsius in multis locis, & ad istud etiam monasterium factum esse dinoscitur. Fuerunt namque in vestitura praedicti monasterii quaedam loca nomine Scalcobach, sicut ipse rivulus fluit in occidentalem partem usque in Dago-deos Marcha, & inde in Orientalem plagam usque in Ry-zara Marcha, atque in eum locum quem vocat Cidalaribach in saltu Enisae fluvii, qui conjacet inter Danubium & Iby-sam atque Hurulam in meridianam partem, usque in verticem montis & ad Biugen mansos quinque & quicquid ad praedictas villas pertinet, hoc est in mancipiis, aedificiis, terris, cultis & incultis, vineis, pratis, sylvis, venationibus, pascuis, aquis,

aquis, aquarumve decursibus. Licet itaque fuissent in vestitura prædictæ res ad præscriptum monasterium, tamen ibi non erant confirmate per illius auctoritatis præceptum. Qua de re commoniti nos nostræ auctoritatis apices fieri iussimus, per quos decernimus atque iubemus, ut prædictæ res cum omnibus præ-nominatis ad præscriptum monasterium Altaha in nostra elemosyna atque in remedio animarum antecessorum nostrorum inviolabiliter perennis temporibus permaneant, nullo contradicente. Et ut hæc auctoritas nostræ largitionis firmior habeatur, & per futura tempora a fidelibus nostris verius credatur, & diligentius observetur, manu propria nostra subtus eam firmavimus, & annuli nostri impressione assignari iussimus. Data 16. Cal. Iulii, anno Christo propitio 31. regni Domini Ludovici serenissimi Regis in Orientali Francia regnantis. Indiæ. 10. Actum Ostermutinga villa regia, in Dei nomine feliciter.

XI.

IN NOMINE SANCTÆ ET INDIVIDUÆ Trinitatis. Ludovicus favente gratia Rex. Oportet igitur nos, qui divino sumus munere quodammodo præ cæteris mortalibus sublimati, ejus in omnibus parere præceptis cujus clementia prælati sumus atque cujus præcellimus munere, loca uti unquam sibi sacrata per adpetitiones fidelium nostrorum nostro relevare juvamine, atque regali tueri munimine, atque in eis qui ibi Domino famulantur, munificentiam nostræ largitionis clementer impendere quoniam sit nobis & ad mortalem vitam temporaliter transigendam, & ad eternam feliciter.

eiter obtinendam profuturum, liquido credimus. Quapropter comperiat omnium fidelium nostrorum præsentium scilicet & futurorum solertia, qualiter venerabilis Otgarius Abbas & vocatus Episcopus adiit celsitudinem nostram deprecans, ut ob mercedis nostræ augmentum, loca quædam pertinentia ad suum Monasterium Altaba, quæ ille una cum communi concilio fratrum ad illorum usus necessarios deservire constituit, nec non etiam quæ antea habuerunt, quorum locorum nominibus subius tenentur inscripta, per nostræ auctoritatis præceptum eis perpetualiter habere concederemus. Cujus petitioni ob amorem Domini nostri IESU Christi libenti animo assensum præbentes, ita decrevimus fieri. Concessimus itaque præscriptis fratribus consistentibus in Monasterio Altaba ad illorum usus necessarios res quas antea habuerunt in istis locis, quorum nomina sunt, Buechofen, Heidolfinga, Oparinbusa, Bogama cum Ansolfinga, Urbach, & quæ illuc pertinent cum Schellmaha, Mülibeim. Nec non etiam eas res, quas venerabilis Otgarius Abbas ibidem ad illorum usus necessarios postea per nostram licentiam adauxit in istis locis quorum nomina sunt, Altdorf cum Niunbusa & ad VValde, post obitum Odali Zulinga, Vsterlinga, Smidaba cum decem vineis ad VVabonne, ad Boubhæ, post obitum Slemari, & loca quæ Ricbovi & Richardo ad obedientiam commendata sunt post obitum amborum. Et quod Heribertus habuit post obitum ejus & conjugis suæ, atque tertiam partem salis ad salinas, & si deinceps aliquis res suas ad præfatum Monasterium

rium tradiderit, in prædictorum fratrum redigatur servitium. Has itaque præscriptas res cum omni integritate in prædictorum fratrum servitio perpetualiter per hoc nostræ auctoritatis præceptum plenius in Dei nomine confirmatum permanere concedimus, ea videlicet ratione, ut nullus ex successoribus nostris inde quippiam auferre præsumat, neque Abbas, neque alia quælibet opposita persona, sed absque alicujus molestia vel inquietudine easdem res ad illorum servitium perpetualiter habeant teneant atque possideant. Reliquæ vero res ubicunque sint pertinentes ad Monasterium Altaba sub dominio & gubernatione Abbatis existant, quem ipsi fratres secundum regulam S. Benedicti elegerint. Et ut hæc auctoritas nostræ largitionis firmiter habeatur & per futura tempora a fidelibus nostris credatur & diligentius observetur, manu propria nostra subtus eam firmavimus, & annuli nostri impresione assignari iussimus, nec non per manus Carlomanni roborari fecimus. Data 15 Cal. Ian. Anno Christo propitio 33 regni Domini Ludovici serenissimi Regis in Orientali Francia regnantis. Indictione 12. Actum Altaba Monasterium, in Dei nomine feliciter.

XII.

Et si undecim Diplomatus quæ ex Metropoli Salisburgensi adduximus non audemus fidem detrahare: Quod sequitur tamen est, fateor, multis de causis suspectum. Adferemus autem etiam illud in medium, ne videamur quidquam voluisse omittere eorum quæ tanto studio in Metropoli ab Hundio & Gewoldo congesta sunt: utque appareat, etiam veteres com-

mentorū auctores non fuisse auctos Ludovico nostro aliud quam Regium cognomentum attribuere.

IN NOMINE DOMINI NOSTRI IESU CHRISTI, Dei omnipotentis, Ludovicus, divina favente gratia Rex. Oportet igitur nos, qui divina sumus gratia quodammodo ceteris mortalibus sublimati, ejus in omnibus parere praeceptis, cujus clementia existimus praelati, atque cujus praecellimus munere, loca utique ipsius sibi dicata ante omnia nostris rebus sublimare atque dilatare. Quoniam hoc procul dubio ad salutem corporis & animae nostrae fore creditur. Idcirco oportet nos ob amorem Domini nostri IESU CHRISTI & matris ejus Mariae, invidiam destruere malignorum spirituum & hominum, quam nolumus manere, quae est in Ratisbona civitate, inter Ecclesiam sancti Stephani Prothomartyris, ubi modo sedes est Episcopalis, & inter Ecclesiam sancti Emmerani pretiosi Martyris, juxta muros ejusdem civitatis, ubi Cathedra erat Pontificis usque dum pater meus Carolus Magnus, Anno ab incarnatione Domini DCCXCVIII cum auctoritate Leonis Papae destruxit, & cum consensu Adalvini Episcopi ejusdem civitatis, in civitatem statuit, & confirmavit Ecclesiam pretiosi Martyris Emmerani recta ratione ad potestatem Imperatorum sive Regum pertinere, & Rectorem ejusdem Cœnobii, unoque anno Romanam persolvere 7 aureos ad altare S. Petri. Quapropter comperiat omnium fidelium nostrorum, praesentium scilicet & futurorum solertia, quod nos confirmamus eandem Ecclesiam cum auctoritate Eugenii Papae, absque omnium hominum contradictione,

ditione, omni tempore permanere in regimine Imperatorum sive Regum. Et eundem censum ad Romam dare, ea videlicet ratione confirmamus, ut neque Dux, neque Episcopus, ullam potestatem habeant intus aut foris: sed totum quod ad eandem Ecclesiam pertinet, in jus & donationem sancti Emmerani Martyris, provisorumque ejus, tradimus atque transfundimus. Et per hoc nostrae auctoritatis praeceptum, plenius in Dei nomine confirmatum, nullo inquietante, sed Deo auxiliante, ad servitium sanctae Mariae & sancti Petri sanctique Emmerani Martyris Monachorumque ejus, qui ibidem Domino famulantur, omni tempore, absque ullius contradicentis obstaculo, tradita & confirmata permaneant. Et ut haec autoritas confirmationis nostrae firmior habeatur, & per futura tempora melius conservetur, cum sigillo Papae & de annulo nostro subter jussimus sigillare.

Posteaquam adeo multa jam produximus in medium Germanici Ludovici nostri Diplomata, merito possit videri super-
vacua opera, ulterius iis adducendis immorari. Nihilominus tamen adhuc tria adferemus, satius arbitrati plura quam sit necessum adferre quam aliqua in parte deficere. Sed & illa tria ejus sunt momenti uti ex iis eximia liceat addiscere.

Ac primo quidem loco exhibebimus Diploma illud quo Ludovicus noster Tigurinum Sanctimonialium monasterium insolita munificentia ornavit, quodque passim solet commemorari in Helvetiorum rebus. Dabimus autem quemadmodum refertur a Martino Magero praecleari & operosi voluminis de Advocatia Armata cap. v. pag. 155.

IN NOMINE SANCTAE ET INDIVIDVAE Trinitatis. **LUDOVICVS**, divina favente clementia Rex.
Si

Si de rebus terrenis quas sumus divina largitate consecuti ad loca Sanctorum ob divinum amorem regium morem decenter implentes aliquid conferimus, hoc nobis esse profuturum ad aeternae remunerationis praemia capessenda liquido credimus. Quapropter comperiat omnium fidelium Sanctae Dei Ecclesiae nostrorumque praesentium scilicet & futurorum industria, qualiter nos pro Serenissimi Imperatoris avi nostri Caroli & praestantissimi HLVDOVICI Augusti Domini ac genitoris nostri, nec non & nostra sempiterna remuneratione, ac pro conjugis prolisque nostrae charissimae perpetua mercede curtim nostram Turegum in Ducatu Almanico in pago Durgaugensi cum omnibus adjacentiis vel aspicientiis ejus, seu in diversis functionibus, id est, pagellum Vroniae, cum Ecclesiis, domibus, caeterisque aedificiis desuper positis, mancipiis utriusque sexus, & aetatis, terris cultis & incultis, sylvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, adjacentiis, perviis, exitibus & regressibus, quaesitis & inquirendis, cum universis censibus, & diversis redhibitionibus: Insuper etiam forestum nostrum Albis nomine, & quicquid in eisdem locis nostri juris atque possessionis jure proprietatis est, & ad nostrum opus instanti tempore pertinere videtur, totum & integrum ad Monasterium nostrum tradimus quod situm est in eodem vico Turego, ubi Sanctus Felix & Sancta Regula martyres Christi corpore quiescunt. Quod nobis videlicet eo rationis tenore complacuit agendum, ut deinceps imposterum ibidem omni tempore sanctimonialium

lium fœminarum sub regali norma degentium, vita conser-
vatioque monasterialis, monastico cultu instituta, celebretur,
& libentius propter hujus loci supplementum a nobis jam
prædictis Martyribus debiti Dei famulatus illic exhibeatur,
ac pro nostra debitorumque nostrorum omnium mercedis au-
gmento diligentius ac uberius Domini misericordia exoretur.
Volumus etiam ut fidelium nostrorum noverit benevolentia,
quod paterna pietate commoniti supradictum monasterium,
cum omni integritate, una cum nostra traditione in locis præ-
fatis dilectissimæ filiæ nostræ Hildegardæ in proprietatem con-
cessimus, ut quando, Domino permittente, valent in eodem
Monasterio, Domino militante, suoque dominatui subiectam
disciplinis regularibus & observatione monasteriali institu-
tione corrigat, & nutriat, locaque ipsa sibimet concessa, quan-
tum vires suppeditent, profectibus & emendationibus augmen-
tando provehat ac emendet. Denique jubentes præcipimus ut
nullus judex publicus nec Comes nec quisquam ex judiciaria
potestate in locis præfatis vel in cunctis rebus ad eadem
loca respicientibus, seu homines tam liberos quam & servos
qui illic commanere videntur distringere aut infestare nec fide-
jussores tollendo aut ullas redbitiones vel fredas aut ban-
nos exigendo, aut alicujus injuriæ vim ullo unquam tem-
pore inferre præsumat, sed sub nostra defensione & immu-
nitatis tuitione cum Advocatis ibi constitutis res illæ se-
cure per diuturna tempora permaneant. Et ut hæc auctori-
tas donationis, atque confirmationis nostræ firmior habeatur,

H

& per

Et per futura tempora a cunctis fidelibus sanctæ Dei Ecclesie nostrisque presentibus Et futuris verius credatur atque diligentius conservetur, manu propria nostra sup̄ter eam firmavimus Et annuli nostri impressione assignari iussimus. Data XII Kal. Augusti. Anno Christo propitio XX regni Domini Hludovici Serenissimi Regis in Orientali Francia. Indictione prima. Actum in Regensburg in Dei nomine feliciter.

Si recte habet sese in hoc Diplomate annus regni in Orientali Francia numeratus, conditum illud fuerit anno Dominico octingentesimo sexagesimo: ac proinde erraverit Stumphius & Bruschi in annum seculi illius tricesimum tertium, Münsterus in annum 53, Hottingerus in quinquagesimum circiter originem ejus referentes. Sed parum nostra illud nunc refert. Id meretur notari, quod ex MSS. Chronico Tigurino Bullingeri refert doctissimus Heiderus, nec improbat Vindex Coenobialis, Sigillum atque adeo imaginem Ludovici nostri his verbis esse circumscriptum, *Christe protege Hludovicum Regem*. Merentur etiam hoc loco adjici, quæ de isthoc diplomate inseruit notis suis perquam egregiis ad præstantissimum librum Joachimi Vadiani, Bartholomæus Schobingerus Jurisconsultus Sangallensis, legunturque Tertio tomo Rerum Alemannicarum Goldasti pag. 110. quandoquidem simul exhibent verum Ludovici nostri signum diversum ab eo quo est usus Pius pater. Verba illius hæc sunt.

Monasterium Tigurinum Sanctimonialium conditum Et fundatum est a Hludovico seniore (nam Calvi filius vocatus est Junior) Caroli Crassi patre, qui curiam suam urbis Tigurinae, ut ipse
in

in litteris foundationis vocat, cum integro jure & omnibus ad se pertinentibus redditibus eos contribuit. Pagum etiam Vronia, qui hodie Vri dicitur, quem & Pagellum vocat, cum mancipiis & jure omni ad prefatum Monasterium contribuit Ludouvicus, ejus primam Abbatissam filiam Hildegardam constituit & prefata omnia concessit. sicut literis foundationis clare continetur. Pollicitus tuitionem & immunitatis defensionem &c. Mundiburdium. Data sunt litera, Anno XX Regni Orientalis Francie in Regenspurg. Signum Hludovici

POS

Verum haftenus de Tigurino Diplomate. Nunc quasi secundo Rheno ex Alpibus profecti ad Oceanum, qua parte illi Rhenus immergitur, adferemus aliud a Ludovico nostro Ultrajectinae Ecclesiae concessum: quale illud productum est a Wilhelmo Heda in actis Hungeri Episcopi XI pag. 55. editionis Buchelianae. Quod genuinum esse non equidem dubitamus: temporis tamen subscripta nota perquam est corrupta. Annus enim regni XXI Ludovici nostri incidit in Dominicum LXI: illo autem res Ultrajectinae Ecclesiae erant in ditione Regis Lotharii Imperatoris cognominis filii: qui obiit demum anno Christi DCCCXIX. Et quidem Indictio secunda bene quadrat in tempus illud: vereor tamen ut vel tunc hoc diploma condi potuerit a Ludovico nostro, constat quippe isthoc anno praevaluisse in Lotharii regno Caroli Calvi auctoritatem: nisi fortassis Hungerus fuerit inter eos

qui Carolo sunt reluctati, ac proinde ab eo privati rebus suis. Vix tamen illo rerum statu potuit a Ludovico confirmatio hæc institui, præsertim ægrotante imo pene desperante de vita. Verosimilius igitur, scriptum hoc diploma anno sequente, qui erat Ludovici XXX: utpote cum illo demum anno confectum sit negotium divisionis regni Lotharii inter Ludovicum nostrum & Carolum fratrem, atque adeo in jus & ditionem Ludovici Episcopatus Trajectinus transierit. Operæ fortassis fuerit pretium saltim illa legisse, quæ habent Annales Fuldenses in Actis anni post octingentesimum sexagesimi noni & septuagesimi. Nec vero hujus est loci hoc cum cura agere.

IN NOMINE SANCTÆ ET INDIVIDUÆ Trinitatis Ludovicus divina favente clementia Rex. Cum petitionibus sacerdotum Dei justis & rationabilibus divini cultus amore favemus, superna nos muniri gratia non dubitamus. Noverit interea industria seu utilitas omnium fidelium nostrorum tam præsentium quam & futurarum, quia Hungerus Veteris Trajecti Ecclesiæ Episcopus, quæ est constructa in honorem S. Martini confessoris & aliorum Sanctorum, obtulit obtutibus nostris auctoritatem immunitatis domini & genitoris nostri, bonæ memoriæ Ludovici piissimi Augusti, in qua erat insertum, quod non solum idem dominus & genitor noster, verum etiam prædecessores ejus Reges Francorum, eidem Ecclesiæ, cui Hungerus ipse authore Deo præesset sub tuitione & defensione eorum, cum omnibus sibi subjectis & rebus vel hominibus ad se pertinentibus vel aspicientibus consistere

stere fecerunt, & eorum immunitatem auctoritatibus hactenus ab inquietudine judiciariae potestatis eadem munita atque defensa fuisset Ecclesia, sed pro rei firmitate postulavit a nobis praedictus Episcopus, ut paternum seu praedecessorum nostrorum Regum morem sequentes, hujusmodi nostrae immunitatis praecipuum erga ipsam Ecclesiam, immunitatis atque tuitionis gratia, ob amorem Dei & reverentiam ipsius loci circa ipsam Ecclesiam fieri censeremus. Cujus petitioni libenter assensum praebuimus, & hoc nostrae auctoritatis praecipuum fieri decrevimus, per quod praecipimus atque jubemus, ut nullus iudex publicus, neque quislibet ex judiciaria potestate, aut nullus ex fidelibus nostris, in Ecclesias aut loca vel agros seu reliquas possessiones, quas moderno tempore in quibuslibet pagis vel territoriis infra ditionem regni nostri juste & rationabiliter memorata tenet vel possidet Ecclesia, & ea quae deinceps jure ipsius sancti loci divina pietas augere dignabitur, ad causas audiendas aut fræda exigenda aut mansiones vel paratas faciendas, vel fidejussores tollendos, aut homines ipsius Ecclesiae tam ingenuos quam & servos super terram ipsius commanentes injuste distringendos, neque ullas redhibitiones aut illicitas occasiones requirendas nostris & futuris temporibus ingredi audeat, vel ea quae superius memoratae sunt exigere praesumat. Sed liceat memorato Praesuli suisque successoribus res praedictae Ecclesiae cum omnibus sibi subiectis sub tuitionis ac immunitatis nostrae defensione quieto ordine possidere, & nostro fideliter parere imperio: atque pro

incolumitate nostra conjugis ac prolis seu etiam totius regni a Deo nobis collati, & ejus clementissima miseratione per immensum conservandi, una cum Clero & populo sibi subiecto Domini inmensam clementiam exorare: & quicquid de prefatis rebus Ecclesiae jus Fisci exigere poterat, integrum eidem concessimus Ecclesiae, scilicet ut in perpetuo tempore ei ad peragendum Dei servitium augmentum & supplementum fiat. Hanc itaque auctoritatem ut plenior in Dei nomine obtineat vigorem, & a fidelibus sanctae Dei Ecclesiae & nostris diligentius conservetur, manu propria subter firmavimus, & annuli nostri impressione signari fecimus. Signum Domini Ludovici piissimi Regis, Hardbertus ad vicem Ratelerii recognovi. Datum XV. Cal. Iunii, Anno XXI. Domini & Serenissimi Regis Ludovici in Orientali Francia regnantis. Indictione secunda. Actum Franconesurd Palatio Regio. In Dei nomine feliciter, Amen.

Agmen omnium Ludovici Germanici nostri Diplomatum claudat illud quod Commentario postumo De Ludovico Marquardi Freheri Viri Germanicarum rerum peritissimi, inter alia monumenta est adjectum pag. 26. Non potest autem non esse nobis illud perquam acceptum, quandoquidem refert & illa verba quibus Sigillum sive imago Ludovici fuit circumscriptum, & quae signo aut monogrammo fuerunt adjecta, etsi (quod dolemus) neque imago neque signum ipsum fuerit expressum. Commendat etiam sese hoc diploma quoniam eo ipso anno quo decessit Ludovicus (per-

peram

peram enim in margine scriptus est A. 870) id est Salvatoris nostri septuagesimo septimo, & quidem non multo ante ejus obitum, loco Monasterio Laurisheimensi, ubi est sepultus, proximo conditum. Mense scilicet Majo hoc Diploma est exaratum: ipse Rex autem V. Kal. Septembris in palatio Franconesfurt diem ultimum clausit: ut habent verba Annalium Fuldensium.

IN NOMINE SANCTAE ET INDIVIDVAE Trinitatis Hludowicus divina favente gratia Rex. Notum sit omnibus sanctae Dei Ecclesiae fidelibus nostrisque, praesentibus scilicet & futuris, qualiter nos ob nostrae mercedis augmentum, & pro remedio animae Domini avi & genitoris nostri, concessimus quasdam res proprietatis nostrae ad monasterium LAVRESHAM, quod est constructum in honore beatorum Apostolorum PETRI & PAULI, ubi etiam requiescit corpore S. Nazarius, hoc est in pago Renense ad SENEIM & BICCHUMBACH, cum omnibus ibidem adjacentiis vel pertinentibus, in mancipiis terris vineis pratis pascuis sylvis aquis aquarumve decursibus exitibus & regressibus, mobilibus, quaesitum & ad inquirendum, totum & ad integrum ex jure & dominatione nostra in jus & dominationem praefati sancti loci tradimus atque transfundimus, ea videlicet ratione, ut ab hodierna die & deinceps, per hoc nostrae auctoritatis praecipuum, plenius in DEI nomine confirmatum in usus fratrum Domino ibidem famulantium perpetualiter permaneant absque alicujus contradicentis obstaculo. Quod si nunc Nos easdem res cum consensu & voluntate dilecti

dilecti filii nostri KAROLI statim commutare possumus, hoc omnino desideramus. Si autem hoc esse nequiverit, tunc firmiter præcipimus atque jubemus, ut post obitum nostrum perpetualiter ibi permaneant absque alicujus molestia vel inquietudine. Et ut hæc auctoritas largitionis nostræ firmior habeatur, & per futura tempora a fidelibus nostris verius credatur & diligentius observetur, manu propria nostra subter eam firmavimus, & annuli nostri impressione assignari jussimus. Heverhardus Cancellarius ad vicem Luitberti archicapellani recognovi & subscripsi. Data IIII Non. Majas, Anno Christi propitio. XXXVII Regni Domini Hludovici serenissimi Regis in Orientali Francia regnantis Indictione VII. Actum Lobotenburc.

CHRISTE PROTEGE HLVDOVVICVM REGEM.

SIGNVM DOMNI HLVDOVVICI
SERENISSIMI REGIS.

CAPVT

CAPUT V.

*Nec Ludovicum Pium, nec Ludovicum Lotharii filiumque
qui soli seculo Christiano nono Imperatores audierunt, adeo-
que nullum Ludovicum Imperatorem, Cœnobiale diploma con-
didisse. In nonnullis tamen referre illud Ludovici Pii diplo-
mata, cum primis ea quæ anno Imperii xxvi sunt lata, ac
proinde etiam hoc ipso commissum falsi crimen
prodere.*

CUM Diplomata omnia Ludovici Pii & Germanici, quo-
rum alterutri possit forte adscribi illud Cœnobiale, jam
adducta sint, nihil est quod amplius Censuram institutam re-
moretur. Deinceps igitur id præstabimus quod professi jam
sumus, atque adeo compluribus firmis argumentis demon-
strabimus, Diploma illud esse fictum, commentitium, atque
adeo nullius momenti.

Illorum autem PRIMUM merito omnium esse oportet
illud, quod falso Diploma illud præ sese ferat, quasi sit condi-
tum a Ludovico Imperatore, & quidem seculo jam tum Chri-
stiano nono. Si sane hoc etiam fuerit evictum, jam erit de-
pugnatum. Utique enim quem ipsum Diploma suum auto-
rem laudat, de eo cum primis nihil falsi referre debuit.

Vt constet vero assertionis nostræ ratio, principio tan-
quam indubitatum atque ab ipsis Cœnobii hyperaspittis con-
cessum ponendum est: duos Ludovici nomine appellatos
citra controversiam Imperatores fuisse seculo isthoc nono.
Præter illos autem binos alium nullum Imperatorem audiisse,
contra Cœnobialem Vindicem proximo capite adstruemus.
Illorum alter est Ludovicus Pius filius Caroli Magni, alter
hujus

hujus nepos Lotharii Imperatoris filius. A neutro illorum Diploma hoc esse, liquido jam ostendemus: retrogrado ordine a Lotharii filio facientes initium.

Jam tum autem doctissimus Heiderus perspicue adeo probavit, neutiquam hoc Diploma esse LUDOVICI NEPOTIS, ut ipsemet Coenobialis Hyperaspista tractus fuerit in assensum. Negavit duntaxat, in ipso Diplomate hunc esse laudatum conditorem. Ac proinde *cap. 1.* in sua Responsione, *criminis falsi* statim accusat Heiderum, quod his fuisset usus verbis: *Daß Keyser Ludewig der II Keyser Lotharii Sohn und Caroli Magni Bhrenckel / vermog Buchstablichen inhalts und auffgedruckten Insigels / gemelten Brieff ertheilet haben soll; non enim vel in textu diplomatis vel in sigillo Cæsareo idipsum asseri. Verum ab illa atroci accusatione Heiderum facile absolvis res ipsa. Utique enim ipsum illud Diploma sæpe repetitis vicibus conditorem suum refert Ludovicum Imperatorem, ejusque annum Imperii vicesimum sextum, & Incarnationis Domini DCCC LXVI. Illo autem tempore nemo audiit Ludovici nomine Imperator (quod enim præter hætenus communem sententiam de Ludovico Germaniæ Rege adfert Vindex Coenobii; id proximo capite demonstrabitur, plane novum simul tamen ineptum esse *εὐρημα*) præter Lotharii filium: qui revera unus fuit Ludoviciani nominis Imperator secundus. Nec sequitur, crimen falsi esse commissum ab Heidero, quoniam res ipsa clamet, Ludovico huic fabricam Diplomatis non posse deberi: sed potius arguit imperitiam aut malitiam ejus qui diploma confinxit. Ita vero etiam antehac fuisse creditum ipsimet Coenobio, certissimum præbet documentum Bruschi in eandem sententiam facta narratio. Nihil enim in suo de Monasteriis opere refert præter ea quæ in singulis monasteriis, dum per Germaniam vagaretur, accepit. Ille vero diserte ita loquitur, ubi de hoc Coenobio agit pag. 79.*

Idem

Idem ille Adalbertus Xenodochii etiam Lindaviensis opulentissimi fundator fuisse dicitur: qui tandem anno Domini 841 decima die Maji occisus legitur a copiis Ludovici Regis Germania & Bavaria, non procul a Lacu Brigantino, dum is a Casare Lothario praesidi loco in Rhatia positus esset, ut prohiberet, ne Caroli Calvi exercitus e Burgundionibus adveniens cum Ludovici fratris agmine jungeretur. Postea anno Domini 866 ab Imperatore Ludovico secundo, CAESARIS LOTHARII FILIO, datis Privilegiis ac Asylo insuper in fontium refugium concessio, confirmatur Adalberti Comitis, Lotharii Caesaris tam fidelis praefecti & Ministerialis nova ista fundatio.

Magna itaque injuria Heidero intentatum est falsi crimen: imo haecenus ille vacat utique omni etiam suspicione culpae. Cæterum ab illo Ludovico Imperatore Lotharii filio non esse Diploma, vi rationum a doctissimo Heidero adductarum superatus, ipsemet Coenobialis vindex, ceu diximus jam tum, est confessus: agnoscens, illi Ludovico in Germania nihil fuisse imperii. Verba ejus hæc sunt cap. 2. §. 3. Die Umständ lauffen gemelten Keyser Ludewig stracks zu wieder / weil er in Teutschen Landen keine Jurisdiction oder Gewalt gehabt / wie D. H. wol besetzt / und man Stiffts seiten gern geschehen lasset ic. Eapropter non etiam fortassis est causæ amplius quidquam, quare a nobis hic verbulum addatur. Quandoquidem tamen possit alicui adhuc scrupulus aliquis superesse, paucis saltem illum etiam nos hoc loco eximemus.

Igitur ab illo Ludovico hoc diploma non esse, primario argumento nobis est illud, quod huic Imperatori neque mediate neque immediate jus aliquod regendi in Germania, ac proinde nec in Alemannia, competierit, Privilegium autem ejusmodi non nisi Regia vel Imperatoria auctoritate potuerit condi. Observandum scilicet est, Ludovicum Pium Imperatorem B. joariæ quidem Regem constituisse filium suum Ludovicum,

dovicum, sibi tamen servata in illum summa potestate Imperatorio titulo: eoque filium Bajoariam rexisse quasi immediate, patrem vero mediate. Id quod luculente apparet ex diplomatibus quæ confici fecit vivo Pio Imperatore filius, Rex adhuc audiens Bajoariæ, quorum duas jam tum præcedente capite exhibuimus. Neutra autem ratione Ludovico Imperatori Lotharii filio quidquam fuit in Germania saltem Alemannica juris. Non Imperatorio: quandoquidem ne quidem ejus parens Lotharius quidquam juris Imperatorii in fratrum Ludovici & Caroli ditiones post institutam divisionem Francici imperii habuit, ac proinde nec in filium potuit transferre. Victus scilicet duobus ingentibus præliis a fratribus Lotharius, proponi victoribus per legatos fecit, teste Nithardo l. 4: *Si vellent illi aliquid supra tertiam partem regni propter nomen Imperatoris, quod illi Pater illorum concesserat, & propter dignitatem Imperii quam avus Regno Francorum adjecerat, facerent. Sint aliter, tertiam tantummodo partem sibi concederent, regeturque quisque illorum portionem regni sui prout melius posset, frueretur alter alterius subsidio & benevolentia.* Posterius placuit: ac proinde nullum jus Imperatorium in Ludovici ditiones ut nec in Caroli Calvi Lothario superfuit. Id quod Baronio etiam recte est observatum, qui proinde scribit ad annum 848: *Nullum Lotharium facultatem habuisse disponendi aliquid in Regno Germania, spectante ad Ludovicum, certum est.* Nos quidem libro de Germanorum Imperio cap. IX hoc ipsum demonstravimus, ac proinde nihil nunc addimus.

Porro per institutam illam Francorum imperii divisionem, Ludovico obtigisse etiam ultra Rhenum Alemanniæ illam partem quæ est usque ad Vrfam, jam dum docuimus *Operis de Finibus Imperii Germanici cap. 3.* Saltim monasterium S. Galli in Ludovici ditionem isthac divisione pervenisse, manifestum est ex iis quæ narrat Ratpertus Monachus S. Galli

cap. 7 & 8 libri de Origine & casibus monasterii S. Galli : quem librum Goldastus edidit Tomo primo Rerum Alemannicarum : ut & ex illa tabula donationis monasterio S. Galli factæ anno 13 Ludovici Regis in Orientali Francia, quam Joachimus Vadianus vir exactissimi judicii pariter & industriæ l. 2. de Collegiis Monasteriisque Germania Veteribus inseruit, quæque legitur Tomo III Rerum Alemannicarum Goldasti pag. 46. Unde simul liquidum est, omnem lacum Podamicum ejusque oram universam, saltem ab anno 843, quo divisio est constituta, soli Ludovico nullo autem jure Lothario paruisse. At vero Lotharius etiam illam quæ sibi obtigerat partem tertiam res rursus in partes divisam, filiis totidem, in coenobium sese recondens anno 855 Prumiense, pleno regendi jure singulis tradito, commisit. Quo factum, ut Ludovicus natus maximus Italiam cum Imperatorio titulo quidem acceperit; nihil tamen juris extra Italiæ fines fuerit consequutus. Et vero hac de causa solet ille in Annalib. Francicis *Imperator Italiae* audire, & exclamavit olim Gotfridus Viterbiensis: *Vide ad quantum defectum Romanum Imperium devenerit! Scilicet ut in tres partes diviso Regno Francorum, tertia partis tertia pars esset Imperium.*

Nec mediate igitur nec immediate Ludovico Lotharii filio, qui Imperatorio titulo tum temporis secundus post Ludovicum Pium audivit, quidquam habuit in Podamici lacus sive insulas sive viciniam juris; ac proinde condere non potuit in Lindavici monasterii, si quod tum fuit, commoda ullum privilegium. Non fert autem etiam annorum numerus, qui in Diplomate continetur, Ludovicum Imperatorem illum secundum. Diplomatis enim subscriptio refert, conditum illud esse anno Imperii vicesimo sexto. At vero Ludovicus hic secundus anno demum 55 coepit solus audire *Imperator* & defunctus est improlis anno 876 : ac proinde

subscriptum Diplomati coenobiali ex more illius ævi, utique plane est idem cum iis quæ Ludovici Pii aliis diplomatibus, cuiusmodi nos tria exhibuimus indubitatae fidei, continentur. Sebastianus quoque Munsterus *Cosmographia sua l. 3. cap. 19.* refert quidem duo diversa nonnihil Imperatoris hujus signa, etiam hoc nostrum tamen producit; a quo alterum perparum differt. Ludovici Germanici manus signum sive monogrammum, ut tum loquebantur, genuinum ter a nobis est exhibitum cap. iv, primum Paderbornense, alterum Argentoratense, tertium Tigurinum, sed cum Imperatoris Ludovici signo neutiquam conveniens. Ludovici Regis Calvi filii signum apud Munsterum itidem est conspiciere plane dissimile. Nonnullis in *Hundii Metropoli* Germanici Ludovici diplomatibus sunt quidem signa addita Pii patris: sed hoc vitio factum, jam tum monuimus capite præcedente.

Cæterum quia Diploma Coenobiale sub sigillo pariter & signo Pii Imperatoris est editum, & tamen neutiquam Imperatoris illius auctoritate conditum, liquet profecto clarissime ex hoc vel uno, Diploma illud a falsario aliquo & impostore confectum esse. Alienis enim sigillis & signis tabulas edere falsi crimen est lege Cornelia puniendum.

Prius vero quam hunc locum deferamus, operæ fuerit pretium tollere scrupulum, qui haud injuria suspicionem commissi falsi possit movere, utrique imagini Pii Imperatoris, ratione diadematis. Videtur enim illud esse fascia laurea. Ast vero jam tum a Constantino Magno usque Imperatores omnes non laureo sed gemmeo diademate constanter sunt usi. Quod utique liquido ostendunt eorum adhuc superstites nummi. Secutus hoc exemplum fuit jam olim & Clotharius Francorum Rex: idque nummi ejus referunt. Cuiusmodi Nicolaum Peirescium, illustrem dignitate eruditione & virtute virum, donasse Paulo Petavio antiquario

quario celeberrimo testatur l. 2. de Vita Peirescii Petrus Gassendus. Imo jam Teudomarum, qui ante Pharamundum Francos rexit, gemmeo diademate nummos suos ornasse, liquet ex Claudii Buteronis Francicorum numismatum opere quod cis paucos annos Parisiis in lucem prodiit. Non laureum ergo sed gemmeum hoc quoque Pii Imperatoris est diadema: & laureæ species tantum rudiori manui sculptoris sive pictoris tribuenda est, dum voluit extantes insigni magnitudine gemmas exprimere.

Reperiuntur autem in illo Diplomate etiam alia, quæ ex rebus Pii Ludovici itidem esse petita saltim per est verisimile: etsi non fortassis perinde sit certum atque illud quod de Imperatorio Nomine Sigillo & Signo paulum ante adduximus. Primo enim, constat ex Annalibus Francicis, sive Pithœi, sive Freheri, Pium Imperatorem anno Christi 839 Pascha celebrasse ad Lacum Brigantinum. Id vero factum esse in Podamo Palatio, videtur diserte indicasse Auctor Vitæ Ludovici quando ait: *Exercitu coacto usque Bedoniam perrexit.* Mendosam esse vocem illam significavit & Pithœus editor, in margine notans *Hodomiam*: cum *Podomum* aut *Bodomiam* scilicet (utroque enim modo in monumentis vetustis scribitur) esset legendum. Jam vero incidit plane illud tempus in Imperii Pii annum vicesimum sextum, & festum Paschale in mensem Aprilem. Commodissime itaque tunc potuit a Pio Imperatore Diploma condi 11 Kal. Maji Podami anno Imperii vicesimo sexto.

Ubi obiter non possumus non monere: Vindicem Cœnobialem cap. 1. §. 1. perperam numerare Imperiales Pii annos, ac proinde *δωδεκάτα* dicere. Incipit scilicet annos ab obitu Caroli Magni, qui contigit anno Domini 814 V Kal. Febr. Hinc autem inito computo annus Imperii vicesimus sextus incidit quidem in Domini tricesimum nonum, K sed

sed ita, ut vicesimus septimus jam inceperit a mense usque Februario, ac proinde Diploma fuerit conditum mense Aprili anni Ludoviciani Imperatorii vicesimo septimo. At vero putandum est Imperii Ludoviciani tempus ab eo momento, quo Pater Carolus illum fecit consortem Imperii, id quod Junio circiter mense anni XIII contigisse docent Annales. Et vero non est dubitandum, olim ab illo initio numeratos Imperii annos. Hinc Nithardus l. i. de *Dissensionib. filiorum Ludovici Pii* sub finem de Pio ipso scribit: *Imperiale nomen per annos VII & viginti & per menses sex obtinuit.* Author item anonymus vitae Pii, *Aquitania quidem, ait, praefuit per annos triginta septem, Imperavit vero viginti septem.* Hac autem ratione demum mense Aprili anni Dominici tricesimi noni fluxit adhuc annus Imperii vicesimus sextus.

Secundo jam constat ex Hamburgensi Diplomate capite tertio adducto, anno vicesimo primo Imperii in Pii aula versatum Hirminmarum Notarium. Meminit ejusdem ex Doubletio & Mallinchrotus eximii operis de Archicancellariis & Cancellariis Imperii pag. 14, agens de Pio Ludovico. Nono anno Ludovici Hirminmarus Diaconus recognovit Diploma Paderbornense; eundem jam anno sexto Diploma Eginharti recognovisse, legitur in Chronico Laurishamensi apud Freherum Tomo I scriptor. Germanicorum. Gewoldus l. de Sacri Rom. Imp. Septemviratu cap. 6. recensens complures Diplomatum Cæsareorum subscriptiones, decimam hanc habet: Signum Hludovici piissimi Imperatoris. Herinmarius ad vicem Theodmari recognovi. Data Id. Maji anno XXI Imperii Dn. Hludovici piissimi Augusti Indict. XII Actum Aquisgrani in palatio Regio. In Dei nomine feliciter Amen. Anno Domini Jesu Christi DCCCXXXIV. Etsi vero hæc perquam sit mendosa, perinde atque tota illa farrago subscriptionum nihil ad id facit quod probari debebat, etiam hinc tamen comparet, Hirminmari nomen: mutatum licet

licet a librario in *Herinmarus*, ut Theodonis in *Theodmari*. Quicquid sit; manifestum est, ultimis regiminis Ludoviciani annis Hirminmarum Notarii sive, ut nunc loquimur, Secretarii munere functum. Jam vero, quantum conjicere est, idem illud Hirminmari nomen etiam in hoc cœnobiali Diplomate reperitur. Obscurior sane est scriptio, ac proinde jampridem lectum fuit *Hirminritus*. Prout tamen nunc subscriptio est ære expressa, merito dubites hoc an illud vocabulum obtinere debeat.

Si *Hirminritus* legendum fuerit, jure dixeris a fabricatore Diplomatis aberratum esse in legenda *Hirminmari* voce. Perinde atque erravit in voce *Hugonis*. Anno scilicet sexto vicesimo Imperii sui usque ad obitum, usus est Ludovicus Druogone Archicapellano, qui Episcopus simul Metensis & frater ejus erat: id quod ex anonymi scriptoris libro de Vita Ludowici & Annalibus Francicis ad annum DCCCXL manifestum est. Illud *Druogonis* nomen Diploma mutavit in *Hugonis*. Quod factum est culpa impostoris illius, qui Diploma cœnobiale conficiens, usus aliquo vero Ludoviciano Diplomate, cum scripturam non assequeretur, ex *Druogone* fecit *Hugonem*.

Quo lector sine omni molestia possit judicare, vera esse quæ diximus, nempe Sigillum pariter & Signum quod habet Diploma, plane esse LUDOVICI PII Imperatoris: & ibi quoque reperiri Hirminmari Notarii nomen, *Druogonem* autem commutatum esse in *Hugonem*: Podamum item & annum vicesimum sextum Imperii in Diplomate esse memoratum; oculis omnium hoc ipso in loco exhibemus, & Diplomatis subscriptionem qualem Cœnobialis Hyperaspista edidit, & Sigillum Signumque Ludovici Pii Imperatoris, ex Paderbornensi monumento repetitum.

POS
ALE

Constat *Tertio* ex Annalibus Francicis Pithœi atque Freheri: anno 39 atque adeo vicesimo sexto Imperii Ludoviciani, in expeditione Pii Imperatoris contra filium Ludovicum, fuisse in comitatu, & magna polluisse auctoritate, quemdam Comitem dictum Adalbertum. Ita enim Annales: *Imperator post peractam Nativitatem Domini & Theophania VII Id. Ianuarii cum exercitu navigio Rhenum transiit, obvios habens Saxones, partim minis partim suasionibus Adalberti Comitis adductos. Ejusdem Adalberti consilio inductum Ludovicum patrem, Franciæ Orientalis regimine Ludovicum filium anno præcedente 38 destituisse, non obscurum collectu est ex verbis Annalium ad annum 841: Adalbertus Comes & incentor discordiarum occiditur. Multo magis id liquidum est ex Nithardi l. 2. p. 454. edit. Welch. ubi de Othgario Moguntino & Adelberto hoc verba faciens ait: Habebat uterque Hludovicum ad mortem usque exosum. Item pag. seq. de Adalberto ipso: Erat eo in tempore ita prudens consilia ut sententiam ab eo probatam non quilibet mutare vellet. Hunc porro Adalbertum Comitem fuisse Palatii, non obscure fortassis colligere est ex eo, quia Druogoni Archicapellano, primario ministro aulico in Ecclesiasticis, hic conjunctus est a Pio Impe-*

Imperatore, primus scilicet minister in negotiis secularibus; ut tum erat aulæ Francicæ constitutio, de qua post latius disserendi occasio dabitur. Ita sane loquuntur Annales ad annum DCCCXL: *Imperator de Aquitania infecto negotio redire compulsus, Dragoonem Archicapellannum & Adalbertum Comitem cum aliis multis pramisit, ad tuendum littus occidentale Rheni fluminis.* Adalbertum itaque Comitem Palatii fuisse anno vicesimo sexto Imperii Ludoviciani, & una cum Pio Imperatore vixisse ad Lacum Brigantinum in Podamo Palatio, non est fortasse cur dubitemus.

At illo tempore, h. e. anno Christi DCCCXXXIX, non fuisse confectum illud Diploma quod Cœnobium jactitat, jam tum demonstratum est. Et tamen illa tria quæ modo adduximus in tempus istud anni post octingentesimum tricesimi noni quam optime conveniunt. Itaque ea quæ subscriptionem, ut & quæ Adalbertum tanquam Palatii Comitem attinent, illa ajo omnia ex istius temporis historia ab impostore esse petita, perquam sane est verisimile. Imo cum nullum sit dubium amplius, Pii Signum & Sigillum veteratoria arte huic Diplomati cœnobiali esse additum, non est etiam forte cur dubitemus, illa quæ modo diximus tria a falsaria manu Diplomati Cœnobiali inserta est.

Et vero justissima est suspicandi causa, Diploma aliquod, impetratu Adalberti Comitis Palatii, a Pio Imperatore anno Imperii sexto vicesimo, quo tempore in Podamo Palatio versabatur, fuisse confectum, eoque usum impostorem in rem suam, atque adeo ad Diploma Lindaviense fabricandum.

Diploma autem cœnobiale vel solis hisce argumentis jam est falsi convictum.

CAPUT VI.

Ludovicum Pii filium nec fuisse nec audiisse, vivo quidem Lotharii filio Ludovico, Imperatorem; proptereaue Diploma illud Cœnobiale non esse Ludovici illius, astringitur contra Hyperaspistas.

NEc Lotharii filium nec Pium Ludovicum condidisse Cœnobiale Diploma, demonstravimus. Quin imo habemus assentientem ipsum Diplomatis istius Hyperaspistam. Hactenus itaque confecta res est. Sed novum quid commentus est Vindex ille: nempe deberi Diploma Ludovico Pii & filio & in Germania successori. Hunc enim etiam Imperatorem fuisse & audiisse, hujusque rebus Diplomatibus omnia convenire. Qui ante illum aperte hoc asseruerit, forte nemo reperitur. Nemo certe illud conatus est orbi persuadere. Hic autem magno id studio agit, a §. usque 4. ad capitis primi finem. Quantumvis autem traxerit ille fortassis nonnullos in sententiam, vel saltem dubios reddiderit; mihi tamen pridem visus est latere lavisse, & perdidisse oleum atque operam. Idque adeo nunc luce meridiana clarius, ut ita loquar, ostendam; hac vice probaturus, Pii istum filium nec fuisse nec appellatum olim a quoquam Imperatorem, saltem quamdiu fuit in vivis Lotharii filius.

Prius vero quam ad rem ipsam aggrediamur, dicendum aliquid fuerit de Ludovici Lotharii filii obitu, & in defuncti ditionem atque adeo & in Imperatoriam dignitatem jure Ludovici Germanici nostri. Igitur illi quidem Lotharii filio, de Italiae & Imperatorii muneris possessione, a quoquam dum viveret litem esse motam, nullo vetere documento probare est. Inter Ludovicum certe illum Imperatorem & nostrum Germanicum convenit tandem optime. Quod utique manifestum est

est vel ex eo, quod anno 74 factum hisce verbis memorant Annales Francici. Rex Hludovicus in Hebdomade Paschali Fuldense monasterium petiit causa orationis, & inde reversus generalem habuit conventum in villa Tribuere. Inde in Italiam per Alpes Noricas transiens cum Hludovico nepote suo & Ioanne Romano Pontifice, haud procul ab urbe Verona, colloquium habuit. De obitu Ludovici illius Imperatoris, deque post secutis ita breviter memorat Gotfridus Viterbiensis, homo non Germanus sed Italus p. 466. edit. Pistorianæ: Anno ab incarnatione Domini 874 Ludovicus suavissimus Imperator ultimum diem clausit anno 19 Imperii sui. Eodem anno Carolus patruus ejus senior, Occidentalis Francia rex, cum suis Francigenis Romam veniens Imperium a Romanis, ut dicitur, pecunia impetravit. Non multo post frater ejus Ludovicus Rex Germanorum & Bavarorum in castro suo Franconesfurt diem obiit. Verum ut pleraque alia Gotfridi ita & hoc ἀνυπόκρινται est, & ex parte falsum. Obiit enim Ludovicus Imperator anno 75, eodemque anno Carolus Romæ Imperator fuit dictus a Joanne Papa, fuit etiam non senior sed junior natu Imperatoris defuncti patruus. Rectius omnia referunt Annales Fuldenses, ad annum scilicet 875 hoc modo: Mense Augusto Rex Hludovicus cum filiis & fidelibus suis colloquium habuit in villa Tribuere. Interea Hludovicus Italiae Imperator obiit: cujus corpus translatum Mediolani in basilica S. Ambrosii sepultum est. Quod cum Carolus Gallie tyrannus comperisset, illico regnum Italiae invasit & omnes thesauros quos invenire potuit una manu collegit. Unde Hludovicus Rex iratus Karlmannum cum exercitu per Bajuariam destinavit in Italiam. Ipse vero, juncto sibi equivoco suo, cum manu valida regnum Karoli ingressus est, ut cum de Italia exire compelleret. Exercitus autem qui Regem sequebatur versus ad predam, cuncta quæ invenit diripuit atque vastavit. Karolus vero audito Karlmanni adventu in Italiam: primo clausis Alpium se defendere nititur, sed nihil proficit. Karlmannus enim loca accessit

accessu difficilia cum suis præoccupavit. Ille autem dum negotium ferro decernendum timuisset (est enim lepore timidior) ad caliditatem solitam convertitur. Nam aurum & argentum gemmasque pretiosas infinitæ multitudinis Carlmanno obtulit, ut eum sibi placare & a paterna fidelitate segregare potuisset: juravitque se de Italia cito exiturum, & Hludovici fratris sui iudicio illud regnum disponendum servaturum, si Carlmannus inde discederet. Quo inde discedente, & promissionibus illius credente, ille quacunque pollicitus est mentitur, & quanta potuit velocitate Romam profectus est, omnemque Senatum populi Romani pecunia more Iugurthino corripit, sibi que sociavit: ita ut etiam Ioannes Papa votis ejus annuens, corona capiti ejus imposita, eum Imperatorem & Augustum appellare præcepisset. Proximo anno sic narrant, de Carolo Calvo jam ex Italia in Galliam reverso: Plurima etiam incredibilia se contra Hludovicum Regem & regnum illius facturum esse minatus est. Denique inter cetera jactantia sua verba dixisse fertur, se tantam multitudinem de diversis locis congregaturum, ut Rheno flumine ab equis exhausto, ipse per aridum alveum ejusdem fluminis esset transiturus, totumque Hludovici regnum vastaturus. Cujus minæ facillime sedatæ sunt. Nam Hludovico suum exercitum congregante, ille timore perterritus legatos misit, pacemque petiit. Cumque nuntii ex utraque parte sæpius directi eos pacificare studuissent, Hludovicus agrotare cepit, & crescente quotidie infirmitate, V Calend. Septemb. in palatio Franconofurt diem ultimum clausit. Hæc Annales. Quæ nobis nunc sufficiunt: quoniam extremum fatum etiam nostri Ludovici Germanici jam narraverunt: quæ post autem contigerint scire nostra nunc haud refert. Id vero jam est manifestum, ab Augusto usque circiter mense anni Christiani Octingentesimi septuagesimi quinti, morte Ludovici Lotharii filii, Imperialem dignitatem cæpisse vacare, & studuisse Germanicum nostrum Ludovicum illi sibi vindicandæ, non tamen factum voti compotem, sed a

Joan-

Joanne Papa Carolum Ludovici nostri fratrem esse coronatum Imperatorem, nostro sequente anno septuagesimo sexto v Kal. Septembris Francofurti in Germania defuncto. Quin jure ipsi debuerit Imperatoria dignitas, non equidem dubito. Etenim impetraverat Carolus Magnus jus aliquod hæreditarium ad Imperiale munus; eaque ratione ab Carolo ad Ludovicum Pium, ab hoc ad Lotharium, ab illo denique ad filium Ludovicum hætenus illud pervenerat. Inter hæredes autem Ludovici hujus noster utique erat proximus: inter patruos scilicet natu major. Romanorum Paparum jus eligendi ignorabatur tum adhuc, cæpitque primum cum Carolo Calvo. Id quod multis demonstravimus *l. de Germanorum Imperio Romano cap. VII.* Jure igitur subnixus quidem fuit, dum viveret Ludovicus noster Imperatorio titulo utendi. Fecerit autem ipse nec ne, hætenus mihi est incompertum: quoniam uti paulo post apparebit, supersunt Chartæ duæ Fuldenses quæ ultimo vitæ anno Ludovicum nostrum Imperatorem usurpant, nullum autem præterea ex omni illo ævo Imperatorii tituli exstat documentum. Ipsummet sane nostrum Ludovicum abstinuisse a titulo illo, indicat liquido Laurishamense Diploma ultimo loco a nobis productum, mense scilicet Majo latum, vix trimestri ante obitum spacio. Verosimile etiam id facit, quod filius ipsius Carolomannus, etsi pulso jam & mortuo Calvo, devicta Italia anno Christiano DCCC LXXVIII, *Joanne Papa sub custodia retento, Optimates Romanorum fidelitatem Karlmanno sacramento firmaverint* (verba sunt Annalium) Regem Italiæ quidem se dixerit, non Imperatorem tamen; quod Aventinus quoque observavit *l. 4. pag. 441.* Alienus certe fuit Ludovicus noster, a vana illa arrogantia, qua Carolum fratrem laborasse, liquet ex iis quæ Annales referunt ad annum sexagesimum nonum & septuagesimum sextum, nisi sint calumniati. Quicquid vero hujus sit: sive

L

post

post defunctum Lotharii filium voluerit dici Imperator noster Ludovicus, sive non, nostra nihil nunc interest. Sufficit novisse, saltem antehac, & cum primis anno sexagesimo sexto, quo Diploma creditur conditum, Imperatorio titulo non audire illum solitum. Atque adeo id demum jam demonstrabimus.

I. Igitur Ludovicum nostrum non dictum Imperatorem, vivente quidem Lotharii filio, sed Regis nomine fuisse contentum, probatur PRIMO omnibus genuinis adhuc superstitibus Diplomatum. Produximus nos majorem in fidem & omnium oculis objecimus, integra septemdecim: ab anno quinto Regni in Bajoaria ad tricesimum septimum usque Regni in Orientali Francia, h. e. ad ultimum pene finem vitae. In quibus utique omnibus nusquam Imperatoris, sed solo Regis titulo, Ludovicus hic noster semetipsum fecit appellari.

Aliorum ejus Diplomatum memoria passim reperitur, ejusdem autem omnino notæ. Recitat enim præter ea quæ tota jam allata sunt, sex diplomatum Ludovici hujus Regis summam Gewoldus sive Hundius Tomo secundo pag. 365. Bernhardus Mallincroth Decanus Monasteriensis, vir utique omnium Germaniæ antiquitatum curiosissimus & fidei optimæ indagator, præclaro suo de *Archicancellariis & Cancellariis Sacri Imperii Romano-Germanici* opere, de Ludovico nostro agens ita scribit pag. 22: *Anno regni (in Orientali Francia scilicet) X & XII Baldricus Abbas Ludovici Cancellarius reperitur, apud Kleinsorgium in Chron. Westph. Eccles. in Diplomate gemino Corbejensibus ad Visurgim dato. Apud Aventinum duo extant hujus Ludovici Diplomata, seu verius fragmenta eorundem: quorum prius Regenbertus Diaconus alterum Dominicus Notarius Radleici vice recognovit: hoc tertio, præcedens quintodecimo regni ejus annis. Anno 26 regni ejusdem Regis Wiggarius Cancellarius reperitur, cujus vice literas Ludovici, datas Monasterio Hervordienti in West-*

Westphalia, Albertus Subdiaconus signavit. Extant literæ illæ in Archivo Abbatia prædictæ. In longe eruditissimis Monumentis Paderbornensibus secundæ editionis, ad Monumentum Ramæ, Illustrissimus atque incomparabilis Princeps Autor n. 2. hisce verbis commentatur: In diplomate Ludovici Germaniæ Regis & Caroli M. nepotis anno XXXIII regni ejus in Orientali Francia, dato Herivordensi Monasterio, eo loco qui hodie Werna appellatur. Ratpertus S. Galli monachus in libro de Origine & Casibus S. Galli cap. 8. tomo I Alemannicorum Goldasti, ita loquitur. Interea contigit Hludovvicum piissimum Regem publice placitum suum habere in villa quæ dicitur Vlma, præsentibus filiis suis aliisque Regni sui Principibus. &c. Rex ambarum partium cum conspiceret unitatem, sese hoc pacto interposuit medium, atque in semet omne negotium assumens, cum manu sua potestative res prædictas ad Episcopatum contradidit: atque cum ipsa manu similiter potestative ab Episcopis Monasterium abstulit: penitusque diremit ita, ut deinceps nullam potestatem Episcopi in rebus ejusdem Monasterii haberent, neque in censu neque in ulla alia causa, præter spiritalis tantummodi Episcopalis officii dignitatem, sed pura mente ex hoc & deinceps licentiam haberent Monachi eidem servire, nullique seculari potestati nisi solis Regibus subjacerent. Idem Ratpertus sub finem ejusdem capituli: His ita a clemente Rege omnium consensu compositis, jussit idem Rex suæ auctoritatis præceptum utrique parti ad perpetuam confirmationem istius pacti statim in præsentem conscribi &c. tunc demum Cancellario præcepit in legitimis cartis conscribere præfati pacti confirmationem, & cum præcepta fuissent, propria manus auctoritate eas confirmans, unam Episcopo cum suis, aliamque Abbatibus Monachisque contradidit. &c. Præterea Rex piissimus Hludovvicus statim jussit Monachis fieri aliam chartam firmissimæ emunitatis, ut post Grimaldum deinceps potestatem in perpetuum haberent eligendi sibi Abbatis, nullique hominum nisi solis Regibus subjacerent. Bartholomæus Schobingerus, vir antiquitatum sa-

crarum & civilium utique perquam peritus, in suis ad Joachimi Vadiani libros *de Collegiis & Monasteriis Germania veteribus Additionibus*, apud Goldastum Tomo III Rerum Alemannicarum pag. 110, cum nonnulla dixisset de illo Diplomate quo Ludovicus Germanicus Tiguri instituit Sanctimonialium cœnobium, quæ jam capite IV pag. 59 allata sunt, addit. *Idem anno Regni ejus vicesimo sexto Chanam curtim, quæ in pago Thuregiensi est monialibus Tigurinis donavit. Idem Ludovicus anno regni ejus XXXIII Orientalis Francia, eandem immunitatem confirmavit ad preces Hemma conjugis suæ, quæ filium Bertham Hildegarda defunctæ eidem monasterio præfecit. Idem Ludovicus Senior Caroli Crassi pater, sacellum S. Petri in villa Zürich eximiis redditibus donatum, in beneficium Bartolo Presbytero qui Hildegarda filia fidei ministerio servierat, concessit. Huic sacello capellas duas vallis Vronie conjunxit in locis nominatis Burgala Sylina, cum mancipiis, decimis, terris cultis & incultis. Donavit ea conditione, ut eo mortuo res prædictæ ad prius memorati monasterii usum & possessionem reverterentur. Facta est hæc donatio anno regni Ludovici XXV in Orientali Francia. Postremo inter monumenta Laurishamensia, addita elegantissimo Commentariolo Marquardi Freheri, in Antiquitatum Germanicarum notitia nemini secundi, De Lupoduno, pag. 23. memoratur Confirmatorium Diploma Ludovici Regis, anno xxiv regni in Orientali Francia Francofurti confectum.*

Præter septendecim igitur a me in medium allatas, supersunt non nisi Regem Ludovicum nostrum agnoscentes literæ, teste quidem Hundio sex, Mallencrotho quinque, Illustrissimo Principe Paderbornensi una, Ratperto monacho S. Galli teste tres, totidem Bartholomæo Schobingero, & una denique teste Frehero. Ac proinde hætenus numerari a me poterunt, ad septemdecim priora mea, Diplomata novendecim. Quæ summa facit Diplomata triginta sex.

Indubie

Indubie Wangenereckius cum Sociis omnem lapidem movit, quo inveniret etiam suæ sententiæ favens Diploma. Sed frustra eos laborasse res loquitur: non enim ullum ab iis allatum est. Ut proinde secure possim equidem ad omnia omnino Ludovici hujus Regis diplomata provocare. Certe ad ipsum ultimum usque vitæ annum res plana & confecta est, vel ex iis quorum mentionem fecimus diplomatibus.

Largo tamen sudore effuso visi sibi sunt Vindices reperisse tandem aliquid non quod pueri in faba. Martinum enim *Crusium Annalium Suevicorum l. 2. p. 2. cap. 11. sui que codicis fol. 16. testari, tale Privilegium Essoni Curienti Episcopo esse concessum. Ludovicus ordinante providentia Imperator Augustus III Regni sui in Orientali Francia concessit Essoni Episcopo Curienti (ut & Victori factum) ut nemo ad ipsius Episcopale ministerium peragendum successoribusque ullum impedimentum afferat; sed habeant (sicut per patris ejus auctoritatem concessum est) secundum Canonicam institutionem plenam ministerii sui potestatem, per monasteria in Parochia suæ Sedis consistentia, & super Presbyteros ordinandos, & super decimas secundum canonicam jussionem disponendas &c. In Strasburg VIII. Kal. Aug. Imperii IX Domini DCCCXLIX anno.* Indubie autem animo desperabundo hoc quidem in medium attulerunt boni Vindices. Non indoctos enim, simul vero & summe industrios, satis esse probaverunt. Saltem igitur nihil melius ipsis ad manum fuit, quod vel in speciem potuerit adduci pro Ludovico Germanico Imperatore: nec tamen ut viris doctis potuit non subolere hujus quidem Crusiani testimonii ineptitudo, utpote cum sani nihil hic sit invenire. A Ludovico Lotharii filio non esse quicquid hujus est Privilegii, fatemur. Non illo quidem Vindicum argumento moti, quod ille Lotharii filius anno post octingentesimum quadragesimo nono Argentinae, utpote in Germania, nihil habuerit juris: hoc enim est ineptum, quandoquidem

tunc temporis Argentina fuit in ditione Lotharii, qui filium hunc suum anno 43 consortem fecit regnandi. Vt nec illo, quod annus iste seculi octingentesimus quadragesimus nonus haud nonus sed sextus Ludovico fuerit : cum enim in Crusianis illis omnia sint turbata, non est cur adductam ibi numerorum rationem vel tantillum attendamus. Quoniam autem mentio fit Regni in Orientali Francia, in qua non Lothario aut ejus filio sed soli Ludovico Germanico jus fuit, haud potest quicquid hujus est nisi a solo hoc Ludovico profectum esse. Verum enimvero in illius ditionem Argentina demum pervenit anno Christi DCCCLXX, facta divisione Lotharingici Regni cum fratre Carolo Calvo, illius anni VI Id. Aug. Id quod quandoquidem clarissimum est ex iis quæ *Opere de Finibus Imperii Germanici cap. VII.* docuimus, nihil attinet hoc loco iterum ostendere. Illo autem septuagesimo seculi anno jam annum tricesimum regiae suae in Orientali Francia potestatis numerabat Germanicus Ludovicus, non autem duntaxat nonum. Adhuc, quid tandem verba illa sibi volunt : *Imperator Augustus III Regni sui in Orientali Francia?* An Ludovicus Germanicus fuit Imperator id nominis tertius? An Regni in Orientali Francia quisquam aliquando audiit Imperator? Somniis profecto & deliriis hæc nemo veterum ævi rerum peritus non accensuerit. Non sane dubito, sibimetipsis non satis fecisse Socios : atque adeo ex trepidatione effusa illa verba : *Wann wir nicht so wol zu Lindaw als zu Chur / die privilegia sollen seinem Herrn Vatter Ludovico Pio zuschreiben / und die von Crusio angegebene Jahrzahl 848 für ihrsam halten.* Quamvis nunquam Ludovicus Pius annos regni in Orientali Francia soleat numerare, ac proinde hæc Crusiana illi nequeant tribui : justius autem potissima Cœnobialis Diplomatis ad illum pertineant, ceu jam tum demonstravimus.

Primum igitur nostrum argumentum, quo negavimus
Ludo-

Ludovicum Germanicum, vivo saltim Lotharii filio Ludovico, Imperatoris titulum usurpasse, firmum atque invictum est. Addemus ALTERVM ejusdem roboris. Quæ nempe isthac II. tempestate a Notariis confectæ sunt tabulæ, illæ non agnoscunt Pii filium Imperatorem, vivo adhuc Lotharii filio, sed duntaxat Regem. Integram earum centuriam inseruit Goldastus *Tomo II Scriptorum Rerum Alemannicarum*, præcipue ad S. Galli monasterium pertinentium. Inter illas variæ quidem reperiuntur Ludovico regente scriptæ: in nullis autem Imperatoris titulus comparet. Vindex tamen Cœnobii non dubitavit ex libello isthuc promere quinquagesimam quintam in sui asserti confirmationem. Ubi ita scriptum. *Ego itaque indignus monachus Eccho rogatus scripsi & subscripsi. Notavi diem Luna XIII Kal. Ian. anno XXVIII Regni Hludovici Imperatoris & sub Hudobucho Comite. Ex libro item Traditionum S. Galli. Vbi Kisa femina quædam tradit ad monasterium S. Galli, quicquid in loco Snerfsweng possidebat sub censu quatuor denariorum &c. Actum in Brunbinnellas die Dominico. Ego Erimbroch Subd. scripsi & subscripsi sub Geroldo Comite anno XXVII Hludovici Imperatoris.* Utramque hanc chartam negat Vindex convenire Ludovico Pio, quoniam scilicet ille non regnaverit tot annos: referendas itaque illas ad Ludovicum Germanicum, eumque Imperatorem esse appellatum. Frustra autem etiam hic industriam suam Vindex exercuit. Diserte enim de Ludovico Pio Nithardus sine l. i. *Imperiale nomen per annos septem & viginti, & per menses sex obtinuit.* Potuit itaque recte charta confici Pii Imperatoris anno non tantum vicesimo septimo sed etiam octavo. Quidni vero mendosus sit numerus xxviii, scribendumque vel xxviii vel xxvii? Talia certe menda occurrunt passim infinita.

Reperiuntur autem variæ chartæ veteres etiam apud Joachimum Vadianum in præclaris ejus libris de Collegiis & Monasteriis

nasteriis Germania veteribus, quos itidem Tertio Tomo Alemannicarum rerum Goldastus inseruit. Subscriptum quidem habent Ludovici nostri nomen sed non alio quam Regis titulo. Videri potest pag. 46. 49. 51. 54. 61. Quarum chartarum ultima scripta est 3. Kal. Jul. anno Ludovici xxxv atque adeo paulo ante obitum Ludovici Lotharii filii Imperatoris. Id quod cum primis meretur hic attendi.

Inter monumenta porro antiqua quæ *Parti prima Originum Palatarum* addidit Marquardus Freherus, pag. 32. editionis iteratæ, in hunc modum subscriptum est Chartæ donationis Ansfridi Comitis Palatii: *Actum publice in monasterio Laurisham, anno incarnationis Dominica MCCCLXII* (scribendum autem omnino DCCCLXVI) *regni Ludovici Regis XXVI*. Subjungitur alia Charta Donationis sed fine mutila, ita autem desinens: *Actum loco tempore & die quo supra*. Additur & Præstaria, quam vocant, itidem mutila. Quæ finitur hisce verbis: *Data præstaria die & tempore quo supra*. Ex quibus manifestum est, ipso anno regni 26, quo Hyperaspista Diploma vult esse conditum, Ludovicum Germanicum non Imperatorio sed Regio cognomento in publicis Notariorum chartis esse nuncupatum. Ad hoc idem Freherus, inter monumenta suo *Lupoduno* adjecta, habet chartam aliquam Traditionis, ut vocarunt, ab Ermenrico Notario subscriptam, quæ ita finit: *Acta est hac Traditio in ipso loco Wisonterstarga, sub die octavo Idus Decembris, Anno ab incarnatione Domini DCCCLXVIII Indictione decima, regnante Domino Ludovico Rege super Orientales regiones, Anno XXVII Regni ejus*.

Joannes porro Pistorius in Tomum tertium scriptorum veterum Germanicorum libros tres *Traditionum sive Antiquitatum Fuldensium* coniecit. In cujus libro primo & secundo quamplures tales chartæ reperiuntur. Omnes sunt scriptæ regnante Ludovico nostro, rege Orientalium Francorum. Videatur

tur pag. 484. 485. 486. 487. 488. 489. libri primi: ut & secundi libri pag. 495. 496. 498. Item § 28. § 30. § 31. § 33. § 43. § 44. § 48. & sequentes usque § 53. iterum a pag. § 57. usque § 70. Quae septuagesima pagina quæ continetur Traditio hanc habet subscriptionem: *Facta est autem Traditionis chartula anno dominicæ incarnationis DCCCLXXIV, Indictione septima, regni autem Ludovici gloriosissimi regis anno XXXIV.* Saltem igitur usque ad illum annum, inter tam multas chartas veteres, nulla Imperatorum nomen Ludovico nostro attribuit; ac proinde saltem hactenus non audivit ille Imperator. Inter eas imo tres reperiuntur ipso anno XXVI Regni & Christi anno LXVI scriptæ, quo Lindaviense Diploma conscriptum esse credi voluit Hyperaspista. Una legitur l. 1. pag. 289. duæ l. 2. pag. § 65 & § 69.

Cæterum pag. tamen 71 binæ exstant chartæ: quarum prima hanc præ se fert subscriptionem: *Acta est hæc chartula traditionis in monasterio Fulda anno Dominicæ incarnationis DCCCXXVI. Indictione IX, anno XXXV Ludovici Imperatoris mense Februario die XIV mensis ejusdem.* In Posteriori ita subscriptum est: *Facta est hæc traditionis chartula in monasterio Fulda, anno Dominicæ incarnationis DCCC LXXVI Indictione octava, anno XXXVI Hludovici Imperatoris, mense Julio, die XXIII.* Hæ duæ chartæ ab omnibus aliis plurimum utique differunt: utpote quæ solæ Hludovicum Germanicum, (illum enim significari, indicat & Christi & Ludovici regni annorum numerus) agnoscunt Imperatorem. Nec tamen earum fides video qui jure possit vocari in dubium, modo a mendis purgentur. Et vero in priore omnino sunt Ludovico tribuendi anni XXXVI, quoniam LXXVI numerantur post octingentesimum anni Dominici, hi autem semper in hisce Traditionum chartis solent ita convenire, quasi annus quadragesimus primus Christi fuerit regni Ludovici primus. Id quod observans etiam Pistorius, monuit in margine, scribendum XXXVI. In

posteriore Indictionis annus itidem numerandus est nonus ut in priore : quia Christi LXXIV fuit Indictio octava, ceu liquet ex pag. 570. Quantumvis autem diversæ sint hæ chartæ ab omnibus prioribus usque adeo numerosis, non turbare tamen nos possunt, aut Coenobiale diploma adjuvare: quoniam utraque confecta est defuncto jam tum Ludovico Imperatore Lotharii filio, atque illo tempore, quo Imperatoria dignitas jure debebatur uni Ludovico nostro Germanico. Nec tamen chartæ hæ idoneæ sunt docere, ipsummet Ludovicum Imperatorio se titulo jactitasse. Sed factum id est tantum a tabellione, ex aliqua singulari erga Regem suum pietate. Ut sæpe solent privatorum hominum in dominos suos studia luxuriare circa titulos eorum quibus favent. Fuldensium sane in Ludovicum favorem singularem, ut odium Caroli Calvi, etiam Annales produnt, cum primis in narratione rerum anni septuagesimi quinti sexti & septimi. Mirum vero nisi cum tripudio hæc chartas exceperissent Vindices si observassent. Egerunt tamen sollicitam illorum industriam: quamvis jam tum Goldastus in sua *Replikatione pro Imperio* cap. 26. pag. 270 illas Gretzero opposuisset.

III. Sed altero etiam argumento fatis confirmato, ad TERTIUM pergemus. Est autem hoc: quod in nullo indubiorum monumentorum illius ævi, quamvis res Ludovici nostri cum cura memorent, Imperatorio titulo honoretur Germanicus, etiam mortuo Lotharii filio, sed tantum Regio. Id ipsum quam optime docent Fuldenses Annales. Non sunt illi quidem auctoris unius: qui tamen res Ludovici nostri, saltem potissimas, attinent illos a coævo aliquo conscriptos esse, non obscurum utique est ex clausula narrationis eorum quæ anno septuagesimo quinto sunt gesta. *Quia, inquit auctor, certum non habui latorem scribere nolui. Melius enim est*

est tacere quam falsa loqui. De Caroli etiam Calvi arrogantia differens anno proximo, utitur illis verbis *perhibetur & fertur*. Huc pertinet anno 53 sub finem *hactenus*. In illis autem Annalibus per omnes annos usque ad obitum Ludovicus noster tantum Rex usurpatur, Imperator nunquam. Exstat porro inter tabulas Hamburgensis Ecclesiæ, a Lindenbrogio editas bulla Nicolai primi Papæ, scripta anno Pontificatus quinto, de monasterio Ramislao: in quo a Papa illo Ludovicus noster sæpissime Rex nunquam autem Imperator appellatur. Ejusdem præterea Nicolai ætate (sedit autem ab anno 858 in annum usque 868, atque adeo tunc etiam cum Diploma Lindaviense auctor voluit esse conditum) formula illa Litanæ, sive precum solemniū, Germaniæ nostræ tum communium, in usu publico sacro fuit, quam Goldastus scriptoribus Rerum Alemannicarum antiquis inseruit, legiturque hodie Tomo II pag. 136. In ea autem primo quidem loco ad illud *Exaudi Christe* respondetur, *Nicolao summo Pontifici & universali Papæ vita*. Ad idem *Exaudi Christe* Respondetur secundo: *Ludovico a Deo coronato magno & pacifico Regi vita & gloria*. Tertio ad *Exaudi Christe* respondetur: *Hemma regina nostra vita*. Quarto itidem ad *Exaudi Christe* Respondetur: *Nobilissima proli Regali vita*. In Historia porro vitæ Anscharii quam Rembertus Ludovico nostro coævus conscripsit, frequens fit mentio illius Ludovici Germanici, non alio autem quam Regis titulo. In Capitulis præterea Caroli Calvi, quæ singulari libro, decus Jesuiticæ Societatis doctrina & candore præstans Jacobus Sirmondus Parisiis anno 23 edidit, passim multa occurrunt ad Ludovicum nostrum pertinentia, nunquam tamen alio quam Regis titulo appellatum. Videantur præ aliis pag. 167. epistola Episcoporum Remensis & Rhotomagensis diœcesis ad Ludovicum nostrum scripta anno 858 perquam profecto insignis: pag. 207 Capitula Synodi Metensis

tenſis de indulgentia Ludovici Regis condita anno 859. Pag. 221. 229. 238. 295. 351. 356. Ubi non privata ſed publica acta continentur. Cum primis obſervatu digna eſt quæ pag. 335 recenſetur Pactio Aquisgranenſis, inſtituta anno 870 inter Ludovicum noſtrum & Carolum, quam Aubertus quoque Miræus Codici Donationum piarum inſeruit, idque propter formulas juramentorum quibus utrinque uſi ſunt legati Regii. *Lantfridus Comes* (verba ſunt Pactionis) *ex parte Hludovici Regis: Sic promitto ego ex parte Senioris mei, quod Senior meus Hludovicus Rex fratri ſuo Karolo de regno Hlotarii Regis conſentit habere &c.* Omnino autem conjungenda fuerit *Diviſio regni Lotharii* eodem anno inſtituta, quam & Sirmondus & Miræus ediderunt. *Inter glorioſos* (verba ſunt) *Reges Karolum & Hludovicum fuit hæc diviſio regni facta in Procaſpide ſuper fluvium Moſam.* Nolo adjicere alia, ex tempeſtatis illius monumentis variorum auctorum petita teſtimonia: ac proinde ne quidem Othfridi monachi S. Galli Evangelia Germanica lingua mercede ſine exemplo reddita. Secure autem & optima fide (quoniam fortassis citra jaſtantia notam poſſim affirmare, perluſtrata mihi illa tantum non omnia haud abſque cura) pronuncio, in omnibus iſtis nuſquam Ludovico noſtro alium quam Regium titulum attribui.

Pari fide parique ſecuritate profiteor idem, de omnibus monumentis uſque ad ſeculum undecimum ſive annum

IV. Dominicum milleſimum. Quod pro Argumento QVARTO jure utique optimo haberi poteſt. Accedit enim ad Tertium argumentum centum triginta amplius annorum ſpacium. Interea autem temporis conſcripta ſunt varia, quorum bona ſaltem pars etiamnum in manibus. Nolo ex ſingulis anxie teſtimonia congerere. Unum pro omnibus ex Hiſtoricis quidem ſit Reginonis, doctiſſimi & religioſiſſimi Prumiensis Abbatis, cujus Chronicon deſinit in Dominico anno non-
gente-

gentesimo sexagesimo septimo. Qui cum omnia Ludovici nostri fuisset persecutus mortem ejus hoc elogio ornavit. Anno Dominicae incarnationis DCCCLXXVI, LYDOVICVS REX apud Franconesfurt palatium diem clausit extremum V Calendas Septembris: sepultus est in monasterio sancti Nazarii quod Lorasham nuncupatur. Fuit autem iste Princeps Christianissimus, fide Catholicus: non solum secularibus verum etiam ecclesiasticis disciplinis sufficienter instructus; quæ religionis sunt, quæ pacis, quæ justitia, ardentissimus executor; ingenio callidissimus, consilio providentissimus, in dandis sive subtrahendis publicis dignitatibus discretionis moderamine temperato, in prælio victoriosissimus, armorum quam conviviorum apparatus studiosior: cui maxima opes erant instrumenta bellica: plus diligens ferri rigorem quam auri fulgorem: apud quem nemo inutilis valuit: in cujus oculis perraro utilis displicuit: quem nemo muneribus corrumpere potuit: apud quem nullus per pecuniam ecclesiasticam sive mundanam dignitatem obtinuit, sed magis ecclesiam probis moribus & sancta conversatione, mundana devoto servitio & sincera fidelitate. Habuit autem hic gloriosissimus Rex, cujus memoria in benedictione est, Reginam nomine Hemmam sibi in matrimonium junctam: quæ nobilis genere fuit, sed quod magis laudandum, nobilitate mentis multo præstantior. Ex quâ tres filios suscepit, excellentissimæ indolis, videlicet Carolomannum, Ludovicum & Carolum; qui felici sorte post decessum patris imperiû moderati sunt gubernacula. Integrum istud elogium hic legi, duxi ex re futurum: quo appareat, Reginoni Ludovicum nostrum fuisse sic satis notum. Vice reliquorum autem monumentorum esto Ludovici Germaniæ itidem Regis, nostri ex Arnolpho pronepotis, diploma Brixinensi Episcopatu concessum, anno 909, qui ab obitu nostri est tricesimus tertius. Testimonium utique omni majus exceptione. Reperitur illud integrum Tomo I Metropol. Salisburgensis pag. 469. Non tamen nisi ejus partem huc adferemus. In nomine sanctæ

& individua Trinitatis, divina favente clementia Rex. Noverint omnes in regno nostro circumquaque fideles, praesentes scilicet & futuri. Quia vir venerabilis Meginbertus Sabianensis Ecclesiae Episcopus, quae est constructa in honorem S. Cassiani Martyris, nostram adiens clementiam, obtulit nobis quadam praecepta, in quibus continebatur, qualiter veneranda memoria antecessores nostri, Ludovicus Imperator, & equivocus LVDOVICVS REX proavus noster, nec non etiam Arnolphus Imperator genitor noster, praedictam sedem & Ecclesiam cum omnibus ad eam pertinentibus propter malorum hominum tergiversationes sub illorum defensione & emendationis tuitione roborassent. &c.

- V. Pro QUINTO Argumento denique merito habendum illud, quod defuerit Ludovico nostro omnis non tantum vere iusta causa, sed etiam species ejus, Imperatorium titulum usurpandi. Cum videlicet non fuerit Princeps vanus sed gravis & justus, non potest non vero ab simile videri, illum, vivo adhuc in Italia Lotharii filio, Imperatorio titulo superbiisse. *Primo* enim istud nomen iis tantum convenit, quibus est aliquod jus in Urbem Romam & veteris Imperii Romani reliquias; soli autem inter Pii filios Lothario ejusque successoribus, ex pacto Virdunensi, omne illud jus atque adeo & nomen Imperatorium ambo fratrum ultro concesserunt. Posterius factum esse, usque est adeo notum, ut nec Vindex Coenobitici diplomatis negare id ausus fuerit; sed sit confessus p. 6 Das in der Virdunischen Theilung der Situl eines Kaysers sampt Italia Lothario überlassen worden/ und auff seinen Sohn Ludovicum II kommen ist. Existimat vero ille, Lotharii juri nihil derogatum a Ludovico si & ille Imperatorem se vocaverit. Isthoc enim quo usus est Lotharius intelligendum esse de Imperatore Romanorum, quem sibi Ludovicus non arrogaverit. Sed dum ita quidem loquitur etiam sibimet ipsi contradicit. Non alio scilicet titulo usus est Lotharius

tharius quam *Imperatoris Augusti* & vivo adhuc patre Pio & postillam cum fratribus initam transactionem. Non aliud illi concessum fuit vel a Patre vel a fratribus. Nunquam addidit vocem *Romanorum*. Ad exemplum patris composuit titulum suum filius Ludovicus II. Si titulus ergo, quo usi duo illi sunt proprie significat *Romanorum Imperatorem*, utique eo ipso quo Diploma laudat conditorem Ludovicum *Imperatorem Augustum*, etiam illum *Romanorum Imperatorem* designavit. Plane enim idem ille, quo Lotharius ejusque filius usi sunt titulus compareret in Diplomate, ne apice quidem mutato. Est autem præterea longe verissimum, ab Octaviano Augusto usque *Imperatorem Augustum* esse neminem appellatum, saltem ad diem extremum nostri Ludowici, nisi Romano Imperio præfectum. Ut alios nunc taceam priscos Imperatores, Carolus Magnus *Imperator* audivit demum ex quo Romæ illud nomen est consecutus. *Romanorum* vocem *Imperatorio* non solitus est addere. Idem fecit Ludovicus Pius: quod vel ex illis quæ adduximus capite Tertio Diplomatis discere est. Immo vero primus omnium *Romanorum* addidit Otto Tertius: ceu jam pridem monuimus in Annotatis ad Lampadium pag. 103. Idque factum esse æmulatione Constantinopolitanorum ejus tempestatis Cæsarum, indicavimus pag. 261. Si ergo Ludovicus Germanicus *Imperatorem* sese dixit *Augustum*, utique significavit sese Romanorum esse Imperatorem. Hoc vero fuisset cum injuria conjunctum in Lotharium fratrem ejusque filium Ludovicum, qui eo ipso tempore audierunt passim & soli sunt ab omnibus habiti *Imperatores Augusti*. Non potuit sane ignorare Germanicus noster morem sui ævi: quod *Imperatoris Augusti* cognomento solus tunc audiret Romanorum *αυτοκρατωρ*. Avi, patris, fratris, nepotis ille titulus, quidque ille significaret, fuit illi notissimum. Solet ipse non alio illos titulo honorare, quando indicat Romanorum illos

illos fuisse Imperatores. Ita sane loquuntur illa quæ Capite quarto adduximus ejus Diplomata pag. 27. 30. 35. 38. Quæ a quolibet hic possunt conspici, ut alia adducere necessum non sit. Nemo illius tempestatis scriptorum alio sensu solet titulo *Imperatoris* vel *Augusti* uti. Ut proinde hæc una tum significatio fuerit recepta. Justissima profecto fuisset, illo Imperatorio titulo usurpato, indignandi causa præbita Lothario & Ludovico ejus filio, fratri quoque Carolo Calvo, imo & Romanis Pontificibus. Neque illi salva dignitate sua potuissent hanc mustitare injuriam. In omnibus autem ejus ævi monumentis non legere est, super isthac re ullam institutam querelam, ullam expostulationem. Quod ipsum certissimo est indicio, Ludovicum nostrum nullam ejusmodi culpam commisisse.

Attamen objeceris fortassis illud, quod Annales Fuldenses memorant de Carolo Calvo: etsi fugerit lynceos Vindicum oculos. Verba Annalium hæc sunt in narratione eorum quæ contigerunt anno DCCCLXIX. *Carolus Calvus comperta Hludovvici fratris sui infirmitate, regnum Hlutarii invasit & secundum libitum suum disposuit, atque ad se de eodem regno venire nolentes publicis privatisque rebus privavit. Qui etiam pravorum usus consilio in urbe Metensi diadema capiti suo ab illius civitatis Episcopo imponi, & se Imperatorem & Augustum, quasi duo regna possessurus, appellare præcepit.* Videtur sane hisce indicari, affectum Carolo Imperatorium Augusti titulum, quum destitutus esset adhuc omni Romanorum Imperio. Verum enimvero Carolum Metis appellatum *Imperatoris* nomine, aut ejus mandato tale quid constitutum, putida est calumnia, Fuldæ credita tantum ex odio Caroli, quo monachos illos, certe horum Annalium autorem, tunc flagrasse, jam ante ostendimus. Super sunt scilicet etiamnum Acta integra Coronationis illius Metensis, edita loco tricesimo quinto in libro *Capitulorum Caroli Calvi*

Calvi ab harum rerum curiosissimo pariter & doctissimo Patre Jacobo Sirmondo. Superfunt eodem in libro quæ hanc coronationem paulo post exceperunt *Pactio Aquisgranensis & Divisio Regni Lotharii*: superfunt quamplura ejus ævi monumenta. Quod Carolus dictus tunc temporis fuerit Imperatoris titulo, aut quod ille mandaverit sese ita appellari priusquam septuagesimo quinto anno Romæ Imperator fuit creatus a Joanne Papa & Romano populo, nusquam vel vola vel vestigium apparet. Imo veroprimum hunc luxasse jus Imperii hereditarium, quod a Carolo Magno usque hætenus obtinuerant Ludovicus Pius Lotharius & Ludovicus secundus, indulta quasi Pontifici & Populo Romano nova eligendi Imperatoris potestate, agnovit ipsemet Onuphrius Panvinus *l. de Comitibus Imperatoris cap. V.*

Hæc itaque fabula non est quod turbet assertionem nostram de constante significatione tituli *Imperatoris Augusti*. Etiam vero omnibus post seculis mansit eadem significatio, & manet hodieque; ac proinde solis illa appellatio ab Ottone Magno usque Germaniæ Regibus solet attribui: ex quo scilicet Germania perpetuam Imperii Romani administrandi potestatem consecuta est. Unus Alphonsus Catholicus dictus Hispaniæ Rex, anno millesimo centesimo trigesimo quinto, in Concilio Legionis instituto, *Imperatoris nomen decerni sibi fecit, quod Arragonios Vascones Catalaunos Gallia partem vectigales beneficiariosque haberet.* Quam rem narrat præstantissimus Hispaniæ rerum scriptor Joannes Mariana *l. decimo c. 16.* Verum ille nunquam *Augustus* nec *αὐλῶς* nuncupatus est *Imperator* sed addito *Hispania* vocabulo. Quod ipsum nec Mariana dissimulat scribens. Extant D. Bernhardi literæ ad Sanctiam quam sororem vocat *Imperatoris Hispaniæ*, præcipua fæminam pietate virginemque. Extant etiam Petri Cluniacensis ad ipsum Pontificem Romanum Innocentium secundum literæ hoc initio. *Imperator Hispanus, magnus Christi-*

N

Christiani populi Princeps, devotus Majestati vestra filius. Omnes porro ejus successores, etsi longe majore fuerint potentia & terrarum amplitudine, hanc Alphonsi insolentem superbiam improbarunt: eoque, ut recte dicit Mariana, *inter Hispania reges huic uni Imperatoris cognomen vulgo datur.*

Quin igitur Ludovico nostro nullum fuerit fas Imperatorium titulum usurpandi, idque quandoquidem non nisi defuncto Ludovico Lotharii filio in Romanum Imperium aliquid juris fuerit nactus, plusquam satis utique ex iis quæ jam tum diximus est manifestum.

Risu sane potius digna sunt quam confutatione quæ Vindex adfert. *Imperatorem* scilicet jure potuisse dici Ludovicum, quia neminem habuit superiorem, & tam multa regna ac Principatus continuerit sua ditione. Ita enim omnes Reges, quibus lati sunt regni fines, & qui primi sunt inter suos, jure possint Imperatores dici: quasi etiam quisquam hætenus id fecisset vel post fecerit. Sed & omnis Ludovici ditio unius Orientalis Franciæ limitibus atque adeo Rheno flumine claudebatur, quo tempore Diploma illud Cœnobiale creditur conditum; anno nempe demum septuagesimo Lothariæ regni accessit dimidium. Huic præterea Ludovico præ Carolo Calvo Imperii Romani vacui capeffendi fuisse jus, verum quidem est: sed neutiquam inde sequitur, fas fuisse jam anno DCCC LXVII, vivo ac valente Lotharii filio Imperatore, atque adeo ante ejus obitum integro nono anno, involare in ejus dignitatem. Solere porro tunc temporis quem Cæsarem dici more Romani Imperii prisco, tanquam in spem certam successionis, figmentum est & putida fabula. Non excusaret quoque Ludovicum: utpote cum in Diplomate non *Cesar* sed *Imperator Augustus* appelletur, quo titulo nec prisco ævo audit quisquam nisi qui jam tum habenas imperii Romani moderabatur.

Æque

Aequum est praesidium, quod ex Crantzii verbis, repetitis ex l. 2. *Metropolis* c. 10 Vindex collocat. Illa ita sese habent. Francorum historia ea gesta memorat in Francofordia anno Regis Ludovici XXXIV. Quem Annales antiqui Caesarem vocant, non quod Romanum aliquando administravit Imperium, sed quia in divisione limitum inter fratres hoc illi honoris gratia attributum est cognomen, quasi secundum a fratre Lothario Imperatore Augusto gereret dignitatem. Solebant enim aliquot seculis dici Caesares, qui sub primis Augustis proximam tenerent administrationem. Nam Diocletianus commilitonem aliquando suum Herculeum Maximianum primo Caesarem postea creavit Augustum. Haec quidem Crancius. Verum enimvero in nullis Annalibus antiquis Latine exaratis, quorum tamen haud exiguus numerus hodie in manibus, *Caesar* est cognominatus Ludovicus noster: sed a seculo usque undecimo apud paucos audiit Imperator, non ante tamen. De transactione porro quae instituta est anno DCCCXLIII Viriduni inter fratres, & limitum divisione, varii scriptores narrant multa: quod hic autem Crantzius habet apud neminem reperitur. Mera itaque est fabula, & neutiquam dignum, quod bene notari Vindex jubeat, commentum. Quamobrem vero nonnullis scriptoribus Ludovicus noster a seculo usque undecimo Imperator fuerit appellatus, id proximo capite docebitur. Non ergo etiam hoc loco examinabimus quae pag. 7 Vindex ex aliis quibusdam scriptoribus adducit testimonia, sed proxime.

Quae ejusdem paginae §. 4 adfert iterum Vindex, competituisse Ludovico jus succedendi in vacuum Imperii possessionem, & injuriam illi factam esse a Papa Joanne Carolum Calvum admittente: illud ad rem nihil facere jam ante diximus. Nec enim fas esse, dignitatem & honores viventium invadere, in quorum res post obitum succedendi aliquod jus est, omnium aetatum gentiumque communi est lege constitutum. Viventium

tium dies expectandus scilicet extremus, aut consensio accipienda. Quorum cum nihil fuerit Germanico nostro Ludovico, summa injuria Imperatorium ille sibi nomen, superstite adhuc Lotharii filio, assumpsisset.

Ubi observandum simul est, quam foede sibimet ipsi Hyperaspista Cœnobiticus contradixerit. Hoc paragrapho enim jus Imperatorii tituli dum arcessere conatur a successionis proximo in Romanorum Imperium jure, utique agnoscit nomine *Imperatoris* significatum esse Romanorum Imperatorem: id quod factum esse, sæpius antehac negaverat imo pernegaverat. Sed hæc est vis corrumpentis judicium & memoriam veritatis.

Quæ pag. 8. §. 5. adferuntur ab Hyperaspista, sive ejus Sociis, nihil plane faciunt ad vindicandum Ludovico nostro Imperatorium nomen, ac proinde intempestive sunt allata. Prout omnia fere capitis illius primi arguunt trepidantis & veritatis vi turbati animi calamum, cunctis ὕστερον πρότερον sparsis. Possemus itaque merito & nos ab iis manus abstinere: utpote cum nunc quidem hoc unice agamus, ut probetur, nullam fuisse justam Ludovico nostro causam Imperatorii nominis usurpandi, idque contra Hyperaspistas tueamur. Quod scilicet illo demonstrato itidem fiat manifestum, Ludovicum nostrum, Principem probum gravem & recti studiosum, nunquam Imperatorem sese vivo Lotharii filio venditasse. Et vero discussis Hyperaspistarum inanibus vanis & sibi mutuo adversantibus commentis, jure merito etiam quintum nostrum Argumentum jam firmum stat & inconcussum.

Quandoquidem tamen illa quæ §. quinto Hyperaspista adjicit, integram quidem paginam occupant, non tamen nisi verba sunt, & quavis pluma leviora, ne quidquam maneant indiscussum, paucis hoc loco vanitatem illorum ostendamus. Summa omnium hoc syllogismo comprehenditur.

Quicum-

Quicumque constituit Advocatum Cœnobii in illo tempore gubernavit rempublicam. At non Ludovicus Lotharii filius sed Ludovicus Germanicus fatente Heidero constituit Advocatum. Ergo non Lotharii filius sed Germanicus illo tempore gubernavit rempublicam. Nos majorem propositionem veram esse agnoscimus. Advocatos enim cœnobiis dare Regia auctoritate, non nisi ejus est qui summa potestate pollet. Hoc ingeminare nulla necessitas coëgit Hyperaspistam. Fateor enim etiam ego, illam quæ incumbit Cœnobio Advocatiam unice esse constitutam manu Regia sui temporis. Minorem autem propositionem quod attinet, ibi vero omnia hærent. Non enim Amplissimus Heiderus eo ipso, quo negavit Diploma cœnobiale esse ab Imperatore Ludovico Lotharii filio, affirmavit esse a Ludovico nostro Germanico Advocatum constitutum. Ne verbulo quidem se hoc velle indicavit. Etiam ego non video qui hoc possit probari. Enimvero non dubito, illam quæ hodieque superest Advocatiam esse constitutam Regia auctoritate: aut ab illo Ludovico Germanico ita esse constitutum, nihil hætenus video, quod credere me faciat. Diploma cœnobiale enim non est idoneum tale quid docere. Doctissimus Heiderus illius Diplomatis fidem primus omnium enervavit & Advocatiæ Regiæ jus, a quonamcunque tandem primo fluxerit, non vocavit in dubium. Illud autem solum asseruit, illius Diplomatis Cœnobialis auctoritate nihil quidquam esse institutum, quandoquidem a falsaria manu sit suppositum, neutiquam vero genuinum. Hoc ipsum vel pueri viderint, qui, ut ait ille, nondum ære lavantur. Cum non viderint ergo Hyperaspistæ ejusque adjutores, agnoscenda est divinæ vindictæ vis in eos qui veritatem longe manifestissimam, studio iniquæ partis, non attenderint; cum alioquin esse viros se doctos & perspicaces liquido satis suo libro ostenderint. Utut sane concesserit Ampliss. Heiderus, Advocatiam

tiam coenobii constitutam esse anno D CCC LXVI quo tempore creditur Diploma conditum, non agnovit tamen fidem auctoritatemque Diplomatis controversi. Advocatiam esse Regia auctoritate constitutam certum est. A quo autem Regum id factum sit ignoratur, nec haecenus credimus huic quidem Diplomati. Si Coenobium attulerit aliud, forte tandem primum auctorem poterimus nos scire.

Cæterum hisce etiam omnibus excussis, est utique jam manifestissimum id quod probare suscepimus, Ludovicum Germanicum nostrum nec fuisse nec audiisse, vel suo ævo vel etiam intra ducentos proximos annos, *Imperatorem*: ac proinde non esse ab illo conditum Coenobiale diploma. Neutiquam tamen negamus, voces *imperare* aut *imperii* in monumentis rerum Ludovici non interdum fuisse usurpari solitas. Imo agnoscimus factum non semel, etiam in ipsis diplomatibus Regiis. Verum illud isthac ætate recepti fuisse moris, in Regum promiscue omnium actibus narrandis, infinitis licet exemplis ostendere: atque adeo iis vocabulis, nihil quod Ludovico nostro Germanico sigillatim fuerit proprium, aut aliquid Imperatorium significatur. Antiqua scilicet & olim apud Latinos usitata significatione, vocabula illa etiam Romani soliti sunt accipere, iisque uti, etiam tunc cum *Imperatorem* appellare fas non erat omnem qui *imperaret* aut *imperium* aliquod exerceret: etsi Grammaticam originem vocis *Imperatoris* si spectes, merito is omnis qui *imperat* audire *imperator* possit. At vero vocabula ex usu significationem suam consequuntur non ex Grammatica etymologia: quo fit ut derivativa ab originariis per frequenter significatione differant plurimum. Quæ etsi sint nemini paulo doctiori haud notissima, monere tamen hoc loco fortassis non est abs re, quandoquidem ipsi etiam Hyperaspistæ ab huiusmodi ineptiis haud dubitarunt malæ suæ causæ quærere patrocinium.

CAPUT VII.

A nonnullis scriptoribus Germanicum Ludovicum Pii filium Imperatorio cognomento esse quidem appellatum, sed per errorem & demum a seculo usque undecimo. In eodem errore autem basisse ipsum quoque Diplomatis Cœnobialis fabricatorem; ac proinde illud aliquot demum post Ludovicum, cujus nomine ab impostore est promulgatum, seculis esse confictum.

Quinque invictis argumentis demonstravimus, Ludovicum Pii filium nec fuisse nec audiisse Imperatorem, saltem quamdiu fuit in vivis Ludovicus Lotharii filius. Jam tum igitur luce est meridiana clarius, frustra esse effugium Hyperaspistæ Cœnobialis, quasi scilicet ille in Diplomate laudatus Ludovicus Imperator fuerit Pii filius. Possumus igitur merito jam relinquere hanc arenam, omnibus Ludovicis Imperatoribus a Diplomatis istius impostura liberatis. Fortassis tamen adhuc dilucidius est exponendum, qui factum fuerit, ut scriptores nonnulli Germanicum Ludovicum in Imperatorum numerum retulerint, & quando illud fieri cœperit. Et vero urget etiam Hyperaspista, id factum esse olim: credensque jure esse factum, hinc pallium quærit suo novo effugio. Nos igitur rem omnem exponemus; & quidem ita, ut non Hyperaspistæ causa operam hanc subiisse (ipse enim ille ignoravit speciosam vim hujus novi effugii, parum versatus in lectione antiquorum monumentorum) sed veritati duntaxat & recti notitiæ unice nos studuisse, nemini non possit esse manifestum.

Adferemus igitur initio quidem ab Hyperaspista pag. 7 laudata testimonia, deinceps nostra. Sunt autem illius studio

dio congestorum nova alia, alia vetera. Posterioris generis voluit esse Hyperaspista, Schaffnaburgensis verba anno 840, 845, 855, &c. Compilationem Chronologicam, inter Scriptores veteres German. Pistorii, sub anno 836. Urspergensem ab Heidero ex Stumphio allegatum Anno 841 & seqq. Prioris ordinis procul dubio esse credidit Munsterum *l. 3. Cosmograph.* & quem pag. 6 citaverat Cranzium *l. 2. Metropol.* Præter hæc pauca, ex omni illa a Ludovico usque Germanico tempestate, produxit Hyperaspista nihil. Vsque adeo illi heic domi fuit supellex curta. Nos singula quæque sub examen advocabimus.

Igitur Schaffnaburgensis, inter eos qui reapse sunt veteres in hoc nostro argumento testes, neutiquam admitti potest. Vixit enim plusquam ducentos post Germanicum Ludovicum nostrum annos. Finem scil. historiæ suæ esse voluit annum post millesimum septuagesimum septimum, ad electionem usque Rudolphi Anticæsaris. A quo tempore novam historiam scribendam, neutiquam fine Chronici sui dixisset, si jam tum elapsus fuisset annus octogesimus, Rudolpho divina scelerum ultione lethalis. Ille porro Lambertus non profecto *Imperatorem* sed duntaxat Regem agnovit Ludovicum nostrum. Et vero anno DCCC XL hæc quidem ejus sunt verba: *Ludovicus Imperator obiit, cui filius ejus Ludovicus successit.* Ast illis verbis non significavit, Ludovicum patri Pio successisse in dignitate Imperatoria. In actis rerum anni post octingentesimum quadregesimi quinti videtur Hyperaspista legisse Lambertum, qualis est a Pistorio editus, & primo Scriptorum Germanicorum tomo insertus. Ita enim ibi scribitur: *Monachi Herveldensis monasterii reconciliati sunt cum Othgario Archiepiscopo de decimis frugum & porcorum ex terra Thuringorum, per fideles legatos domini Ludovici Augusti, Episcopos videlicet & præsides.* At longe rectius habet sese editio Lamberti

berti secunda, cui primæ tamen Lamberti nomen præfixum, cum præcedente editione liber fuerit anonymus. Vidit illa lucem Tubingæ anno 1533 cura Lutovichi Schradini, & hæc habet. *Monachi ejusdem Herosfeldensis monasterii reconciliati sunt cum Othgario Archiepiscopo, de decimis frugum & porcorum ex terra Thuringorum, per fideles legatos domini Ludovichi, Augustenses Episcopos videlicet & Præsides.* Usus nimirum fuit Ludovicus Rex Legatis ad componendam Moguntini Archiepiscopi cum monachis Herolsfeldensibus super decimis Thuringicis controversiam, Episcopo & Advocato Augustano. Ad annum 855 sic legitur in omnibus editionibus: *Ludovichus REX cum magno exercitu perrexit contra Ratzidum Regem Maruhensium. Ut mirer ab Hyperaspista ad hunc quoque annum fuisse provocatum. Non favent autem illi anni etiam sequentes. Etenim Anno 855 legitur: Ludovicus REX misit Ludovicum filium suum cum exercitu magno ad Abotritos. Anno 864: Ludovicus REX Ratzidum Regem Maruhensium sibi subegit. Anno 875: Ludovicus REX obiit, cui filius ejus Ludovicus successit. Anno 876: Ludovicus Rex filius LUDOVICI REGIS obiit.* Tantum itaque abest in Lamberto quidquam præsidii positum esse Hyperaspistæ, ut potius ille Imperatorium Ludovici cognomentum impugnaverit.

Multo minus potest censeri vetus testimonium, quod tulit Auctor *Compilationis Historicae*. Confectus enim ille liber est denique Friderico III imperante seculo quintodecimo, sexcentis amplius post Ludovicum Germanicum annis. Ad hoc ea laborat *avisoporia* liber, ut non possit in testimonium adduci contra vere prisca ævi perpetuam consonantiam. Enimvero ad annum 836 hæc quidem libro isthoc habentur. *Hujus temporibus Ludovici Imperatoris Othgarus Moguntinus Archiepiscopus transtulit ossa S. Severi in Erphordiam. Ludovicus filius Ludovici Imperium adeptus regnavit annos triginta.* Verum Pio

O

filius

filius successit demum anno 841 : & imperii vocem latius hic accipiendam indicat subsequens regnavit. Non negaverim tamen accipienda esse de Germanico illa paulo post sequentia : *Iisdem temporibus Imperator contulit Ecclesie Paderbornensi suum S. Liborium.* Majorem vero longe culpam commisit idem auctor ad annum 60 scribens : *Nicolaus Papa excommunicavit duos Imperatores, Orientalem nempe Michaellem, & Occidentalem, nomine Lotharium filium hujus Imperatoris Ludovici.* Non tangam Chronologicos nævos : notissimum est, illum Lotharium quem Nicolaus Papa excommunicare voluit non Imperatorem sed Lotharingiæ duntaxat Regem, nec Ludovici Imperatoris filium sed fratrem filium autem Lotharii Imperatoris fuisse. Æque inepta sunt illa : *Arnolpho Imperatore mortuo Ludovicus filius ejus successit ei in Imperatore.* Item : *Anno Domini 917 Ludovicus Imperator obiit & successit ei in Imperio Conradus & regnavit annis septem.* Adversantur hæc omnibus prisca ævi monumentis, nec possunt legi sine opprobrio imperitiæ.

In Urspergense ad partes suas tuendas citando paulum fuit felicior Hyperaspista. Et tamen aliena demum fide in eo utitur. Quod arguit nescio quam supinam negligentiam. Vixit autem Conradus ille Urspergensis Abbas seculo decimo tertio Christiano, annis propemodum quadringentis post nostrum Ludovicum; ac proinde non est annumerandus Ludoviciani ævi rerum idoneis testibus, multo minus dignus qui eorum consensui possit opponi.

Munsterum porro constat ante hosce demum annos centum floruisse. Ille autem l. 3. *Cosmographia* cap. 19 de Lothario Pii filio agens diserte fatetur, inter filios Pii tres patrimonio omni diviso, constitutum esse, ut Ludovicus sit REX Germaniæ & paucarum ultra Rhenum urbium. Adeo tamen in rebus hujus ævi cespitavit, ut retulerit, Ludovicum II Impera-

Imperatorem Lotharii filium obiisse anno 874 superstitibus tribus filiis Ludovico, Carolomanno, Pipino, & Carolo Crasso, filiaque Hildegarde: cum tamen constet improlem obiisse Ludovicum illum Lotharii filium, & liberos quos nominavit fuisse genitos Ludovico quem ipsemet paulo ante dixerat Germaniæ Regem. Ejusdem *libri 3. cap. 72.* de Tigurino agens monasterio a Ludovico Germanico instituto, appellat fateor Munsterus trinis vicibus nostrum Ludovicum Imperatorio cognomento, simul tamen etiam Regio. Sed & refellitur statim ipso Ludovici illius Diplomate ad quod ibi provocat. Attulimus enim illud nos jam tum supra pag. 55, nullo apparente Imperatorio sed solo Regio titulo.

De Crantzii commentis jam tum præcedente egimus capite: nolumus igitur iis verbum nunc addere. Paulo autem post indicabitur errandi fingendique occasio.

AT VERO hæc demum sunt quæ Hyperaspista attulit pro Imperatoria dignitate etiam Ludovico nostro Germanico afferenda. Levia profecto omnia, primum etiam plane ipsimet repugnans. Quo unicuique autem liqueat nostrum verum studium, plura ipsimet nos & speciosiora ultro in medium adferemus. Fatemur scilicet, jam a seculo usque Christi undecimo, ducentis scilicet post Ludovicum annis, nonnullos scriptores subinde hac in re hallucinatos, & Imperatorio cognomento illum, contra usum perpetuum & constantem duorum præcedentium seculorum, decorasse.

Nonnullos ajo: nec enim omnes hic impegerunt. Quod enim seculum Christi undecimum attinet: vixit seculo isto hoc Lambertus Schafnaburgensis, sed recte gessit sese: ceu modo contra Hyperaspistam demonstravimus. Vixit tum & Sigbertus Gemblacensis. Ille vero ita scribit: *Anno 845 Ludovicus REX Germania Abotritos a se deficere molientes bello perdomuit.*

Anno 848 Rabanus Abbas Fuldensis ordinatus Moguntia Archiepiscopus celebrata synodo Moguntia, jussu Ludovici REGIS, multa utilia decrevit. Anno 859 Ludovicus REX Germania plurima praelia contra Slavos strenue gessit. Anno 865 Rex Bulgarorum acceptis a REGE Ludovico subsidiis in fide solidatur. Anno 871 Carolus Rex Francorum defuncto fratruele suo Lothario, dum Lotharingiam solus usurpare nititur, per moderantiam & industriam Ludovici fratris sui GERMANORVM REGIS ad hoc attractus est, ut aequaliter inter se regnum fratrueis dividerent. Ab exercitu Ludovici GERMANICI vario eventu bella contra Slavos geruntur. Anno 873 Carolus Ludovici Germanorum REGIS filius a demonio graviter vexatur. Anno 874 Normanni a regno Ludovici Germanorum REGIS tributum exigentes vincuntur. Anno 875 Ludovico REGI Germanorum apparuit in somnis genitor suus. Anno 877 Ludovicus REGNANS in Germania moritur. Eodem undecimo seculo Hermannus Contractus scripsit ad annum 876: Ludovicus REX Germaniae obiit V. Kalend. Septembr. Idem jam tum dixerat: Ludovicus Germaniam Lotharius cum Imperatorio nomine Italiam Carolus Galliam, regnum dividentes accipiunt. Ejusdem tempestatis fuit Hepidannus Coenobita S. Galli, cujus breves Annales Tomo I Scriptorum rerum Alemannicarum inseruit Goldastus. Ille ita annotavit: DCCCLXXVI Ludovicus Pius REX Germaniae obiit. Ne quidem Marianus Scotus, monachus ejusdem seculi Fuldensis, etsi graviter impegerit circa Lotharii Imperatoris filium Ludovicum Imperatorem ejusque fratrem Lotharium, hisce duobus in unum quasi conflatis, lapsus est in Ludovici nostri rebus. Recte enim ad 842: Tres fratres Lotharius Carolus & Ludovicus regnum Francorum inter se diviserunt. Carolus occidentem a Britannico Oceano usque ad Mosam fluvium obtinuit: Ludovicus Orientem, id est omnem Germaniam usque ad Rheni fluentia, & nonnullas civitates trans Rhenum cum adjacentibus pagis ob copiam vini. Lotharius vero primogenitus &

tus & Imperator medium inter utrosque regnum tenuit, totamque Provinciam & omnia regna Italia cum ipsa Roma obtinuit. Idem ad annum 855: Eo anno Ludovicus REX cum magno exercitu perrexit contra Ratzidum regem Maruhensium. Item Anno 875 Carolus Romam perveniens, datis Joanni Papæ magnis muneribus Imperator factus est. Ludovicus autem frater Caroli apud Franconesfurt palatium obiit 5. Kal. Septembr. & sepultus in monasterio S. Nazarii Larissan. Ex quibus manifestum est, saltem celeberrimos seculi illius Vndecimi Chronographos eodem locutos modo, quem prioribus duobus seculis integris fuisse in usu, proximo capite adstruximus, h. e. non nisi Regio cognomento Ludovicum nostrum appellasse.

Isthoc ipso tamen jam seculo non defuisse, in hac quidem Saxonia, qui aliter sint locuti, manifestum est ex Adami Bremensis, quem constat Henrico quarto Imperante floruisse, Ecclesiastica historia. Recte enim quidem & ille c. 22. memorat, pacto inter filios tres Ludovici Pii inito, Ludovico regendum obtigisse Rhenum cum Germania; capite tamen 24 ita scribit: Tunc Ludovicus Pius CAESAR inclytus Hammaburgensis Ecclesie desolationem miseratus venerabili Ansgario contulit Bremensem Episcopatum. Mox etiam nescio quem librum tertium donationum laudans testem, ait: Anno Luthevvici secundi nono dominum Ansgarium ab Aldrico clerico & Comite Reginbaldo Legatis CAESARIS ductum in Episcopatum. Cap. 27. hæc leguntur: Interea questio magna surrexit in regno Francorum de Bremensi Episcopatu ad invidiam B. Ansgarii conflata. Ea contentio diu per regnum gravi & ancipite dissensione profligata, multis partium studiis collidebatur. Tandem Orthodoxus CAESAR Luthevvicus, compositis hinc inde contradicentium voluntatibus, præcipue Guntharii Coloniensis Archiepiscopi, cujus suffraganea prius erat Brema, super his Romam nuncios ad sanctissimum Papam direxit Nicolaum. Idem cap. 32 agens de Remberto Anticharii successore

cessore scribit : *Ceterum vita ejus a fratribus ejusdem cœnobii ad nostros data , quis fuerit & qualiter vixerit , breviter & dilucide comprehendit. Mox , inquit , ut electus est , a Theodorico Mindensi Episcopo & Adalgario Corbeiensi Abbate jussu CAESARIS ductus est Moguntiam &c. Pallium Pontificale suscepit a Papa Nicolao . Ferulam pastorem a CAESARE Lutheuvico. Cap. 34. ait : Anno domini Rimberti XII, Lutheuvicus Pius CAESAR magnus obiit. Ipse Boëmānos , Sorabos , Susos , & ceteros Slavorum populos , ita perdomuit , ut tributarios efficeret. Nordmannos autem fœderibus & bellis compressos eo modo retinuit , ut cum Franciam totam vastaverint , regno ejus vel minimum nocuerint. Post mortem vero IMPERATORIS effera barbaries laxis regnabat habenis. Non multo post : Lutheuvicus IMPERATOR cum paganis dimicans victor extitit , & paulo post obiit. Omnia hæc habet Adamus. Quæ de Ludovico Pii filio esse dicta ; liquidum est ex historia vitæ Anscharii , quam post editionem Coloniensem magna cura edidit suoque libro primo *Hamburgensium rerum* addidit , vir longe Clarissimus ac varia egregie doctus Petrus Lambecius. Ultima tamen non possunt nisi ad Ludovicum Germanici filium Pii nepotem pertinere : quoniam ipsemet Adamus illa discernit ab iis quæ contigerunt vivo Ludovico isto Cæsare , quem dixerat anno XII Rimberti defunctum. Etiam vero cap. 36. Ludovicus noster Germanicus *Cæsaris* nomine appellatur. Ut proinde ultro fateamur , hoc ita ab Adamo esse factum. Habuisse vero illum quenquam præeuntem , non affirmaverim. Utique enim quæ adfert habentur partim in vitis Anscharii & Rimberti , partim in Francorum Annalibus. Qui libri etiamnum sunt in manibus , non nisi Regio titulo Germanicum Ludovicum nostrum prosequuti. Quæ ex capite 26 adduximus sumpta sunt ex Nicolai I Papæ Bulla , quæ itidem hodie est superstes. Nos partem illius protulimus cap. III pag. 15. Nusquam vero etiam ibi alius quam Regius titulus*

titulus comparet. Solet Adamus in testem laudare nonnunquam librum aliquem *de Caesaribus*. Ast de illo nullam in partem quidquam possumus adfirmare, quoniam nudum nomen est reliquum. Fortassis tamen auctor illius libri virum decepit, non satis in hujus ævi rebus iusta cura versatus. Ipsemet Adamus frequenter ab illo Regio cognomento non abstinet. Ne enim nunc repetam illud, quod *cap. XXIII* diserte fuisset professus Ludevico non nisi Rhenum cum Germania datum regendum pacto inter fratres inito. *Cap. 25* donatum Ansgario Episcopatum Bremensem appellat *Regalis munificentie donum*. *Cap. 36*. scribit, a Remberto filium Regis a dæmonio liberatum; illum vero esse Regis Ludovici filium Carolum constat. *cap. 39* ex vita Remberti hæc adfert: *Cum jam senio gravaretur Sanctus Rembertus, etiam continuus ei pedum dolor accessit. Inde apud gloriosissimos reges Luthovvicum & filios ejus hoc obtinuit &c.* Quæ verba loquuntur de Ludovico nostro Germanico. Sed & illa quæ narrat *c. 34*, de Ludovico Imperatore cum paganis dimicante victore & paulo post defuncto, Ludovico item Franciæ rege qui victor & victus occubuit, repugnant historiæ illius ævi. Liquido etiam falsum est, quod habet *cap. 31*: S. Rembertum historiam vitæ Anscharii ad fratres coenobii Novæ Corbeie direxisse, est enim utique liber ille scriptus ad monachos Corbeie veteris, quos passim alloquitur. Quam etiam est alienum a vero capitis *quadragesimi tertii* illud, *Anno Hogeni II Luthovvicus puer depositus est?* Quæ significo, uti hisce exemplis appareat, bonum Adamum accurati historici laudem non mereri: locupletem nempe testem esse rerum sui ævi, non autem vetustioris, idque ex imperitia.

Cæterum quidnam potissimum, me quidem iudice, errare hic fecerit Adamum, paulo post significabo: nunc non possum non saltem obiter monere, ab uno illo Crantzium impulsus, ad illa quæ proximo capite confutavimus committenda.

niscenda. Magni nimirum fecit Crantzius Adamum, atque eapropter illius plæraque in libros suos transtulit. Inveniens igitur Cæsaris cognomento Ludovicum sæpius ab Adamo appellatum, idque sine causa non esse factum arbitratus, ad illas suas hariolationes adactus est. Debuisset autem observare Crantzius, non solo *Cæsaris* sed etiam *Imperatoris* cognomento *cap. 34.* usum fuisse Adamum, nec de Ludovico Pii filio duntaxat sed etiam ejus ex Ludovico nepote. Quo ipso concidit Crantzianum omne commentum de titulo Cæsareo & uni quidem Pii filio attributo, ob certum ac proximum jus Imperatoriæ successionis. Et vero quilibet futurus proxime Imperatoris successor olim, more jam tum primo Christiano seculo introducto, in Cæsareum nomen fuit adoptatus: neutiquam tamen ad titulum Imperatoris admissus. Verum hoc quasi in transitu: quandoquidem ab Adamo præcipue Crantzius deceptus fuit.

Eodem autem quo Adamus in luto hæsit, & fortassis ab ipso illo Adamo fuit seductus, Corbeiensis monachus Waldo: qui eadem plane tempestate Adalberto Archiepiscopo Bremensi inscripsit *Vitam S. Anscharii* sic satis rudi versu deformatam: quemque primus in lucem protraxit Lambecius V. C. suo *libro primo Originum Hamburgensium* addens. Capite enim XLV scribit

Ergo Bremensis

Ecclesie sedem Cæsar rectore carentem

Auxit Pontifici.

Capite LVII.

Missus ab Augusto Prasul Salomo Ludovico

Cap. 48

filius alter

Augusti Carolus Ludovici

Cap. LII. *Hoc ita proposito rem Cæsaris auribus ambo Insinuant.* Verum idem Waldo longe frequentius Regio cognomento Germanicum nostrum Ludovicum exornat. Ut facile appareat

parent ipsi visum utramque appellationem Ludovico convenire. Cujus causam post adferemus.

In Scholiis porro, quæ in Adami librum anonymus quispiam scripsit, legitur: *Concilium unionis factum est VVormatiæ presente Cesare cum Episcopis, sicut privilegium testatur.* Loquitur ille de Hamburgensis ac Bremensis Ecclesiæ unionem. Exstat autem hodieque de conjunctione illa diploma Nicolai I Papæ: sed, ceu jam ante diximus, non Cæsar ibi sed Rex audit Ludovicus. Concilium item Wormatiæ habitum anno 861 memorant quidem & Annales Francorum qui appellantur: sed Ludovicum agnoscunt Regem non Cæsarem. Pertinere alioquin Scholiastem hunc ad seculum undecimum, Adamo si non coævum saltim non multo posteriorem, fateor. Et vero Notæ 13. 16. 26. 63. 76. significant, floruisse tum adhuc potentiam Slavicarum gentium trans Albim: quam constat seculo duodecimo armis fractam concidisse. Notæ item 91. 92. 93 indicant, tum temporis sacra paganica in Sueonibus adhuc prævaluisse: quæ itidem proximo seculo tota evanuerunt. Quin imo Notæ 62. 63 & 69 videntur innuere, a Scholiasta visum auditumque ipsum Adalbertum Archiepiscopum: a juvene scilicet jam tum senem. Cæterum quæ causa & huic Scholiastæ Cæsarium expresserit titulum, itidem mox apparebit: quia est omnibus communis.

Si Goldasto credimus, tribus hisce Saxonis quartus ex Alamannia annumerandus fuerit, qui Ludovico Germanico Cæsaream dignitatem jam seculo undecimo adscripserit. Ita enim Goldastus loquitur Replicationis pro Imperio cap. 26. pag. 170. *Quin etiam vetustos auctores habeo, qui eum (Ludovicum Germanicum) in catalogo legitimorum Imperatorum ponere non dubitaverunt. In quibus est Abbas Suvartzahensis, qui sub Henrico IV Imperatore vixit, in Chronico scribens: Anno dominice incarnationis DCCCXLI ab Urbe condita MDXCII Ludovicus*

vicus superioris Ludovici filius LXXV loco ab Augusto regnare cepit, & XXXVI annis regnavit. Chronicon hoc, quod equidem sciam, haecenus non prodiit in lucem: nisi fallor tamen vidi illud manuscriptum in Bibliotheca Augusta. Auctor utrum vixerit ætate Henrici IV Imperatoris, non ausim hodie certo asseverare vel negare. Tantum non omnia autem illius Chronici in suum transtulit Conradus Urspergensis Abbas tertio decimo seculo; ac proinde hinc accepit suum illum tunc cæsum Imperatorem, quem jam tum perstrinximus. Et vero est omnino crassum & intolerandum crimen, privare Lotharium Pii filium Imperatoria dignitate, & hanc Ludovico attribuere, contra fidem omnium veterum monumentorum. Indubie tamen etiam hunc Abbatem errare fecit, quod & alios deduxit a vero, paulo post indicandum.

Quantumvis autem seculo undecimo jam pronus esse lapsus cæperit, præter hosce quatuor tamen novi equidem neminem, qui isthac tempestate ad hunc lapidem impegerit. Fateor vero, post illa, etsi etiam tum doctiores quique (qualis est Otto Frisingensis) in Chronicis suis recte se gesserint, solito plures sibi minus cavisse; quod a Vindice Coenobitico tamen non fuit animadversum. Possit videri inter illos esse Gotfridus etiam Viterbiensis. Ita enim ille scribit Chronici parte XVI pag. 465 edition. Pistorianæ. *Carolus rex Gallia, audita morte Lotharii, regnum ejus, scilicet Lotharingiam, invadit. Adhac Imperator Ludovicus ipsum regnum Lotharingia cum Carolo patruo suo, habita inter se pactione divisit. Ita tamen quod Ludovicus Imperator Aquisgrani palatium cum sua portione haberet.* Quia scilicet Ludovicus noster cum fratre Carolo Lotharingiam divisit & Aquisgranum pacto illo huic cessit, non autem Ludovicus in Italia Imperatorem agens venit in divisionis partem. Imperatorem itaque hoc loco dictum Ludovicum nostrum. Ast vero haecenus quidem ille extra culpam est. Diligenter

ligerent enim satis uni Lothario ejusque filio Cæsaream dignitatem assignat: & nostrum Ludovicum Regio duntaxat cognomento exornat. In eo autem lapsus est, quod narraverit, divisisse Lotharingiam cum patruo suo Carolo Ludovicum verum Imperatorem Lotharii filium: cum tamen partitio ista facta fuerit inter duos fratres, utrumque Imperatoris patrum, & quidem hoc invito: id quod ex monumentis illius ævi notissimum est.

Non omni autem forte ex parte sibi cavere hic potuit Helmoldus, præclarus cæteroquin Slavicarum rerum scriptor. Libro enim *I Chronici Slavorum* c. 5 scribit: Pontifex Ansharius Cæsaris legatione functus regem Danorum frequenter adiit. Videtur sane Adamum secutus Cæsaris nomine appellasse nostrum Ludovicum. Fortassis tamen Pium intellexit: utpote cuius legatione itidem functus ad Danos fuerit Ansharius. Diserte enim ita loquitur cap. VII: *Noter Ludovicus, Rex scilicet Germania, Nortmannos sive præliis sive fæderibus hoc modo retinuit, ut cum Franciam totam vastaverint, regno ejus vel minime nocuerint.* Idem porro Helmoldus nostrum quidem appellat Ludovicum secundum cap. VI, sed bonum in sensum id flexit ipse Baronius, ad annum 875 n. 2 scribens. *Quæ autem sub Ludovico secundo de conversione Slavorum narrat Helmoldus, nullo certo appposito anno, hic in fine sunt describenda.* Sed fortasse dum ipse Ludovicum secundum nominat non Imperatorem intelligere voluit sed Regem Germania Ludovicum Caroli Crassi fratrem. Voluit indubie debuitque scribere Baronius Caroli Calvi fratrem. Adduxit autem verba illa Baronii pag. 7 etiam Hyperaspistes, ut probet Ludovicum nostrum etiam aliquibus audire secundum. Quasi hoc aliquatenus fecerit pro Cæsareo Ludovici titulo. Sed ad tam inepta & misera præsidia conquirenda vir ille adductus est vi adversantis sibi veritatis.

Quamvis autem Helmoldum forte excusaveris, ejus tamen σύγχρονον, & in Saxonia hac vicinum, Albertum Stadensem Abbatem excusare ab ἀπιστορίας culpa non possumus. Decepit vero etiam hunc non nisi unus Bremensis Adamus: hujus enim verbis omnibus utitur in historia anni DCCC XLI, XLV, LVIII, LXV & LXXVII. Ut solet varia sequi vibiam. Quamobrem juste in Albertum hunc pag. 19 animadvertit, peritissimus talium & primus Chronici Albertini editor, Reinerus Reineccius.

Sequiore porro omni ævo non defuerunt subinde, fa-teor, qui hac parte aberraverint. Sed non est quare iis numerandis hic tempus teramus: quandoquidem eorum nonnulli usque sese adeo turpiter hoc in loco gesserint, ut eorum verba adducere pudeat ac tædeat. Instar omnium potest esse Auctor *Historia de Landgraviis Thuringia*, a Pistorio Tomo I *Scriptorum Rerum Germanicarum* productus in lucem. Cap. VI & pag. 911 hæc ejus sunt verba: Post Carolum, qui dicebatur Magnus propter magnifica facta, rexit Alemanniam unus de filiis Caroli, scilicet Lotharius: post Lotharium frater suus & Imperator: post Ludovicum filius suus Lotharius & Imperator, qui consummavit monasterium Homburg, & factus monachus ibidem Imperium resignavit. Post Lotharium rexit Ludovicus filius ejus & Imperator. Post Ludovicum Carolus frater ejusdem Ludovici rexit, & Imperator factus, volens filios fratris sui Ludovici relictos exhereditare, & Regna solus habere & terras: sed frustratus est in proposito. Et multis bellis habitis, voluntarie dimisit filiis fratris totam Alemanniam. Qui tres fratres dividentes Alemanniam. Nam primus scilicet Carlomannus in sortem accepit terras Bavaria, Suevia, Austria, Pannonia, Karinthia, Bohemia, Moravia, & ceteras regiones circa Danubium, & nominabatur Rex Danubii vel Alemannia superioris. Secundus frater scilicet Carolus accepit in sortem totum Rhenum & ceteras regiones circumjacentes, & nominabatur rex

rex Teutonia. Tertius frater scilicet Ludovicus accepit in sortem, Thuringiam, Franconiam, Mysnam, Hassiam, Saxoniam, Marchiam, Sclaviam, Frisiam, ceterasque regiones circa Albiam, & nominabatur rex Albie & Thuringie. Et posuit sedem regni sui in Thuringia in castro quod Jecheburg nominatur, & capellam in honorem beatae virginis Mariae, quae adhuc manet castro destructo.

Hujusmodi nugas & deliria reperias passim apud eos, qui ex Rege Ludovico Imperatorem fabricaverunt. Et tamen (fateor) ne quidem superiore seculo, quando jam vetera & fide digna monumenta fuerunt, tanquam ex orco, in lucem reducta, viri quidam eximii rectius sibi consuluerunt. De Cran-zio & Munstero jam diximus. Aubertus Miræus qui in tabulis veteris ævi utilem operam posuit, *Codice Donation. piarum cap. 23* cum attulisset Ludovici Germaniæ Regis Diploma, quo Theoderico Comiti donat Wasdam, annotat: *Illud Ludovici diploma mihi suspectum est, quod ipsi titulus Augusti aut Imperatoris non tribuatur.* In quæ verba recte animadvertit proinde Mal-linckrothus *l. de Archicancellariis & Cancellariis S. R. Imperii pag. 26.* Henricus Bangertus vir doctus in *Commentario ad Helmoldi l. 1. Chron. c. V* ad verba illa: *Ludovicus cui Germaniam cessisse supradictum est, defectum Hamburgensis Ecclesie taliter resarcire studuit: scribit Ludovicus Imperator &c.* Mageri *l. de Advocatia Armata cap. V. n. 414* hæc verba sunt: *Ludovicus II Imperator Caroli Magni nepos, sanctimonialium Monasterium quod Tiguri condiderat, in suam defensionem suscepit.* Bruschium ejusdem erroris insimulare non audeo. Etsi enim ille in opere de monasteriis p. 74. scribat, *Eremitarum coenobium anno Christi 860 cæpisse temporibus Ludovici secundi Rom. Imperatoris non procul a Tiguro, fortassis tamen intellectum voluit Lotharii filium, qui reapse tum egit Romanorum Imperatorem, etsi in illa Alemanniæ loca nihil habuerit juris, secus quam Bruschio fuit persuasum.* Nolo tempus perdere in aliorum culpis notandis.

ANTE vero quam occasionem diu adeo hic alibi vagantis erroris persequar, non possum non monere, ipsummet quoque fabricatorem Cœnobialis Diplomatis eo fuisse infectum. Nomine enim utique Ludovici Imperatoris condidit ille diploma illud suum, & tamen annum Imperii vicesimum sextum retulit in Dominicum annum octingentesimum sexagesimum sextum. Id quod unice quadrat Ludovici nostri Germanici rebus. In Antiquitatum sane Fuldensium libris passim complures reperiuntur tabulæ a Notariis ævi illius confectæ, adjuncta collatione Ludovici nostri annorum Regni in Orientali Francia cum annis Dominicis. Semper autem ita illi anni comparantur, ut liquido appareat, Ludovicum numerasse regni illius sui Orientalis Franciæ annos, initio factò ab anno 841, quod præcedente anno vacuum illud regnum sibi fecisset mors Pii patris. Cum constanter autem hic computus fuerit in publicis instrumentis, a Notariis publica auctoritate constitutis, observatus usque ad extrema Ludovici nostri, liquidum est, quantum equidem arbitror, & per Germaniam passim fuisse illum calculum receptum, & non diversam ab ipsomet Ludovico Rege annorum rationem fuisse observatam. Quapropter nihil causæ arbitror esse, quare Hyperaspista anxie adeo super ratione annorum Ludovici sese in *responsione ad caput V* maceraverit, aut cur aliorum divinationes ego nunc examinem.

Ab eo qui Diplomati subscripsit annum Dominicum, plane eandem esse rationem observatam annorum Ludovici & Domini, quam in Tabulis conficiendis Notarii olim observaverunt, manifestum est. Tantum possit forte dubitari, num id fecerit ipsemet Diplomatis fabricator, an alius quispiam. Idque quandoquidem Hyperaspista ambiguum id reddiderit. Verum enimvero solere interdum aliena manu aliquid adjici Diplomatibus, non equidem negaverim. Etiam
annos

annos Dominicos Diplomatus quibusdam antiquioribus esse longe post demum ab imperitis adscriptos, concedo. Quamvis tamen non temere assenserim Wigulejo Hundio, factum illud frequenter adeo in Diplomatus Cœnobii Heimerami Ratisponensis: quoniam illorum nonnulla etiam aliis multis nominibus merito suspecta sunt. At vero ad subscriptionem Diplomatis Cœnobialis itidem accessisse manum alienam aut recentiore, non profecto illa evincunt quæ attulit Hyperaspista. Jam tum *capite V pag. 70* illorum infirmam vim expendimus. Prodeat in conspectum prudentis aliqujus & circa antiquarum tabularum censuram exercitati iudicis Diploma Lindaviense: tum demum liquido pronunciari poterit, scriptio isthæc quæ annos Domini designavit recentior sit Diplomate ipso an non. Nec enim illi sunt Hyperaspistæ, quibus cum tuto in tenebris mices. Nullo argumento probari temere poterit (scio) alienæ manus accessio. Hactenus sane probata non est. Ac proinde nihil impedit, quo minus existimemus, ab alia manu annos Dominicos non adscriptos esse. Age vero: esto factum. Certum interim est, annum Domini octingentesimum sexagesimum sextum, esse Ludovici Germanici vicesimum sextum, ac proinde nihil hactenus subesse erroris. Nec vero saltem Hyperaspistæ audebunt dubitare, quin anni illi imperii Ludovici nullius sint alterius quam solius nostri Germanici.

HÆC igitur quidem jam sunt quasi constituta & rata. Agemus tandem nos quod promissimus: atque adeo indicabimus, quæ causa vel occasio cæperit nonnullos inducere in illum de Imperatoria vel Cæsarea nostri Ludovici Regis dignitate errorem. Ut autem hoc ipsum a nobis clara in luce exponatur, *initio* in memoriam revocandum est id quod jam præcedente capite adstruximus, seculo demum undecimo, *h. e.* post annum millesimum, ita nonnullos cæpisse loqui:

non

non ab ipso Ludovico, non a quoquam seculi illius & noni & decimi, præter Regium titulum, fuisse aliis Ludovicis quam Pio & Lotharii filio Cæsarium attributum. *Secundo* etiam habendum quasi certum, id quod libro *De Germanorum Imperio Romano* c. XII probavimus, seculo demum undecimo Germaniam nostram Imperii Romani titulo coepisse usurpari. Certum *Tertio* est, æterno cum Ottone Magno aut saltem cum ejus nepote Ottone III, Romæ inito pacto, quos Germania reges habet, illis Imperatorum Romanorum jura competere, & jam tum a seculo usque undecimo Germaniæ Reges Cæsarium titulo in vulgo ipso audire.

Illa itaque jam tempestate, ab iis qui rerum veterum minus gnari, eos etiam qui olim Germaniam rexerant Cæsares dictos more sui ævi, mihi sane pridem verosimile fuit visum. Et vero is qui forte omnium primus ex Rege nostro Ludovico fecit Cæsarem atque Imperatorem Adamus Bremen-sis, primus etiam sui jam ævi morem, de Germania Imperii Romani nomine appellanda, nobis prodidit: dum l. i. c. 8. ait: *Teutonum populi, apud quos nunc & summa Imperii Romani & divini cultus reverentia viget. Cap. 35. scribit: Nordmanni plagam quam in Frisia receperunt, in totum Imperium ulcisci &c.* Accessit scilicet ad veteris ævi rerum inscitiam consuetudo sua ætate jam recepta. Ideoque soli illi sibi caverunt, quibus aut justa veteris ævi fuit peritia, aut apud quod mos ille non perinde invaluit. Et vero *confirmat* meam suspicionem, sive conjecturam, illud quoque, quod errorem istum de Imperatore Ludovico Germanico nostro, soli nonnulli Germanici scriptores erraverint: non Italorum, non Gallorum, non Britannorum, non denique aliarum gentium, apud quas Imperium pro Germania & Cæsar pro Rege non audierunt ut nec Germanorum ante seculum undecimum quispiam, isthac ratione impegerit.

Quicquid hujus autem sit, jam tum constat, *primo* errorem

rem esse commissum ab omnibus iis qui Imperatorio cognomento Ludovicum nostrum appellavere. Non enim illud esse consentaneum vel Ludovici illius vel totius seculi noni consuetudini.

Constat *Secundo* errorem illum ducentis amplius post Ludovicum annis incæpisse: & quidem apud pauciores.

Quandoquidem vero ille error commissus etiam est ab auctore Diplomatis, consequens fit, Diploma illud minimum ducentis annis esse Ludovico illo cuius nomen refert recentius. Imo vero cum scriptores Alemannicos serius hic error vulgo infecerit, & quidem cum primis demum circa initia seculi tertii decimi, saltem per est verosimile tum etiam denique Diploma hoc, in Bodamico lacu, ab aliquo impostore item errore isthoc imbuto, esse conditum. Atque adeo tantum abest, in Ludovico Germanico aliquid præsidii esse Diplomatici collocatum, ut potius illi perpetuo tributum Imperatorium nomen etiam tempus ipsum commissi criminis falsi liquido prodiderit.

CAPUT IIX.

Præterquam quod non Germanici sed Pii Ludovici, atque adeo alieno Sigillo & Manus signo, Diplomati Lindaviensi sit subscriptum, falso referre illud, se conditum anno Ludovici Germanici vicesimo sexto, aut Dominico octingentesimo sexagesimo sexto, ostenditur certissimis indiciis. Quoniam scilicet illo anno, Comes Palatii non Adalbertus sed Ansfridus: Archicapellanus non Hugo sed Vigarius: bujus vicarius non Hirminritus sed Albertus Subdiaconus: nec Bodami Ludovicus versatus: Indictio item non secunda sed quarta decima, fuerit.

A Sfensi sumus Hyperaspistis Cœnobii, ipsi Diplomatis fabricatori placuisse, ut Ludovicus Germanicus ejus conditor crederetur, & Imperatorium titulum huic etiam nostro Germanico olim competiisse. Jam tum vero etiam demonstravimus, Ludovicum istum nec fuisse nec audisse Imperatorem; sed a seculo demum usque undecimo per errorem id nonnullos sibi persuasisse, ac proinde & Diplomatis fabricam aliquot seculis Ludovico illo esse recentiore. Liquidum quoque jam fecimus, alieno sigillo & monogrammo, utroque nempe Ludovici Pii Imperatoris, Diploma cœnobiale, quod a filio falsarius voluit profectum, esse obsignatum & quasi confirmatum. Monuimus etiam, nonnulla ejus Diplomatis usque adeo esse anno vicesimo sexto Ludovici Pii attemperata, ut ex aliquo a Pio Imperatore istoc ipso Imperii anno condito Diplomate, in Lindaviense hoc impostor nonnulla transtulerit. Nunc vero duntaxat demonstrabimus, quam male veteratori cesserit fraus in eo, quod annum illum

lum vicesimum sextum Imperii Ludovici Patris, rebus filiū Ludovici Germanici non verecundatus fuerit contaminare. Et vero clarissime mox patebit, quem nebulo voluit esse Diplomati suo annum natalem eum reapse illi lethalem esse. Quantum sane annus vicesimus sextus Pii Imperatoris favet, tantum Ludovici Germanici vicesimus sextus Diplomati adversatur, idque jugulat. Nos ordine isthæc persequemur.

Prius tamen necessum est, ut in certo constituamus, illum qui in Diplomate usurpatur annus *Imperii*, esse eundem qui κατ' ἐξῆς audit olim *Regni*, aut *Regni in Orientali Francia*. Quamdiu scilicet fuit in vivis Pius Imperator, filius Ludovicus fuit quidem per aliquot annos Rex, sed *Bajoariorum*, & usque adeo ab Imperatoria potestate procul, ut in omnibus quæ tum temporis condidit Diplomata, Imperatoris Patris supremam vim veneratus sit, seque non nisi illius subditum Regem fuerit professus. Videatur pag. 35 & 38 capitis V. Quapropter Bajoarici utique regni tempus Imperii annis nequaquam accenseri potest. At vero anno quadragesimo primo demum, defuncto jam Imperatore Ludovico, libera manu, & nullum agnoscens superiorem, cæpit regnare & quasi imperare suis terris. Ab illo itaque demum momento possunt quodammodo Imperii anni numerari: atque adeo jam annus Regni vicesimus sextus idem fuerit cum eo qui in Diplomate dicitur Imperii ejusdem numeri annus. Nos igitur itidem nunc quasi extra controversiam collocabimus, eundem in Diplomate cœnobiali Imperii esse annum, qui alias dicitur Annus Regni sive simpliciter sive Regni in Orientali Francia. Illo autem jam constituto nihil reliquum est quod remoretur propositum.

Igitur PRIMVM Annus hic non patitur illum a Diplomate laudatum PALATII COMITEM Adalbertum, sed eo
Q 2 explo-

exploso veneratus olim est Ansfridum. Functus ille jam ante erat amplissimo isthuc aulae munere apud Lotharium: iterum vero & in Ludovici Germanici aula in eandem dignitatem est assumptus. Autor Chronici Laureshamensis, quod Tomo primo Scriptorum rerum Germanicarum inseruit Marquardus Freherus, bis meminit Ansberti hujus: prima vice statim post fatalem illam vasti Francorum Imperii inter filios Ludovici Pii divisionem. *Hic Lotharius, ait, Ansfrido tunc Palatino Comiti, illustri & spectabili viro, ob egregia merita pradium suum in Geizefurt, in pago Hattuariensi, super fluvium Nerse, & in pago Launensi in villa Sodajo super fluvium Geldrime, jure proprietatis contradidit: quod postea idem Ansfridum (ut suo in loco patebit) Laureshamensi monasterio Diotricho contulit. Altera anno DCCCLXV quo Diotrichus Abbas factus est. Sub hoc patre predictus Palatii Comes Ansfridus pradium suum in Geizefurt, aliasque res proprietatis suae a Ludovico Rege sibi traditas &c. sancto Nazario contulit.* Hæc Autor ille: quem etiam eo nomine non possumus non laudare, quod vitaverit illum vulgi errorem de Ludovico nostro: Regem scilicet illum semper appellans non Imperatorem, quamvis vixerit circa confinia tertii decimi seculi Christiani.

Cæterum ex istis Chronici Laurishamensis verbis nondum apparet, fateor, id quod professumus, Ansfridum scilicet illum anno vicesimo sexto Ludovici Germanici Comitem Palatii egisse. Manifestum autem id faciunt Tabulae nonnullae quas, cum illi ipsi Chronicorum codici manuscripto fuissent adjunctae, Freherus edidit cum Tomo primo *Originum Palatarum* utriusque editionis. Enimvero exstat ibi etiam illud Diploma, quo Lotharius Ansfrido Geizefurtum donans agnoscit illum suum Palatii Comitem. Verba prioris illius hic etiam legi ea propter commerentur. *In nomine omnipotentis Dei Salvatoris nostri Jesu Christi Lotharius divina preve-*

preveniente clementia Rex. Dignum est, ut Regalis Celsitudo proce-
rum suorum petitionibus tanto libentius annuat, & annuendo ad ef-
fectum perducatur, quanto eos viderit ac noverit in suis obsequiis per-
stare efficaces. Idcirco noverit omnium fidelium sancta Dei Ecclesia
ac nostrorum, presentium videlicet ac futurorum, industria, quia Hue-
bertus Abba nostram deprecatus est magnitudinem, ut cuidam fideli
Comiti Palatii nostri Ansfrido nomine aliquantum ex rebus juris
nostri, quas ipse jure beneficiario detinet, ad proprium concederemus,
ac per praeceptum nostrum largiremur. Haec verba sane non pa-
tuntur nos dubitare, pro Comite Palatii servivisse Lothario
Ansbertum.

In transcurso autem non possumus non monere, Auto-
rem Chronici per errorem Lothario Imperatori tribuisse, quod
factum est ab hujus cognomine filio. Nec enim Imperato-
rem sese appellat Diplomatis conditor sed Regem, & Rega-
lem Celsitudinem. Hisce etiam verbis Diploma clauditur.
Signum Lotharii gloriosi Regis. Arithmandus Notarius recognovi.
Data V. Id. Novembr. anno Christo propitio imperii Domni Lotharii
piissimi Regis primo Indictione IIII. Actum Aquisgrani palatio Regio.
Quorum nihil convenit Lotharii Imperatoris rebus: bene au-
tem filii Regis. Cujus annus primus Regni cum fuerit Christi
post octingentesimum quinquagesimus sextus, liquet hinc tem-
pus quando in Lotharii Regis aula Palatii Comitem egerit
Ansfridus.

Eundem autem decimo post anno, etiam in aula Lu-
dovici Germanici eadem functum dignitate, patet ex iis qui-
bus finitur ejus Tabula donationum quas Monasterio Laures-
hamensi praestitit. Quam itidem Originibus suis Palatinis Fre-
herus addidit. Verba haec sunt: *Actum publice in Monasterio*
Lauresham, anno incarnationis Dominica MCCC LXII (mendosam
esse hanc temporis notam, scribendumque DCCCLXVI ne-
mo non videt) regni Ludovici Regis XXVI, sub die III Non. Octobr.

*Signum Ansfridi Comititis Palatii. Signum Fridolohi. Signum Ruod-berthi & aliorum. Ego VValthere indignus presbyter ac monachus hoc testamentum scripsi, diemque & tempus ut super notavi. Hæc profecto clarissime ostendunt id quod ante affirmavimus: nempe anno Regni Ludovici XXVI Ansfridum in aula Regis illius egisse Palatii Comitem non autem Adalbertum aliquem. Idem procul dubio confirmaret etiam sequens Donationis Tabula, si integra superesset subscriptio. Ita enim hodie legitur: *Actum loco tempore & die quo supra.* Imo & quæ hanc sequitur Præstaria doceret hoc, nisi itidem subscriptio periisset cujus loco nunc hæc leguntur: *Data Præstaria die & tempore quo supra.* Disci tamen inde potest, Comitiva Palatii dignitate Ansfridum tunc polluisse. Ita enim incipit illa quam vocant Præstaria: *Diligendo in Christo filio sanctæ Dei Ecclesiæ Ansfrido, venerando Comiti Palatii Diotrochus, gratia Dei humilis Abbas.**

Verum quia fortassis suspicetur aliquis, mansisse Ansfrido titulum Comititis Palatii, etsi non amplius vel non in aula Ludovici Regis, illud munus obierit: forte etiam fuisse plures uno Palatii Comites eodem tempore, ac proinde Adalbertum fuisse hujus Ansfridi comministrum, utrique suspicioni hic est occurrendum.

Igitur titulos sæpe mansisse etiam iis qui jam defuncti erant honoribus, non est consentaneum moribus illius ævi: etsi hodie sit receptæ consuetudinis. Hinc etiam, quamvis Adalbertus fuisset Comes Palatii in aula Ludovici Imperatoris, post obitum tamen Imperatoris illius ex nova dignitate audiit Comes Metensis Nithardo l. 2. de *Dissidiis filiorum Ludovici* pag. 454. editionis *VVeckeliane*: cum tamen longe inferior hæc altera esset dignitas priore Comititis Palatii. Adhoc disertè satis professus fuit ipsemet Ansfridus in sua Tabula donationis, non minus sese Ludovico quam Lothario servivisse.

Ita

Ita enim locutus est in Tabulæ illius principio. *Ego in Dei nomine Ansfrid Dei gratia Comes, cogitans de timore Dei vel futura retributione, pro remedio anime mee, seu dominorum meorum, per quos ad me res pervenisse dignoscitur, dono per hoc Testamentum &c. Dominorum autem illorum nomine quinam sint intelligendi significat Præstaria hisce verbis: Honorabilis tua fuit petitio, & fratrum nostrorum decrevit benevolentia, ut res proprietatis tue in Geizefurt, pro eleomosyna tua & dominorum Regum Lotharii & Ludovici a te sancto Nazario traditas &c. Quin igitur Ansfridus vere Palatii fuerit Comes in aula etiam Ludovici Regis, & quidem anno regni ejus XXVI, non est quod dubitemus.*

Altera suspicandi causa videri possit majoris momenti; quandoquidem vir & dignitate & in hisce literis illustris Hieronymus Bignonius, in doctissimo ad Marcolphi Formulas l. 1. pag. 574. primæ editionis commentario, non dubitavit asserere, in prima & secunda Francorum Regum familia plures aliquando fuisse Palatii Comites. Sed illum facile potuissent refellere vel sola ea quæ ipsemet jam attulerat pag. 515 verba Hincmari: *Præcipue duo, id est Apocrisiarius, qui vocatur apud nos Capellanus vel Palatii custos, de omnibus negotiis Ecclesiasticis, vel ministris Ecclesie, & Comes Palatinus de omnibus secularibus causis vel judiciis, suscipiendi curam instanter habebant.* Quæ præterea in sententiæ suæ probationem attulit Bignonius reapse nullius sunt roboris. Eorum videlicet duo sunt edicta Pipini & Capitularium de officio Comitum Palatii: inde autem non est exsculpere plures uno tempore Comites Palatii. Lex enim universum aliquid edicens plures quidem tangit, sed non in unum tempus vim suam extendit. Majoris verosimilitudinis est illud quod ex Traditionum Fuldensium l. primo adducitur. Sed referemus nos illam formulam, qualem ipse Bignonius non illa qui-

quidem pag. 517. sed jam antehac pag. 511 attulit. *Anno Domini-
nica Incarnationis DCCCXXXVIII ind. 1. XVIII. Kl. Iulii facta est
contentio Gözboldi & Hrabani Abbatis, coram Imperatore Ludovico
& filiis ejus Ludovico & Carolo, nec non & Principibus ejus in pa-
latio apud Niomaguum oppidum constituto de captura &c. presentibus
Drugone Archiepiscopo, Otgario Archiepiscopo, Radolto Episcopo, &c.
Adalberto Comite, Helphrico Comite, Alfrico Comite, Popone Co-
mite, Gobavvino Comite Palatii, Ruadharto similiter Comite Pala-
tii, &c. innumerabilibus Vasallis dominicis.* Hic sane duo Co-
mites Palatii memorantur: sed illos fuisse Comites Palatii
Imperatorii neutiquam colligere hinc est. Interfuerunt nimi-
rum huic actui præter Imperatorem Reges duo Ludovicus
& Carolus filii Imperatoris Pii, quorum utrique suus fuit
Palatii Comes. Et vero videtur tunc abfuisse Comes Palatii
Imperatoris, alioquin inter Comites primo debuisset loco
memorari: illorum autem duorum qui hic nominantur Pa-
latii Comitum alter Ludovico alter Carolo videtur inserviisse,
atque ea de causa ambo Imperatoriis ministris sunt post-
positi.

Quinimo verosimile est, Adelbertum qui primo loco in-
ter Comites hic numeratur fuisse Palatii Imperatorii Comi-
tem, etsi illum titulum non legamus hic additum. Nam &
Drogo jam tum fuit Archicapellanus nec tamen hoc titulo hic
nuncupatur: nisi mendose scriptum sit *Archiepiscopus* pro *Ar-
chicapellanus*, quia Drogo Episcopus fuit Metensis non Archi-
episcopus.

Aliud & quidem verosimilius in medium attulit harum
rerum longe eruditissimus Christophorus Lehmannus, nun-
quam satis laudandi operis, cui *Chronico Spirensi* infra digni-
tatem nomen est inditum, l. 2. cap. 7. & 8: plures uno & Ar-
chicapellanos fuisse & Palatii Comites, pro diversæ linguæ
gentium ratione. Sed nec ille sententiam suam firmis satis
argu-

argumentis munivit : cum diserte aliud dicat apud Hincmarum Adelardus : quorum uterque ævo illo vixit magna apud Reges auctoritate. Utut vero etiam Lehmannus non erraverit, saltem in Orientalis Franciæ sive Germaniæ & gentis ejusdem linguæ rebus nonnisi unus Palatii Comes & unus Archicapellanus fuit adhibitus : atque ita nec Lehmanni sententia sequiorem nunc movere suspicionem debet.

Esto itaque jam certum, anno vicesimo sexto Ludovici nostri Germanici non aliquem Adalbertum, sed solum Ansfridum Comitum Palatii dignitate floruisse.

Non Hugonem porro tunc sed Wigarium Archicapellanium egisse, ejusque loco non Hirminritum aut Hirminmarum sed Albertum Subdiaconum solitum tabulas Regias recensere, nunc vice SECUNDI argumenti demonstra- II. bimus.

Utemur autem hic non nisi teste unico sed omni exceptione majore, quemque cum fidei tum antiquarum Germaniæ rerum magnæ peritiæ ergo non semel jam laudavimus. Est ille Bernhardus Mallincroth, dignitate Decanus quondam Capitularis summi collegii Mimigarderodensis sive ut hodie loquimur Monasteriensis, & simul antiqua prosapia generosus. *Ejus l. De Archicancellariis & Cancellariis Imperii pag. 23 hæc verba sunt, ubi de Ludovico nostro Seniore Rege Germaniæ agit. Anno 26 regni ejusdem Regis, VViggarius Cancellarius reperitur, cujus vice literas Ludovici, datas Monasterio Hervordienfi in VVestphalia, super donatione Kasarum Dominicarum, ut habent formalia literarum, cum territorio dominicali in Silihem & Stochem, (loca sunt diæcesis Monasteriensis) in pagis Dreni & Borkoro, Comitatus Burchardi & VVarini, Albertus Subdiaconus, quem cum modo memorato Adalberto Notario eundem censeo, signavit. Extant literæ illæ in Archivo Abbatie prædictæ.*

Haftenus Mallincrothus. Illum ipsummet vidisse Hervordienfe

vordienſe Diploma illud per eſt verosimile. Fuit enim ejus-
modi antiquitatum diligentiffimus ſcrutator, & vixit in Her-
vordiae vicinia. Poterit igitur ille unus eſſe pro multis testi-
bus; prae iis certe, qui antiquas tabulas negligenter tractant
ſi in manus inciderint, aut non niſi ab aliena manu eas ſo-
lent accipere. Jam vero, quod non niſi unus fuerit pro
tempore Archicapellanus in aulis tunc Francorum Regum,
niſi fallor, jam tum, ex iis quae de uno Palatii Comite differui-
mus, eſt manifeſtum. Ideoque ſaltim illa ſuſpicio hic non ha-
bet locum. Altera vero plane huc non pertinet. Quin ergo
non Hugo aliquis ſed Wiggarius iſthoc viceſimo ſexto Ludo-
vici noſtri anno Archicapellanus egerit, omni jam vacat du-
bitatione.

Plures uno fuiſſe tum recognitores Tabularum Regiarum
ſacrarum, haecenus nullum obſervavi vel leviſſimum indi-
cium. Propterea haecenus quidem cogor quaſi affirmare, anno
iſthoc unico Alberto Subdiacono conceditum munus hoc
fuiſſe. Si tamen aliquando aliud probatum fuerit, non equi-
dem reluctabor. Interea autem ſi non abeam ab eo quod
propoſui, nemo bonus, ſcio, vertet mihi vitio.

III. Conſequens eſt ut TERTIVM quoque expediamus:
illo nimirum viceſimo ſexto Regni anno non vixiſſe Ludo-
vicum noſtrum in Alemannia, ac proinde nec in Palatio
Podamo. In memoriam vero hic revocandum ante omnia
fuerit, praecedente Capite nos demonſtraſſe, annum illum
eſſe Incarnationis Dominicae poſt octingentimum ſextum
& ſexageſimum. Habemus autem hac in re quem teſtem ad-
vocemus, non niſi unum Francicorum Annalium autorem.
In hiftoriam illius anni quaedam de Arſenii Legati Pontifi-
cii negotiis irrepiſſe quae anno praecedente contigerant, imo
jam fuerant memorata, non niſi aliter tamen, liquido qui-
libet deprehenderit cum cura legens. Iis autem reſectis non
obſcu-

obscurum est, hyemem illius anni transegisse Ludovicum in Bajoaria, atque inde citato itinere in Franconiam migrasse, ibique rem omnem composuisse, donec mense Novembri Ludovicus filius patri est WORMATIÆ reconciliatus. Recitabimus ipsa Annalium verba ut unusquisque sine molestia possit ea quæ diximus arbitrari. *Hludovicus Hludovici Regis filius graviter ferens, quod Rex quadam beneficia illi subtrahens Carlmanno fratri suo reddidit, patri molestus efficitur. Nam nuntiis per universam Thuringiam & Saxoniam missis quos potuit ad se traxit, & contra Regem rebellare disposuit. VVerinbarium quoque, Vtonem, & Berengarium Comites a patre suo depositos suis adhibens consiliis pristinam eis dignitatem se restitutum esse promisit. Sed & Henricum principem suæ militiæ ad Rastizen destinavit, obnixè postulans, ut ejusdem conspirationis fautor fieri non recusaret. Quo comperto, Rex Carlmannum ad tuitionem Bajoariæ derelinquens, concitus venit in Franciam, & a suis undique confluentibus honorifice apud Franconofurt susceptus est, & conspirationem exortam facile extinxit. Tanta etenim multitudo fidelium suorum cum eo tunc aderat, ut pars adversa, nisi timor filii ejus adfuisset, ligari proculdubio potuisset. Interea Guntpoldus quidam de satellitibus Carlmanni contra Dominum suum volens dimicare, amisso exercitu vix vivus evasit. Hludovicus vero mediante Luitberto Archiepiscopo aliisque pacis amatoribus, mense Novembri apud WORMATIAM patri suo reconciliatur. Hactenus Annales. Jam vero si simulac molitiones Ludovici filii intellexit ad tuitionem Bajoariæ dereliquit Carlmannum filium, non potuit non ad illud usque tempus ipsemet Ludovicus pater degisse in Bajoaria. Si inde concitus in Franciam venit, non divertit ex Bajoaria in Alemanniam aut Bodanum. Si in Francia Orientali in mensem Novembrem mansit, non utique mense Aprili Bodami Diploma illud cœnobiale jussit confici. Et tamen in Diplomate legitur, conditum esse anno XXVI Imperii XI Kal. Maj.*

IV. **Q**UARTO is qui ponitur in Diplomate annus Indictionis secundus sic satis bene convenit cum Imperatoris Pii anno vicesimo sexto: Ludovici autem Germanici ejusdem numeri annus est Indictionis quartus decimus. Unusquisque videre hoc poterit si excusserit vel illam duntaxat Indictionis seriem, quam suo *Theatro Chronologico* Christophorus Helvicus inseruit. Convenit autem cum illa & Cardinalis Baronius in Ecclesiasticis Annalibus. Scio equidem a Notariis isthac in re ut & ab imperitis librariis frequenter esse aberratum. Nihil autem hoc facit in Diplomatis defensionem. Venditur enim illud tanquam sit autographum aulae Regiae. Librarius itaque omnis hic extra culpam est. Nec temere accusaveris constitutos ipsiusmet Regiae aulae scribas, quasi illi Indictionis annos vel ignoraverint, vel in ipsis Regiis tabulis conficiendis non attenderint, & quidem usque adeo integros duodecim annos aberraverint a vero.

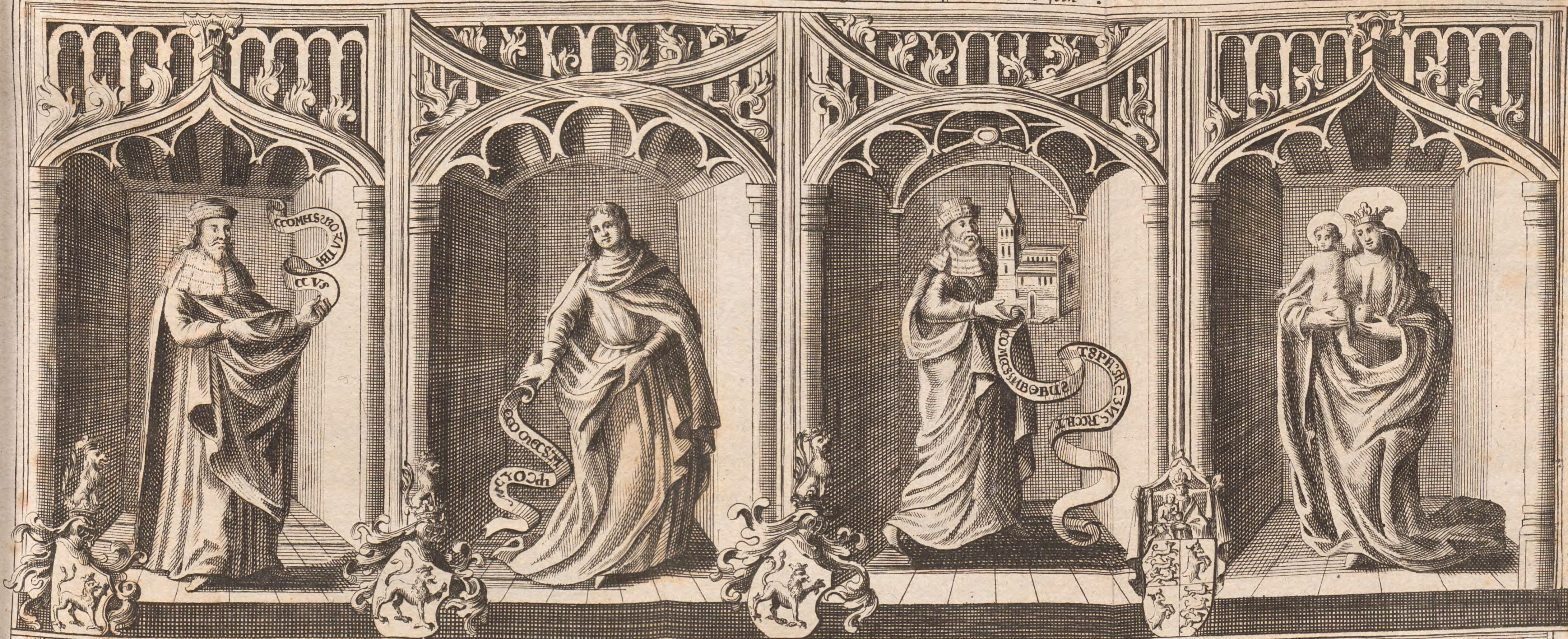
Annum itaque vicesimum sextum Germanici nostri Ludovici multis modis Diplomati adversari, imo destruere ac quasi jugulare omnem ejus auctoritatem, jam est demonstratum. Pergemus autem nos etiam ad alia æque gravia.

CAPVT IX.

Contra quam Diploma dicit de Adalberto unico conditore coenobii, demonstratur fuisse tres conditores: interque eos neminem Adalbertum appellatum aut Comitem fuisse Palatii.

COmplura falsi crimina circa Ludovicum, quem conditorem Diplomatis esse voluit impostor, commissa, jam producta sunt in lucem. Nunc etiam illa, quæ circa eum, quem ipsiusmet Coenobii conditorem ausus est venditare, sunt designata

Abbildung der drey Herren Graffen welche in der Kirchen des Fürstlichen Freystifts Lindaw in der Stifter Capell begraben, und daselbst an der Mauer vor ihr alter (wie die manier, und der buchstab Zuerkennen gibt) mit Oelfarben gemahlt, und mit einer holzeren gleich, doch new gemalten taffel bedeckt sein.

COMES MAGISTRI CCVS

OLA REGINA DVS

SKBERT US COMES

Anna Christina von Gottes Gnaden dieses Fürstlich Freystifts unser lieben Frauen Abtissin, hat die gedechtnuß der Stiftung und befreung vernewert A^o 1646.

Auf solche weiß sein diese drey Namen in die grabdeckel gehawet.

Diesen Fürstlichen des H. Röm. Reichs immediat unser lieben Frauen Freystift Lindaw hat anfangs gestiftet Graff Adlbert, Ludovici Germanici Königs in Germanien Ostfrancreich und Baiern (der auch den titel eines Kayßers geführt) Sa. cri Palatij Comes et Magister, oder Pfaltzgraff und Landvogt in Rheinischen Landen. Auf dessen anlangen Nachgedachter König und Deutsche Kayser Ludouicus. Dilem Stifft ertheilt alle fürstliche hohe Iura und Herrschaften, in dem XXVI Jahr seines Reichs Indictione II. welche vermuthlich (weil sie 3maligmal sich findet in den Jahren seiner Regierung, und selbe gar unterschiedlich außgerechnet wird) gefallen ist des Jahr Christi 884. oder 869.

signata manifestabimus. Ac proxime quidem ostendemus, falso in Diplomate perhiberi, unum aliquem eumque dictum Adalbertum, & Palatii Comitem, fundasse Cœnobium: tres enim operam in id contulisse, eorumque neminem Adalbertum appellatum & Comitem fuisse Palatii.

Quoniam vero ad hæc probanda utemur eo Cœnobii monumento, cujus imaginem ære expressam Socii ipsimet Hyperaspistæ cap. 11. exhibuerunt, etiam nos bona fide eandem hic omnium oculis exponimus. Simul autem fidem ejus constituemus antea quam in testimonium adducatur. Non quod id necessum sit vel Cœnobii vel ejus Hyperaspistarum gratia: utpote cum ab iis ipsis & solis quidem monumentum illud sit & constructum & in causæ suæ defensionem editum. Sed quia interest, ut lectori cuivis etiam alii, ad ferendam sententiam, quantum valeat testimonii illius autoritas, queat liquido constare.

IGITUR *Primo* observandum est, in Capellæ Cœnobialis muro picturam antehac extitisse vetustam, referentem trium Comitum imagines: sed illam anno hujus seculi vicesimo tabula lignea nova fuisse rectam, addita hac vernacula inscriptione. *Anno 1620 den 4 Novembris, hat die Hochwürdigste Fürstin und Fray / Fray Susanna / geborne von Buebenhofen / Abtissin des Fürstlichen Frey Adelichen weltlichen Stiffts alhie / die Begräbnuß / in beysein ihren WolAdentlichen Chor Jungfrauen Priesterschaft und Amptleuten eröffnen lassen / befunden das den drey Hoch und Wolgebohrnen Herrn Grafen der heiligen Pfalz / Gebrüder und Stifter dieses Gottshauses / eines jeden Gebein in besondern Sarch / wie die darauff und demselben Sarchdeckel besonderlich mit ihren eigenen Tauffnahmen eingehatwen sein ꝛc.* COMES ALBERTUS PAL. MAIN RHENI, COMES MANGOLDUS PAL. MAIN RHENI, COMES ULRICUS PAL. MAIN RHENI. Hanc tabulam

anno ejusdem hujus seculi quadragesimo sexto Anna Christina Illustris Abbatissa Coenobii, longe aliter, & quidem in eum modum, quem refert ære expressa imago, fecit pingi. Quemadmodum habuerit sese vetustissima ipsi Capellæ muro inhærens pictura: & num addita fuerint trium Comitum nomina, aut quænam: hætenus non est relatum. Hyperaspista pag. 10 tantum hoc testatur, imagines trium Comitum vetustissima pictura pigmentis oleo temperatis muro inhæsisse. Idem testatur hujus ære expressæ tabulæ superior inscriptio: nihil præterea. Imo non videntur illa nomina & tituli Comitum, quæ Tabellæ lignæ anno seculi hujus vicesimo sunt inscripta, in vetustissima illa pictura fuisse reperta, sed tunc demum Tabulæ isti accessisse. Diserte enim ait Hyperaspista. Das in Verzeichnus der Nahmen auff der gemahlten hölßern Taffel / damit die Uhralte auff die Ratwer mit Delfarben gemahlte Biltnüßsen der drey Graffen bedectet worden / vor diesem gefehlet worden.

Quod attinet *secundo* ipsorummet sepulchralium trium lapidum inscriptiones, testatur Tabula ære expressa, plane ita eas sese habere atque Tabula refert. Hisce enim verbis utitur: Auff solche weise sein diese drey Nahmen in Grabdeckel gehawet. Effigies quoque Comitum illorum trium lapidibus sepulchralibus esse insculptas, non lego: eoque nec audeo affirmare, qui procul Lindavia absum. Imo videntur illæ quidem formatæ ad similitudinem vetusti illius monumenti, quo murus Capellæ fuit olim ornatus. Hoc sane significat inscriptio superior Tabulæ hujus ære expressæ iis verbis: Abbildung der dreyen Herrn Graffen / welche in der Kirchen des Fürstlichen Freystifts Lindaw / in der Stifter Capel begraben / und daselbst an der Mauren von uhralters (wie die Manier und der Buchstab zu erkennen gibt) mit Delfarben gemahlet / und mit einer hölßern / gleich doch new gemahlten Taffel bedectt sein.

Tertio notandum, etiam in atrio Capellæ quondam hanc
 inscriptio-

inscriptionem confici fecisse Abbatissam Barbaram de Landenberg: Das würdige Stifft ist gestiftet worden / von Adelberten / Graffen der heiligen Pfalz / gefreyet und *confirmiret* durch Keyser Ludwig den andern im Jahr 866. Ist hac deleta autem Abbatissam Annam Christinam Huntplissiam de Waltrambs hanc substituiffe: Dieß Fürstliche Frey Adalich weltliche Stifft ist von Albrechten Ulrich und Mangoldo Gebrüdern / Graffen der heiligen Pfalz gestiftet / von Keyser Ludwig den andern gefreyet und *confirmiret* worden Anno 866. *Renoviret* Anno 1634.

Quarto cum primis dignum observatu est, Hyperaspistam profiteri, errores antehac esse in nominum inscriptionibus commissos. Verba ejus sunt: Sonst kan man nicht in Abrede sein / das in obangeregten Portal und Grabschriefften / so sich in der Stiffter Capel, wie auch in vorzeichnus der Rahmen auff der gemahlten holzerne Taffel / damit die Uhralte auff die Mauren mit Oelfarben gemahlte Biltnüffen der drey Grafen bedeckt worden / vor diesem gefehlet gewesen. In hac autem nova Abbatissæ Annæ Christinæ Tabula nihil ille desiderat. Et vero ex Hyperaspistæ ipsiusmet consilio hæc videtur confecta: quum illo ipso anno quo Apologia publicata, simul tabulam & pingi & ære istam exprimi curaverit Abbatissa.

HISCE autem omnibus probe expensis, ita de auctoritate & fide hujus Tabulæ omnino sentiendum fuerit. I. In quantum illa refert bona fide vetustam, qua murus Capellæ fuit ornatus, picturam, potest ei tribui eadem auctoritas quam vetus illa promeruit. Illi autem certo credi non potuit, quoniam indubie aliquot seculis fuit recentior prima Cœnobii origine. Hoc sane indicat manus pictoris elegantior, contra quam tulit seculi noni decimi & undecimi imo & proximiorum aliquot ruditas. Recte enim scripsit circa annum 1445 Æneas Sylvius post Papa Pius II cognominatus ep. 120: *Ante centum ferme annos, & antea trecentis quadrin-*

quadringentisque, non invenies qui per Italiam sermonem habuerit tersum & lucidum. Sic pingendi sculpendique accidit arti. Si ducentorum trecentorumve annorum sculpturas intuearis aut picturas, invenies non hominum sed monstrorum portentorumve facies. Quod de Italia multo magis id verum de Germania, ubi serior omnium talium fuit cultura. Quod si autem elegantior hæc sit tabula atque fuit illa vetus pictura (quod perquam est simile vero) utique non bona fide vetustam refert; ac proinde præ novitate non assequitur vel veteris picturæ auctoritatem, sed suspecta merito esse debet ejus testimonium. Ut sit, picturis in univrsum raro licet tuto credere; ne quidem illis quæ sacras ædes occupant. Id quod infinitis exemplis facile fuerit demonstrare, si opus sit: usque adeo licentia, monachorum præcipue & pictorum, extra omnes recti & sancti limites passim evagata est. Unicam nunc duntaxat sed lepidam (si hoc nomine fas est appellare facinus impium) historiam ex Beati Rhenani *Rerum Germanicarum* l. 3. pag. 16. edit. Basil. anni 1531. adducam. Quidam, inquit, superioribus annis, quem adhuc audio superesse, beatum anachoretam Helveticum ut vulgus prædicat, Suetonium fuisse vocatum effinxit, illius vitam describens, & socium habuisse cui nomen esset Achata. Adii hominem quæsiturus undenam id assereret. Putabam enim hæc illum absque auctore non dicere. Sed audi impudentiam. Propterea (inquit) addidi Suetonium fuisse vocatum, quod legerem e Suecia prodiisse: & quia Aeneæ Virgiliano fidus Achates semper adhesit, ideo sodalem illius hoc nomine donavi, alioqui anonymum futurum. Et tamen hæc historia, si ita vocare libet, non solum picta est in templis ac scripta, sed etiam typis excusa.

II. Nomina loculis sepulchralibus inscripta merentur fere indubitata fidem. Antiquissima scilicet quæque Germanicorum Imperatorum Regum & Principum marmora sepulchralia nihil inscriptum habent: alii lapides sepulchrales citius so-

tius sola nomina sepulcorum, aut imagines aut præconia demum duodecimo circiter seculo accipere cæperunt. Cum itaque hisce loculis tantum nomina fuerint insculpta, illa per-
 vetusta sint necessum est, & ab origine Coenobii saltem non
 multum remota. Nec est quur suspicemur, Tabulam novissi-
 mam non ita exprimere nomina qualia in lapidibus sepulchra-
 libus reperiuntur, quum sit magna cura confecta. Nec video
 quare fas sit dubitare, utrum numero tres Comites in sacello
 illo Coenobii sint humati.

De sublesta fide inscriptionis ejus tabulæ, quam anno hu-
 jus seculi vicesimo fecit construi Abbatisa Susanna Bubenho-
 fia, non est quod verbulo moneamus: quia Hyperaspista eam
 falsus est erroneam esse. Non tamen miti *erroris* titulo decuit
 prosequi, aperte falsum testimonium in sacro loco tabula pu-
 blicata commissum: a quibuscunque tandem Coenobii mini-
 stris (Abbatissam enim ipsam cum sacris virginibus facile
 excusaveris) scelus illud improbum atque impium fuerit per-
 petratum.

VERVM tempus monet, hisce jam ita quasi constitu-
 tis ad rem ipsam tandem aggredi. Ergo commissum ab im- I.
 postore est falsi crimen in eo primum, quod Diploma refert,
 unum aliquem *Adalbertum Sacri palatii Comitem pro salute*
& remedio animarum omnium parentum suorum & sue fundasse
Coenobium, omnibusque suis allodiis augmentasse: cum tamen
 saltem plures uno opes suas in id impenderint. Jam tum ab
 eruditissimo Heidero fuit hoc objectum, inque ejus con-
 firmationem adducta inscriptio Tabulæ cum quæ anno vice-
 simo constructa fuit in ipsa Capella, tum quæ in atrio ejus po-
 sita est anno 34. Hyperaspista agnoscit, illas inscriptiones esse
 factas sed in iis vult commissum errorem: Mangoldum porro
 fraternam benignitatem auxisse, fortassis etiam idem fecisse
 tertium: atque adeo hætenus fundatorum titulo etiam bi-
 S nos

nos illos honorari potuisse. Sed vereor ut illa effugia juvenis causam. Heiderus certe gessit sese recte: quandoquidem nullo discrimine facto, ipsæmet Abbatis, eopse controversiæ motæ momento, tres conditores professæ fuissent non unicum, imo inscriptionem pristinam, quæ unum Adalbertum jactaverat, indubie Diplomatis fide, conditorem, abolevissent, tribus conditoribus substitutis. Non tantum vero tunc demum ista Cœnobium jactitavit sed jampridem antehac. Vtemur nunc solo tantum Bruschio teste, qui utique omnia sua debet Cœnobialium cujusque loci narrationibus. Ille autem diserte scribit, *Adalbertum a fratre Mangoldo Comite a Rorbach adjutum Cœnobium fecisse construi.* Aut nullam porro fidem meretur Capellæ pictura, aut tres in gloriam fundati cœnobii erunt admittendi: quandoquidem tres illi pari sunt loco collocati, uno quasi omnium nomine ædem sacram offerente. Non temere autem solent fundatori adjungi in sacræ capellæ sepulchris, qui non sunt ejusdem meriti. Tres autem non unus ibi ante secula complura sepulchrum suum invenerunt. Revera itaque tres numero, non unicus aliquis in Diplomate laudari fundator debuit. Atque adeo hoc ipso commissum est falsi crimen.

Non urgebimus tamen nos iusta qua possumus vehementia hoc delictum: quandoquidem ipsemet Hyperaspista a suis esse hac in re peccatum confitetur, inprimis vero quoniam ipsi debemus magnas gratias, editæ in lucem publicam Tabulæ illius ære expressæ nomine: aut potius Deo optimo maximo, qui perspicacissimum cæteroquin Hyperaspistam (divina nemesis, quantum videtur, scelus illud anno vicesimo in sacra æde perpetratum vindicante) fecerit non videre quæ omnium patent oculis, & in mero meridie plusquam cœcutire.

II. Alterum igitur falsi crimen, & quidem omnium fere potissimum, commisit impostor in eo, quod, Cœnobium condidisse

disse Adalbertum Comitem Palatii, fecerit Diploma profiteri, cum tamen nulli Adalberto, nulli Palatii Comiti, hoc debeatur. Testimoniis aliunde quæsitis hic opus non est. Sufficit unica illa in Cœnobio anno 1646 picta & curante ipsomet Hyperaspista publicata Tabula. Exhibet scilicet illa, (alteram enim, anno 1620 improbo scelere confictis inscriptionibus, PAL. MAIN RHENI, conspurcatam tabulam nunc non moramur) trium Comitum in Capella sepultorum, adeoque primorum Cœnobii conditorum nomina, ex ipsis sepulchralibus saxis antiquissimis, ac proinde fidei optimæ, petita. Inter ea autem nomina non comparet nomen *Adalberti*, aut *Palatii Comitis*. Tres illi simpliciter *Comites* audiunt: *Palatii Comes* nemo. Unus appellatur COMES EKBERTUS, alter MANEGOLDVS, tertius COMES WODEREBICUS aut SODEREBICUS. Provoco ad ocularem Tabulæ inspectionem. Nec enim arbitror quenquam usque adeo lippire cucurbitas, uti Adalberti nomen inter illas sepulchrales inscriptiones inveniat. Quod lynceus Hyperaspista EKBERTUM COMITEM non adverterit, soli acceptum fero divinæ vindictæ, hominem veritati vim facientem excoecanti. Et vero ille apertis oculis summe curiosis ALBERTUS legit ubi est EKBERTUS.

Non multo minus autem idem Hyperaspista cœcutivit in lectione ejus chartæ, quam ex veteri pictura manu primarii trium conditorum exhibet Tabula. Ille ait Vindex Cœnobii hæc contineri: COMES ALBERCHTVS PALATII MAGISTER IN RHETIA. *Albertus*, inquit, per abbreviationem aut syncopem idem est quod *Adalbertus*. Syllaba PAL. significat PALATII, & MS est MAGISTER. In quarta voce errore Orthographico H non suo positum esse loco, debuisse autem collocari post R, causatur.

Verum enimvero *primo* nondum est satis probata Ta-

bulæ hujus fides; quod scilicet veteris picturæ singulos apices iusta cura reddiderit. Si permetteretur remota tabula murum ipsum inspicere, equidem non dubito apparituram haud levem diversitatem. Saltem hætenus secure non licet in omnibus istis Tabulam admittere. Utque admiserimus, ne ipsamet quidem vetus illa pictura fidem sibi facere est idonea. Id quod jam tum ante liquido ostendimus.

Ad hoc nemo nisi præjudiciis excoecatus illam Hyperaspistæ lectionem approbaverit, etsi Tabula fideliter veterem picturam fuerit secuta. Nec ALBERTVS sane tibi nec ALBERCHTVS, nisi divinanti & quia ita vis, occurrit. Quin dixeris, & ibi, si recte sese omnia habeant, legendum EKBERT. potius quam ALBERT. Porro PA quidem conspicitur non PAL, Ea autem quæ sequuntur tantum habent affinitatis cum MAGISTER, atque vox DEVS & DIABOLVS. Non enim vel illud MS, unde ausus est Hyperaspista *Magister* fabricare, ibi videre est. Nec temere mihi quis RHETIAM ibi invenerit, nisi oculis suis vi facta. Fatendum igitur omnino est, illa legi non posse, præ vetustate vel pictoris ruditæ literis corruptis aut perditis.

Præterea ALBERTVS ALBERCHTVS & ADALBERTVS ejusdem esse originis nomina, non equidem negaverim: usus tamen conversationis humanæ non permittit unum eundemque hominem promiscue hisce nominibus usurpare. Perinde atque ex voce JOANNES formata est JOHAN, JAN, HANS, GIOVANNI. Solet tamen quis non nisi una voce audire, quæ scilicet usu recepta est. ADALBERTVS itaque non dictus est ALBERTVS aut ALBERCHTVS. Non sane æquo animo Comes, atque adeo Vir illustris dignitatis, ita mutari suum nomen fuisset passus: nec permisisset quisquam illi faventium.

Quidnam porro sive veteris sive novi monstri est, *Palatii Magi-*

Magister in Rhetia? Quis scriptorum ævi Francici Carolini ita locutus est? Nemo, hercule, nemo. Figmentum est. Fabula est unius Hyperaspistæ, excogitata in adamati sibi Cœnobii gratiam. Sed, & si Albertus Cœnobii conditor fuit Palatii Magister in Rhetia, saltem tum temporis non fuit Comes Palatii. Hic enim ea tempestate perpetuus erat in aula, adeoque Rhetiam tunc non potuit administrare. Comites porro Palatini regionum diu post Ludovicum Germanicum nostrum cæperunt demum constitui. Primus Arnolphus Bajoariæ aliquem dedit. Rhetiam seorsim habuisse Palatinum Comitem nusquam legitur: nec videtur verosimile. De Comitibus Palatii & Palatinorum Comitum in provinciis differentia & vario officio, differemus plura capite XI. Nunc satis est notasse, neminem trium Cœnobii conditorum, qui sepulti sunt in Cœnobialis ædis Capella, Comitem fuisse Palatii aut ita audisse: certe nullum reperiri vel levissimum indicium illius Comitivæ Palatii dignitatis, cuiquam illorum competentis.

HÆC quæ jam attulimus lucent sane sole meridiano clarius. Fateor tamen, quia sunt quasi *παράδοξα*, non sine causa posse hic quatuor animos nonnullorum suspensos quasi tenere. *Primum* est, qui fieri potuerit, ut contra lapides sepulchrales conditorum Cœnobialium, Auctor Diplomatis Adalbertum produxerit Palatii Comitem. *Alterum*, a præclaris scriptoribus itidem esse traditum, quod Adalbertus Cœnobii sit constructor. *Tertium*, factum item hoc esse ab auctore ipsiusmet Urbici Chronici, quem proinde Mangoldo testem quoque laudat hoc loco Hyperaspista. *Quartum*, qui potuerit in Cœnobio ipso nasci persuasio de tribus conditoribus, Adalberto, Monagoldo, & Ulrico.

Primi causam arbitror esse, quod compluribus seculis nemo sepulcra illa lustraverit: atque ita ignorata fuerint lapidibus insculpta nomina, etiam illa tempestate qua fictum

fuit Diploma, seculo circiter decimo tertio. Venisse igitur impostor sibi visus est in vacuam possessionem, mendacio suo dandi novum Coenobii auctorem. Adalbertum autem Palatii Comitem videtur oportune in aliquo Ludovici Pii diplomate deprehendisse, quod conditum fuerat anno Imperii vicesimo sexto: unde suum nebulo fabricavit.

II. *Alterum* non est quod miremur. Omnes enim, quotquot Adalbertum agnoscunt conditorem, sunt longe recentiores fictione Diplomatis, & ceu solet contingere viris bonis, decepti illi sunt fama supposititiæ Tabulæ; cum accurate in ejus conditionem omnem inquirere non pateretur institutum, vel ingenuus candor. Imo Diplomatis exemplum aliquod vix in ullius manus pervenit, multo minus ejus visum est autographum, atque adeo examen ejus non potuit a viris doctis antehac institui. Sequenti etiam capite demonstrabitur, doctiores nonnullos deprehendisse quidem dubitandi scrupulos, sed cum laqueum expedire non possent, varia commentos esse, ita tamen ut nec sibimetipsis satisfacerent.

III. Autores *Tertio* Chronicorum Lindaviensium itidem fuerunt multo recentioris ævi & tenuis plærumque judicii. Itaque cavere sibi non potuerunt a fabulis Coenobialibus. Nullius illos esse fidei, quum non semel jam monuisset Heiderus imo probasset, cum primis in additamentis magni operis *pag. 559. lit. hh.* non debuisset Hyperaspista illis testibus hic uti de Mangoldo; nisi prius Heideriana illa sententia & probatione confutata. Scio autem, ne ipsos quidem Coenobiales illorum Chronicorum testimonio velle stare; quoniam sæpenumero Coenobii desideriis adversantur.

IV. Coenobium *quarto* videtur fabulas sibi finxisse, partim ex memoria antiquæ traditionis de uno pluribus conditoribus, quorum aliquis fuerit dictus Mangoldus, partim Diplomatis

mais fide: quod genuinum esse denique sibimetipsi persuasit, ut fieri assolet. Fortassis etiam accessit fama de tribus fratribus, Comitibus Palatinis, Tybingæ & Brigantiæ Dominis, Adelberto Manogoldo & Vlrice, itidem Coenobii Anhausiensis conditoribus. Proclive sane fuit hominibus credulis & imperitis, persuadere sibi ob nominum affinitatem, suos esse, quibus reapse cum Coenobii Lindaviensis constructione nihil potuit esse commercii. Adducemus hoc loco integram Bullam Papalem, quæ fratrum illorum benignam facit mentionem, qualis illa reperitur apud Bruschium pag. 1. ubi agit de monasterio Anhausiano. Fortassis enim hac lecta quis idem mecum suspicabitur. Quanquam in pari prope habeam discrimine, siue credatur hoc siue non credatur. Verba autem Bullæ Papalis ita sese habent.

CELESTINVS Episcopus, servus servorum *DEI* dilectis filiis Monachis *S. Martini de Anhausen*, tam presentibus quam futuris regulariter substituendis. In nomine patris & filii & spiritus sancti. Desiderium quod ad Religionis propositum & animarum salutem pertinere monstratur, animo nos decet libenti concedere, & petentium desideriis congruum impartire suffragium. Eapropter dilecti in Domino filii, Venerabilis fratris nostri Gualteri Episcopi precibus inclinati, vestris justis postulationibus clementer annuimus: præfatum Monasterium: quod ab egregiæ recordationis viro Manogoldo Palatino Comite, ejusque filiis, præfato videlicet fratre nostro Gualtero nunc Augustensi Episcopo, Adalberto & Vdalrico in proprio allodio constructum est, & beato Petro cum omnibus ad ipsum pertinentibus oblatum. sub ejusdem Apostolorum Principis & nostra
prote-

protectione suscipimus, & presentis scripti Privilegio communimus. Statuentes, ut quascunque possessiones vel decimas, quacunque etiam bona idem Monasterium in presentiarum juste & canonice possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium, seu aliis iustis modis, Deo propicio, poterit adipisci: firma vobis vestrisque successoribus & illibata permaneant. Concambium, eo quod de loco (in quo ipsum Monasterium situm est) eum Ecclesia S. Petri de Oetingen (ad cuius Parrochiam pertinebat) utriusque partis assensu rationabiliter factum est, auctoritate Apostolica confirmamus. Liceat autem vobis communi consilio Advocatum (quem ad defensionem ejusdem Monasterii utilem esse cognoveritis) libere eligere: ipsumque (si inutilis apparuerit) remove, & alium quem utiliore provideritis substituere. Obeunte vero Abbate (qui pro tempore ibidem fuerit) nullus qualibet surreptionis astutia & violentia preponatur: sed liceat vobis communi consilio vel partis consilii sanioris, secundum Dei timorem & S. Benedicti Regulam, absque ullius contradictione Abbatem eligere, Chrisma, oleum sanctum, consecrationes altarium seu Basilicarum, ordinationes Monachorum (qui ad sacros Ordines fuerint promovendi) a Dicecesano suscipiantur Episcopo, siquidem Catholicus fuerit, & gratiam atque communionem Sedis Apostolicæ habuerit, & ea gratis & absque aliqua pravitate vobis voluerit exhibere. Alioqui liceat vobis Catholicum quemcunque volueritis adire Antistitem: nimirum qui nostra fultus auctoritate quod postulatur indulgeat. Sepulturam quoque illius loci liberam esse concedi.

concedimus, ut quicumque se illic sepeliri deliberauerint, ni forte excommunicati sint, nullus obsistat: salva tamen iustitia matris Ecclesiae. Ad iudicium autem huius a Sede Apostolica perceptae libertatis, Aureum unum nobis nostrisque successoribus, annis singulis persolvetis. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat, praefatum Monasterium temere perturbare: aut ejus possessiones auferre, vel oblatas retinere, minuere, aut aliquibus vexationibus inquietare: sed omnia integra conserventur eorum, pro tuorum gubernatione & sustentatione concessa sunt, usibus omnibus profutura. Salva Diocesani Episcopi canonica iustitia. Si qua igitur in futurum Ecclesiastica secularisve persona hanc nostrae constitutionis paginam infringere, aut sciens contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove admonita, si non satisfactione congrua emendaverit, Potestatis dignitatisque suae honore careat, reamque se Divino iudicio existere de perpetua iniquitate cognoscat: & a sacrosanctissimo Corpore & Sanguine Dei & Divini Redemptoris nostri Iesu Christi aliena fiat: atque in extremo examine districtae ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco iusta servantibus sit Pax Domini nostri Iesu Christi: quatenus & hic fructum bonae actionis percipiant, & apud districtum iudicem praemia aeternae pacis inveniant, Amen.

Haecenus Bulla: qua hoc caput finio.

CAPVT X.

Famam de Adalberto conditore Cœnobii unice natam esse ex Diplomate. Quæcunque autem de illo siue Hyperastæ siue alii scriptores referunt, haud niti ullo aliquo veteris ævi testimonio, sed meras esse gerras aut inanes conjecturas: in uniuersum & sibi mutuo, & ipsi etiam Diplomatis fabulæ aduersari.

IAm tum professi sumus, a scriptoribus quidem nonnullis tradi, quod Comes aliquis Adalbertus construxerit Lindaviense cœnobium, illos autem deceptos fuisse a fama quam Diploma excitavit. Cum autem non nisi paucis verbis agere id tum licuerit, ea autem sit scriptorum illorum dignitas ut nisi in clara luce omnia collocentur, possit nihilominus sequior suspicio superesse, maiorem operam nunc adhibebimus. Igitur initio producemus saltim illorum, qui inter eos, qui ab Adalberto cœnobium esse constructum referunt, sunt potissimi, ipsamet verba, deinde illa sub examen revocabimus.

I. Esto horum primus *Gaspar Bruschiûs*: quoniam unus ille majore reliquis studio Monasteriorum Germanicorum res singulari est volumine prosequutus, & omnes de Adalberto fabulas coëgit in unum. Ejus verba hæc sunt pag. 79 *Monasteriorum Germania Chronologia* suæ. *LINDAVIENSE* Canonissarum nobili stemmate natarum, ab omni voto immunitum, nullaque prorsus veste Monastica indutarum, nec ullo cœlibatus juramento ab honestis nuptiis exemptarum Dominarum amplissimum Collegium, in Lacu Acronio, & ejusdem nominis insulari Civitate situm, antiquitus Lendaugiense, ob maximam ad locum naturæ portuosum appellendi e Lacu commoditatem dictum: cepit annum Christi

Christi circiter 810 ex pia liberalitate ac munificentia Adalberti cu-
jusdam Comitis de Rorbach. Qui Patre Leotobico natus, Caroli Ma-
gni consanguineus, Sacrique Palatii Magister, & Provinciarum Rhe-
ticarum praefectus, cum aliquando procellosis Aeronii Lacus fluctibus
pene obrutus de vita desperasset, & precabundus vovisset, eo sese
loco in Beata ac Deipara Virginis Mariae honorem, gratitudinis ergo
constructurum templum & Cænobium, ubi salvus & incolumis
littori appulisset: casu in hanc insulam ventorum vi delatus, eam
purgari, & a fratre Mangoldo Comite a Rorbach adjutus, Cænobium
ibi construi fecit. Cui nomen ab eventu & felici appulsu suo indidit,
ut Lendoa vel Lindaugia (qua vox hodie adhuc accolis in ore frequen-
tior fere est, quam Lindaugia) nuncuparetur. Idem vero ille Adel-
bertus Xenodochii etiam Lindaviensis opulentissimi fundator fuisse di-
citur. Qui tandem anno Domini 841 decima die Maji occisus legitur
a copiis Ludovici Regis Germaniae & Bavaria non procul a Lacu Bri-
gantino, dum is a Caesare Lothario praesidii loco in Rhatia positus esset,
ut prohiberet, ne Caroli Calvi exercitus e Burgundionibus adveniens
cum Ludovici fratris agmine jungeretur. Postea anno Domini 866
ab Imperatore Ludovico secundo, Caesaris Lotharii filio, datis Pri-
vilegiis, ac asylo insuper in fontium refugium concessio, confirma-
tur Adalberti Comitis, Lothario Caesari tam fidelis praefecti & Mini-
sterialis, nova ista fundatio, addita praeterea ista etiam dignitate ac
praerogativa singulari, ut Abbatisa ejus loci eum aliis Sacri Rom. Imp.
Ecclesiasticis Praelatis Princeps esset Sacri Rom. Imp. cui in publicis Pom-
pis liber deberet praeferrri, quemadmodum Buchaugiensi etiam Abba-
tissa in celebrioribus Pompis liber & nudus gladius antiquitus ante-
ferri est solitus.

Bruschio proximus succedat Sebastianus Munsterus, qui II.
Cosmographiae suae l. 3. integro cap. 239 agit de Lindavia urbe.
Adferemus autem ejus verba, prout illa in vernacula operis
editione habentur, quia Latinis nonnihil sunt locupletiora.
Folgendes über lange Zeit/ nemlich 800 Jahr hernach/ hat Adels-
bertus

bertus des hochberühmten Keyfers Caroli Magni angeborner Freund / und desselbigen Enckels Pfalzgraffe oder Hoffmeister / von wegen einer Schiffnoht / so ihn auff dem Weiten See (also hat man dazumahl den Bodan See geheissen) bestanden / ein Closter unser lieben Frawen an das Ende / an welchen er aus derselbigen Gefahr gesund an das Land kommen / zu stifften verheissen. Also hat genanten Pfalzgraffen Adalbertum das Wetter an die Insel geworffen / dahin er von stund an das gelobte Closter und Munster auff gericht / für Edelfrauen ein Zuchthaus erbatwet / und es von der Geschicht her / wie manns dann noch heute zu Tage in den Rheinthal nennet / Ländaw geheissen hat. Welches nicht lang darnach Keyf. Ludovicus der II im Jahr 866 mit solchen *privilegien confirmiret* / und nachgehender Zeit die Graffen von Rorbach so ehrlich begabt haben / daß es trefflich zugenommen / ein grosse Wallfahrt dahin entstanden / und endlich so reich ist worden / daß die Aebtissin darin / ein Fürstin des Römischen Reichs / Ordnung hat müssen in mitler weile machen / daß ihr Pfalzvogt / so zu Wasserburg ein halb Meil unter den Closter am See gesessen / nicht über 12. Pferde / wann er gen Ländaw ist geritten / in das Closter stellen sollte.

III. Tertius optimo jure audiendus est, rerum Helveticarum diligentissimus & judicio pollens historicus, *Joannes Stumpfius l. V. cap. IX. pag. 51.* Qui ita refert. Nach dem die Römer dieser Landen vertrieben / und die gegne den Francreichischen Königen unterthan / und dem Schwäbischen und Alemannischen Fürstenthum untergetheilt ward / ist diese Insel und Oth demselbigen Herzogthum auch untergeben. Daß bezeuget das Alte Frauenkloster in dieser Stadt gelegen / welches von Graff Adelberten dem Landsfürsten und Rhetischen Herrn (des Keiserlichen Francischen Hoffs Dienstan) erstlich gestiftet / und von Keiser Ludwigen dem anderen bestätigt und *confirmiert* ward / *Anno domini 856*, oder nach etlicher rechnung 866. Dieser Graff Adelbert sol seyn

seyn gewesen von Geschlecht einer von Gravenspurg oder Altorff (jetz Ravensspurg genant) welches Geschlecht noch bey Keyser Friedrich des I zeiten in wesen und tråffentlichem ansehen was. Die Uhrsache dieser Stiftung was / das Graff Adelbert (der auch ein Lands Herr in Churer Rhetien was /) Rupertum seinen Feind / der ihn des Lands vertreiben wolt / in einem Streit bey Eizers / zwischen Chur und Meyensfald / 2c. erschlagen hat / und denselben also todten Lindaw führen / und in dem new gestiftten Closter bestatten lassen. Hievon besich weiter das 10. Buch am 18. Cap.

Quoniam ita vult Stumphius, ex illo etiam decimi libri octavo decimo capite quædam huc adferemus. Umb diese Zeit (Anno Domini 840) lebte und herschet Adalbertus ein Sohn Hunfrid und Graff in Churer Rethien / 2c. R. Ludwig der I hat ein Dienstman / genent Rupertum / der bewegt bemelten Keyser so viel / daß er ihm die Churer Rhetiam zum eigenthum verliche / das geschach. Auff das Rupertus Adelbertum mit gewalt vertrieb / und ihn seines Lands beraubet. Adelbertus zoch in Histriam / seines Bruders R. (der ein Herr in Histria was) hülff begerende. Der zoch gewaltiglich mit ihm wieder Rupertum / kahmen mit ihm zum Streit bey dem Dorff Eizers / brachten Rupertum zur flucht / in welcher flucht er von einem Roß zum Todt verlest ward / daß er den Geist auffgab. Den ließ Adelbertus in das Closter Lindaw führen / und daselbst bestatten. Damit behielt er die Rhetisch Landschaft biß an sein end / 2c. Idem paulo post addit: Umb diese zeit Anno 860 hat in Churer Rhetia geherschet und gelebt Graff Adelreich ein Landsherr / des vorbenanten Adelberti Sohn. Er hat ein Tochter / Henna genennt / die ward vermählet einem Graven von Lenzburg / 2c.

Operæ videtur pretium addere hic quæ Stumphius jam tum retulit capite & pag. præcedente. Illa autem sic sese habent. Darnach Anno Do. 822 schicket Keyser Ludwig Hunfredum den Graffen von Chur in Botschaft zum Papst Paschali gen

gen Rom 2c. Dieser Hunfridus was ein Herr in *Histria* oder *Isterich* / und auch in *Churer Rhetien*. Er hat das Kloster zu *Schennis* in *Gastern* gestiftet / davon hernach am 28. Cap. geschrieben steht. Dieses *Hunfredi* nach kommen werdend eins theils in nachfolgenden figurlein verzeichnet.

Hunfrid Herr in <i>Histria</i> und <i>Churer</i> <i>Rhetia</i> .	{ Adelbertus ein -- Adelreich ein -- Graff in <i>Rhetia</i> . Graff in <i>Rhe-</i> <i>tien</i> . N. ein Herr in <i>Histria</i> , <i>Hun-</i> <i>fridi</i> Sohn, <i>A-</i> <i>delberti</i> Bruder.	Henna Grävin zu <i>Lentzburg</i> , <i>Adel-</i> <i>reichs</i> Tochter, Anno 890.
		Adelbert Graff zu <i>Lentzburg</i> / Anno dom. 920.

IV. Haftenus Stumphius. Post hunc vero proxime audiendus merito est *Martinus Crusius* *Annalium Suevicorum* scriptor, velut is Stumphio est recentior. Ejus hæc sunt verba *Annalium* l. 1. parte 2. pag. 6. de prima *Cœnobii* origine. Anno 810 initium factum est *Lindaviensis* in *Alemannia* *Cœnobii*: de quo nunc breviter narrabimus: ipsum oppidum *Lindavium* alio tempore, ubi occasio data fuerit, descripturi. *Lindaugiense* (inquit *Caspar Bruschi*) *Canonissarum* nobili stemmate natarum, ab omni voto immunium, nullaq. *Monastica* veste indutarum, nec ullo cœlibatus juramento ab honestis nuptiis exclusarum, *Virginum*, amplissimum Collegium, in lacu *Acronio*, & ejusdem nominis insulari civitate situm est; antiquitus *Lendaugiense* dictum ob maximam ad locum natura portuosum appellendi e lacu commoditatem. Cœptum est circiter salutis annum 810 ex munificentia *Adalberti* cujusdam, *Comitis de Rorbach*: patre *Leototobico* nati, & *Carolo M.* consanguinei, auleq. *Magistri ac Provincia Rhetica Præfecti*. Hic enim cum quodam tempore procellosis *Acronii* lacus fluctibus pene obrutus, de vita sua despe-

desperasset: votumque fecisset, se in quem locum incolumis evasisset, ibi ad B. Virginis Mariae honorem, templum & Cœnobium construeretur: in hanc forte insulam ejectus eam purgavit: auxilioque fratris Manegoldi Rorbachensis Comitis ceu voverat, condidit. Cœnobio autem nomen, a felici appulsu suo (seiner glücklichen Zulandung) Lendoe vel Lendaugia nomen fecit: quæ vox adhuc hodie accolis fere magis quam Lindaugia (von den Linden a tiliis ibi plantatis) usitata est. Fertur idem Adalbertus, opulentissimum quoque Lindovia Xenodochium fundasse. Postea autem, cum 841 Lotharius Ludovici Pii F. Imperii habenas invitis fratribus invasisset, occisus esse 10 Maji dicitur, ab exercitu Regis Germaniae & Hunniæ Ludovici, qui Lotharii frater erat, non longe a Brigantino lacu: quamvis a Cæsare Lothario, praesidii loco in Rethia collocatus erat: ut prohiberet, ne Caroli Calvi exercitus e Burgundionibus adveniens cum Ludovici fratris agmine jungeretur. Postea anno 866 (Munst. 856) ab Imp. Ludovico II Cæsaris Lotharii filio, datis privilegiis, & concessis fontibus asylo, confirmata est Adalberti Comitis, qui tam fidelem se Lothario praestiterat, hujus Cœnobii fundatio. Addita est hæc dignitas: ut Abbatisa hujus loci, cum aliis sacri Rom. Ecclesiasticis Prelatis, Princeps esset S. Romani Imperii: cui in publicis pompis liber praferretur: quemadmodum Buchaugiensi etiam Abbatisa, in celebrioribus processionibus liber & gladius nudus antiquitus praferri solitus est.

Hæc omnia isthoc loco Crusius. Idem Crusius & in Paralipomenis cap. XX pag. 85 in hæc verba differit. Anno deinde 810 circiter Adelbertus de Rorbach, Caroli Magni cognatus, e tempestate periculosa in hanc insulam elapsus Monasterium D. Virginis ex voto condidit: ubi nobiles virgines receptæ sunt, quæ tamen nubere possunt. Existimatur igitur Lindovia esse nomen Lendouwa, vel Lendaugia a felici Adelberti huc appulsu, Zulandung in dieser Art. Confirmato autem circa 866 quibusdam immunitatibus hoc cœnobio, ab Imp. Ludovico II, multisque huc peregrinationibus religio-

nis ergo fientibus, accesserunt edificia etiam aliorum: ut cauporum & institutorum. Ita vicus inde factus est, ac posterius, oppidum. Haec-nus Crusius.

V. Egit autem de hoc argumento etiam Joannes Gulerus, li-teris & armis vir juxta insignis, in sua *Rhetia historia* quam ver-nacula lingua edidit seculi hujus anno sextodecimo. Nos hic omnia etiam illius recitabimus, quamvis nonnihil prolixiora queant videri: quandoquidem opus illud Guleri in paucorum est manibus, & Hyperaspistæ ad hunc testem præcipue non dubitaverunt provocare.

Ille igitur fol. 92 primam Coenobii constructionem atque originem hisce verbis narravit. Welches alles sich zugetragen habe/ zu den Tagen Caroli des Grossen: unter welchem auch (nach etlicher meinung) auff daß absterben hin Constantii des Bischoffen zu Chur/ Landvogt und Keyserlichen Stadthalter über die Retische Provins worden sey Adelbert ein Graff/ der mit hülff seines Bruders Graff Mangolds das Frauen Kloster zu Lindaw an Bodensee/ im DCCCX Jahr/ gestiftet hat. Er sol Kayfers Caroli Bluts-verwandter/ und seines Hoffes Dienstmann gewesen seyn. Etliche nen-nen ihn ein Graffen von Korbach: andere von Buchorn: andere von Brägan: andere/ von Beringen: andere von Altorff. Ich kan an keinen Ort dieser Sache halben einigen satten bericht nicht finden. Dann die alten Instrumenten setzen die Geschlecht und Herrschaffen nicht/ sondern lassen es allein bey den Laufnahmen bleiben. Es mö- gen der Adelberten mehr als einer/ in unterschiedlichen Herrschaffen gewesen seyn: alhie/ wie auch an vielen andern Orten/ kan nicht ge- wüsses geschlossen werden.

Idem Gulerus fol. 94 ita loquitur. Zu diesen Zeiten erhüb sich ein grosser Kampff und schwerer Streyt in Churer Retien/ von we- gen der Landvogten und Herschung über dieselbig gegne. Dann einer mit Nahmen Rupert Keyser Ludwigs alter wolverdienter Diensts-mann/ lag bemeltem Keyser/ der niemanden nichts versagen kont/

so lange und viel in Ohren/ mit mancherley ungegründtem fürgehen/
daß er ihm die verwaltung Retierlands endlich einwilliget: welches
Graff Adelbert/ Graff Hunfrieds Sohn/ und auch des Keyserlichen
Fränkischen Hoffs Dienstman/ dem das Ampt eines Vorstehers
über das Retische Gebiet ordentlicher weise auffgetragen war/ nit
gut heissen wolte/ vermeint solches solte ihme/ die weil er es nicht ver-
würfft hette/ mit solcher unfug nicht benommen werden. Aber Ru-
pert wendet für/ der höchste Gewalt an denen Enden stehe bey dem
Keyser/ der macht habe seines gefallens solchen zuverwenden: ein-
jeglicher hat zu Hoff seine Gönner / die ihm Recht geben/ und seine
Sachen so viel möglich auffhielten. Mithin aber hat sich Rupert
vermassen verfasst gemacht/ daß er an Volck und allerhand vorbe-
reitung der gewaltiger war. Derwegen er seine Gegenpart mit
Herrskafft abtrieben/ sie ihres habenden Befehls beraubet / und
damit zu vollkommener Besizung Retierlands kommen ist. Adelbert
nam seine Zuflucht in Histrien zu seinem lieben Bruder Burckhar-
den / der in derselben Landschaft nach dem ableiben ihres Vaters
herzschet / und ruft ihm wieder diese gewaltthätige an ihme geübte
vertreibung umb Hülff und Rath an: im welchem ihm der Bruder
nicht ermanglet / sondern alsbald sich seines Elends und Unglücks
nicht minder herziglich annahme / als wann diese Sache ihne selbst
antrefse / derhalben er sich angehend so starck er immer mocht mit
einem Kriegsheer verfasst macht: zog drüber selbst eigener Persohn
mit seinem Bruder / durch die nechsten gelegenheiten/ wol versehen
heraus. Hingegen seeret Rupert auch nicht / sondern umschlug
sich allenthalben umb Hülff und Bestandt/ damit wann es ja Noth
thun würde / er wieder seinen Feind zur gegenwehr gnungsam und
nach nohturfft verfast wehre. Hiemit/ da zogen diese beyde Kriegs-
hauffen auff einen ander zu / und kamen nicht über eine teutsche Meil-
wegs unter Thur / bey dem Dorff Zizers zusammen/ stalten sich beider-
seits in gute Ordnung / und griessen einander Feindlich an. Der
anfang des Streits war über die massen hart / und verhielten sich
V beyde

beide Parteyen ein gute Zeit so Räck und Streitbar / das man nicht wissen möcht / wohin sich das Glück des Siegs endlich neigen würde. Nach und nach aber nahmen die Adelbertischen überhand / und schlugen endlichen Ruperten mit seinem Volek in die Flucht : In welcher Rupert von Pferde zu todt verlest ward. Bracht ihn also sein Ehr und gut geis nicht allein umb sein Haab und Gut / sondern auch umb sein Leib und Leben : Wie dann getwohntlich alle die in Unfall gerahten / die andern Leuten nach dem ihrigen stellen. Er ward hierauff aus Adelberts befehl gen Lindaw an Bodensee geführt / und auß Sanftmuht des Obfieggers / daselbst im Frauen Closter ehrlich zur Erden bestattet. Damit behielt Adelbert die Rhetische Herrschafft bis an sein End : Die verbleib auch seinem Sohn Adelreich / dem Vater Henne / die einem Grassen von Lengburg / nachkommen der Zeit / als man nach der Menschwerdunge unsers Heylands gezeulet DCCC XC Jahr / ist Ehlich versprochen und vermählet worden.

Idem Gulerus, agens de iis quæ contigerunt anno Christi DCCC XLI inter filios Ludovici Pii Imperatoris, hæc habet fol. 95. Keyser Leuther hat ein Kriegsvolck in die Rhetische Land geleet / zuverhüten das Ludwig und Carl mit ihre macht nicht möchten zusammen stossen. Diese Keyserischen werden unfern vom Bragenpersee / von Könige Ludewigen / des X Tag Meyens geflüchtiget / und ihr Führer Grass Adelbert / der Rhetisch Landvogt / auch viel redliche Leut mit ihme erschlagen. Etliche meinen dieser Adelbert sey nicht der Landpfläger in Rhetischen / sondern ein ander Herrführer des Keyseris gewesen. Dergleichen zweiffels erhebt sich an vielen Orten in alten Geschichten / weil die Nahmen und Titul der Grassschafften und Geschlächten von Keyser Heinrichs des II Zeiten schier niemahlen zu den Lauffnahmen hinzu gesezet wurden : ja noch bey Regierung Keyser Heinrichs des IV ist dieß selten geschehen : Folgendes aber ist solcher Brauch mit Aus der Historien in übung kommen / 2c.

De Rhetia rebus post factam inter Pii Imperatoris filios divisio-

divisionem Gulerus porro ita scribit fol. 96. Dieser Zeit hatten die Römischen Keyser in Retischen Landen nichts mehr zu gebieten. Denn die Keyser mußten sich der Landen vernügen die ihnen durch theilungen und eroberungen untergeben waren. Dergestalt hat weder Keyser Leuther / so lang er seid der volgezogenen Landstheilung gelebet / noch sein Sohn Ludwig / der anno DCCCLV als der Vater in ein Mönchskutten geschlossen / an seine statt Röm. Keyser ward worden / unserm König Ludewigen dem älteren von Ostfranken Germanien und Bayren keinen eingriff in Retischer Beherschung thun mögen. Was daselbsten durch die hohe Obrigkeit verrichtet werden solt / kam nicht für den Keyser / sondern vor König Ludewigen. Sein Landvogt über Retien war Graff Adelreich Adelberts Sohn / dessen oben gedacht. Die gemein Verwaltung aber des ganzen Herzogthumbs Schwaben war Berchtmairo anbefohlen: welcher dieselbig nachwerts Königs Ludwigs jüngsten Sohn Carolo freywillig übergab.

Adferemus postremo etiam partem aliquam Tabulae Genealogicae, quam idem Gulerus produxit fol. 91. Quandoquidem etiam illa pertinet ad Adelbertum putatitium Coenobii conditorem, & Hyperaspista ad eam provocavit.

Geburts Tafel Sunfrieds / Stiffers des Closters Schennis.

Sunfried Herr in Histrien und Graff in Churer Retien

Adelbert Graff in Retien. Burchart Herr in Histrien

Adelreich Graff in Retien.

Henna / Adelreichs Tochter / anno DCCCXC ward vermehlet
Arnolden Grassen zu Lenzburg

Adalreich der Reich / Graff zu Lenzburg anno DCCCCXX.

Reliquam Tabulae hujus Genealogicae partem, quia res nostras non tangit, omittimus.

VI. Novissimus, nisi fallor, omnium hoc argumentum attigit *Gabriel Buzelinus* Imperialis Monasterii Weingartensis Asce-
ta Theologus, Prior S. Joannis Baptistæ in Veltkirkkirch. Ejus
liber, cui titulum fecit: *Rhetia Ethrusca Romana Gallica Germa-
nica Sacra & Profana Topo-chrono-Stemmatographica*: prodiit in
lucem Augustæ Vindelicorum anno demum hujus seculi sexa-
gesimo sexto, atque ita totis viginti post librum Cœnobialem
Lindaviensem annis.

Hujus autem hæc sunt verba Rhætiae pag. 171. A. C. 827.
*Rhetia Præsidem agit Adalbertus Agilolfingus, Hunfridi, de quo supra,
Rhetia Comititis filius, fundator Monasterii Virginum Nobilium Lin-
daviensis, una cum fratribus Mangoldo & Vdalrico ibidem sepultus.
Quorum ibidem insignia vetustissima produnt, ex Altorfii Comitibus
non Veringa, sive Linzgovia, Buchornii & Rordorfii fuisse oriundos,
cum hi omnes diversissima a Leone Agilolfingico & Guelphico insignia
gestasse, compertissimum habeatur. Fragmentum Geneseos subiicimus.*

*Hunfridus ex Adelberti sive Adalrici & Ethiconis posteris,
qui Alemannia atque Alsatia Duces extitere, ipse Præ-
ses Rhetia creatus & Comes ejusdem dictus Dominus Hi-
stria & Rhetia Curiensis.*

*Adelbertus Comes Rhetia Curiensis
&c. Præses.*

*Burcardus Dominus
Histrie.*

<i>Adelbertus, Albertus sive Adalricus, Comes Palat. Fundator Lindav.</i>	<i>Mangoldus sine Ma- negoldus Comes Pa- latinus Rheni.</i>	<i>Vdalricus Comes Pa- latinus Rheni sepul- tus cum fratribus.</i>
---	---	--

*Henna sive Hemma ex Comitibus Palat. Rheni; uxor Arnoldi
Comitis de Lenzburg, mater Vdalrici Divitis, avia
Arnoldi junioris, proavia Vdalrici.*

Ejusdem Bucelini hæc quoque verba sunt p. 173. A. C. 837.
*Celebre nunc nomen in Rhetia Adalberti, filii an nepotis, ejus de quo
pridem*

pridem Hunfridi Rhatie Comitis, qui a Langaro fluvio rerum potius usque Brigantium & Lindovium, is ipse, quem conditorem Lindaviensis Parthenonis supra memoravimus. Hunc etsi sanguine Casari & Regibus junctum, suspectum credulo nimium Casari Rupertus quidam reddidit, tantumque effecit, ut ipse pro Adelberto Rhatie praesse juberetur. A. C. 838 Adalbertus ad fratrem suum Burcardum Histrie Comitem profugerat. Qui hoc anno auxiliis fratris subnixus, Rhatiam cum exercitu repetens, Rupertum calumnitatore bello petiit. Pugna prope Ciceronis pagum (Cicers vulgo appellant) acri contentione suscepta fuit, qua Rupertus occubuit, quem Adalbertus injuria immemor, honorifice admodum in suo Lindaviensi Cœnobio sepeliri curavit.

Item pag. 174. Anno C. 839. Liberati tyranno Rhati, dum sub veteri domino quiescere sperarent, novo tumultu omnia denovo concitantur &c.

Item eadem pagina: A. C. 841. Ludovico & Carolo Regibus fratribus Lothario bellum inferre parantibus, hic collecto ex Rhatie exercitu, cum Ludovicus ascitis sibi Francis Saxonibus Hassis & Sclavis per Sueviam in Gallias tenderet, prope Brigantium occurrens, impedire conatus est, sed frustra, cum ille praevalens viribus nostros facile retunderet & in fugam ageret, non paucis eo praelio, eosque inter Adalberto Praeside nostro, summo totius patriae luctu desideratis 10. Maji.

Sequente postremo pag. hæc leguntur. A. C. 842 Adelricus Praeses fit Rhatia.

Post hosce sex denique audiendus omnino nobis fuerit VII.
iplemet etiam Hyperaspista. Huic enim Diploma Cœnobiale fuit in manibus, imo ejus defensio suscepta est. Itaque saltem verosimile jam tum est, illum reliquis fuisse cautiorem, & quicquid allatum ab illo, præ aliis si non verum, saltem specie veri non carere. Verba ejus hæc sunt post recitata nonnulla Guleri pag. 18. Daraus wir nit nicht allein unser

Intent so weit bestättigen / das dieser berühmte Landtvogt in Rhetin Adelbertus / Graff Hunfriedens Herren in Histrien / und Graffen in Churer Rhetien Sohn / Graff Burckhardten Herren in Histrien Brüder / nicht alleine (wie Gulerus in der Geburts Tafel besagten Hunfrieds / als Stiffers des Closters Schennis in dem allegirten 7. Buch Rhetischen Sachen fol. 19. bezeuget) sey der erste Urheber und Hauptstifter / dieses uhralten Stiffes gewesen / sondern auch das er mit Fug und Vernunft nicht könne angegeben werden für den Heerführer Kaysers Lotharii / welcher anno 841 in der Schlacht bey Bregenz in das Graß gebiessen. Dann weil er kurz zuvor / nemlich umb das Jahr 838 wieder willen und verordnung Ludovici Pii, den netwerlich aufgestellten Rhetischen Landtvogt mit Kriegesmacht überzogen / und sich selbiger Landtvogten Sieghafft bemächtiget (welche expedition sich leichtlich bis auff anno 840 da Ludovicus gestorben / hat können erstrecken) ist nicht zuvermuthen / das Lotharius, diesem seinem Herrn Vater wiederseßlichen Landtvogt hab die Armee wieder seinen Bruder vertratet / oder das er Adelbert auff Lotharii seiten sich gelencket. Als der zubeforgen hette / Lotharius, so im gankem Regiment dem Herrn Vater wolte gleich gehen / möchte dessen intention in anderwertiger bestellung Rhetischen Landtvogten nach setzen / und den Todt Ruperti / auch sein Adelberti Wiederseßlichkeit rechnen. Derowegen nit zu zweifelen er habe sich alsbald auff Ludovici Germanici seiten begeben / von ihme der Rhetischen Landtvogten confirmation erhalten / und noch viel Jahr gemelten Ludovico solche trewe tapffere Dienste geleistet / das er billig das prædicat Fidelis Vasalli eines trewen Lehens und Dienstmanns / und die Ehre Comitum Sacri Palatii eines Pfalzgrafen verdient: auch weith gewesen das auff sein begehren Kaysers und König Ludwig / das von ihme Adelberto gestiftete Gottshaus Lindaw nicht allein zu confirmiren / sondern auch mit herrlichen Privilegiis und Freyheiten zubegaben / bewegt worden.

Diese sein längere bis auff die Stift Lindawische confirmation
und

und darüber auflauffende Lebenszeit wird ganz glaubwürdig daher erwiesen: daß seines Sohns Adalreichs Tochter Henna erst in anno 890 ward vermählet Arnolden Grafen zu Lenzburg / wie Gulerus l. c. f. 91. b. und wiederum f. 94. b. auch Stumpfius lib. 10. cap. 17. fol. 584. a. und cap. 18. f. 585. b. bezeugen. Wann dann unser Stifter Adalbertus (wie mans in gemein unbedachtsam ohne Grund vorgibt) anno 841 gestorben / und Adalreich sein Sohn als gleich nach ihm die Rethische Landtvogten angetreten / weil nit zu zweiffeln / er sey damahls so zu schwärer Amptung qualificirten Alters und also von 25 in 30 Jahr gewesen: so hette er Adalreich bey der Hochzeit seiner Tochter 70 oder mehr Jahr erreicht / und wäre sie Henna / als welche vermuthlich gemainen Lauff nach von ihm in frischen jüngern Jahren erzeugt worden / ein funfzig oder mehr jährige verlegene Hochzeiterin gewesen. Hæc omnia habet quoque Hyperaspista. Alia enim ejusdem heic adducere, nullum fuerit operæ pretium.

CAPITIS X

Pars altera.

*Examen septem de Adalberto perque eum condito
Cœnobio narrationum.*

HISCE SEPTEM de Adalberto & prima cœnobii origine narrationibus auditis, possumus jam inoffenso pede ad earum examen progredi. Præsertim quoniam satis forte fecissemus officio nostro: si unicum duntaxat Hyperaspistam audivissemus.

In universum autem ante omnia hoc jam est ceu demonstratum atque certum habendum: conditorum Cœnobii neminem ADELBERTUM fuisse nominatum. Illo autem posito jam tum liquet, omnes illas quas attulimus narratio-

nes esse erroneas ; saltem ea parte qua Adalberto alicui primam tribuunt Cœnobii originem.

Secundo attendendum cumprimis etiam hoc est : omnes illas narrationes esse perquam recentes , superiore videlicet & hoc seculo demum natas. Quales non sunt idoneæ testes rerum octingentis retro annis gestarum , nisi accesserint ex veteri ævo petita bonæ fidei documenta. At vero ad talia quædam prisca monumenta , nemo illorum narratorum provocavit vel uno verbulo. Quidam non obscure significaverunt , Adalbertum a sese credi conditorem Cœnobii , quandoquidem Diploma Cœnobiale ita refert : reliqua sese debere vulgi variis traditionibus aut conjecturis. Hinc autem manifestum est : etiamsi a nobis non esset demonstratum , a nullo Adalberto Cœnobium esse conditum , tamen narrationes illas cum in universum omnes , tum singulas quasque non mereri certam fidem.

Quantumvis autem , hæc cum ita sese habeant , non sit necessum , ulteriorem aliquam operam impendere in censuram singularum narrationum ; ne desim tamen aliqua in re veritatis patrocinio , etiam illum laborem non subterfugiam. Nisi autem fallor , luculentum mox erit. *Primo* nemini narratorum præterquam Hyperaspistæ , illorum Diplomatis vel apographum fuisse lectum. *Secundo* etsi in nominando Adalberto nonnihil juvent Diplomatis fidem narrationes illæ , nullam tamen earum non adversari Diplomati. *Tertio* saltimplerasque illarum narrationum plane *ἀσύνετα* referre : atque adeo nec cum sibimetipsis convenire , invicem vero omnes secum pugnare.

Progrediemur autem in examinandis istis narrationibus illo ordine quo a nobis sunt in medium adductæ. Ac
I. proinde in BRUSCHII narrata primo omnium inquiramus.

Princi-

Principio igitur attendendum, Bruschium solere non nisi Coenobialium hic alibi acceptis relationibus niti; atque adeo quaecunque hic narrat non aliunde quam a Lindaviensibus coenobitis suæ tempestatis esse accepta. Id ipsum vero etiam inde confirmatur, quandoquidem Bruschius suæ narrationis nulum hoc loco nominat testem sive veteris sive recentioris ævi. Quid autem illis sit narrationibus fidendum, nemini non jam tum constat. Hyperaspistæ eorumque amici indubie probabunt Caroli Stengelii sententiam, qui *præfatione in Monasteriologia partem primam*, non dubitavit isthoc uno nomine Aubertum Miræum *Originum Benedictinarum* scriptorem lectoribus suspectum reddere, quod Bruschio, qui res monasticas non bona fide tractavit, nimis fideliter inhaerit. Quanquam ego, fides Bruschii cur sit in dubium vocanda non videam: deceptum autem sæpissime a suis relatoribus virum bonum quidem sed credulum, & industria magis quam iudicio valentem, etiam ipse affirmo.

1. Et vero in hac sua narratione haud injuria dixeris, hominem statim quasi in janua impegisse, dum ait: Coenobium *antiquitus Lendaugiese ob maximam ad locum natura portuosum appellendi e Lacu commoditatem dictum*: paulo post vero scribit, primum Adalbertum, cum salvus ex procellosis Lacus fluctibus in insulam istam appulisset, ab illo eventu & felice appulsu, insulæ nomen *Lendoe vel Lendogia* dedisse. Nec enim quod primo & uni Adelberto evenit, idem ἀπλῶς attribui loco potest. Non tamen nunc illas minus accuratas affirmationes Bruschio vertemus vitio. Esse autem omne hoc de nomine ab Adelberti appulsu insulæ indito, inane commentum, certissimo argumento illud est, quod in nullo monumento vetusto compareat *Lendau* aut *Lendaugia*, sed *Lindaugia*. Imo nos infra adducemus certissima testimonia, ex ipsomet seculo nono decimo & undecimo (ne nunc dicamus de seculis omnibus

bus sequentibus) ubi *Lintavia* & *Lindaugia* vocabula supersunt. Quod hodie vulgus interdum *Lendau* loquatur: non meretur adduci in argumentum fabulæ, contra perpetuum usum veterum monumentorum, & loquelam meliorum quorumvis nostri ævi, quia nemo ignorat quam soleat rudis plebs vocabula pronunciando corrumpere. Recte Stumphius vir iudicio valens scribit l. V. fol. 51. *Lindaw hat ihren Nahmen von der Insulen dar: auff sie gebawet ist/ welche die Teutschen gewöhnlich ein Otw nennend/ als Meynow im unterm Bodensee/ Reichow im Tellersee/ Agtnow und Rägulow im Zürchsee ic. und darzu von den Linden so man gewöhnlich in die Otwen sezet / denn man alda an etlichen Orten noch sieht.* Et vero ut *Büchow* a *fagis* ita *Lindow* a *tiliis* accepit nomen: eoque jam a plurimis seculis inclutæ Urbi *tilia* pro insigni est. Nec ipsummet *Cœnobium Lentow* audiit in suis tabulis unquam. Adversatur quoque hoc ipsum *Cœnobiali Ludoviciano Diplomati*, ubi de *Adalberto* scribitur: *obtulit obtutibus nostris quoddam Cœnobium sanctimonialium nomine LINDAVGIA.*

Quamvis perquam sit verosimile, natam, de *Adalberti* in insulam divino quasi appulsu, & hinc dato insulæ nomine, fabulam, in ipso *Cœnobio*; ad conciliandam monasterio apud rude ac superstitiosum vulgus sui loci venerationem, & affectati in totam insulam juris aliquem prætextum. Idque pene communi hominum morbo. Qui jam tum *Titum Livium* ita fecit *Historiæ suæ Romanæ* præfari. *Qua ante conditam condendamve urbem, poeticis magis decora fabulis, quam incorruptis rerum gestarum monumentis traduntur, ea nec affirmare nec refellere in animo est. Datur hac venia antiquitati, ut miscendo humana divinis, primordia urbium augustiora faciat.* Sed in promptu veritati hic quidem vindictæ occasio est. Si vera enim fabula, mendax est Diploma. Ac proinde sua isthac fabula plus perdit *Cœnobium* quam lucratur. Quin etiam
infra

infra nos probabimus, extra insulam primo fuisse conditum Coenobium, atque isthuc migrasse, cum jam pridem oppidum ibi vigeret *Lintas* nomine. Quibus omnibus fabulae vanitas evertitur.

2. Aequè commentitium & fabulosum est id quod Bruschius narrat, de Adalberto *Caroli Magni consanguineo Sacrique Palatii Magistro & Provinciarum Rhetiarum praefecto*: ab illo conditum fuisse Coenobium anno seculi noni decimo. Enimvero jam tum liquido demonstratum est capite praecedente, nullum Adalbertum aut Palatii Comitem Coenobium illud condidisse. Nullum quoque isthac aetate audiisse *Sacri Palatii* sive Comitem sive Magistrum, nec Palatii Comitem potuisse tum simul Praefecturae alicujus provinciae vacare, sequens caput docebit. Diplomati quoque ipsi omnis haec fabula contradicit. Si enim conditum jam est Coenobium anno seculi noni decimo, non potuit illius conditor anno demum seculi sexagesimo sexto petere Coenobio a nepote Caroli Magni privilegia immunitates & alia beneficia. Debuisset etiam illius consanguineitatis aliqua in Diplomate fieri mentio. Et vero fertur Diploma quoddam ipsiusmet Caroli Magni, concessum Monasterio Divitis Augiae, in qua Adelberti illius cognati Carolini memoria reperitur satis honorifica. Etiam illud Diploma commentitium esse, fortassis alias ostendetur quidem: aptum tamen est monstrare, ab impostore isto rectius fuisse observatum τὸ πρῶτον quam ab illis qui Bruschium deceperunt. Quandoquidem illius Diplomatis etiam in hoc commentario nostro erit usus, nos illud hoc loco recitabimus, ut duntaxat etiam illa quae jam tum diximus liquido omnibus appareant. Dabimus autem, prout habetur in laborioso & praestante opere Martini Mageri *De Advocatia armata* cap. V. n. 431.

IN NOMINE SANCTAE ET INDIVIDUAE Tri-
nitatis. CAROLVS divina favente gratia Imp. Augu-
stus. Si sanctorum Monasteriorum loca ne labantur frequen-
ter sustentamus, sustentando ditamus, non solum Deum per
hoc nobis placamus, sed etiam nostri totius regni statum cor-
roboramus. Quapropter omnium praesentium ac futurorum
comperiet industria, qualiter Vlmam nostram regalem Villam
pro animae nostrae ac parentum nostrorum remedio ad monaste-
rium, quod constructum est in insula quae in Alemanniae parti-
bus sita Sintleobesuna nuncupatur, ubi venerabilis praesul
Hetto spiritali turmae praest, cum omnibus appendiciis suis
& locis adjacentibus tradimus atque transfundimus, ut fratres
ibidem regulariter subsistentes, & divino operi die noctuque
jugiter insudantes, dum a nostris sumptibus alacriter procu-
rantur, assiduis eorum precibus Deum nobis propitium facere
dignentur. Utque praedictus Hetto cum fratribus suis, mo-
nachis videlicet atque clericis, in praefata insula, exteriori-
bus curis remotis, Deo servire liberius, atque securius infi-
stere valeat, cum ipsius Abbatis desiderio suorumque monacho-
rum rogatu, ADELBERTVM cognatum nostrum in supra-
dicta Vlma Advocatum ac defensorem constituimus, & eun-
dem, quia quales futuri homines sint ignoramus, ne statuta
nostra vel quisquam suorum successorum transgrediatur, in
praesenti eum juramento tenaciter obligamus. Hac de causa
nostrae placuit providentiae, eodem Adelberto defuncto, in
praesentia Abbatis suorumque successorum ac fratrum, vide-
licet

licet monachorum, hac perpetua potestate: ut sapientum usi consiliis ex his, quos inter potentes seculi noverint & invenerint meliores & equitatis amatores, eligant huic loco, sicut & in cæteris locis suis, competenter Advocatos & defensores: eo tamen tenore, ut quandocunque sui commissi prævaricator, aut in rebus vel hominibus, quod vulgo Balmund dicitur, existat, statim sine mora sine iudicio Advocatiam perdat. Qui Advocatus & omnes sui successores, quale servitium in præfata villa Vlma ab Augensi Abbate ejusdemque ministris deinceps percepturi, vel qualem justitiam ipsi Abbatibus sint facturi, breviter hic determinavimus. Statuimus ergo & precipimus, si præsens ADELBERTVS Advocatus vel quisquam suorum successorum in prædicta villa placitare voluerit, quando vel qualiter aut quoties hoc fiat, in Abbatis arbitrio pendeat, & ab eo disponatur: ut non cum pluribus quam cum triginta equis ad placitandum veniat, & tale servitium, quale tunc reperitur, & quod prædictæ militum & equorum multitudini congruat & sufficiat, eidem Advocato prælibato Abbas decenter & honeste exhibeat. Et ut hoc nunc & in futuro cunctis pateat, regali nostro imperio sancimus & confirmamus, ut nullus Advocatus in præfata villa majus servitium ab Augensi Abbate vel suis ministris quasi ex debito exigat, aut ad libitum sibi statuatur ipse, si ve quasi ex jure ultra statutum quicquam usurpare sibi vel vendicare audeat.

Insuper statuimus atque jubemus, quicquid placitando acquirit, tertia parte sibi retenta, duas Abbati reddat, &

nullum *Advocatum* vel *exactorem* præter se sine *Abbatis* permissione constituat. *Addimus*, quod nihil privati muneris vel *servitii* in eadem *Villa*, vel a quolibet locorum illuc pertinentium, sive a *cellariis*, quasi ex debito & statuto sibi jure exigat, ac mansiones vel *pernoctationes* uspiam frequentare audeat. Quod si præsens *Advocatus* vel quisquam suorum *successorum* hæc nostra statuta transgrediatur, sine *judicio* & absque spe *recuperationis* jubemus, ut *Advocatia* statim *privetur*, & alter *fidelior* ac *justitiæ* amantior sano consilio in ejus locum subrogetur. Et ut hoc scriptum nostrum atque decretum ab omnibus firmitus observetur & obnixius, annuli nostri signo sigillique impressione firmari jussimus. *Dat. Anno Salutis 813.*

Haftenus Diploma. Pergemus nos ad alias fabulas quibus *Bruschius* imponi sibi passus est a *Cœnobialibus*. Prius vero meretur observari, dicere *Bruschium*, *Adalbertum a fratre Mangoldo Comite a Rorbach adjutum Cœnobium construi fecisse*: nulla facta mentione tertii *Ulrici*. Hoc sane suspicari quem faciat, ætate *Bruschii*, non fuisse conspicuas in sacello sacrae ædis *Cœnobialis* trium sed duorum duntaxat conditorum imagines. Mihi tamen pro fide illius conjecturae animus non est cum quoquam contendere.

3. Cum nullus autem *Adelbertus* condiderit *Cœnobium*, indubie fabulosum quoque est, illum *Xenodochii Lindaviensis* fuisse fundatorem. Ne nunc urgeam, *Xenodochium* illud ab ullo conditorum *Cœnobii* esse institutum, haftenus non esse probatum, nec probari posse. *Opulentiam* certe *Xenodochii* neutiquam deberi beneficio ullius *Cœnobialium* conditorum,

ditorum, ne defensorum quidem aliquis temere negaverit: etsi fortassis de suo etiam aliquid eleemosynæ in pios Xenodochii usus singuli Cœnobii conditores contulerint. Bene tamen in hac narratione sibi ipsi cavit Bruschiuss: dum nihil huius ipsemet asserit, sed addit: *dicitur*. Namque tale quid *dictum* Bruschio esse, credimus facile; etsi id quod *dictum* est a vero fuerit alienum.

4. Adalbertum porro Caroli Magni cognatum & Palatii Comitem, anno DCCCXLI in prælio fuisse interemptum non procul a lacu Brigantino, fabulosum itidem est. Qui enim tum temporis cæsus est a Ludovico Germanico Adalbertus, fuerat quidem Comes Palatii apud Ludovicum Pium Imperatorem, (id quod saltem verosimile jam tum fecimus *pag. 77*) illum autem Carolo M. fuisse consanguineum aut ejus Palatii Comitem, ne quidem habet speciem veri: quia de hoc Adalberto ejusque cæde, & Annalium Francorum auctor, & Nithardus cum primis *l. 2. de dissidiis filiorum Ludovici* non semel egerunt, sed nullo facto indicio minimo ejus cum Carolo Magno aut Imperatore Ludovico Pio sanguinis vinculi: neutiquam id omitturi, cum præsertim in ejus moribus describendis Nithardus nihil dissimulaverit *pag. 454* editionis Wechelianaæ.

5. Fabulosum itidem esse, quod Ludovicus Lotharii filius Imperator anno 866 Privilegiis confirmarit a cæso illo Adalberto conditum Cœnobium, liquet jam tum ex iis quæ docuimus *cap. V*. Nihil scilicet in Germania fuit juris illi Ludovico Imperatori, ac proinde nec Cœnobio privilegia potuerunt ab illo concedi. Diploma porro Cœnobiale, quo respicit Bruschiuss, diserte affirmat, ipsummet Cœnobii conditorem Privilegium petiisse atque impetrasse. Dum Bruschiuss itaque tradit, conditorem jam periisse anno quadragesimo

gesimo primo seculi noni, aperte contradicit Diplomati. Quod non facturus indubie fuisset inspecto ante Diplomate: ut omnino sit certum, ne apographum quidem Diplomatis in Bruschi fuisse manibus.

6. Fabula præterea est, asylum esse fontibus constitutum anno seculi noni sexagesimo sexto. Nec enim ejus in Diplomate vel levissimum exstat vestigium. Hyperaspista *cap. IV pag. 32* conatur quidem Jus illud Asyli etiam ex Diplomate arcessere, quandoquidem scilicet ibi cavetur, ne quis judex secularis *homines tam ingenuos quam & servos super terram ejusdem monasterii commanentes* distringendi habeat potestatem. Verum hæc quidem interpretatio vim facit ipsi Diplomati. Non enim illi qui fuga sese aliquem in locum proripiunt, quos etiam asylum liberat, ibi *commanentes* dici solent, sed duntaxat illi qui alicubi fixam habent sedem. Ad Terram porro *monasterii* pertinent etiam curtes, agri, & reliqua loca quæ a monasterio possidentur: non sola autem Coenobii domus. Nemo tamen hætenus adeo fuit impudens & iniquus, ut arrogare ausus fuerit Coenobio jus asyli in omnes etiam agros aliaque loca quæ Coenobium possidet: etsi immunitatem a judicio seculari, personalem pariter realemque, habitatoribus istorum locorum studuerint vindicare. Ad rem etiam nihil facit quod ex *lege III Alemannorum veterum* adducit Hyperaspista *de liberis servisve ad Ecclesiam fugientibus*. Primo enim lex illa solis Ecclesiis istam concedit libertatem, non autem extenditur ad omnem Ecclesiasticam *terram*, quod hic sequitur ex Hyperaspistæ interpretatione. Non etiam secundo lex illa judicem secularem ordinarium omnem cohibet, sed solos privatos quoslibet: quod ex historia temporum istorum notum est: ac proinde, non nisi hætenus lege isthac asyli aliquod jus Ecclesiis est datum. Quæ porro ex Munstero & Friderici III Imperatoris rescripto adducit Hyperaspista, probant

bant quidem, Coenobium sibi arrogasse jus asyli in refugium
fontium, aut illud esse in Diplomate Ludoviciano concessum,
neutiquam probant. Inepta porro est probatio juris asyli
quam Hyperaspista adfert ex nummis quibusdam: ceu infra suo
loco demonstrabitur. Et vero qui manus amputatae signum
denotet jus asyli? Urque denotet, non profecto probat jus
asyli a Ludovico esse concessum.

7. Fabula denique etiam est: *additam tunc temporis istam
dignitatem ac prerogativam singularem, ut Abbatisa Coenobii
cum aliis Sacri Imperii Ecclesiasticis Prælati Princeps esset Sacri Ro-
mani Imperii, cui in publicis pompis liber debeat præferri.* De
hac certe dignitate ne quidem extat in Diplomate. Ut
proinde non minus hic quam cum de asylo constituto age-
ret Bruschi, a Diplomate multum fuerit diversus: indubie
quod nihil ejus ipsemet legisset. Sed & vereor, ut liquido
probari vel uno exemplo queat, in solennibus pompis li-
brum Abbatisæ olim præferri solitum. Dignitatem porro
titulumque Principis ne hodie quidem sive Spirense Judi-
cium sive Cæsaris aula Abbatisæ attribuit. Et cæpisse a non-
nullis Abbatisas ita honorari demum intra hosce ducentos
proximos annos, recte monuit probavitque Consultissimus
Heiderus, in eruditissima responsione ad *Septimam Ingestio-
nem* Coenobii, qua de Principali Abbatisæ dignitate agitur,
magni *Apologetici operis pag. 53.* Cui dissertationi opposuit
sele quidem Coenobiticus Hyperaspista *cap. IV*, integra sua
deductione quarti quod vocat Argumenti, cum primis vero
a *pag. 64*: non ausus tamen est, originem Principalis di-
gnitatis suæ Abbatisæ vel a tempore lati Diplomatis, vel
ab ejus constitutione intrepide arcessere. Diserte imo scri-
bit *pag. 61.* Es sey nicht gewiß / umb welche Zeit ein Abtissin
die Fürstliche dignität und titulatur erlanget. Tametsi quoque
velit, vi Ludoviciani Privilegii data Abbatisæ jura fisci & ter-
ritorii

ritorii (de qua re alias) atque ita esse jacta fundamenta Principalis dignitatis, fatetur tamen, daß nicht alle die damit (nempe illis laudatis juribus) begabt/ als viel Prælaten Grafen und Herrn/ zu Fürsten erhebt werden oder worden; Item: Ob wol die ausdrückliche Worte des *Privilegii* nit also lauten. Tantumque asserit, daß nit unglaublich / *Ludovicus Germanicus* habe die Äbtissin zu Lindaw mit Fürstlichen Würden begabt. Quæ verba arguunt hominis animum, avidum quidem tuendæ iniquæ *πλεονεξίας*, vi veritatis tamen ad agnitionem recti subinde compulsum, atque ita fluctuantem inter veri & falsi amplexus.

Et vero ipsum quoque Coenobium nunc hoc nunc illud asseruit. Etenim legitur *pag. 51* magni operis Heideriani, coram Judicio Provinciali Sueviæ in libello oblato 4 Octobr. Ann. 1638, sine rubore hæc verba a parte Coenobii esse adducta. Die Stadt Lindau sey überflüssig *informiret*/ daß ein Gräfin Äbtissin des Fürstlichen freyen Stiffts (zu Lindaw) von Keyser Ludwig den Andern zu einer Fürstin des Reichs erhebt worden sey. *Pag. autem 516 lit. 9* producitur epistola scripta ab Abbatissa Susanna ad Commissarios Cæsareos, ubi post breviter relatam summam Diplomatis ita scribitur: Und ist diese Gottselige *foundation* so stantthafft und erträglich gewesen / daß mit der Zeit/ meine in Gott ruhende Vorfahren/ zu des heiligen Römischen Reichs Fürstlichen Stand und *dignität* erhoben.

Paulo aliter sese gesserat Hyperaspista *pag. 34*. Ubi Ludoviciano Diplomate asserit concessum duntaxat Coenobio jus Status immediati inter Ordines Imperii: additis hisce verbis: Ferner folget auß dießermeltem dem Ludowigschen *Privilegio inserirten Regalibus* und Herlichkeiten / daß ein Äbtissin zur Lindaw allezeit ein unmittelbahrer Stand des Reichs gewesen. Und hat also ein gnugsahmes *fundament* *Ludovicus Germanicus* in ertöehnten *Privilegio* geleyet / aus dem hernach die Fürstliche Würde und

und Hoheit erwachsen. Ob wol / wann ein Frato Abtissin die Fürstliche Würde und *prædicate* angefangen zu führen / und auff was weise ihr diese *dignitas* ist *conferiret* worden / nit bewusst ist. Idem *pag.* 35 fatetur : nullum reperiri indicium tituli Principalis ab Abbatissa usurpati ante annum 1471. Atque adeo, quod Heiderus dixit de titulo illo intra ducentos annos demum accepto, cogitur etiam invitus approbare. Nec potuit illi, quod Heiderus affirmavit, titulo Principali non solere vel Cæsarem vel Cameram Spirensensem dignari Abbatissam *pag.* 34. aliud quidquam opponere Hyperaspista, quam semel a Carolo V & semel a Ferdinando I aliter factum. Heiderus proinde recte utriusque loci usitatum & ordinarium scribendi stilum urfit : non attentis iis quæ semel iterumque scribarum incuria contigerunt. Non est quur hoc loco tangamus quod ex Munstero adfert Hyperaspista, quia est nimis ineptum. Non etiam illud ex Wehnero petendum, quasi Wehnerus Heidero repugnantia dixerit : quod falsissimum esse unicuique patere potest, quia Wehnerus Lindaviensis Abbatissæ tituli Principalis non meminit, nec illum hodie receptum esse negavit Heiderus. Et vero de hisce forte plusquam satis jam est actum.

Cæterum ut summatim isthæc omnia complectamur. Perinde velut in aliis ita & in eo quod Ludoviciano Privilegio collata Abbatissæ Principalis sit dignitas, bono Bruschio egregie fuit impositum : quamobrem etiam hæc ejus relatio non potuit non esse fabulosa.

Quam Bruschi quidem igitur a Cœnobio accepta traditio tantum non tota sit fabulis referta plus satis jam est manifestum. Consequens est ut in SEBASTIANI MVNSTERI narrationem inquiramus, quam fidem mereatur.

I. Etiam Munsterus vero primum *adversata* narrat : Adalbertum fuisse consanguineum Caroli Magni & ejus nepotis Comitum

mitem Palatii, & tunc demum condidisse Cœnobium, quod non multo post Ludovicus secundus anno 866 confirmaverit. Consanguineus enim ille Caroli Adalbertus jam tum imperante Carolo minimum fuit virili ætate: quomodo ergo par fuit fungendo officio Comitum Palatii regnante nepote Caroli, & quidem adhuc anno 866, quinquaginta amplius annos post Carolum defunctum? Adhoc, ceu jam tum diximus, adversatur illud Diplomati, quod utique mentionem fecisset illius necessitudinis & vinculi consanguineitatis, si quod fuisset. Hæc itaque prima est Munsteri fabula.

2. Quæ subjungit porro Munsterus de Adalberti ad insulam appulsu, & Cœnobio hinc indito nomine, jam tum convicta sunt falsi. Itaque possunt & illa fabulis secundo loco accenseri.

3. Quem hoc loco designet auctorem Privilegii anno 866 concessi, non diserte expressit Munsterus. Quantum ille autem alias hac in re peccaverit, dictum jam est *pag. 107*. Demonstravimus autem nos, neque a Lotharii filio qui vere fuit Imperator id nominis secundus, neque a Ludovico Germanico Privilegium illud esse conditum. Itaque hoc etiam tertia potest fabula numerari.

4. Comites Rorbachenses locupletasse Cœnobium, nullo certo documento posse adstrui, argumento est quoniam Stumphius Gulerus & alii qui summa adhibita industria vetera omnia illarum regionum monumenta excusserunt, nihil tale affirmant. Sit itaque hæc fabula quarta.

5. Nullam quoque meretur fidem Munsteri narratio de frequentibus religiosis peregrinationibus ad Cœnobium institutis. Saltem enim seculo decimo & undecimo non fuisse Cœnobium in existimatione vitæ sanctissimæ, infra docebitur. Nec ulla superest memoria divinorum miraculorum quæ ibi primis istis seculis contigerint: qualia solent religiosos peregrina-

egrinatores allicere. Potest itaque hoc censeri Munsteri fabula quinta.

6. Quod porro retulit Munsterus, de constitutione Abbatissæ, jam opulento reddito Cœnobio, quemadmodum gerere sese debeat Advocatus, illud liquido ostendit non esse Munstero lectum Diploma. Certe huic adversatur. Diploma enim vult, constitutionem illam jam tum anno 866 circa Cœnobii initia esse factam, & a Ludovico ipso Imperatore non autem ab Abbatissa. Sed & notum, tales constitutiones condere non esse Abbatissarum: sed eorum qui summa valent potestate in ipsos Advocatos, qualis numquam competiit Abbatissis. Numerari igitur poterit hoc in fabulis loco sexto.

In quo numero nunc desinam. Etsi etiam illud quod habet Munsterus de Abbatissa, quasi jam tum olim fuerit habita in censu Imperii Principum: quod item Advocatus Wasserburgi vixerit, quum id non nisi de præfecto sit verum: haud injuria prioribus septimo & octavo loco queant accenseri.

Multum diversus a Bruschio pariter & Munstero est STUMPHIUS, longe etiam magis quam illorum uterque sibi cavit a fabulis. Quod equidem factum arbitror, quoniam Cœnobialibus narrationibus minus adhibuit fidei. III.

1. Quod tamen Adelberto alicui Comiti tribuerit Cœnobii primam constructionem, indubie accepit ex fama e Cœnobio sparsa. Gulerus enim utique fatetur, nulla reperiri monumenta quæ id testentur. Quoniam autem ea fama a nobis jam tum est falsi convicta, primus hic merito habendus est error Stumphii.

2. Videtur secundo non satis sibi constare in eo, dum narrat, occasionem instituendi Cœnobii fuisse victoriam Adalberti de Ruperto, & tamen cæsum Rupertum fuisse mox sepultum in jam noviter constructo Cœnobio.

3. Nos vero etiam post probabimus, eo tempore nondum fuisse constructum coenobium, in insula quidem atque adeo Lindaviæ. Quod si igitur fuerit Rupertus in Coenobio humatus, alibi id factum est. Accedit, quod illius sepulcri in Coenobio Lindaviensi nullum vel minimum supersit vestigium, nulla memoria. Quod itidem argumento est, Rupertum alibi sepulcrum suum invenisse.

4. Quid quod haud injuria totum illud bellum inter Adelbertum & Rupertum sit suspectæ fidei? Non enim in historia Vitæ Ludovici Pii, non in Annalibus Francicis, ubi talia solent cum cura memorari, hujus quidquam reperias. Nec vero est simile, ex Histria usque in Rhetiam advenisse auxilia tanto numero ut Rupertum potuerint vincere: aut tale quid impune potuisse fieri, rebus Ludovici Imperatoris adhuc integris. Taceo, quod Guleri & Bucelini de bello hoc narrationes dissentiant, & hoc ipso rem itidem faciant dubiam.

Non uno porro modo hæc narratio Stumphii repugnat Diplomati, ac proinde ejus fidei derogat haud parum, tantum abest eam inde juvari. *Primo* enim Stumphius Adalbertum narrat fuisse Rhetiae Curiensis præfectum, Diploma autem Comitem Palatii: non potuit autem quis utroque munere simul fungi, ceu proximo capite latius demonstrabitur. Nec Diploma facit mentionem Præfecturæ Curiensis, nec Stumphius Comitivæ Palatii dignitatis. *Secundo* diserte testatur Stumphius, jam tum anno DCCCLX Adalberto, qui ad obitum usque Rhetiam administraverat, successisse in Rhetiae Præfectura filium Adelrichum. Diploma autem narrat, adhuc anno 866 superfuisse Adalbertum & Sacri Palatii egisse Comitem. *Tertio* diserte Diploma significat, confirmationem a Ludovico Imperatore impetratam anno 866: Stumphius autem dubitat, & inclinat in sententiam quæ confirmationem credit

credit factam anno 856. Indicant sane hæc, Diploma ipsum nec visum nec lectum fuisse Stumphio, sed ex fama tantum aliquid de illo acceptum.

Quæ CRVSIVS recitat l. 1. parte 2. *Annalium Suevico-* IV.
rum, quia totidem verbis ex Bruschio sunt descripta, novam animadversionem non exigunt: laborant autem iisdem quibus Bruschiana vitiis.

Sed & ipse ex Carolo Sigonio notavit, Ludovico secundo Lotharii filio nihil fuisse in Germania juris, ac proinde ne-
tquam Bruschium sequi etiam in ea re debuit, quasi ille Im-
perator Cœnobii constitutionem confirmaverit. Verba ejus
l. 2. parte 2. cap. 11. *Annalium* hæc sunt de Ludovico isthoc Lo-
tharii filio: Eum, ait Sigonius, ex paterna avitque hereditate so-
lum Imperii titulum cum Italia Regno tenuisse. Itaque, ut qui trans
Alpes nihil haberet, unam ab eo bene excultam fuisse.

Quæ ex Paralipomenorum cap. XX adduximus Bru-
schiana sunt & Munsteriana. Omnia itaque contaminata fa-
bulis quidem: quoniam vero jam tum in illas animadversum
est, nova opera fuerit supervacua.

Liquido autem apparet: nec Crusio lectum fuisse Di-
ploma ipsum: saltim enim alioquin non dixisset, Confirma-
tionem Imperatoriam factam circa annum octingentesimum
sexagesimum sextum, quum in Diplomate iste annus diserte
fuerit significatus.

GVLERVS etiam ipse perperam quidem credidit famæ, V.
ab Adalberto aliquo Comite Cœnobium Lindaviense esse insti-
tutum. In plerisque tamen cautiorem aliis sese gessit, ac pro-
inde longe minus animadversionem incurrit.

1. Recitat enim quidem etiam ille fabulam de condi-
to Cœnobio per Adalbertum Caroli Magni cognatum, sed
prudenter addit illud: nach eßlicher Meinung. Ipsemet nihil
certi definit. Indubie autem hoc acceperat ex Bruschio &
Mun-

Munster. Recte etiam subjungit narratæ fabulæ, sese de illo Adalberto, cujas fuerit, non potuisse ullum certum testimonium consequi, varias autem sententias circumferri. Id quod argumento est, in antiquis monumentis de omni hac re nihil certi reperiri, & recentiores narrationes multum inter sese diffidere. Ut solet nimirum, quando nonnisi per mendacia quidquam hominibus est persuasum.

2. Quid de bello inter Adalbertum & Rupertum Rhetiaæ Præfectos gesto sit credendum, jam tum ad Stumphium diximus: itaque non est necessum illa repetere. Quod pluribus verbis hoc bellum fuerit exsecutus Gulerus, quam est factum a Stumphio, liquido apparet deberi non melioribus monumentis sed artificiosæ amplificationi. Ut proinde qua parte a Stumphio, præstante historico, diversa narrat, minorem merito fidem mereatur.

3. Fabulosum quoque illud esse, quod narrat Gulerus de Ruperti defuncti cadavere in Cœnobio Lindaviensi sepulto, jam tum a nobis est demonstratum.

4. Videtur etiam *ἀσύνετα* dicere Gulerus. Quando narrat, victorem illum Adalbertum ad obitum usque Præfectura Rhetiaæ functum, eique cæso anno 41 successisse filium Adalrichum, cujus filia Henna anno nonagesimo nupsit Comiti Lenzburgensi. Stumphius enim quidem itidem perhibuerat, anno nonagesimo vixisse Hennam filiam Adalrichi, at tum temporis nupsisse, aut Adalbertum periisse anno 41, non dixerat. Male itaque accepit verba illa Stumphii de Henna Gulerus. Imprudenter quoque suum Rhetiaæ Præfectum Adalbertum credidit illum esse qui a Ludovico Germanico fuit cæsus. Ipse enim recte monuit, omnem Rhetiaæ gubernationem a Ludovico Germanico dependisse. Qui igitur verosimile sit, patri infensissimo hosti Regis, successorem mox filium datum esse in Rhetia, & quidem in Provincia Italiae

Italiæ ac proinde Lotharii ditioni perquam vicina, ab ipso Germanico Ludovico?

Observari tamen meretur, quod ipsemet Gulerus satis significet, debere hæc sese recentium quorundam sententiis, & alios longe alia narrare: ac proinde nec illum velle sibi hac in parte secure credi.

Repugnat vero etiam Gulerus Cœnobiali Diplomati, nec videtur illud unquam inspexisse. 1. enim conditum refert Cœnobium non a Sacri Palatii Comite ut Diploma, sed a Rhetia Præfecto. 2. circa annum 866 non Adelbertum sed ejus filium Adelrichum vixisse. Quæ aperta fronte Diplomati adversantur. Sed & Gulerus nusquam vel verbulo meminit Diplomatis, non omissurus ejus mentionem si vidisset. Certe ea quæ attuli non scripsisset si Diploma approbasset.

Consequens est ut BVCELINVM quoq; sub examen vocemus. Et vero ut alibi passim ita & hic deprehendimus illum perquam audacem in historia; non certis & antiquis testimoniis suffultum narrare quælibet, sed ex affectu animi huc illuc flexo: nec prout gesta sunt res sed ut geri potuerunt, quod de Simeone Metaphraste censuit Cardinalis Bellarminus in eximio *De scriptoribus Ecclesiasticis* libro. Mox sane patebit, in sua hac narratione Bucelinum secutum fuisse ex parte Gulerum, ex parte vero Cœnobialem illam mendacem tabulam, non quæ ultima anno seculi quadragesimo sexto in sacello Cœnobii constituta & ære expressa in lucem publicam prodiit, sed quæ anno vicesimo, curante Abbatissa Susanna Buebenhofia, in sacra illa æde accepit sedem, cujusque inscriptionem dedimus *cap. IX pag. 133.* cum vero neutiquam illa convenirent, qua est audacia, finxisse novam historiam ex suo ingenio. Librum Hyperaspistæ aut tabulam ultimam anno 46 ex Hyperaspistæ præscripto confectam, non videtur vidisse Bucelinus, etsi Rhetia hujus annos viginti sit recentior:

cæteroquin indubie ad ultimum hoc Coenobii placitum historiam conditurus, quo in Coenobium fuit affectu. Fortassis vero meretur veniam Bucelinus, passus sese decipi a tabula; credens nempe nefas esse tam sacro testimonio diffidere, præsertim in ipsa sacra æde jactitanti consensum ipsorummet sepulcralium veterum monumentorum, recenter tunc solenni & sancto ritu in lucem & conspectum plurimorum fide dignorum hominum, ipsarumque adeo & sanctimonialium virginum & earum Abbatissæ, productorum. Difficile sane est religionis specie fucatis testimoniis non credere: eoque & nos mitiora quæque nunc suspicabimur. Age vero examinemus nonnihil quæ protulit Bucelinus magis sigillatim.

1. Occurrit igitur statim initio duplex manifestissima sibi met ipsi facta contradictio. *Prima* hæc est. Hunfridi Comitis filius Adalbertus laudatur *fundator monasterii virginum nobilium Lindaviensis, una cum fratribus Mangoldo & Vdalrico ibidem sepultus*: in subiecta mox Tabula Genealogica, fundator ille & frater Mangoldi atque Vdalrici dicitur fuisse Hunfridi nepos. *Altera* isthæc. Adelbertus Burchardi Histriæ Domini frater filium Hunfridi fuisse refert Tabula: Historia autem anni 837 ubi de Adalberto Burchardi fratre agitur: *Celebre nunc nomen in Rhetia Adalberti filii an nepotis, ejus de quo pridem Hunfridi Comitis, is ipse quem conditorem Lindaviensis Parthenonis supra memoravimus.* Acceperat videlicet ex Stumphio & Gulero, illum conditorem Adalbertum filium fuisse Hunfridi: turbavit autem hominem pictura Coenobialis, Adalberto fundatori binos fratres Mangoldum & Vdalricum jungens nulla facta mentione fratris Burchardi, & tempus confirmati monasterii in annum sexagesimum sextum rejiciens.

2. Quod porro dicit Bucelinus, Adelbertum cum fratribus Mangoldo & Vdalrico in Coenobio sepultum, debetur

cur mendaci illi picturæ Cœnobii : antehac enim nemo id dixerat.

3. Ex Altorfii Comitibus fuisse illos oriundos ; assertio Bucelini unice item nititur pictis in tabula Cœnobiali insigniis leonum. Hoc enim volunt verba : *Quorum ibidem insignia vetustissima produnt &c.*

4. Guelphos esse Agilolphingicos , merum est commentum Bucelini. Agilolphingorum enim familia vetus Bajoariæ Reges & Duces dedit : Guelphos Alemannicos illa stirpe esse oriundos , nemo antiquorum scriptorum asseruit : Bajoaricorum autem Guelphorum primum fuisse Azonis Marchionis Itali filium , diserte testatus est σύγχρονος & magni iudicii auctor Lambertus Schafnaburgensis. Quanquam nihil faciat ad nostrum institutum , quicquid hujus credideris.

5. In nepotibus Hunfridi Tabula Genealogica intolerabilem in modum ineptit. Cum enim Stumphius pariter & Gulerus non nisi unicum nepotem memorarint , Bucelinus nullo teste ausus fuit tres recensere. Cum porro nepos ille & Stumphio & Gulero appelletur Adelricus , Bucelinus tamen non verecundatus est ita scribere : *Adelbertus Albertus sive Adelricus.* Cum Adelricus præterea Stumphio & Gulero tantum audiat Comes Rhetia ; Bucelinus nulla facta mentione Rhetie Comitatus , appellat illum Comitem Palatinum Rheni : Hennamque Adalrici filiam scribit , fuisse ex Comitibus Palatinis Rheni. Et tamen pag. 175 scribit de hoc ipso Adelrico : *Adelricus præses fuit Rhetie.* Facit ad hoc Bucelinus Mangoldum quoque & Vdalricum Comites Palatinos Rheni. Fuisse autem Bucelinum deceptum fabulatrice illa Cœnobii pictura liquidum quidem est : sed passum sese tali aliqua fabula decipi Bucelinum nullam patitur veniam , quoniam monachus ille omnem ætatem historiæ impendit seque rerum veterum peritia plurimum jactavit : vel leviter autem in historia versatum non fugit, Comi-
tum

tum Palatinorum Rheni originem aliquot seculis esse recentiorem. Laudandus tamen Bucelinus, quod confidens mendaci tabulæ, non enim dederit nobis Comites Palatinos Mainios. Usque adeo autem figmenta illa Tabulæ a vero dissonant, ut ipsemet Hyperaspista coactus fuerit in hæc verba erumpere. Sonsten kan man nicht in abrede sein / daß in obangeregten Portal und Grabschriften / so sich in der Stifter Capel, wie auch in verzeichnuß der Nahmen auff den gemahlten hölzernen Taffel / damit die Uhralten auff die Mauer mit Ohts farben gemahlte Biltnüßen der drey Graffen bedeckt worden / vor diesem gefehlt gewesen. In dem gemelte Graffen angeben worden als Comites Palatini Main & Rheni; dann zu geschweigen das Main Lateinisch nichts heisset / (weiln der Fluß Mayn in Lateinischer Sprach Moenus genennet wird) so waren die Comites Palatini Rheni damahls nit in rerum natura, und seint Comites Moeni niemahls darein kommen. Hæc ipsemet Hyperaspista.

6. De prælio inter Adelbertum & Rupertum commisso, diximus jam tum sententiam ad Stumphium & Gulerum. Vt & de consanguineitatis vinculo, quo etiam Bucelinus Cæsari ac Regibus Adelbertum conjungit, ad Bruschium. Notari tantum heic singularis unius Bucelini audacia meretur, qui *Zizers* vicum non dubitavit Latine vocare *pagum Ciceronis*; quasi vero & Cicerones olim Rhetiam incoluerint.

7. In narratione eorum quæ anno 841 contigerunt insignitam Bucelini audaciam fingendi observare denuo licet. Etenim affirmat, Adelbertum illum quem cum exercitu Lotharius Imperator misit ad impediendam Ludovici & Caroli fratrum conjunctionem armorum, quique deinde a Ludovico Germanico cæsus, fuisse Præfectum Rhetiaë, usumque collecto ex Rhetis exercitu. At is qui eopse tempore vixit in Caroli Calvi partibus, Caroli Magni ex Bertha filia nepos, luculentus scriptor funesti illius fraterni belli Nithardus l. 2.

Adal-

Adalbertum illum appellat *Comitem Metensium*, & quod *Austrasios* duceret in armis *Ducem Austrasiorum*: nulla facta *Rhetorum* mentione. Verba ejus sunt pag. 454 edit. *Welchelianæ*. *Lotharius* dolo an vi *Luthovicum* aut subdere, aut quod *manu* perdere posset, tota mente tractabat. In quo negotio congrue *Othgarium Magontia sedis Episcopum* & *Adelbertum Metensium Comitem* convocat. Habebat enim uterque *Ludhovicum* ad mortem usque exosum. Jam enim *Adelbertus* ex infirmitate, qua pene per annum detentus fuerat, velut in supplementum fratricidii respiraverat. Erat enim eo in tempore ita prudens consilio, ut sententiam ab eo prolatam non quilibet mutare vellet. Cujus instinctu *Lotharius* collectam hinc inde infinitam multitudinem *Rhenum* trajecit. &c. Igitur *Adelbertum* ducem, quem supra *Comitem* memoravimus, ob hoc inibi reliquit, ut & populum sacramentis sibi firmaret, & si *Ludovicus* ad *Carolus* ire vellet, nullo modo posset. &c. Pag. 457. Quamobrem *Cadhellonicam* *Karolus* adiit urbem: ibiq; matre una cum *Aquitanis* recepta, repente nunciatur, quod *Ludovicus* cum *Adelberto Austrasiorum* duce praelio commisso vicisset, *Rhenus* trajecto ob illius adjutorium quantocyus posset veniret. Hæc *Nit-hardi* esse vera ut *Buceliniana* in *Rhetorum* gratiam ficta, nemo prudens dubitabit. Eo praelio tamen & *Rhetorum* *Præfectum* periisse haud negaverimus, modo idoneis id probatum fuerit testimoniis. *Bucelinianorum* enim fides stetit duntaxat in nomine *Adelbertus*: quasi præter *Rhetia* *Præfectum* ejus nominis nemo fuerit alius. Qua in narratione longe rectius sibi jam caverat *Gulerus*.

8. Postremo etiam illud *Bucelinianum* de *Adelrico*, illum patri cæso in *Rhetia* præfectura jam anno 842 successisse temerarium effatum est. Successisse tamen patri, quoniam & *Stumphius* pariter & *Gulerus* constanter affirmant, vero non est absimile.

Cæterum quid de *Buceliniana* narratione ex vero sit existiman-

existimandum jam liquet. Addendum nunc etiam est, ne illum quidem, etsi ex pictura Cœnobiali mirifice transformatam, cum Diplomate consentire. Et vero si Adelbertus Hunfridi filius est conditor Cœnobii, quod semel iterumque professus est Bucelinus, multum illius narratio a Diplomate discedit. *Primo* enim hic Adelbertus non fuit Comes Palatii sed ad finem usque vitæ præfuit gubernandæ Rhetia: Diplomatarius autem Adelbertus Comitem Palatii egit non Præfectum Rhetia. *Secundo* Adelbertus ille Bucelinianus anno 41 jam periit: Diplomatarius autem Comes fuit Palatii adhuc sexagesimo sexto. *Tertio*, Hic fidelis fuit vasallus Ludovici: Ille autem *Ludovicum ad mortem usque habuit exosum*. *Quarto*, Hic jam tum anno 827 Rhetia egit Præfectum, & illo circiter tempore Cœnobium condidit, ac proinde jam tum indubie quadraginta præter propter annorum fuit: Ille quadraginta demum annos post Comitem potuit Palatii agere: quo munere virum octogenarium potuisse fungi, non est verosimile. Si Hunfridi nepos condiderit Cœnobium, ne in hoc quidem Diplomati consensit. Nam hic Adelricus fuit dictus non Adalbertus: nec Comes Palatii fuit sed Rhetia Curienfis. Utque fuerit Comes Palatinus Rheni, non fuerit tamen Comes Palatii: hæc sane quam multum differant, consequens caput pluribus demonstrabit.

VII. Verum de Bucelinianis fortasse plusquam satis. Superest ut etiam quæ HYPERASPISTA narravit examinemus.

Igitur illud quidem fatendum venit, illum a Diplomate quam minimum dissidere. Quod non est mirum, quoniam ille unus videtur habuisse Diploma ad manum, & totus in id incubuit ut Diplomati fidem conciliaret, quod reliquorum nulli fuit propositum. Convenienter itaque satis thesi adamatæ illas de Adalberto fabulas formavit. Hinc non fecit sua quæ Bruschius, Munsterus, Crusius, & Gulerus habent

habent de condito Cœnobio jam tum imperante Carolo Magno circa annum DCCCX, ab Imperatoris illius cognato Adalberto, & Lendaugiæ prima nuncupatione. Non alia tamen de causa quam quia adversantur nimis Diplomati. Quam cupidus cæteroquin fuerit etiam illarum fabularum, quia *pag. 11. f.* Ist dertwegen. verba Guleri de illo Adalberto interpolaverit suis illis: darin als Adelbert in Wassersnoht war / hat er nach außweisung Lindawischen und andern Chronicken Gott verlobt an den Ort ein Kloster zu bauen / da er anlanden könte / welches in dieser Insel da das Kloster stehet ihme Gott vergönt: plusquam satis prodidit. Eadem sola de causa vehementer impugnat narrationes de Adalberto cæso in prælio contra Ludovicum Germanicum: quoniam scilicet illa præpropere mors turbasset omnem Diplomatis fidem. Ea autem argumenta quibus nos usi sumus, non adhibuit præ inscitia.

Verum enimvero quod sine omni testimonio veteri & novo, & contra consensum optimorum quorumvis, ausus fuerit pro libitu homo ille fingere historias, hoc sane intolerabile est. Quod Rhetiaë enim Comitibus primam Cœnobii originem vindicet, in eo potuit quidem auctores laudare Stumphium pariter & Gulerum: diserte autem idem Stumphius: *Umb diese Zeit anno 860 hat in Ehurer Rhetia geherschet und gelebt Graff Adelrich / des vorbenanten Adelberti Sohn: diserte item Gulerus de Ludovico Germanico Rege: Sein Landvogt über Rhetien war Graff Adelreich Adelberts Sohn.* Ex adverso Hyperaspista ausus est fingere, adhuc anno 866, Rege Ludovico, Rhetiaë Præfectura functum Adalbertum. Vterque item diserte scribunt, ab anno 39 ad obitum usque Rhetiam administrasse Adalbertum, Hyperaspista autem fingit, illum interea fuisse & Comitem Palatii. Summa etiam temeritate non dubitavit scribere, es ist nit zu zweiffen / Adalbertum Rhetiaë Præfectum accessisse Ludovici Regis partibus contra Lotharium

tharium : nullo teste adducto , sed inepto aliquo argumento. Quidni autem adhæserit potius Lothario tunc potentiori, sicut fecit Abbas S. Galli? Perinde atque inani ratiocinatione voluit probare, anno 841 non successisse patri Adelricum, quoniam scilicet ejus filia Henna anno demum 890 nupserit Comiti Lenzburgensi. Ast nupsisse non dixit Stumphius sed tantum quod illa tum temporis vixerit : solus Gulerus autem quia id tradit merito dubium est. Esto tamen. Quidni vero potuerit Adelricus jam anno 841 fuisse viginti quinque annorum, atq; ita satis idoneus Rhetia gubernandæ; Henna item patre jam sexagenario circiter nata nubere ætatis anno vicesimo aut amplius post patris obitum?

Quantumvis porro ita hæc veteratoria quadam arte finxerit callidus Hyperaspista, omnibus tamen illius figmentis plane subruendis plusquam sufficiunt, ea quæ jam tum demonstravimus; nempe quod nullus Adalbertus Coenobium condiderit, quodq; illo anno, quo Diploma fertur confectum, nullus Adalbertus Comitem egerit Palatii. Quæ duo itidem demonstrant, bonos quorum narrationes produximus viros, a Coenobialibus pessime quidem fuisse delusos in Adalberto agnoscendo tanquam primo Coenobii conditore, atque eo etiam imposturæ & delusionis bonorum nomine Diplomatis fabricatorem detestationem mereri; non potuisse tamen ita sese de reliquo gerere, quin a Diplomate multum recederent.

CÆTERVM quod narrationes de Adalberto Coenobii conditore, quotquot hætenus prodierunt in lucem, plurimum & inter sese, & a Diplomate, & a vero dissentiant, quoniam satis est ostensum, hunc quoque locum nunc deferemus. Modo unum hoc addiderimus : longe rectius potuisse Hyperaspistam rebus Diplomatis consulere, si dixisset, ignorari cujus ditionis Comes fuerit Adalbertus Diplomati laudatus. Perinde scilicet atque nos fatemur, quales Comites fuerint

tres illi, quorum sepulchra supersunt in Capella Coenobii, nesciri. Ita certe multis objectionibus potuisset praevertere. Nec vero etiam nos non agnoscimus, plane isthac tempestate etiam alios fuisse celebres Adelbertos Comites. Cujusmodi fuit utique Stumphio saepe laudatus Thuricensis Comes. Quamvis nec ita effugisset Hyperaspista vim eorum quæ *cap. IX & IX* disputavimus.

CAPVT XI.

Neminem etate veterum Francorum Regum aut Imperatorum audisse Comitem SACRI Palatii. Quum tamen in Diplomate ita usurpetur Adalbertus, indicio id certo esse, non illud Diploma confectum seculo Christiano nono: per autem verosimile, ab impostore esse fabricatum post tempora denique Friderici primi Imperatoris. Ingens porro discrimen esse, inter Comites Palatii & Comites Palatinos provinciarum, demonstratur adversus Hyperaspistam & alios.

Illo anno quo conditum se esse jactitat Diploma, non Adalbertum sed Ansbertum fuisse Comitem Palatii: eorum porro qui Coenobii Lindaviensis prima jecerunt fundamenta neminem dictum Adalbertum aut Palatii fuisse Comitem, atque ita isthac una in re duo gravissima falsi crimina a Diplomatis auctore esse commissa, jam liquet. Etiam vero tertium eodem hoc loco impostorem commisisse falsi crimen, nunc itidem demonstrabimus. Hæret autem illud in epitheto SACRI: dum scilicet Adalbertum nuncupavit falsarius SACRI Palatii Comitem. Nemo scilicet SACRI Palatii Comes audivit stante republica veteri Francorum, sed nude

Comes Palatii appellatus est, quicunque illa quidem tempestate isthoc functus est munere. Quin imo ex Justiniano Codice id genus loquendi acceptum, atque ita Diploma post Friderici primi Imperatoris ætatem denique esse consarcinatum, ostendamus.

QVO autem res omnis fiat exacte manifesta, præmittenda mihi fuerint nonnulla, de Aulæ sive Palatii veterum Francorum Regum Carolovingicæ familiæ constitutione & præcipuis officiis. Scripsit de hoc argumento Ludovico Pio imperante singularem libellum, titulo *De Ordine Palatii*, Adelhardus utriusque Corbejæ Gallicæ & Germanicæ Abbas, magnæ vir nobilitatis pariter & in republica auctoritatis, propinquus scilicet Caroli Magni & eidem a consiliis. Quod opusculum tanti fecit Hincmarus Remensis Archiepiscopus, etiam ipse nobilitate doctrina ac dignitate inter ævi sui primos, ut rogatus a Ludovico Balbo Rege Caroli Calvi filio ac successore, consilium de reparando collapsæ reipublicæ statu, prudentissimæ suæ ad Regem istum Epistolæ non dubitaverit saltem plæraque istius libelli inserere. De illo hæc præter alia notavit vir rerum Ecclesiæ veterum summe peritus Stephanus Baluzius ad Agobardum pag. 33. *Mortuus est anno DCCCXXIII postridie Kal. Ianuarii, cum anno superiore Breve sive Libellum conscripsisset, de iis quæ deinceps observari volebat in monasterio Corbejensi, qui liber editus est in Tomo IV Spicilegii Domni Lucae Dacherii Monachi Benedictini.* Cæterum nos etiam heic ex laudato ante libro quædam excerpemus: ea tamen duntaxat quæ ad nostrum faciunt institutum. Non enim usquam ille integer superest: etsi fragmenta quædam in manus suas incidisse, testetur Freherus l. 2. *Orig. Pal. c. 1.* Igitur cum Adelhardus apud Hincmarum *epistola XIV c. XIX* Sirmondianæ omnium Hincmari operum editionis, retulisset, in Aula sive Palatio potiores fuisse duos ministros regios Capella-

Capellanium & Comitem Palatii, addit: E quibus precipui duo, id est Apocrisiarius, qui vocatur apud nos CAPELLANVS vel Palatii Custos: de omnibus negotiis Ecclesiasticis vel ministris Ecclesie, & COMES PALATII, de omnibus secularibus causis vel iudiciis, suscipiendi curam instanter habebant. Vt nec Ecclesiastici nec Seculares prius Dominum Regem absque eorum consultu inquietare necesse haberent, quousque illi prouiderent, si necessitas esset, ut causa ante Regem merito venire debeat. Capite XX de Apocrisario ita differitur: Apocrisiarius quidem de omni Ecclesiastica religione, vel ordine, nec non etiam Canonica vel Monastica altercatione, seu quacunque Palatium adibant pro Ecclesiasticis necessitatibus, sollicitudinem haberet, ut ea tantummodo de externis Regem adirent quae sine illo plenius definiri non potuissent. De Comite etiam Palatii hunc in modum: Comititis autem Palatii inter cetera paene innumerabilia in hoc maxime sollicitudo erat, ut omnes contentiones legales, quae alibi orta propter aequitatis iudicium Palatium aggrediebantur, iuste & rationabiliter determinaret, seu perverse iudicata ad aequitatis tramitem reduceret: ut & coram Deo propter iustitiam, & coram hominibus propter legum observationem, cunctis placeret. Si quid vero esset tale, quod leges mundanae in suis definitionibus statutum non haberent, aut secundum gentilium consuetudinem crudelius sancitum esset quam Christianitatis rectitudo vel sancta auctoritas merito non consentiret, hoc ad Regis moderationem perduceretur: ut ipse cum his qui utramque legem nossent, & Dei magis quam humanarum legum statuta metuerent, ita decerneret, itaque statueret, ut ubi utrumque servari posset utrumque servaretur; sin autem, lex seculi merito comprimeretur, iustitia Dei conservaretur. De duobus illis negotiorum reipublicae in Palatio summis ministris, eodem seculo Christiano nono, Walefridus Strabo Fuldensis Monachus ita scripsit. Quemadmodum sunt in Palatiis Praetores vel Comites Palatii, ita & illi quos summos Capellanos Franci vocant. Item: Sunt & illi quos summos Capellanos

lanos Franci vocant Clericorum causis prelati. Comitem Palatii solis secularibus negotiis expediendis tunc fuisse præfatum, liquet etiam ex epistola Hincmari Remensis Archiepiscopi Fulconem Comitem Palatii rogantis, ut supersedeat cognitioni super accusatione quadam coram ipso instituta, quod hoc iudicium ad Synodum Episcoporum non iudicem Laicum pertineret. Accipienda quoque de duobus illis sunt verba cæteroquin nonnihil obscuriora Epistolæ Episcoporum Remensis & Rhotomagensis Diæceseos ad Ludovicum Germanicum Regem scriptæ anno 858, quam loco XXIII inseruit Capitulis Caroli Calvi vir rari inter suos candoris & doctrinæ Jacobus Sirmondus, cum nemo tunc forte Archicapellani munere in Palatio Ludovici fungeretur: cap. VII pag. 180. *Vt si Episcopus pro quacunque necessitate Ecclesiastica ad vos direxerit, ad quem suus missus veniat, per quem quæ rationabiliter tenuerit obtineat, in Palatio vestro, sicut Comes Palatii est in causis reipublica, ministerio congruum constitutum habete.* Et vero de Archicapellano constituendo recte etiam Sirmondus hæc interpretatus est in suis doctissimis Notis, ut & Illustrissimus Parisiensis Archiepiscopus operis incomparabilis *de Concordia Sacerdotii & Imperii* l. 4. cap. 7. n. 4. Recte porro in eruditissimis ad Marcam additionibus pag. 219 editionis Parisiensis, quæ prodiit anno hujus seculi sexagesimo nono, admonuit, ejusmodi rerum peritissimus, optimeque de Ecclesia editis in lucem atque illustratis, præter Marcæ opus istoc, compluribus veteris ævi scriptoribus meritis, Stephanus Baluzius, cum quo contractam mihi amicitiam plurimum gaudeo: Archicapellanos etsi Abbates essent ea polluisse dignitate, ut etiam in Synodis principem locum super ipsos Archiepiscopos obtinerent, a Regibus tamen pro arbitrio fuisse constitutos & vicissim loco motos. Quorum posterius confirmare maxime queunt Diplomata Regia de sacris negotiis confecta: qualia nonnulla etiam

etiam nos produximus; ex quibus patet tantum non singulis propemodum annis alium atque alium hoc munus in Palatio obiisse. Quale quid circa Comites Palatii itidem tunc temporis indubie est observatum: minus tamen facile probatu nobis est, quoniam deficiunt fere Diplomata Regia de civilibus negotiis.

Non fert institutum huic argumento immorari: sed & erit illud libro de *Judiciis Germanicis* plane exacteque pertractandum. Itaque nunc sufficiat didicisse, negotia reipublicæ in Palatio duas in summas classes isthac Francorum Regum tempestate fuisse divisas, in Sacras nimirum & Civiles, atque singulis summum curatorem fuisse præfectum, illis Archicapellanus, hisce Comitem Palatii.

AD NOSTRVM igitur propositum ut jam aggrediamur, Archicapellanus quoniam sacras causas administrabat in Palatio, dictus illa ætate est satis frequenter *Sacri Palatii Archicapellanus*: nunquam vero ita audiit rerum secularium summus in Palatio minister, sed nude duntaxat *Comes Palatii*. De Archicapellano in ipsis iis quæ adduximus Diplommatibus *cap. V pag. 34* exstat exemplum, ubi Gozbal dum Abbatem vocat Ludovicus Rex noster *sacri Palatii nostri supremum Capellanus*. Dudum ante, in *Prefatione Concilii apud Moguntiam habiti anno DCCCXIII* imperante adhuc Carolo Magno, Hildebal dus Colonien sis Archiepiscopus appellatur, *Sacri Palatii Archiepiscopus*. Diplomati quoque Caroli Magni, quo instituit Episcopatum Bremensem, habeturque in *Historia Ecclesiastica Adami Bremensis*, ut & alteri quo Trutmannus est Comes institutus, apud Meibomium in *notis ad Vitikindum p. 63*, jam anno 788 hæc verba subscripta fuerunt: *Hildebal dus Archiepiscopus Colonien sis & Sacri Palatii Capellanus*. Operum Agobardi Lugdunensis Archiepiscopi *Tomo I*, optimæ omnium editionis Baluzianæ *pag. 192* exstat Epistola Agobardi ad *Procures Palatii, contra præceptum*

impium de baptismo Iudaicorum mancipiorum, hisce verbis incipiens: *Dominis & sanctissimis, beatissimis viris, illustribus; Hilduino sacri palatii antistiti & VVale Abbati, Agobardus servulus.* Vixerunt autem omnes hi, scriptaque adeo hæc epistola est, imperante Ludovico Pio Caroli M. filio. Recte autem ad illa verba notavit doctissimus Baluzius: *Hilduinum hunc, Summum Capellanum vocari Præcepto Ludovici Pii pro Hildebaldo Episcopo Matisconensi, quod extat in Bibliotheca Cluniacensi.* Addiditque: *Habebant Principes nostri in Palatio suo quempiam Ecclesiastici ordinis virum qui ceteris præmineret, dictum ob hoc Sacri Palatii antistitem, vel Sacri Palatii Archiepiscopum.* Quod postremum tamen nondum mihi est persuasum: de *Archiepiscopi* scilicet titulo, si Archicapellanus non nisi Episcopus esset. Etsi enim ita Hildebaldum audiisse in præfatione Concilii Moguntini, paulo ante sit dictum; videtur tamen id mendosum, legendumque: prout diximus ab Hildebaldo alibi esse subscriptum. Eadem vero de causa Ecclesia Senonensis, in epistola ad Hilduinum scripta, quæ reperitur ad calcem Tomi secundi Conciliorum Galliæ, vocat illum, *sacris negotiis a Deo prælatus.* Autor porro historiæ *Vitæ Ludovici Pii* anonymus a Petro Pithæo editus, agens de Imperatoris illius extremis pag. 424 editionis Wechelianiæ scribit: inter alios decumbenti adfuisse *Drogonem Metensem Episcopum nec non Sacri Palatii Archicapellanus.* Henr. Canisius præterea Canones edidit Synodi, quam inscribit *Regiam Ticinam*, sed perperam, cum sit habita Ticini, quæ urbs regni Italici fuit tum regia, anno Christiano DCCCL, Lothario cum filio Hludovico imperante. Ejus cap. 161 hæc sunt verba: *Suggerendum est beatissimis Imperatoribus, quia hi qui Monasteria & Xenodochia sub defensione Sacri Palatii posuerunt, ideo fecisse probantur, quod a nullo melius quam a summis potestatibus protegendæ crediderint.* Alia ex ævo isthoc testimonia adducere, nullum fuerit operæ pretium.

tium. Indubie vero respexerunt huic Episcopi Dioeceseos Remensis & Rhotomagensis in sua ad Germanicum nostrum Ludovicum epistola cap. V *Palatium vestrum debet esse sacrum & non sacrilegum.*

Quanquam vero illam appellationem tunc temporis Archicapellanus meruerit, quoniam tamen Comes Palatii circa secularia vel civilia duntaxat negotia fuerit versatus non autem sacra, nemo illorum Comitum dictus tum fuit *Sacri Palatii Comes*, sed simpliciter Comes Palatii. Id ipsum unico illo testor argumento; quia ex omni Francicorum Regum ævo nullum potest adduci exemplum, nullum vestigium, nulla vox *Sacri Palatii Comitum*, aut *Sacri Palatii*, quando de civilium negotiorum curatione res est, etsi Comitum Palatii mentio supersit frequentissima.

Hinc vero consequens omnino est, Diploma Lindavienſe neutiquam ævo Francicorum Regum esse confectum, sed ab ejus fabricatore grande falsi crimen etiam in suo *Sacri Palatii Comite* perpetratum esse.

Videtur hoc ipsum nec sagacissimum Heiderum præterisse. Etsi id quod ait, *pag. magni voluminis 867. octava suspitione*, in titulo Adelbertino Comitum Palatii Sacri, *postrema* *verbum magis Romanorum quam Francorum stylum redolere*: queat ita accipi, quasi simpliciter vox *Sacri palatii* Francorum Regum ævo in nullo usu fuerit. Etiam Hyperaspista tamen ignoravit, dictionis illius usum circa Archicapellani officia, modo a nobis indicatum. Eoque nihil ejus adducens, inter sua quæ *capite VIII, pag. 109* Heidero respondit, confugit ad Limnæum & Besoldum, qui docuerint quod a Romanis sua dignitatum nomina Germani olim acceperint, Romanis autem omnia Cæsarea olim fuerint *Sacra* nuncupata, quodque etiamnum hinc Imperium vulgo *Sacrum* audiat. Indubie multum gloriaturus & in-

& insultaturus Heidero, si eorum aliquid, quæ de *Archicapellanis Sacri Palatii* nos diximus, venisset ipsi in mentem.

Sunt autem nullius plane momenti quæ attulit contra optimum Heiderum Hyperaspista. Perinde enim atque verum est quod affirmat, Romanos non accepisse sua dignitatum discrimina a Germanicis gentibus, ita falsum est quod Francis talia omnia a Romanis sint mutuati. Latina illa verba *Comes* & *Dux* debentur, fateor, sequiori Romani Imperii ævo. Quoniam nimirum scriptores Latini Germanorum observaverunt aliquam similitudinem inter Graviones aut Hertzogios Germanicos & Romanorum Comites Ducesque, atque deessent commodiora vocabula, quibus nostra illa Germanica Latine exprimerentur. Reapse tamen Germanica nostra & Romana plurimum differunt, si officia Gravionum & Comitum, Ducum item & Herzogiorum expendantur. Si sane duntaxat solam videas rationem judiciorum, quibus Germanorum Graviones ab omni retro ætate præfederunt, longe illa Germanica olim semper abfuerunt a Romanorum institutis. Utque ad rem nostram redeamus, Palatii Romani & Francici regimen toto cœlo fuerunt diversa. Quod Hyperaspista existimaverit illa fuisse similia, arguit ejus imperitiam. Heiderum vero ab ejusmodi accusatione res ipsa absolvit.

Frivolum porro est quod ex Besoldi & Additionatoris ejus Thesauro Practico adducit: (ipse enim horum nihil in antiquis Francicis monumentis legit) in Capitulari Caroli Magni l. 3. cap. 77. & l. 2. Leg. Longobard. tit. 45 legi quidem Comitibus Palatii appellationem sine addita voce *Sacri*, verum & inscribi titulum Codicis de Comitibus & Archiatris Sacri Palatii, in textu autem deesse vocem *Sacri*. Ineptum inquam hoc est, nec doctissimus Heiderus illo est argumento usus. Nos non provocamus ad sola illa Capitularium Francorum aut Legum Langobardicarum verba; sed simpliciter negamus,
in ul-

in ullo Francorum veterum Regum monumento occurrere illud *Comes Sacri Palatii*.

Quod addit, *omnia Principum esse sacra*; agnoscimus verum esse ex sententia Romanorum: Francorum Regibus idem fuisse visum, pernegamus. Est autem nunc quæstio non de institutis Romanis sed de Francicis.

Imperium hodie *Sacrum* vulgo appellari, non profecto & Heidero fuit ignotum. Sed ignoravit Hyperaspista, hanc appellationem a Friderici primi Imperatoris ævo demum cæpisse: ante a prima usque origine Regni Francorum nunquam fuisse auditam. Paulo post ea de re plenius aliquid adferemus.

Impudenter postremo Hyperaspista ausus fuit insultare senectuti & oblivioni eruditissimi optimique Heideri; quod scilicet ignoraverit Comites Palatii solitos nonnunquam dici Comites Sacri Palatii Lateranensis, idque Limnæum interpretari de Palatio Lateranensi quod est Aquisgrani. Non est nobis nunc res cum Limnæo, sed cum Hyperaspista nugarum superbo mangone. *Primum* vero unde constat Hyperaspistæ, illa Limnæi ignorata fuisse Heidero? Etsi sane non approbaverit, non tamen ignoravit. *Secundo* nugæ sunt & fabulæ, Comites Palatii florente Francorum regno nonnunquam dictos, *Comites Sacri Palatii Lateranensis*. Delirium *Tertio* est, Comites Palatii, qui in Francorum Regum fuerunt aulis sive Palatiis, ab Aquisgranensi Palatio nomen suum accepisse: cum fuerint, ante conditam domum Aquisgranensem Lateranis dictam.

Debuisset Hyperaspista ex antiquis monumentis Francorum Regni rerum saltim unum attulisse testimonium ejus quod in Diplomate reperitur: nempe tunc quenquam audisse *Comitem Sacri Palatii*. Nihil hujus potuit: rudis in illis monumentis volvendis hospes. Nihil hujus potuit vel ex

Limnæo vel ex Befoldo vel ex alio aliquo exsculpere, omni sua adhibita industria. Ne tamen nihil egisse imperito lectori queat videri, non dubitavit alienas vendere ineptias.

CÆTERVM ut in viam redeamus, certo est certius, stante Francorum republica neminem audiisse *Comitem Sacri Palatii*. Vnde &, quandonam ergo & unde fabricator Diplomatis illum titulum fuerit nactus, forte non abs re fuerit heic inquirere. Ex more Francorum ævi non esse acceptum, jam tum liquido probavimus. Non etiam verosimile est, forte fortuna fabricatori isti in mentem venisse aliquem *Sacri Palatii Comitem*: sed aliunde acquisitum esse & exemplo aliorum. Nulli autem populi, præter solos sequioris Cæsarei ævi Romanos, tales *Sacri Palatii Comites* agnoverunt. Ac proinde Romanum exemplum imitatus hac in re fuit impostor. Verumtamen & illius Romani moris nullum temere reperire est testimonium aut indicium, præterquam in Codicibus Romanarum Legum cum Theodosiano tum Justiniano. Et vero etiam Theodosiani Codicis libri sexti titulus decimus sextus inscribitur: *De Comitibus & Archiatris Sacri Palatii*: perinde atque cura Triboniani post eandem inscriptionem accepit Titulus decimus tertius libri duodecimi Justiniani Codicis. Ex alterutro igitur illorum Codicum accepit suum *Sacri Palatii Comitem* Diplomatis fabricator. Ex Theodosiano nancisci non potuit; quoniam saltim in Germania ejus nulla fuit quondam vel memoria, multo minus ulla auctoritas. Ne in Italia quidem a Justiniano usque ulla itidem Codicis istius mansit existimatio. Quo factum, ut in universa Italia hætenus non potuerit ullum istius Codicis manuscriptum exemplum reperiri. In Gallia porro locum veri illius Codicis occupavit is quem Anianus jussu Regis Alarici confarcinavit, & post confirmavit ipse Carolus Magnus: quapropter ne ibi quidem Codex Theodosianus integer nunc superest.

Libro

Libro de Origine Juris Germanici cap. XX hæc latius fui jam pridem persequutus. Codicis igitur Justineanei denique exemplum fuit secutus Impostor : & in suum Diploma transtulit nomen quod invenitur inscriptum soli titulo sexto decimo libri duodecimi. Jam vero ille quidem Codex seculo demum duodecimo cæpit in majore aliqua esse existimatione per ipsam Italiam, in Germaniam ejus aliqua notitia forte venit illius demum seculi fine. Id quod itidem latius ostendimus illius nostri *de origine Juris libri aliquot capitibus*, cum primis *viceſimo tertio*. Hinc autem jam unicuique fit manifestum, Diploma illud, ista denique minimum tempeſtate, si non ſerius, ab Impostore eſſe confictum : atque adeo clarissime etiam iſthoc indicio prodi nequiſſimi hominis fraudem & improbum ſcelus.

Inepte vero etiam Impostor credidit, Comitem Palatii Francici more Romano recte dici *Comitem Sacri Palatii*. Romana enim Sacri palatii Comitiva non officium aliquod denotavit Palatii, ut apud Francos ; ſed, (ceu etiam Petrus Pithœus notavit in ſua de Comitibus Palatinis diſſertatione inſerta libro Gallice conſcripto de Comitatu Campaniæ) duntaxat nomen fuit dignitatis, quo videntur appellati illi qui alias cenſebantur *in primi ordinis Comitiva*. Quapropter etiam Archiatris nonnullis hæc dignitas data eſt olim in Palatiis ſequioris ævi Imperatorum, ut & Profeſſoribus Conſtantinopolitanis, aliisque : quorum nemo functus eſt officio aliquo quod competiit Comiti Palatii Francico. Velut etiam Francicorum illorum Regum tempore vox *Comes* unice ſignificavit judicem, qui alias vernacula lingua *Grave* appellabatur : nihil aliud. Officium itaque ſemper denotavit, nunquam meram aliquam dignitatem, quod tamen Romano illo ævo ſic ſatis fuit frequentis uſus. Id quod ſaltim obiter heic monuiſſe fortassis haud erit absque pretio operæ.

Observandum autem omnino est, etsi jam illo seculo duodecimo Codicis Justiniani reverentia denuo cæperit, non tamen illam veteris Romani ævi consuetudinem, de Cæsareis rebus *Sacri* cognomento appellandis, reductam esse. Enimvero Cæsareum Palatium ἀπλῶς vocatum est olim *Sacrum*: ceu liquet ex Codice etiam *De Professoribus & Medicis*, ubi legitur, *universi qui in Sacro palatio inter archiatros militarunt*, ex Codice item *De privilegiis eorum qui in Sacro palatio militant*: ne denuo nunc repetam Codicem *De Comitibus & Archiatris Sacri Palatii*. Non enim nunc adducam titulum 34. l. 1. Codicis qui vulgo inscribitur *De officio Comitiss Sacri Palatii*: quia recte censuit Cujacius scribendum: *De Officio Comitiss sacri patrimonii*. At vero de *Sacro* etiam cubiculo est Titulus V libro XII Codicis. De magistris Sacrorum scriniorum agit Titulus ejusdem libri nonus: ut Titulus XIX *De proximis sacrorum scriniorum ceterisque qui in sacris scriniis militant*. Titulo XI fit mentio *Sacri stabuli*. De *Sacrarum largitionum Comitibus* quidem agit Titulus V: *Palatinis* autem vicesimus quartus ejusdem libri. Alia Comitum non tango. Ab isthac autem arrogantia semper abstinuerunt Germanici Imperatores. Et *Sacri palatii* cognomentum mansit pene soli Pontificio Palatio illi quod Romæ circa Ecclesiastica occupatur, cujus præses audit Magister Sacri Palatii, aut Sacri Palatii Lateranensis, more jam tum Christiano seculo nono & retro amplius recepto. Quum sane sui temporis Constantinopolitani Imperatores αὐγίστς aut *Sacros* sese appellarent, Fridericus id nominis primus, fortissimus nostrorum Imperatorum, gravissime id superbiæ nomine perstrinxit: Imperium tamen ipsum Romanum primus omnium *Sacrum* appellavit. Qua de re jam tum antehac quædam annotavimus ad Lampadium pag. 105 & 262. Hinc etiam ille Henricus *sacri palatii notarius*, qui inter alios legationem in Græciam obiit missus a Friderico

derico isthoc I Imperatore , apud Radevic. l. 4. c. 78. ex Curia Romana Papali fuit assumptus , ut Legatus tertius Petri Polani Venetorum Ducis filius , Venetiis. Tanto magis ergo nullam excusationem meretur Diplomatis fabricator , quod intolerabili stultitia non dubitaverit voces illas *Sacri palatii Comitis* suo quem finxerat Adalberto attribuere. Nec vero quidquam illum juvare potest , quod Guntherus Friderico I. Imperante cecinerit *libro quarto sui Ligurini de Hermanno Comite Palatino Rheni* :

Hermannusque SACRAE Comes inclytus aula

Cujus erat tumido tellus circumflua Rhevo.

Poetae enim loqui ita licuit : at nomine Imperatoris loqui aliter atque fert stilus Curiae , nemini fas est , sed crimen grande. Indubie vero etiam Guntherus ea in appellatione secutus est Codicem Justinianum qui tum primum revocatus nonnihil erat in usum , non veterem aliquem Germaniae morem.

VERVM de hisce satis. Quam foedum enim & *sacrum* falsi crimen hac etiam in re patrauerit Diplomatis fabricator , quamque multis demum post Ludovicum , cui ausus est nebulo Diploma illud attribuere , seculis id caeperit , sole meridiano jam clarius est.

Haftenus igitur quidem possumus illum Impostorem jubere in orco suo , unde impurum caput extulit , nonnihil quiescere : non possumus autem non Hyperaspistae causa , quoniam praebetur hic nobis occasio , adhuc aliqua addere. Quamvis enim ille noverit , suum illum Adelbertum in Diplomate dictum esse *Sacri Palatii Comitem* , non dubitavit tamen eundem facere *Palatii Magistrum in Rhetia*. Atque eo ipso prodidit , sese etiam cum aliis tum illo etiam nonnullorum errore infectum , tanquam Provinciales Palatini Comites ejusdem olim fuerint conditionis cum iis qui vere erant

Francicorum Regum ætate *Comites Palatii*. Non accuso hominem, quod solus aut primus hic aberraverit. Jam ante ipsum id factum esse a Viris præclaris, fateor. Quoniam tamen ille isthoc suo errore vim veritati nunc adeo facit, & improbam Diplomatis fidem audet eo statuminare, cogor quasi, hoc loco errorem istum nonnihil saltem discutere: idque eo magis, quia jam tum supra id me facturum promisi.

Igitur per omnem Germaniam varios olim fuisse constitutos Palatinos Comites, certum est. At vero *primum* nemo illorum dictus est Comes Palatii, sed Comes Palatinus. *Secundo* tunc demum illi sunt constituti, quando Duces hæreditarios instituere placuit, atque ita seculo circiter decimo. *Tertio* illorum munus ab officio veterum Palatii Comitum omni ex parte fuit diversum. Quorum omnium consequens est, eo ipso quo Diploma profitetur Adalbertum suum fuisse *Comitem Palatii*, negari quod fuerit Comes aut Magister Palatii in Rhetia.

- I. Vt de tribus illis ordine sigillatim aliquid dicamus, neminem Comitum Palatinorum qui provinciis præfuerunt, dictum esse *Palatii Comitem*, secure assero, quandoquidem ex omni illo ævo vetere certus sum nullum produci posse assertioni huic meæ adversum testimonium. Et vero illud *Palatii Magister in Rhetia* ne legi quidem in pictura Cœnobiali sed fictum esse ab Hyperaspista, jam tum ostensum est pag. 140. Imo vix reperias quenquam dictum illa tempestate *Magistrum Palatii*: etsi ita nuncupatos illos qui alias audierunt *Majores domus* nonnulli referant. Enimvero in Oratione Eumenii Rhetoris *pro Scholis* legitur & *Palatii Magisterium*, sed ævo Carolino vox illa fuit insolens: & ne seculo quidem Christiano quarto aut quinto frequens inter Palatii Romanorum Imperatorum officia, eoque uni fortassi Eumenio memorata.

Ad

Ad majestatem solito majorem Germanici Imperii, cum Fridericus primus Imperator seculo duodecimo ex more prisco certis Principatibus contulisset in perpetuum septem Officiorum Imperii dignitatem, Comitem Rheni quasi substituit in locum veterum Palatii Comitum: non tamen illi Principes solemnibus formulis dicti fuerunt *Comites Palatii* sed *Comites Palatini*. Illud sane Güntheri:

Hermannusque sacra Comes inclutus aula:

jam tum indicavimus Poeticum esse, non ex stilo Curiae. Perinde atque ejusdem notae est etiam illud Güntheri passim: *Comes aulicus ille*, pro Comite Palatino Rheni. Vt etiam istud

*Ille Palatina custos celeberrimus aula
Non potuit vitare Comes.*

Audiit quidem Friderico I Imperatore etiam Otto non tantum *Comes Palatinus de Bajoaria*, sed etiam *Comes Palatii* l. 3. cap. 20. apud Radevicum: sed ille reapse Palatii Comitem in aula agebat Friderici, perinde ut alter, qui socius fuit narratae ibi legationis, Reinoldus erat aulae Cancellarius. Sic apud Luitprandum Ticinensem l. 11. cap. 15. & 16. memoratur *Odalricus Comes Palatii*: etiam vero ille fungebatur isthoc munere in aula Berengarii Regis.

Velut autem *Comes Palatinus* provincialis non *Comes Palatii*, ita ex adverso item *Comes Palatii*, Carolino quidem ævo, (nam omnia post multum mutavere donec plane perierint) non temere audiit *Comes Palatinus*, non certe solemnialiquo Curiae usu. Perperam sane Freherus, & jam ante illum P. Pithæus, in verbis Eginardi de Carolo Magno, *etiam dum calciaretur aut amiceretur litigantes audiente*: vocem *Comitis Palatii* mutaverunt in *Comitem Palatinum*. Eoque nec idem Marquardus Freherus V. C. Ansfridum, qui Palatii fuit *Comes*, appellans *Comitem Palatinum*, observavit Curiae stilum quem

quem vocant, sed illam vulgarem loquendi rationem est secutus, qua omnes Palatio ministrantes *Palatini* usurpantur. Quorum potissimi Carolina tempestate dicti alias sunt *Proceres Palatii*. Quo ævi sui more Agobardus Lugdunensis Archiepiscopus, Ludovico Pio Imperante, epistolam Matfredo magno Palatii tum ministro (ab ipso Ludovico Imperatore dictum *virum Illustrem* notavit eruditissimus Baluzius in præclaris ad Lupum Servatum Notis ep. 29.) missam inscripserat: *Ad Matfredum Procerem Palatii*: & illi, cujus jam meminimus ad Hilduinum & Wenilonem scriptæ, titulum fecit: *Epistola ad Proceres Palatii*.

- II. Alterum quod asseruimus constat item ex eo, quod ante institutos Ducatus Provinciales, nulla reperitur memoria in monumentis antiquis Comitum Palatinorum, provinciarum gubernationi admotorum. Et Carolus quidem Magnus illos qui antehac fuerant in regno Francorum Ducatus ejusmodi antiquavit: prudenter judicans minime illos expedire Regio regimini monarchico, si præsertim ad filios essent devolvendi Ducatus hereditario quasi jure. Æque prudenter sese gessisse filium Ludovicum, aut nepotes, non dixerim. Arnolphus videtur in Germania quidem primus omnium illud caute antiquatum institutum reduxisse quodammodo in Bajoariam: filius ejus Ludovicus longe fuit ea in re ipsomet patre suo prodigalior. Ex eo autem denique observare est, mentionem fieri in antiquis monumentis Comitum Palatinorum, qui provinciis una cum ducibus fuerint præfecti. Hinc Andreas Ratisbonensis Presbyter, cujus Chronica Bajoariæ debet lux publica Marquardo Frehero, p. 31 scribit de Arnolpho: *Arnolfus Regum Europe famosissimus castrum Schiera in terra Bavaria construens, Comitatus Palatinos ibidem instituit*. Alii Palatinorum illum Comitum exordia Saxonis Cæsaribus demum adscribunt. Vtque verum fatear, idem mihi videtur

videtur verisimilius, jamque tum probatum est alibi, ubi de *Judiciis Germanicis* disputavi. Non sane hoc Andreæ testimo-
nium magni est momenti. De illius autem ordinis Comi-
tibus Palatinis ita loquutum est *l. 3. Art. 53 Speculum Saxoni-
cum*, cujus auctor initio seculi decimitertii, ceu probavimus
l. de Origine Juris Germanici cap. 30, vixit: *Qualibet provincia Teu-
tonica terra suum habebat Palantzgravionatum, Saxonia, Bavaria,
Franconia, & Suevia. Quæ antequam a Romanis superabantur
Regna fuerunt, a quibus ipsa in Ducatus nomina fuerunt permu-
tata. Attamen Illustres in vasallos, & vexillorum feuda obtinue-
runt. Non quidem vera sunt quæ hic narrat auctor de institu-
tis per Romanos Germaniæ illis Ducatibus: de suæ tamen
tempestatis moribus, quod nempe istis regionibus sui fuerint
Comites Palatini, tuto potuit testari. Et vero ita sese rem ha-
buisset, compluribus possit aliis testimoniis confirmari si opus
fuerit.*

Observari autem meretur, a nullo veterum scriptorum
memorari seorsim Rhetia Comites Palatinos: sed Sueviæ, cu-
jus olim pars fuit Rhetia, Palatinos Comites Tybingæ potissi-
mum floruisse, ac proinde Tybingensium Palatinorum Comi-
tum memoriam passim celebrari.

Officium *Tertio* Comitum Palatinorum provincialium III.
quam diversum fuerit a munere Comitum Palatii, facile de-
prehendere est, facta utriusque comparatione. Et vero mu-
nus Comitum Palatii quale fuerit, paulo ante ex Adelhardo
recensentem Hincmarum jam audivimus. Quale Comitum
Palatinorum fuerit non aliunde licebit rectius dignoscere,
quam ex iis quæ de Comitibus Palatinis Bajoariæ, duo illius
terræ longe clarissimi & magno judicio pollentes historici me-
moriæ prodiderunt. Princeps illorum est Joannes Aventi-
nus, Alter Wiguleius Hund. Illius libro quarto *Annalium Bojo-
rum fol. 491* hæc sunt verba. *Otto Imperator primus Everhardum*

(Regulum h. e. Ducem Bojorum) ferocius resistentem capit, in Sueviamque relegat. Everhardum fratrem Berchtoldi superioris Bojaria regno praeficit, eique neptem suam ex sorore Gerbyrgam, filiam Gisalberti, desponsat. Arnolphum inferiorem & Hartmannum fratres Everhardi, Curatores templi Fruxinensis, Praefectos Praetorio Bojaria declarat. Qua tunc maxima dignitas secundum Regulum (h. e. Ducem) erat: Comes Palatinus vocatur. Is vicem Caesaris praesidendo Senatui Principali defungebatur, fidem Imperatoris implorantibus aderat, jusque reddebat, fiscum Augusti, praedia Salica, redditus Regios procurabat. Nihil citra ejus auctoritatem Duci aut decernere aut statuere licebat. Si Senatusconsultum Reguli displicebat, intercedebat ad Casaremque referebat. Idem Aventinus l. 7. fol. 661 ita scribit. Rapotko secundus (Comes de Ortenberg) Matyldam sororem Ludovici Bojorum Ducis uxorem duxit: atque anno Christi MCCIX occiso Ottone a Wittelsbach, Praetorio Bojaria suffragiis Bojorum praefectus est. Qui tum summus honor secundum Praesidem erat: dignitate caeteros antecedebat, vicariam operam & curam praediorum Caesarianorum fisci-que procuratorem praestans Imperatori. Alia ejus verba ex fol. 695 addere nihil attinet. Aventini autem illa usque adeo probavit Hundius, ut tantum non omnia Germanice verterit in illa Appendice partis secundae operis, cui titulus Bayerischer Stammenbuch / quam inscripsit furzer Auszug eblicher Historischer observationen / sub litera P. Verba ejus sunt: Palatini die Pfalz oder Landgraven. Ist vor Jahren in Bayrn das höchst fürnembst Ampt gewesen / nach den Königen oder Herzogen in Bayrn / nemlich Stadthalter der Römischen Kayser und König / oder als Vicari und Anwald des Römischen Reichs. Die haben das Obrist Landrecht besessen / auch derselben Röm. Kayser und König Zinsgülden und Steuern eingenommen und eingebracht. Item wer wieder den König oder Herzogen zuflagen hat / der thet es vor den Pfalz oder Landgraven. Der bracht es darnach weiter an den Kayser /

Räyser / König oder Herzogen / 2c. Refert ejusdem nonnihil Wiguleius ipsa parte prima desß Bayreschen Stammenbuchs/ ubi agit de Scheirenibus, ut & parte secunda pag. 24 & 27: sed frustra fuerit addere.

Jam vero si contenderis officia Comitum Palatii & Comitum ejusmodi Palatinorum, utique magnum inter utrumque est discrimen. Nobis nunc satis observasse est, quod *Primum* hi Comites Palatini extra Palatium in provinciis ordinarie vixerint: Comites Palatii autem pars aulae fuerint & aulam sint comitati, rarissime extra aulam degerint. Et vero Eginhartus *l. de vita Caroli Magni cap. 9* narrat quidem, bello Hispanico per insidias caesum a Vasconibus Anshelmum Comitem Palatii: at expeditioni illi interfuit ipse Carolus Magnus: eoque praeter hunc etiam Regiae mensae praepositus Eghartus tunc periit. Utrumque autem fuisse aulicum ministrum liquet etiam ex hisce verbis Adelmi monachi ad annum 778: *In hoc certamine plerique aulicorum, quos Rex copis praefecerat interfecti sunt.* Annotavimus quidem etiam ipsimet nos pag. 76 Adalbertum quendam fuisse Comitem Palatii apud Ludovicum Pium, & tamen copias quoque duxisse contra Ludovicum Bajoariae tum Regem Pii filium: verum etiam illi expeditioni adfuit ipsemet Pius Imperator: & duravit utrumque bellum non nisi brevi tempore. Huc pertinet quod Monachus S. Gallensis narrat de Legatis Regis Graecorum: *Quo cum venirent, videntes Comitem Palatii (qui nempe erat in comitatu Imperatoris) in medio procerum concionantem, Imperatorem ipsum esse suspicati, terratenus sunt prostrati.* Sicut extra aulam itaque tantum non semper degerunt Comites Palatini, ita Comites Palatii perpetui fuere in Aulae comitatu. Et illi non nisi extra aulam, hi solum in aula potuerunt officio suo fungi. Utrumque autem munus simul recte obire fuit utique ἀδύνατον.

Quam circa multum alia etiam *secundo* occupati fuerunt Palatini Provinciarum Comites, atque Comites Palatii! Functos tamen & Comites Palatinos per provincias vicem Imperatoris in judiciis non minus atque in aula Comites Palatii, certum est. Nonnulli huc trahunt id quod in Speculo Saxónico *art. 52. libr. 3.* scribitur: *Palanzgravius iudex existit Imperatoris, & Burggravius Marchionis.* Sed perperam: Articulus enim ille asserit, ipsum Imperatorem subiectum esse iudicio Comitum Palatini. Id quod accipiendum indubie est de rebus Imperatoriæ in provincia aliqua possessionis, quales erant complures fiscalinæ quæ appellabantur. Et vero hæ solæ pertinebant ad iudicium Palatinum provinciae cuiusque: longe plures autem & aliæ spectabant ad iudicium Comitum Palatii.

Hæ diversitates autem duæ etiam *Tertiam* efficiunt: quod nempe pro tempore unus tantum fuerit Comes Palatii, at Comites Palatini ratione numeri Ducatum plures. Imo ex quo Comitiva illa Palatina dignitas facta fuit hereditaria, etiam in una eademque provincia frequenter ejusdem familiae plures titulo Palatinorum Comitum audierunt.

Jus etiam dixerunt *quarto* Comites Palatii tantum in Palatio sive aula: at Comites Palatini in suæ cuiusque provinciae Palatiis regiis variis. Qualia quinque olim fuisse in Saxonia ait *Speculum Iuris Saxonici articulo 62.*

CVM vero multis adeo modis differentes Carolovingici imperii temporibus (de quibus solis nunc sermo est) inter sese fuerint Comites Palatii & Comites Palatini, quam graviter impeggerit Hyperaspista pro Comite Palatii substituens Comitem Palatinum, jam sole meridiano clarius est. In universum autem Hyperaspistæ circa hunc locum complures sunt errores. *Primus* est: quod una cum Diplomate Adalbertum vocaverit *Sacri* Palatii Comitem, cum tamen nemo ætate Carolina sic fuerit dictus. *Secundus*: quod crediderit, idem fuisse Comitem

mitem Palatii & Comitem Palatinum provinciae. *Tertius*: quod voluerit, Ludovico Germanico regnante fuisse jam institutos Comites Palatinos provinciales. *Quartus*: quod Comites Palatinos Rhetiae obtruserit, qui olim nulli memorati sunt. *Quintus* denique: quod titulum Magistrorum Palatii finxerit, priscis temporibus Francorum plane ignotum. Quae peccata cum jam sint omnibus patefacta, non est etiam cur nos huic loco amplius immoremur. Nec enim nostri instituti est, omnia quae ad veteris aevi Comites Palatii aut Comites Palatinos attinent, hic exsequi.

CAPUT XII.

Circa eos, quorum intercessione privilegium esse datum refert Diploma, duo falsi crimina impostorem commisisse; alterum quasi Imperator Episcopos titulo Illustrium appellaverit, alterum quasi intercessorum unus fuerit Rabanus Maurus Archiepiscopus Moguntinus.

Quanta & quam multiplicia in Diplomate falsi crimina patrata fuerint, cum circa eum, quem auctorem Diplomatis, tum circa eum quem Coenobii Conditorem & simul privilegii imperatorem impostor venditavit, haecenus clarae est luci expositum. Nunc demonstrabimus, bina alia ejusdem notae peccata in Diplomate esse commissa circa eos, quorum intercessione voluit nequam ab Imperatore Ludovico privilegium esse impetratum. Illorum *alterum* est, quod ausus sit fingere, ab Imperatore Ludovico Episcopos fuisse insignitos titulo **ILLUSTRIUM**: *alterum*, quod eorum qui intercessione sua privilegium impetraverint unum fecerit esse Rabanum Maurum Archiepiscopum Moguntinum. *Prius* ab aevi illius moribus plane est alienum, & longe demum post, idque potissimum seculo circiter undecimo, nonnihil in usum traductum. *Posterius*

adversatur omni certissimæ de Rabano Mauro historiæ, utpote quæ constanter narrent, tempore conditi diplomatis Rabanum pridem desuisse in vivis esse. Vtrumque ordine paulo apertius oculis exponemus.

- I. Igitur illa quidem tempestate, sive seculo Christiano nono, Episcopos non esse ILLUSTRES dictos, non equidem dubito asseverare, fretus omnibus illius ævi monumentis. Nihil sane est certius, quam nullum, ex omnibus quæ superant monumentis sive Ecclesiasticis sive civilibus, posse produci bonæ fidei testimonium, quod pronunciato meo adversetur. Poterunt Diplomatis amatores exercere industriam suam; poterunt etiam alii curiosis oculis lustrare omnia. Certus sum, quotquot fuerint, oleum quod ajunt atque operam perdituros.

Quibus honoratis titulis tum temporis Reges vel Imperatores Francici usu Curiali Episcopos sint prosequuti, queant vel illa, quæ a nobis *capite tertio & quarto* sunt producta diplomata, in quibus quidem Episcoporum fit mentio, liquido ostendere. In Ludovici Pii Imperatoris Paderbornensi Diplomate pag. 13 ita legitur: *quia Venerabilis Vir Baderadus Episcopus Ecclesiæ.* Ejusdem Diploma Trajectinum pag. 17 sic habet: *quia Rixfridus Venerabilis Vir veteris Trajecti Ecclesiæ Episcopus.* Inter Ludovici Germanici Regis Diplomata Paderbornense ita legitur pag. 27: *Qualiter Venerabilis Episcopus fidelisque noster Batheradus nomine.* Idem titulus *Venerabilis* in eodem Diplomate ter reperitur. Illius Regis Diploma Pataviense pag. 38 hæc habet: *cui præsentis tempore Venerabilis Vir Reginarius Episcopus præesse videtur.* In Diplomate Althensis monasterii pag. 41 ita habetur: *qualiter Vir Venerabilis Gotzbaldu Wirtzburgensis Ecclesiæ Episcopus.* Item per præfati *Venera-*

Venerabilis Episcopi petitionem & amorem. In ejusdem monasterii alio Diplomate pag. 42 ita legitur: *quia Vir Venerabilis Gotzbaldu Wirzburgensis Episcopus.* In ejusdem Ludovici Regis Diplomate Ultrajectino Hungerus Episcopus nullo plane titulo honoratur. Capite nono hujus libri pag. 143 adduximus Diploma Cælestini Papæ, ubi ita scribitur: *Eapropter dilecti in Domino filii, Venerabilis fratris nostri, Gualteri Episcopi precibus inclinati.*

Hæc sola, quamvis pauca, possunt utique docere stilum, ut vocant, curiæ; quodque non Imperatores duntaxat & Reges sed etiam ipsimet Papæ, non *Illustres* sed *Venerabiles* appellare Episcopos tum soliti sint. Edita autem sunt integra volumina Ecclesiasticorum Diplomatum ab Imperatoribus & Regibus nostris profectorum. Cujusmodi tabulis præ aliis excellunt Metropolis Salisburgensis Hundii qualem illustravit Christophorus Gevvoldus, Historia item Trajectensium Episcoporum Wilhelmi Hedæ, & Defensio Abbatiae Imperialis S. Maximini Trevirensis Nicolai Zyllesii, variique libri Auberti Miræi: in quibus observare est, illum titulum *Venerabilis* non isto duntaxat Carolino seculo, sed etiam aliquot sequentibus seculis, tantum non in perpetuo mansisse usu literarum Curiae Imperialis aut Regiæ. Et vero apud Hedam (ne alia volumina nunc sigillatim advocem in testimonium) seculo adhuc duodecimo Conradus Imperator pag. 163 editionis Buchelianæ ait: *fidelis noster Hardbertus ejusdem loci (Trajecti) Venerabilis Episcopus.* Item: *dicti Hardberti Venerabilis Episcopi fidele servitium.* In alio Diplomate pag. 166 idem ait: *fidelis noster ejusdem loci Venerabilis Episcopus.* Item: *petitione fidelis nostri Hardberti ejusdem loci Venerabilis Episcopi.* Imo & ipse Fridericus primus eundem observans morem, in diplomate conscripto anno 1166 pag. 171, hisce verbis utitur:

Contro-

Controversiam qua inter Godefridum Venerabilem Traiectensem Episcopum & Florentium Comitem Hollandiae de Comitatu Frisonum agitabatur. Quid, quod etiam sequentibus aliquot seculis ille titulus in Curiae usu sic satis manserit frequens? Et vero Fridericus secundus Imperator apud Hedam pag. 196 memorat Venerabilem Traiectensem Episcopum. Imo & Carolus IVtus apud eundem Hedam pag. 247 laudat Venerabilem Joannem Episcopum Traiectensem. Ut pag. 248 & 249 ἀπλῶς Venerabilis Traiectensis Episcopus commemoratur. Primus omnium, apud Hedam quidem, Sigismundus Imperator in diplomate scripto anno millesimo quadringentesimo decimo sexto hisce verbis pag. 275 usus est: Sane Venerabilis & Illustris Fridericus de Blanckenheim Episcopus Traiectensis, Princeps & Consiliarius noster, & Sacri Imperii devotus fidelis. Alibi titulum Illustris interdum fuisse & Episcopis antehac adhibitum, non nego: Carolino autem ævo ullum Episcoporum isto titulo audiisse pernego.

In libro Marculphi editionis Lindenbrogianæ (Bignoniana enim multum est diversa) statim Formula prima Charta Regalis de Episcopatu ita incipit: *Ille Rex Viro Apostolico illi Episcopo. Secunda: Domino sancto, sede Apostolica dignitatis colendo. In sexta legitur. Noverit solertia vestra, nos ad petitionem Apostolici viri Domini ill. ill. urbis Episcopi. In septima est: dominis viris sanctis ac venerabilibus Apostolicis in Christo patribus omnibus Episcopis. In octavo: ex institutione sedis Apostolica seu reliquorum Episcoporum. Nona hæc habet: Igitur Apostolicus vir ill. ill. urbis Episcopus. Undecima: Karolus gratia Dei Rex Francorum tam presentibus quam & futuris Dominis sanctis & Apostolicis & venerabilibus in Christo patribus. Duodecima: Ad petitionem Apostolici viri ill. urbis antistitis. Trigesima octava aliter nonnihil sonat: Ille Rex vir illuster Dominis sanctis ac venerabilibus*

lis tum fuerit receptissimi usus, vel ex iis tamen quæ adduximus Ludovici Pii & Ludovici Germanici diplomatibus videre est, sensim illum jam Ludovico Pio imperante fuisse antiquatum, inque ejus locum successisse minus illud epitheton *Venerabilis*. Quod qui factum fuerit, non equidem certo asseveraverim. Quandoquidem tamen ex eo usque tempore solus Romanus Pontifex *Apostolicus* dictus est, & solus ille jactavit *Apostolatum* suum & *sedem Apostolicam*, per est verosimile, factam illam tituli Episcopalis mutationem arte & instinctu Romanæ Curiae.

Perinde atque vox *Papa* & *Pontifex*, antehac Episcopis omnibus communis, denique ad solos Romanos ita transiit, ut jam Gregorius septimus non verecundatus fuerit ex sua cathedra pronunciare: *unum est nomen in mundo, Papa videlicet*. Fortassis autem Romani prætextu illo hoc nomen *Apostolicus* solis sibi vindicaverunt, quod *Apostolica* cathedræ debeant audire solæ illæ quas ipsimet Apostoli immediate instituerunt: qualis in Occidente sit una sedes Romana. Et vero isthac significatione vocabulo illo videtur usus jam olim Tertullianus l. de præscriptionibus quando ita loquitur. *Percurre Ecclesias APOSTOLICAS, apud quas ipsa adhuc cathedra Apostolorum suis locis presidentur, apud quas authentica litera eorum recitantur, sonantes vocem, representantes fidem. Proxima est tibi Achaja? Habes Corinthum. Si non longe es a Macedonia, habes Philippos. Si potes in Asiam tendere, habes Ephesum. Si autem Italia adiceris, habes Romam.* Singulari decreto antiquum & receptum omnium Episcoporum titulum subito adeo mutavisse, per fane est verosimile.

Quacunque vero tandem ratione id fuerit factum, illud constat ex Marculpho, ejus ætate neutiquam Episcopos audiisse seculari *Illustrium* titulo, sed alio a secularibus plane diverso. Vixisse autem Marculphum Carolo Magno adhuc Rege, certum est. Etsi enim formula nonagesima octava Ludo-

Ludovicum Imperatorem memoret, non tamen illa videtur esse ab ipsius Marculphi manu: ut multæ aliæ accefferunt more in hisce solito. Unde & illa nata est libri illius manuscriptorum exemplorum diversitas.

Non grave fuerit ex illius ævi scriptoribus adducere & alios titulos, quibus isthæc tempora decorarunt Episcopos, cum in manibus versentur libri. Sed hoc agere nullum fuerit pretium operæ, quandoquidem autores illi, pro suo quisque affectu & ingenio privato, aliter atque aliter sese gesserint, non ex Palatii Regii consuetudine: nobis autem nunc incumbit tantum id attendere, quem in modum Epistolæ & Diplomata Regia tunc sonaverint, aut quibus titulis Reges suos Episcopos affecerint: quandoquidem nobis res est de Diplomate quod Regia aut Imperatoria auctoritate confectum esse venditatur. In universum tamen etiam illud verissimum, a nemine scriptorum illius tempestatis, etiam privatis literis *Illustrem* appellatum esse Episcoporum quenquam, sed omnes omnino solis sacris atque Ecclesiasticis titulis non autem seculari more fuisse honoratos.

ILLUD igitur quod diximus abunde jam victum est falsi crimen ab impostore esse commissum, dum Ludovici Imperatoris sive Regis nomine Episcopos duos titulo *Illustrium* fuit prosequutus: quale quid ab illo Ludovico nunquam est factum. Fortassis tamen quenquam duo scrupuli adhuc turbaverint. *Primus* possit esse, quod Abbates ea ætate *Illustres* audierint, ac proinde is titulus multo magis convenire debuerit Episcopis, ut dignitate longe potioribus. *Alter*, quod Ludovicus Pius in Principum Regni classem retulerit Episcopos, atque adeo eos etiam Seculares esse voluerit. Consequens videlicet est, etiam secularem illum titulum, quo Principes afficere mos erat, ex eo usque Episcopis non minus atque Principibus factum communem, perinde atque hodie in

usu est. Jam autem *Illustres* appellari tum solitos non Reges ipsos duntaxat, sed Duces quoque imo & Comites, cum alias notum tum vel ex Solemnibus Marculphi formulis perspicere est.

Tametsi vero hi scrupuli dubium aliquod moveant, nihil tamen valent contra usum titulorum, quem illo ævo obtinuisse demonstravimus. Eoque licet hi scrupuli eximi forte non possent, maneret tamen extra controversiam id quod diximus: nempe non solere tum Episcopos appellari *Illustres*, multo minus illo titulo ab ipsis Regibus fuisse affectos. Quapropter possent illi scrupuli nunc quidem a nobis prætermitti. Ut tamen omnibus appareat, nostrum veri studium etiam ultra quam necessitas exigit extendi, de utroque quædam hoc loco adferemus.

- I. Abbates igitur, imo & Abbatissas, isthac tempestate interdum audiisse *Illustres*, non diffitemur. Marculphi formula septima habet hæc verba: *Cognoscatis, quod Inlustris Abbas &c.* Vicesima prima: *Inlustris Deo sacrata Abbatisa.* Vicesima secunda: *in pago VVastinensi ubi Illustris Abbatisa illustrix præesse videtur.* Servatus quoque Lupus Abbas in Gallia Ferrariensis epistola quinta scribit: *Verum Illustris Abbas Rhabanus.*

Coeterum fuit *primum* etiam illo ævo hic titulus admodum rarus. Etenim in septima quidem formula Marculphi a Rege ipso tribuitur Abbati titulus ille, forte tamen locus est mendosus. Et vero vocula ista *Ill.* facile potuit per imperitiam mutari in *Illustris*. Certe exemplum talis alicujus Regiæ Tabulæ non temere produxeris, qua nempe Abbatum quenquam isthoc titulo honoraverit. Adhoc neutiquam promiscue omnibus Abbatibus etiam privatis scriptorum litteris, hic titulus tunc est concessus. Maxime vulgare scilicet nomen tum fuit *Venerabilis*,
ut

ut Episcopis ita & Abbatibus. Id quod infinitis potest exemplis ostendi. Non nisi illis Abbatibus aut Abbatissis fuit scilicet datus hic titulus, qui aut simul functi secularibus officiis, aut orti generis illustri nobilitate, aut denique summa in Regno valuerunt auctoritate. Quo tempore sane Rhabanum titulo isthoc dignatus est Lupus, fuisse illum pariter magna in Regio Palatio auctoritate, haud obscurum est, modo vel reliqua verba addantur. *Verum*, ait Lupus, *illustris Abbas Rhabanus postmodum regressus a Palatio, foret nec ne per id temporis istis, propter legationem sibi commissam ad liquidum scire non potuit: atque ob eam rem hortatus est, ut reditum meum ad nonas Iunii differrem, quando solennitas S. Bonifacii se abesse minime sineret, nisi forte ipsi quoque Imperialis iussionis, & ea quam gravissima, prajudicaret autoritas.* Jam & propter generis excellentiam Abbatibus solere tunc temporis titulum attribui solito splendidiorum, significat epistola Joannis VIII Papæ CCCV, ubi Hugoni Abbati Caroli Magni filio naturali hic datur: *Hugoni strenuo, nobili, regali prosapia edito, atque excellentissimo Abbati.* Sic & propter officii Palatini eminentiam, utrumque fratrem Hilduinum & Walonem, quorum primus fuit summus sacri Palatii Capellanus, uterque autem nonnisi Abbas, Agobardus Archiepiscopus Lugdunensis epistolam suam hisce verbis inscripsit: *Dominis & sanctissimis, beatissimis, viris Illustribus, Hilduino Sacri Palatii Antistiti & VVala Abbati, Agobardus servulus.* Quapropter etiam arbitror, non Abbatiae, sed illius in sacro Palatio summæ dignitatis causa, in epistola Ecclesiæ Senonicæ ad Hilduinum illum, quæ extat in appendice ad Tomum secundum Conciliorum Galliae, illa perquam humilia verba esse scripta: *Propterea vestra pietatis vestigiis animo provoluti, flebiliter postulamus, ut tamdiu rem suspendere dignemini, quousque cum scripto homine ad Vestram Celsitudinem properantes, ipsi vobis melius nostram pandamus miseriam.* Nec enim abjectius co-

ram Rege ipsomet sese potuisset Ecclesia isthæc gerere. In eundem modum interpretor etiam verba illa Servati Lupi epistola CX ad eundem Hilduinum : *Nobilitatis, dignitatis, & moderationis apice conspicuo Hilduino, Ecclesiasticorum magistro Lupus presentem & futuram prosperitatem. Item Eximietatem vestram cupio valere feliciter.* Vt & illud in epistola XXXIII ad Hludogvicum, quem *Abbatum summum* appellat : *Munusculi similitudinem quam Celsitudini vestræ direxi.* Etiam illum enim in Palatio prima fuisse dignitate, ex multis Lupi epistolis liquet. Sed & recte notavit eruditissimus Baluzius *ad Epistolam 22,* fuisse illum propinquum Caroli Calvi Regis & aulæ Cancellarium. Verum hoc obiter.

Illud *secundo* attendi meretur, quod in universum Abbates non quidem mere secularis ordinis tunc habiti, neutiquam tamen Clero accensiti, atque adeo hætenus secularium classibus saltim affines existimati sint. Seculo ipso quarto, in prima monastici status ætate, idipsum stricti fuisse observatum, quamplurimis possit Sanctorum Patrum testimoniis ostendi si opus sit. Imo canone quarto Concilii Oecumenici Chalcedonensis, cum cæpissent monachi rebus Ecclesiasticis ac civilibus sese ingerere, & dare passim turbas, diserte prohibiti sunt, μήτε δὲ ἐκκλησιαστικοῖς μήτε βιωτικοῖς παρενοχλεῖν πράγμασιν ἢ ἑπικοινωνεῖν : eoque & illo & octavo canone, eadem cum laicis poena, excommunicatione videlicet, non ut Clerici depositione, puniendos monachos, decernitur. Quinimo anathemate Monachos simul ac Laicos feriendos esse, constitutum est adhuc in Synodo Ticinensi anni DCCLXXVII Carolo Magno rerum potente : quam constitutionem memorat etiam Aimoini continuator *l. 5. cap. 35.* Etiam sequente tempestate sic satis diu Monachi a Clero diversi censiti sunt, & quamvis non Laici tamen illi generi proximi sunt crediti. Quare igitur Abbatibus nonnullis potuerit haud dari secularium primo-

primoribus competens alias titulus, nihil vetuit. At alia est ratio Episcoporum: illi certe isthac ætate procul a Secularium hominum ordine fuerunt distincti. Hinc ipsemet Episcopus Drogo, quamvis filius Caroli Magni & Ludovici frater, atque Sacri Palatii Archicapellanus, in Historia vitæ Ludovici tantum audit *venerabilis*.

Accedit *Tertio*, quod illo seculo nono multi Abbatum mere fuerint seculares, non assumpti in illum locum ex religiosorum ordine; dicti tunc proinde vulgo *Abbates canonici*, tanquam extra regulam monachalem collocati. Concessæ nimirum sunt frequenter opulentiores Abbatia liberalitate Regia multis quasi in præmium bene bello aut pace gestæ rei. Perinde atque hodie idipsum in Italia, Gallia, alibique, ut & apud nos in Germania, frequentissimi est usus. Saltim igitur hi potuerunt *Illustres* audire tunc temporis, non minus atque Comites.

Ex quibus manifestum est, non pari ratione olim fas, *Illustres* appellare Episcopos atque nonnullos Abbatum: ac proinde primus quidem Scrupulus cur quem amplius reddat dubium, nihil esse causæ.

Venimus jam ad Alterum, qui reapse videri haud injuria possit majoris momenti. Non enim etiam me præterit illud quod Helmoldus l. 1. *Chronici Slavorum* c. 4. scribit de Ludovico Pio Caroli Magni filio Imperatore. *Qui paternis per omnia votis concordans, eadem liberalitate qua pater ejus, erga cultum domus Dei & omnem clerum usus est, amplissimas Regni divitias ad decorem & gloriam Ecclesie intorquens, in tantum, ut Episcopos qui propter animarum regimen Principes erant cæli, ipse eosdem nihilominus Principes efficeret Regni.* Concessit autem in fata Helmoldus hic anno MCLXX Imperante Friderico I. Ejusdem Imperatoris, ut & antehac Conradi, notarius fuit Godfridus Viterbiensis Italus. Ille vero itidem in Chronico suo, cui *Pantheo* nomen, de Ludovico Pio, more suo, hosce cecinit inconditos versiculos.

Carolus

*Carolus egregium genuit Regem Ludovicum
Quem Deus almificum sibi conciliavit amicum.*

Lege sua clerus jure vocatur herus.

*Hic pater Ecclesiam vario praevenit honore :
Veste, domo, Cerere, cujus fuit aucta favore.*

Jure suo legitur grandis ubique fore.

*Hic proprias habitare domos, equitesque fovere
Nos facit, & veste varia priscaque sedere.*

Nisus & accipiter hac quoque lege sedet.

Si binos hosce audimus, jam tum Ludovicus Pius Episcopos transtulit in ordinem Secularium Principum, voluitque illos frui honoribus & voluptatibus secularibus: ac proinde Ludovico filio ejus in Germania regnante, merito Episcopi Moguntinus & Constantiensis ILLVSTRES audierint, isque titulus jure iis fuerit datus in Diplomate.

Verum enimvero, non obscurum est quidem, Friderico I imperante ita fuisse creditum, sed in monumentis antiquis non tantum nihil tale legas, sed plane adversa. Superant scilicet hodieque severae leges Capitulares Ludovici Pii, quibus clerum omnem a seculi institutis & moribus sevocat, atque ad sanctimoniam vitae reducere graviter annititur. Factum etiam id tum esse non sine insigni fructu, discere est ex iis quae jam tum ad Leonis III Papae Epistolas adduximus ex Vita Ludovici Pii Imperatoris. Illius enim scriptor Ludovico Pio σύγχρονος cum de Synodo Aquisgranensi egisset, ita loquutus est. *Tunc ceperunt deponi ab Episcopis & clericis cingula balteis aureis & gemmeis cultris ornata, exquisitaeque vestes, sed & calcaria talos onerantia relinqui. Monstro enim simile ducebatur, si Ecclesiasticae familiae deputatus conaretur adspirare ad secularis gloriae ornamenta.* Multis post seculis, respiciens ad sanctas illas Pii Imperatoris constitutiones, opere de Vitis Pontificum, ubi agitur de Gregorio IV Papa, in hæc

hæc verba erupit Platina. *Vtinam nostris temporibus Ludovice vi-
veres! Indiget nunc Ecclesia tuis sanctissimis institutis, tua cen-
sura. Adeo in omnem luxum & libidinem sese effundit Ecclesiasti-
cus ordo. Coccinatos & trabeatos nunc inspiceres non homines, quod
leve fortassis videretur, sed equos & jumenta: precedente tum ince-
dunt magno adolescentum, & altero presbyterorum agmine subse-
quente; non in asinis, ut Christus nostri dogmatis auctor & bene vi-
vendi unicum in terris exemplum; sed in equis praeferoscibus & pha-
leratis, ac si ex hoste devicto triumphum ducerent. De argenteis va-
sis & egregia eorum supellectile deque cibariis non attinet dicere:
cum Sicula dapes, & Attalica ornamenta, & vasa Corinthia, si hæc
inspicias, nullius pretii dici possint. Hæc Platina. Nec vestigia
porro ulla superant in antiquis monumentis Ludovicianæ in
Episcopos imprudenter factæ indulgentiæ. Saltim igitur Pio
Imperatori injuriosæ sunt fabulæ Gotfridi Viterbiensis; quasi
scilicet vere Pius ille Princeps Episcopos & Clerum ad secula-
rem luxum traduxerit. Et vero si jam tum illa permessa sint
Episcopis, multo major indubie fuisset data morum licentia
Papis Romanis, quoniam hi tunc temporis jam reapse agebant,
per bonam Italiæ partem, Principes ut vocant seculares. In-
ter crimina autem Joannis XII Papæ, teste Luitprando Tici-
nensi Episcopo συγχρόνῳ l. 6. cap. VII recensitum fuit, quod
venationem publice exercuisset, quodque ense accinctus galea &
lorica fuisset indutus.*

Est autem & Helmoldi illud, de Episcopis a Pio Im-
peratore Principibus Regni constitutis, omni specie veri ca-
rens commentum. Est enim vox illa *Princeps* ambiguae signi-
ficationis, & nunc denotat duntaxat primum: atque adeo
hac significatione Ludovicus Pius ille Imperator novum
quidquam non potuit Episcopis concedere. Jam scilicet
Merovingica florente Francorum Regum familia, inter pri-
mates Regni numerati sunt Episcopi, & admoti conventi-

bus saltem quibusdam Ordinum Regni, hactenusque *Principes* nominati. Hinc Legi priscae Alemannicae hæc verba præfixa sunt: *Incipit lex Alemannorum, quæ temporibus Clotharii Regis una cum principibus suis, id sunt XXIII Episcopis, & XXXIV Ducibus, & XXXII Comitibus, vel cætero populo, constituta est.* In conventibus autem publicis Ordinum fuisse tum primo ante ipsos Duces loco Episcopos, imo etiam Abbates, jam dudum ostendimus in *Dissertatione de Civibus Imperii Germanici.* Quod si autem vocem *Princeps* accipias pro eo quod nobis jam est ein Fürste / oppido sane fallitur & fallit Helmoldus. Quin autem hoc ille voluerit, non equidem dubito, quoniam illius ætate non alia istius dictionis recepta erat in vulgus significatio. Etenim Ludovicum Pium instituisse, ut Episcopi essent dicerenturque impofterum *Principes Regni*, aut vernacula nostra lingua Reichsfürsten / ne levissimo quidem indicio colligere est ex omnibus illius ævi reliquis monumentis. Imo vero exercuisse Episcoporum quenquam ante Ottonem Magnum secularem sive *Principalem* jurisdictionem, aut aliud aliud *Principale* munus, nemo probaverit. Nos alibi demonstravimus, cepisse tale quid demum Coloniae ex instituto Ottonis illius Magni, sensimque demum serpsisse hoc exemplum ad alios Episcopos, & ne nunc quidem in Germania hac nostra omnibus hoc concessum. Perinde atque Italiae, Galliae, aliorumque regnorum Episcopis pene universis id hodieque negatur.

Quod si vetera Imperii Germanici monumenta excutias, haud temere reperias Episcopos *Principum* titulo ante seculum undecimum insignitos. Sed apud Hedam pag. 130. in Diplomate Henrici IV Imperat. anno Dominicæ incarnationis MLXIV. VI. Non. Maji Traiectensi Episcopatu concessio legitur: *interventu & consilio Principum nostrorum Annonis Coloniensis, Sigefridi Moguntini, Adelberti Bremensis, Everardi Trevi-*

Trevirensis Archiepiscoporum, Burchardi Halberstadiensis Episcopi, Friderici, Godefridi, Gerardi Ducum aliorumque fidelium nostrorum. Præcedente autem pag. in Diplomate ejusdem Henrici eodem anno sed 2 Kal. Maji dato iidem Archiepiscopi & Episcopi audierant duntaxat *nostri fideles.* Idem Heda pag. 155 recitat Henrici V Imperatoris Diploma illud, quo investituris Episcopalibus renunciavit & convenit cum Calixto Papa. In quo hæc reperiuntur. *Hæc omnia acta sunt consensu & consilio Principum, quorum nomina subscripta sunt: Adalbertus Archiepiscopus Moguntinus, Fridericus Archiepiscopus Coloniensis, H. Ratisbonensis Episcopus, Otto Bambergensis Episcopus, Bruno Spirensis Episcopus &c.* Inter Privilegia item Hamburgensis Ecclesiæ publicata ab Erpoldo Lindenbrogio pag. 167 Diploma Henrici quarti Imperatoris datum anno MLXXXV, (de cujus fide nos dubitare vetat autographum, aureo sigillo munitum, in tabulario Stadenſi superſtes) hæc verba habet. *Habuit secum adjutores in petendo complures: ex Principibus Sigefridum Moguntinum, Annonem Coloniensem Archiepiscopos, aliquos etiam ex Ducibus ac Marchionibus.* Item: *Recognoscebant ex Principibus, Episcopus Monasteriensis Erpo, Episcopus Veronensis Renolstogel &c.* Non opus existimo alia adducere in testimonium. Quod autem illa forte ætate primum cæperat, sequentibus seculis, cum primis a seculo decimotertio usque, factum est quasi perpetuum.

Non me fugit, Diploma aliquod de Expeditione Romana Caroli sive Magni sive Crassi nomine, a Marco Velfero erutum ex MSS. a Rittershusio editum & post commentariolo a Marquardo Frehero esse illustratum: inque eo mentionem fieri *Principum tam Spiritualium quam Secularium.* Sed esse illud *ὑποβολιμαῖον*, jam pridem nos ostendimus l. de *Origine Juris cap. 17.* Fertur quoque Diploma Caroli Magni de Basilica Aquisgranensi, ubi hæc reperiuntur verba: *Consilio*

Principum Regni nostri Episcoporum Ducum Marchionum ac Comitum. Est autem etiam illud a me alias convictum imposturæ, imo & ante me a viris eruditissimis aliis. Vt taceam, quod hic ἐπίσκοπος *Principes* etiam *Comites* comprehendat, ac proinde latiore significatu sumptum queat videri.

Quicquid sit hujus, ante seculum undecimum haud forte in usu fuit, strictiore acceptione *Principes* appellare *Episcopos*. Nec tamen etiam tunc statim titulus *Illustrum* illis vulgo cæpit tribui; etsi jam seculo duodecimo id interdum esse factum, per videatur verisimile. Certe nono seculo, cui *Diplomatis* natales adscripsit impostor, nec *Princeps* altiore sensu nec *Illustris* appellatus est quisquam *Episcoporum*. Atque ita alter etiam qui moveri poterat scrupulus jam est remotus.

Etsi vero ita jam omnibus pateat illud in titulo *Episcoporum* falsi commissum crimen, forte tamen haud abs re fuerit saltim hoc etiam addere, quid impostorem compulerit, adeo ineptire, cum sero admodum in *Cæsareis* diplomatibus titulus iste cæperit usurpari. Atque ego quidem fateor, me etiam impostoris væcordiam mirari, & causam delirii certo assignare vix posse. Sed si liceat conjectura uti, dixerim, ex inscitia summa natam culpam. Verosimile nimirum mihi est, incidisse impostorem in librum aliquem formularum solemniū, cujusmodi est *Marculphi*: ubi frequentissimum est *Ill.* aut *Ille* pro Græco ὁ δέικα aut Latino *N. N.* sive *nonnemo*. Qualia a nobis jam ante aliqua sunt producta ex *Marculpho*. *Ill. Episcopus* exempli gratia, & similia. Istud *Ill.* videtur existimasse, significare *Illustris*: atque ita etiam, quo tempore nondum invaluerat *Aulæ* stilo de *Episcopo* titulus iste, præmatore epitheton illud *Diplomati* insertum esse. Accessit fortassis jam tum recepta passim consuetudo, *Episcopos* appellandi *Stursten* aut *Principes* seculares: qualibus jam olim titulus *Illustris*

stris fuit attributus. Et vero jam non semel fecimus verosimile, seculi duodecimi circiter fine Diploma esse confectum: illo autem tempore Episcopi in vulgus ipsum audierunt *Principes*, ceu ex iis quæ paulo ante attulimus liquidum est. Cæterum hanc conjecturam nostram sive admittat quis sive rejiciat, in nullo equidem ponam discrimine: postquam falsi crimen ipsum omnium oculis jam plus satis est expositum.

PROGREDIENDVM tandem nobis est ad detectionem SECUNDI CRIMINIS. Igitur callide quidem satis veterator finxerat, impetratum fuisse privilegium intercessione Rhabani Archiepiscopi Moguntini & Salomonis Constantiensis Episcopi. Uterque enim fuit apud Ludovicum Germanicum magnæ auctoritatis. Salomone sane legato ad Papam Romanum fuerat Rex usus in caussa Ramesloæ Hamburgensi Archiepiscopatu jungendæ, primis statim annis sui in Francia Orientali regiminis: ceu legere est in Nicolai Papæ Bulla, quæ inter Hamburgenses tabulas edita est ab Erpoldo Lindenbrogio pag. 146. Imo illius consiliis frequentissime auscultavit etiam postea Rex per omnem vitam. Rhabanus quoque in tanta fuit (nec immerito, erat enim doctrina nemini suæ ætatis secundus) nondum Archiepiscopus, imo pulsus Fulda ab improbis suis monachis, existimatione, ut in Regio Palatio locum, & defuncto Othgario ipsum Archiepiscopatum Moguntinum liberalitate Ludovici consecutus sit. Ad hoc Cœnobium in diocesi situm est Constantiensis Episcopi: hic vero subest Archiepiscopo Moguntino. Itaque tantis intercessoribus impetratum privilegium debuit utique haberi maximi roboris. II.

Elusit tamen veritatis summus patronus Deus hominis *παραπύλας*, eumque gravissime hac etiam parte labi passus est. Etsi enim Salomonis Constantiensis Episcopi res attemperate satis conveniant cum Diplomate: Rhabanus

tamen minus ex voto nebulonis ad negotium hoc accitus est. Etenim Salomon Bruschio aliisque testibus præfectus est Constantiensi Ecclesiæ anno 831, eamque rexit ad annum usque septuagesimum tertium illius seculi noni: adeoque potuit is Podami adfuisse Ludovico Regi anno Christi Octingentesimo sexagesimo sexto. Rhabanus vero jam defunctus fuit anno Dominico seculi illius noni quinquagesimo sexto: adeoque jam effluxerat integrum ab obitu illius decennium, quando Diploma conditum esse voluit impostor, *interventu* illius etiam optimi & præstantissimi antistitis.

Observaverat hoc falsi crimen etiam doctissimus Heiderus, & tertio loco collocaverat inter manifesta falsi indicia. Ideoque Hyperaspista dedit operam defendendo suo Diplomati ab hoc quoque impetu, *capite sue Apologiae tertio*. Duplici autem modo tueri conatus est Diplomatis causam. Uno, quod etiam alias fieri sit solitum, ut post mortem petentis privilegia concedantur. Altero, quod Rhabanus obierit quidem anno 856 (nec enim hoc vel in dubium fuit vocare ausus) Diploma autem esse confectum vel anno 54 vel 56, atque adeo vivente adhuc Rhabano. Cæterum ut liquido & citra omnem molestiam unicuique possit apparere, quam nihili sint illa etiam Hyperaspistica, age producam primo in conspectum ipsa Diplomatis verba: deinde singulatim ordine utramque Hyperaspistæ exceptionem examinabo. Verba hæc sunt. *Sed ne deinceps laudes divinæ & regulares disciplinæ ibidem deficerent, dignitatem nostram, per interventum fidelium nostrorum Illustrum Rabani scilicet sanctæ Moguntinæ Ecclesiæ Metropolitæ nec non Salomonis videlicet Constantiensis Ecclesiæ præsulis postulavit.*

I. *Primum* igitur effugium Hyperaspistæ quod attinet, attendendum est, ita omnia Diplomatis esse conscripta, quasi tum temporis quo est conditum, in Podamo Palatio præsens adfuerit inter alios Rhabanus. Cum enim dixisset Imperator, *suis obtulisse obtutibus Cœnobium sanctimonialium Adalbertum Sacri Palatii Comitem, per inventum, ait, Rhabani ita postulavit: & huic petitioni assensum præbentem sese decernere atq; jubere &c.* Tota narratio certe refert, quid tum temporis quo diploma est datum contigerit. De homine pridem mortuo ita loqui, atque hic fit de Rhabano, solet nemo. Provoco ad scribendi loquendique consuetudinem, toto terrarum orbe & ab omni ævo receptam.

Ausus tamen est Hyperaspista producere diplomata bina, quæ de pridem mortuis perinde atque in hoc Diplomate fit de Rhabano, verba faciant. Alterum esse Caroli Magni Cœnobio Bajoarico Altahensi concessum anno 822 ad preces Geroldi Comitis, qui tamen bello Hunnico jam erat cæsus anno 799, testibus Reginone, Sigeberto, Hippedanno, Brunnero Tomo secundo Annalium Boieorum l. 6. Quibus addere potuisset etiam Annales Francorum. Cæterum habetur quidem illud quod innuit Diploma apud Hundium *tommo secundo Metropolis Salisburgensis* primo loco inter privilegia monasterii Altach inferioris: esse autem illud malæ notæ, non obscurum est si cum cura expendatur. Nos illud hoc loco totum producemus.

IN NOMINE PATRIS ET FILII ET SPIRITVS
sancti. CAROLVS Serenissimus Augustus a Deo corona-
tus, Magnus, pacificus, Imperator Romanorum gubernans
Imperium, qui & per misericordiam Dei Rex Francorum &
Longo-

Longobardorum. Quicquid enim ob amorem omnipotentis Dei ad loca sanctorum venerabilium pro mercedis animæ nostræ augmento concedimus vel confirmamus, hoc nobis procul dubio ad eternam beatitudinem pertinere confidimus. Igitur notum sit omnium fidelium nostrorum magnitudini, præsentium scilicet & futurorum, quoniam nos in Eleemosyna nostra ad deprecationem GEROLDI Comitis fidelis nostri, concedimus atque confirmamus ad Monasterium S. Mauriti, quod est situm in Ducatu Bajoariorum in loco nuncupante, *Alta*, ubi Ornulfus rector præesse videtur, locum quendam in *Avaria*, ubi *Dieloba* fluvius *Danubium* ingreditur. Est autem æstimatio illius loci quasi 40 mansorum. Qui locus sub omni integritate partibus memorati Monasterii per hanc nostræ auctoritatis largitionem vel confirmationem perpetuis temporibus proficiat in augmentis. Præcipientes ergo jubemus, ut nullus quilibet fidelium nostrorum memorato Ornulfo Abbati, vel successoribus ejus, aut monachis in memorato Monasterio vitam degentibus, ullam inquietudinem aut calumniam aut diminutionem de prædicto loco ullo unquam tempore facere præsumat, sed perpetuis temporibus, per hoc nostræ auctoritatis præceptum vel largitatis donum, robustissimo jure pars ipsius monasterii teneat atque possideat. Et ut hæc præceptio nostra vel confirmatio nostris vel futuris temporibus melius conservetur, de annulo nostro subtus sigillare jussimus. Datum 6. Cal. Decembr. anno Christo propitio Imperii nostri duodecimo Regni vero in Francia 44, atque

37. in Italia, Indictione quinta. Actum Aquisgrani Palatio regio, in Dei nomine feliciter.

Haftenus Diploma illud. Verumenimvero falso hoc effectum esse, multa liquido ostendunt. Satis est observasse illud: *situm in Ducatu Bajoariorum*: nullus enim tunc erat Bajoariorum Ducatus, sed cum devicto Tassilone extinctus dudum fuerat. Non etiam tunc *Orulphus* aliquis Coenobium illud rexit, verum, quod etiam Hundius notavit, Fulradus. Sed & qui Geroldus Comes potuit petere a Carolo aliquid dari Coenobio in Avaria situm, quum Avaria vivo Geroldo nondum fuerit a Carolo plene subacta? Annus porro incarnationis Dominicae sive Imperii XII est Regni in Francia quadragesimus quintus, in Italia quadragesimus primus. Taceo, soloecismos Diplomatis non convenire emendatae scriptioni Carolinorum diplomatum aliorum. Quid? quod non aequè Diploma hoc perspicue loquatur de Geroldo vivo, atque de Rhabano superstite sit in Ludoviciano. Autorem tamen etiam illius Carolini diplomatis credidisse, Geroldum Comitem istum, cuius rogatu Carolus Magnus beneficio affecit Coenobium Althahense, tum temporis adhuc fuisse in vivis, haud negari potest. Imo vero probabile est, alium hunc fuisse Geroldum Comitem ab illo, qui periit bello Hunnico. Hic enim nude Comes in Diplomate hoc appellatur: qui interemptus autem est ab Hunnis, is Eginhardo & Annalium auctori dicitur *Præfectus Bajoaria*: Sigiberto *dux Bajoaria*, h. est *Præfectus militiæ in Bajoaria*: (ubi perperam legitur tamen *Gerhardus*, & mors refertur in annum 800) Hermannò *Contracto piissimus signifer Caroli*. Tantæ autem dignitatis virum non nisi Comitis titulo insignitum a Carolo Magno, cui carissimus fuit & virtute & affinitate, frater quippe Hildgardis

gardis Reginae, quod Aventinus annotavit, non est verosimile.

Alterum Diploma, quod Tomo primo pag. 127 *Metrop.* Hundii inter Frisingensia privilegia reperitur, itidem nihil juvat Hyperaspistae effugium illud primum. Etsi enim Privilegii Frisingensis illius fides admitti queat; non tamen Catalogo Episcoporum Frisingensium (quo teste unico Hundii illustrator C. Gewoldus scripsit, Walthonem Episcopum, cui Privilegium concessit Ludovicus Rex anno 906, obiisse anno 905 mense Majo) possumus credere. Quam sane incerti plarumque soleant esse Catalogi ejusmodi tantum non omnes, notum est iis qui eos versaverunt manu diligentiore. Ipsemet Hundius de Erstembergo Frisingensi Episcopo septimo, cui decimus successit Waltho, ait: *Quo anno obierit incertum est, dicitur autem sepultus in Capella S. Petri.* Paulo ante tamen dixerat: *administravit Episcopatum annis 18.* Tempora itaque successionis Frisingensis cathedrae utique non sunt omnino certa. De proximo antecessore Walthonis Arnolpho ita scribit idem Hundius: *Præfuit solum annis octo, sed annus electionis non concordat cum superiore numero Annonis Episcopi.* Imo Hundius diserte de Vitone successore Walthonis ait: *Vixit tantum uno anno in Episcopatu, ante confirmationem mortuus, alias Ottho: qui interfuit expeditioni magni Ludovici Romani Regis contra Ungaros, anno 907. Aventin. fol. 480.* De hujus item successore: *Dracolphus electus est Episcopus anno 908.* Hisce admissis, anno demum nongentesimo sexto obiit Waltho, non quinto. Atque ita vivo adhuc atque superstite Walthone concessit Privilegium illud suum Rex Ludovicus.

Quin itaque frivolum sit primum Hyperaspistae effugium, nemini non jam est manifestissimum. Et vero quod ex omnis ævi monumentis Socii Hyperaspistici tantum duo illa inepta exem-

exempla potuerint omni suo conatu corradere, satis pro indicio est, illud quo nos, crimen falsi commissum esse in Diplomate circa Rhabanum, usi sumus argumento ab obitu Rhabani desumpto, invicti esse roboris.

Alteri effugio ut aliquid hic objiciamus, nulla est necessitas. Jam tum enim hujus libri *pag. 118* iterumque *pag. 123* demonstravimus, Ludovicum nostrum Germanorum Regem post obitum demum patris Pii cæpisse libera potestate in Regno suo *imperare*: atque ita annum vicesimum sextum regni, qui aliqua possit specie dici annus *Imperii*, esse Christi annum sexagesimum seculi noni sextum. Adversatur certe sibi metipsum Hyperaspista, quandocunque ab initio regni Bajoarici numerat annos *imperii* Ludoviciani. Contendit enim acriter *cap. 1. pag. 7* *Imperatoris* nomen competiisse Ludovico propter amplitudinem regni & liberam regnandi potestatem. At vivo patre Pio agnovit Ludovicus superiorem patrem *Imperatorem*, & Bojariae regni tunc angusti fuerunt limites. Ac proinde tum saltem temporis *Imperator* audire non potuit, juxta ipsiusmet Hyperaspistæ doctrinam: nec ab illius Bajoarici regni primo momento exordium *Imperii* potest computari. Certum igitur est, non in vivis sed pridem defunctum fuisse Rhabanum, quando Ludovicus Rex anno alicujus *Imperii* sui vicesimo sexto Diploma condidit. Atque adeo & Alterum Hyperaspistæ effugium cum rubore, si quis pudor superest, non potest non sese in tenebras recipere.

ETIAM secundum itaque falsi crimen, circa eos commissum quos veterator effinxit impetrandi Diplomatis intercessores, cum sit in aprico propositum, hunc etiam locum omnem possumus nunc etiam nos deferere.

CAPVT XIII.

Falso in Diplomate asseri, quod jam tum Cœnobium fuerit situm in insula, ibique initio statim constructum: illud enim post demum, seculo Christi decimo, in insulam translatum, antebac autem alibi fuisse conditum.

QUæ hætenus attulimus, quantum arbitror, non *δοξαστικῶς* sed plane *ἀποδεικτικῶς* multorum falsi criminum Diploma convicere: atque ita demonstrarunt, Diploma illud, post tot falsi crimina evicta, tanquam foetidum corpus oportere abjici, aut æternis tenebris sepeliri, indignum nempe quod diutius in oculis hominum & solis luce versetur, aut cuius amplius ulla haberi ratio debeat. Fortassis tamen haud fuerit nefas, illud jam conquiniscens & deploratum pridem cadaver, adhuc quasi per triumphum, etiam minore quodam argumentorum acumine, nonnihil vellicare. Nos, quasi liceat, hoc imposterum agemus: paucis tamen, ne videamur nimis operosi, aut ipsum adhærentem foetido cadaveri pulvisculum velle excutere.

Prima autem vice nunc id duntaxat sub examen vocabimus, quod in Diplomate dicitur, de loco ubi jam tum conditum fuerit Cœnobium.

Verba Cæsarea talia feruntur de Adalberto. *Obtulit obtutibus nostris quoddam Cœnobium Sanctimonialium nomine Lindaugia, situm intra lacum Vitsebe, & constructum in honore sanctæ Dei genitricis Mariæ.* Quemadmodum in Palatio Podamo sublitentis Ludovici Regis oculis potuerit offerri Cœnobium, non apparet quidem; non tamen nunc id nos morabitur. Quod autem de loco & nomine Cœnobii hic habetur,

habetur, falsum utrumque esse, saltem perquam verosimile nunc faciemus, si non, ceu priora, omni ex parte certum & inconcussum. De loco autem agemus primum; deinceps de nomine.

Quod LOCVM igitur attinet, superest antiquissima traditio, Cœnobium initio fuisse constructum extra insulam, ad Lacus Podamici partem dexteram, ubi etiamnum reliqua sunt vernacula vocabula Nunnenhorn & Nunnenbach: ipsammet Abbatisam autem vixisse Wasserburgi: & illis locis & Cœnobium & Abbatissæ sedem in insulam fuisse translatum, Præfectum autem Cœnobii occupasse sedem pristinam Abbatissæ Wasserburgi, donec illa vendita est cuiquam Domino Kiselegkio, qui eandem rursus, anno Christi post millesimum ducentesium octogesimo, quingentis marcis Ulrico & Marquardo Schellenbergiis vendiderit.

Vnus, quod equidem ego nunc sciam, Gaspar Bruschius illius vetustissimæ traditionis memoriam posteris conservavit in quodam quod appellavit Idyllio de Wasserburgo, quodque addidit inter alia suæ *Centuriæ primæ Monasteriorum Germaniæ* editæ post Ingolstadii anno 1551. Quandoquidem liber ille in paucorum hodie est manibus, multo minus illud Idyllion legi solet, nos partem ejus quæ ad nostrum hoc negotium attinet, bona fide hic recitabimus. Ita igitur Bruschius quidem canit.

*Est locus, Aconii sed dextro in littore Ponti,
Ditus ab immensa undarum ipsa mole & abysso
Voce Hydropyrgon Græca: Castrum undiq; fractum
Hugonis Comitæ de Forti Monte, Moreæ
Principis ac Domini in Tettanango, & ad inclyta Rupis
Russæ castra & in Argoviana Principis arce.*

*Castrum inquam vastatum olim, cum divite pago
Nonnarum prope cornu, circumquaque Lyæo
Vestitum. Poteras magis apta dicere voce
Bacchipyrgon: ita est locus undiq; vitifer & tam
Procreat omnino generosi munera vini.*

*Temporibus priscis fuit hæc arx inclyta sedes
Sacratæ Dominae, quæ Dux Regina Parensque
Virginei cœtus erat, ad Lindavica nostro
Tempore (dum locus est mutatus) templa sedentis.
Nam tum virgineus chorus hic habitabat eo ipso
Sylvestri umbrosoq; loco, Nonhornia quo nunc
Villa jacet: medius vel qui est pagum inter utrumque,
Quorum alter Nonnarum Cornu dicitur, alter
Fertur earundem Germano nomine Rivus.*

*At cum sacra domus tandem Monialium in ipsum
Vastum esset translata Lacum, in quo nunc quoq; pulchre
Cernitur esse sita, immenso circumdata Ponto:
Contiguisq; ornata & multis ædibus, altis
Turribus, ac muro infestos arcentibus hostes:
Tum fuit hæc arx Cœnobii præstantibus ipsis
Præfæctis domus atque habitatio & optima sedes.
Donec eam Dominus quidam Kiselegkius emptam
A Domina Abbâtissa ad se pertraxit. Is ipse
Quingentis marcis, elapsis pluribus annis,
Vendidit Vlrico & Marquardo rursus eandem
Schellenbergensi prognatis gente vetusta:*

Cum post mille annos quoque ducentessimus iret
Octogessimus & Christi de Virgine nati.

Hæc omnia Bruschijs. Utrum autem hæc an illa quæ in
Diplomate continentur sint veriora, jam dispiciendum. Quod
ut jam optime possit fieri citraque ullum præjudicium, præ-
mittemus proxime antiquissimam Cœnobii in editis hætenus
monumentis superstitem memoriam.

IGITUR citra controversiam Cœnobium attinent illa I.
quæ l. 1. cap. XV *Historia vite S. VViborada* narravit Hepidannus
S. Galli Monachus. Quam historiam *Parti secunda Tomi primi*
Rerum Alemannicarum inseruit primus editor Melchior Golda-
stus. Adferemus huc locum integrum : cum ut citra mole-
stiam possit testimonium illud expendi, tum quia habet non-
nulla quæ etiam alijs de causis a nobis erunt attendenda. Sed
& reapse hoc demum est omnium antiquissimum de Cœno-
bii rebus documentum : quoniam & ipsemet Hepidannus
hæc scripsit seculo undecimo, & quæ narrat contigerunt se-
culo Christiano præcedente. Diploma enim Cænobiale am-
plius non moramur : quia totum est commentitium & longe
recentius. In hunc vero modum habent sese illa Hepidanni.
*At Cilia invidiose tumens contra Virginem propter ejus inobedien-
tiam, simul verita sibi decrescere questum si diu ibi moraretur, de-
mandavit Episcopo, quod vellet cum illo secreto verba miscere. Ad-
veniens, postquam semotis ceteris multa perfide quasi fideliter de vir-
gine locuta est, etiam hanc sententiam subintulit. Compertam ha-
beo vestram spiritualem voluntatem erga eandem puellam, quod eam si
vobis occasio datur vultis inserere alicubi choro sanctimonialium :
quatenus tuta a munduali fluctuatione liberius in Dei servitio pos-
sit durare : ad hoc etiam rescitum habeo vestrum iter Linthaugiam.
Eo loci si vos non alias trahit voluntas, consiliarer ejus insertionem,
tum quod conversatio ibi valde spiritualis est, tum quod promptior ea
illis*

illic pateret ingressus: ibi enim omnia vestro nutui parebunt. Præsul autem hæc de radice dilectionis procedere autumans, latus effectus est, & præcipiens ratem armare, misit quendam de suis servientibus B. Virgini intimandum, ut sibi ad navim eanti expedita foret ad navigandum secum ad prædictam insulam. Sed illa, antequam Episcopalis legatio venisset, ingressa basilicam oratura prosternitur coram quodam altari in honorem Sancti Galli consecrato. Et sicut fuit voluntas Dei inter preces obdormivit, & vidit oraculum, nec non somnium: beatum virum sibi vas sanguinolentum porrigentem multis spurciciis plenum, dicentemque sibi, si ad locum, ad quem Episcopus reducere cupit, perveneris, hunc sordidum victum manducabis & sanguine Kerbirgæ reclusæ ibi inebriaberis. Cumque evigilasset & secum miraretur de somnio, offendit eam legatus in admiratione. Qui cum deposuisset ei mandata Præsulis, non respondit ei nec ad unum verbum, sed dimisit illum abire sine affatu. Super quæ admirans Episcopus, continuo autem cogitans ei aliquid revelatum esse, navigationem suam peregit, & ad urbem Deo gubernante ipsa die prospere rediit.

- II. Hactenus antiquissimum Cœnobii rerum monumentum. Proximum huic est illud quod habet Hermannus Contractus in Chronico ad annum Domini MLI, de Henrico III Imperatore verba faciens. *Ipsis diebus, defunctis uno pene in tempore Lindaugiensi & Buchaugiensi Abbatissis, Ivota nobilis prudens & religiosa vidua, utrique loco recuperando ab Imperatore præficitur.* Est Hermannus hic Hepidanno nonnihil senior: quippe qui in fata concesserit anno post millesimum quinquagesimo quarto: atque adeo hactenus illud Hermanni possit haud immerito haberi monumentum omnium antiquissimum rerum Cœnobialium; quoniam tamen quæ in Vita Wibaradæ memorantur, jam seculo decimo contigerunt, nec multo post Hermannum literis sunt exarata, primus locus illis merito maneat.

Præter hæc duo porro nihil in veteris ævi monumentis
de Cœ.

de Cœnobii rebus hodie superat, quod quidem huc pertineat citra controversiam. Etenim trahunt huc nonnulli II. etiam illud quod ad annum 948 notavit idem Hermannus Contractus hisce verbis : *Lindaugia concremata est*. Alii autem de oppido id nominis agi existimant. Quorum sententiæ accedere, sunt quæ moveant me haud exigui ponderis. Primo enim si de Cœnobio fecisset sermonem Hermannus, illum instituisset perinde atque fecit ad annum 937 : ubi ita loquitur : *Monasteria S. Galli & S. Bonifacii cremantur*. Hepidannus conflagrationem illam referens iisdem pene utitur verbis : *Lindaugia concremata est Nonis Iunii*. Paulo ante autem sic itidem scripserat : *Anno DCCCCXXVII Monasterium S. Galli concrematum est VI Kal. Maj. in IV feria*. Illa uique diversa loquendi ratio, de Cœnobio aut ejus combustione vel Hermannum vel Hepidannum non egisse, haud obscuro est indicio. Perinde sane atque de Lindaugia, scripsit de Ratisbona etiam Hepidannus : *DCCCXCII Radesbona igne cremata est*. Idem secundo confirmatur eo, quod de hujus conflagrationis autore præclari narrant historici. Ita enim loquitur l. 5. c. 9. fol. 51. b. Jo-an. Stumphius : *Anno dom. 948. ist die Stadt Lindaw verbrant durch Herzog Herman von Schwaben / schreibt Hermannus Contractus. Gulerus l. 8. Rhetia fol. 106. a. paulo plus addit. Als man jekund DCCCCXLVIII. Jahr von der Geburt Christi zehlt / hat gedachter unser Herzog Hermann Lindaw / ich weiß nit was Uhrsachen / in brand gesteckt / und das Brägenzer Schloß mit hülff Rainers Otthonis mit gewalt eingenommen*. Bucelinus rem eandem *Rhetia sua* pag. 196 hisce verbis narravit. *A.C. Hermannus Dux noster Rhetorum Alemannorumque collectis copiis, incertum qua ex caussa, Lindavium flammis absumit, & castrum Brigantium jussu Othonis Caesaris expugnat*. Fefellit quidem memoria Stumphium, dum credidit illud de Hermanno Duce lectum sibi apud Contractum, nisi alio fuerit usus exemplo ; indubie tamen & ille & Gulerus ex

vetustis id monumentis accepit, etsi Bucelinus non nisi Gulerum videatur secutus. Si Hermannus Dux autem incendium illud instituit, non de Cœnobio sed de oppido loquuti sunt Hermannus Contractus & Hepidannus. Fuit enim Dux ille Princeps pius & religiosus, ut proinde non jufferit ille Cœnobium incendi & quidem sanctimonialium virginum. Cur oppidum incenderit latet quidem causa, verosimile tamen est eandem subfuisse quæ Brigantium fecit expugnari. Accedit tertio quod non de Cœnobii combustione agi, usque adeo videatur liquidum, ut non duntaxat Stumphius, Gulerus, & Bucelinus (Munsterus enim fateor de Cœnobio accepit) hoc agnoverint, sed ipsiusmet etiam Susannæ Cœnobii Abbatissæ nomine Cæsareis Commissariis fuerit propositum (ut verba sese habent *Memorialis* quod magno Apologetico operi Urbis additum est sub lit. q.) daß umb das Jahr 948 das Städtlein Eschach (hac appellatione ipsamet Urbs Lindaugia illi venit) ein vierthel Stund von dem Stifft / von Herzog Hermann zu Schwaben in brand gesteecket. Illa igitur quidem Contracti & Hepidanni de concrematione Lindaugiæ, non Cœnobium sed oppidum attinent. Nec vero utrum flamma etiam Cœnobium corripuerit, ullo constat certo testimonio.

- IV. Hyperaspista porro Cœnobiticus *cap. IV. §. 4. Arg. 1. pag. 31.* non dubitavit ad res Cœnobii trahere antiquam tabulam Carolo Crasso Imperatore conscriptam, imo ita loqui, quasi pridem fecerit idem Joachimus Vadianus. Verba ipsamet ita sese habent. Ja es ist erweislich / daß der Flecken Eschach schon zuvor dem Stifft Lindaw zugehörig gewesen / &c. Zu dessen bescheinung bringt Vadianus *tomo 3. Alemannicarum rerum fol. 82. (scrib. 62.)* einen uralten Brieff ein / so datiret im andern Jahr des Keyserthums Caroli Crassi, der ein Sohn gewesen Ludovici Germanici, darin gemeldet wird / daß Eskinhous, welches eben ist Aleschach / gehöre nach Lindavia, oder Lindaw. Also lauten die wort:

Ego

Ego N. cum manu Advocati mei Cozolti accepi a quodam homine, nomine Auguento in Zurichgouue, in loco qui dicitur Eskinhoua, ad curtim Lindauua pertinente VIII iuchos de terra, statim in jus Monasterii (S. Galli) redigendos &c. Worüber Vadianus also schreibt: Sæpe vero charte antiquæ pagum Turegi a pago Durgavorum separant, interim uno utrumque nomine complexi: quem Tigurinum olim fuisse minime vana conjectura est. Curtis Lintouua hodie celebre oppidum est, Lindavium dictum, in Lacu Brigantino. Annales nostri Lindaugiam vocant. Quam totam incendio conflagrasse legimus Anno salutis 948. Biennio videl. post Rachiltæ mortem, quæ nota est Lindaugiensibus. Curtes Alemanni vocabant loca celebria oppidave, aut in ipsis oppidis domicilia celebrium hominum. Scripta autem est hæc charta Carolo Grosso imperante, quem in Augia Majore, quæ infra lacum Brigantinum est, sepultum esse supra diximus. Hæc cum attulisset Hyperaspista, eadem fronte ausus est addere. Wird derowegen D. H. von seinem Achike selbst dem Vadiano überwiesen / das der Stifft Lindaw / ehe die Neschacher die Insul bezogen / ein berühmte vornehmes Orth gewesen / dessen der Orth Neschach ein *pertinents* war. Item: D. H. weise einen solchen Brieff auff für die Neschachische erdichte Reichsfreiheit.

Hæc omnia habet Hyperaspista. Dubites autem merito (si scapham scapham vocare licet) impudentia ne magis laborant an inscitia. Utroque certe in vitio cubant. Impudens nimirum facinus est Hyperaspistæ, quod non verecundatus sit de Vadiano affirmare: quasi ille 1 in probationem juris Cœnobialis in Eschach produxerit Chartam illam concambii Carolo Crasso imperante conscriptam: quasi 2 Vadianus voce *Lintauua* intellexerit Cœnobium, cum verba ejus ab ipso met Hyperaspista adducta diserte loquantur de oppido Lindavio non de monasterio. Impudens facinus est, quod Hyperaspista illa verba Vadiani sine rubore ausus fuerit in medium proferre. Impudens denique est facinus, quod ausus fue-

rit doctissimo Heidero insultare Vadiani isto testimonio, quasi hinc pateat Cœnobium valuisse magna auctoritate in Eschachenses prius quam in insulam commigraverunt, cum tamen Vadianus ne verbulo quidem ibi Cœnobii Lindaviensis meminerit. Jam vero & inscitiam arguit interpretatio vocis *Curtis* de monasterio. Est enim quidem vocabulum illud nonnihil πολύσημον: at pro Cœnobio nunquam solet accipi. In medio sunt præclara illius sequioris ævi vocum Glossaria, a viris literatissimis inque scriptoribus ejus ætatis versatissimis conscripta. Quæ inter cum emineant Glossarium Petri Pithœi, Friderici Lindenbrogii quod etiam Pithœi comprehendit, Gothofredi Wendelini, & quod de *Vitiis Sermonis* inscripsit opus nunquam satis laudandi Joannis Gerardi Vossii, sola illa consuluisse satis fuerit. Qui velint possunt addere quæ de usu vocabuli *Curtis* annotavit Joachimus Vadianus *Epistola ad Henricum Bullingerum de obscuris Alemannicorum verborum significationibus*, quam inseruit *Antiquitatum Alemannicarum Tomi secundi parti prima pag. 60* Melchior Goldastus, & ipse ille Haimensfeldius *Tom. I Parte I in caput X Casuum Eckhardi junioris pag. 125*. Habent quidem & monasteria suas *curtes*, sed ipsa monasteria non solent audire *curtes*. Neque in illa charta antiqua agi de *curte* monasterii, facile observatu est: quandoquidem monasterii nulla fit mentio. Utque concesserim Cœnobium jam tum dictum *Lintaugia*, ceu legitur in Diplomate; debuisset scribi in charta illa veteri: *ad curtim Lintaugia pertinente*: casu scilicet genitivo. Nunc autem scribitur: *ad Curtim Lintauua pertinente*, casu accusativo: quandoquidem scilicet ipsa Curtis fuerit appellata Lintouua. Sed & paulo post patebit, quo tempore scripta est illa charta, Cœnobium adhuc fuisse situm extra insulam, & Lintouuæ nomine non audiisse. Illam sane chartam de Cœnobio non agere, jam tum est liquidum. Intelligi vero oppidum, &

quani-

quamobrem illud Curtis tunc fuerit appellatum, sequente Capite docebitur.

IN UNIVERSUM igitur duo duntaxat ex omni illo tempore supersunt genuinae notae monumenta, quae Coenobii res attingunt; eoque & solis illis possumus nunc uti, in primordia ejus inquisituri.

Vt igitur ad rem illam aggrediamur: extra omnem est controversiam, saltim seculi Christiani undecimo anno quinquagesimo & insulam habitasse Coenobium & suam habuisse Abbatissam. Vtrumque enim referentem Hermannum Contractum, scriptorem σύγγραφον & vicinum, jam audivimus.

Nihil est etiam causae quare fidem eorum quae Hepidannus retulit in historia B. Wiboradæ, vocemus in dubium. Non enim quidem coævus fuit sed centum amplius annos junior, & solent ejusmodi historiae multum trahere ex affectu aut etiam superstitione; quae nos tamen protulimus suspicionem cur moveant non video. Igitur hoc etiam credere licet: quando Salomone tertio id nominis Constantiense Episcopo Wiborada vixit adhuc Constantiae, & quidem paulo antequam pia illa puella ad S. Galli concessit, jam Coenobium fuisse constructum in insula. Agebatur autem tunc annus Christi nongentesimus duodecimus. Salomon scilicet ille factus fuit Episcopus Constantiensis anno noni seculi nonagesimo secundo, teste Hepidanno & aliis. Illa porro quae ex Hepidanno narravimus contigerunt, paucis diebus ante quam Constantia relicta ad S. Galli cum Salomone Episcopo migravit Wiborada, quod diferte dicitur *cap.* 16. Quarto autem ferme post anno in Pentecoste, a Salomone Episcopo, juxta basilicam S. Magni Wiboradam esse inclusam, narratur *cap.* 19. Illam *inclusionem*, uti vocabant, factam esse anno DCCCCXVI legitur in Chronicis & Hermannii Contracti & Hepidanni. Ut proinde verum sit quod diximus; anno nempe

gentesimo duodecimo illa quæ ex Hepidanno adduximus contigisse.

Saltim hætenus itaque certi sumus de Cœnobii habitatione insulari. Obiter vero liceat hujus ætatis pace annotare, nec illa Wiboradæ nec Henrici III Imperatoris ætate, in existimatione fuisse sanctæ vitæ Cœnobiales virgines. Præterit me quidem, quid sit illud quod Wiboradæ in somnio fuit dictum, *de sanguine Kerbirgæ reclusæ*: satis tamen liquet, specie *sordidi victus* quo sit cibanda malos mores Cœnobii significatos, & propterea locum illum a beata puella esse vitatum. Non etiam Viduam peregrinam præfecisset Imperator Henricus Cœnobio, si in Virginum illo collegio fuisset idonea inventa, quæ Abbatissæ munere fungeretur. Quo respeximus jam pag. 172, contra ea quæ de religiosis peregrinationibus scripsit Munsterus agentes.

- QVE M A D M O D V M autem hæc vera esse etiam nos affirmamus, ita illa etiam quæ Bruschius cecinit de prima Cœnobii extra insulam constructione neutiquam neganda sunt.
- I. Et quidem *primo* hanc narrationem longe esse fide digniorem illa altera quæ fide Diplomatis nititur, liquet facile unicuique: quandoquidem ex omni veteri ævo nihil huic refragatur, Diploma autem totum est confictum, & quemadmodum circa conditorem Cœnobii & confirmatorem aliaque commisit putida mendacia, ita profecto nec circa locum nec circa tempus Cœnobii constructi potest illi secure credi. In universum autem inter plures narrationes, illa cui nihil potest objici, auctoritate prævalet alteri mendaciis refertæ. Adhuc illa Bruschiano carmine cantillata narratio etiam ideo saltim verosimilis est, quandoquidem antiquior est Diplomatis relationibus. Nec enim potuit temere effingi illa jam Diplomate prævalente. Etiam ergo sua antiquitate meretur majorem fidem, ut ævo gestæ rei propior. Hætenus sane præsumi illa

illa relatio bona debet, donec falsi fuerit convicta. Id quod fieri non potest, cum nulla de Cœnobii vetustissimis rebus supersint monumenta.

Adhoc porro astruit fidem isti narrationi illa etiamnum 2.
superstes appellatio locorum *Nonnenhorn & Nonnenbach*. Optime enim quidem illa convenit huic traditioni. Sed si Diploma audias nulla illarum appellationum apparet ratio. Nec temere excogitaveris causam illarum nuncupationum saltem verisimilem. Renuunt quidem hodie *Nonna* vocari quæ in Cœnobio degunt Virgines (jam tum sane Munsterus l. 2. *Cosmogr. cap. 239* scripsit: *wollen nicht Nonnen sondern Freyfräwen gescholten werden: hodie Chorfräwen aut Chorjungfräwen nuncupari amant*) olim vero *Nonnas* vocatas, nec perinde ut nunc seculariter eas vixisse, nec Cœnobium ipsum audiisse *Seculare*, abunde notum est. Quin igitur ab sanctimonialibus virginibus nata sint illa vocabula *Nonnarum rivus & Nonnarum sornis*, vacat itidem dubitatione.

Fidem *Tertio* huic traditioni facit illud, quod annexum 3.
est de domo quam Wasserburgi habuit olim Abbatisa. Hæc enim vera esse, ne hodie quidem Cœnobiales forte diffitebuntur. Sed & Munsterum quoque jam audivimus p. 148 aliquid memorantem de Præfecti Cœnobialis Wasserburgica habitatione. Quin imo in districtu Wasserburgico superfuerunt bona nonnulla agrestia usque ad annum 1593, quo vendita sunt illustri Jacobo Fuggero. Literæ Contractus habentur in magno opere Urbis pag. 952.

Confirmat *quarto* hanc traditionem illa, quæ jam ante 4.
quadringentos circiter annos viguit in ipsa civitate Lindaugiensi communis fama, de tempore quo in insula fuerit primo constructum Cœnobium. Constans nimirum fama tum fuit, fundatum in Insula Cœnobium ducentis annis prius quam Eschachenses transferunt in Insulam. Transitum autem illum

illum factum demum esse seculo duodecimo, capite sequente liquido probabimus. Unde retro numeratis annis ducentis, constructum fuerit in Insula Coenobium seculo demum decimo. Id quod a veritate est alienum, si prima Coenobii exordia statim in Insula sunt jacta. Jam tum enim seculo nono, & quidem Carolo Magno aut Ludovico Pio imperante, coepisse Coenobium, omnium consensu traditur. Omnia autem tum demum recte respondent famæ, si primam originem quidem accepit Coenobium nono seculo sed extra Insulam, in ipsa autem Insula seculo demum decimo sedem collocavit.

Hujus autem quæ seculo decimotertio viguit famæ præclarum monumentum superest in *Rotulo illo depositionis restium*, quem Coenobium citra omnem exceptionem, tanquam verissimam, obtulit Cæsareo judicio, atque inde communicatum, inclytus Senatus Urbis adjunxit magno suo Apologetico operi sub *n. 7. pag. 527*. Est ille quidem & principio & fine mutilus; confectum tamen fuisse circa finem seculi decimotertii, recte colligit doctissimus operis illius Apologetici scriptor Daniel Heiderus in *Adjuncto signato litera V pag. 526*. In illo Rotulo autem *pag. 529*. testium unus sexaginta sex annorum ita deposuisse scribitur: *Vlricus dictus Brender civitatis Lindaugiensis testis juratus, non odio &c. R. De 1. 2. 3. 4. articulis dicit, sibi nil constare: nisi quod est communis opinio hominum in opido Lindaugiensi habitantium, quod monasterium Lindaugiense ad ducentos annos fundatum fuit, antequam opidum Lindaugiense (intelligit vero Eschach) transferretur de loco dicto der Altmarcht ad insulam Lind. Et hoc audivit a dicto Birtel qui habuit centum annos, qui dixit hoc idem se audivisse a patre suo, qui similiter fuit centenarius. Hæc Rotulus. Vnde discere est, non duntaxat communem fuisse tunc famam illam ad quam provocavimus, sed etiam ab iis acceptam, quorum vita ipsum seculum decimum fortassis attigit: ac proinde sic satis tuto posse*

posse illi credi. Etsi enim unicus duntaxat testis hoc dixerit, non debet rejici narratio: regulariter enim unius quoque testis assertioni creditur, quando verosimilis est. Ut post alios docet Meichsnerus *tomo 2. l. 2. decis. 4. n. 134.* Cumprimis vero si testis sit persona honorata: qualis utique fuit Brenderus patricia natus familia, ut etiam Birtelius, ex cujus ore sua accepit Brenderus.

Quandoquidem autem hæc ita sese habent, veram esse illam Brusiliano carmine traditam narrationem, saltem temere negari haud potest. Acceptari certe illa meretur, donec falsi fuerit firmis rationibus convicta. Id quod nunc tamen fieri non poterit, quia hætenus quidem nulla in lucem prodierunt vetusta & bonæ notæ monumenta, quæ primordia Cœnobii nos diserte docere sint idonea. Saltim interea igitur licet affirmare, Diploma falso asserere quod statim initio in insula constructum sit Cœnobium.

Non est vero quod quem turbet multitudo & auctoritas eorum, qui in ipsa insula Cœnobii jacta prima fundamenta hætenus vel tradiderunt vel opinati sunt. Omnis enim illa fama a Cœnobio est sparsa, non tamen antequam Diploma fidem ibi cœpit invenire. Quotquot etiam libris editis hoc narravere vixerunt denique avorum memoria: vetustiores scriptores haud invenias fortassis, certe hætenus ne quidem ab Hyperaspistis in testimonium producti sunt. Jam vero Diploma illud ex mendaciis esse consutum, jam tum probavimus; itaque nec multitudo nec auctoritas illorum qui sese passi sunt a Cœnobialibus decipi veritati potest opponi. Id quod jam tum monuimus *pag. 142*, cumprimis autem integro *cap. X.* Docebimus vero hoc iterum infra.

ETIAMSI AVTEM evictō illo falsi crimine, jam satis fecerimus officio nostro, fortassis tamen haud fuerit absque operæ pretio, si nonnihil etiam de tempore cum

omnium primæ tum secundæ in insula Coenobii originis, ut & de utriusque illius originis auctoribus, adferamus.

Quod primæ igitur aut secundæ Originis tempus at-
tinet, nullum quidem superat certum testimonium ex veteri
ævo traditum scripto, forte tamen haud inani conjectura licet
aliquid asserere. Quandoquidem scilicet constans est fama
quam nullis rationibus queas convellere, jam tum seculo no-
no Coenobium cœpisse, saltem verosimile est hoc licere etiam
imposterum opinari. Quin imo quia plærque in tempora
usque Caroli Magni primordia illa rejiciunt, ne nos quidem
illis refragari audemus.

Secundam in ipsa insula originem fas est adhuc ma-
jore verisimilitudine referre in seculi decimi initia. Et
vero convenit hoc cum illa veteri fama quæ annis jam circiter
quadringentis in oppido Lindavio fuit communis, cujusque
ad seculum usque illud decimum memoria pertingit. Ceu
paulo ante apparuit ex Rotulo vetusto testium. Idem conji-
cere nos facit illius temporis conditio. Nec enim indubie
mutavit sedem pristinam Coenobium, nisi aliqua urgente
mutationem necessitate. Si historiam autem consulimus illius
tempestatis, Hungarorum primo sævissima arma migrationem
ex continente in insulam, tanquam in locum tutum, potue-
runt etiam imperasse. Quanquam vero Hungarorum in Ger-
maniam irruptiones jam cœperint anno 900, statim ab obitu
Arnolphi, Alemanniam tamen sæva illa gens infestavit de-
mum anno 909. Hermannus Contractus ad annum illum:
*Hungari Alemanniam petunt. Bellum Francorum cum Hungaris. He-
pidannus: DCCCCIX Agareni (ita ille Hungaros vocat) Aleman-
niam intraverunt. DCCCCX Agareni cum Alemannis & Francis
pugnaverunt, eosque vicerunt. Reginonis continuator: Anno Do-
minica incarnationis DCCCCIX Hungari Alemanniam ingressi
sunt. Anno Dominica incarnationis DCCCCX Franci & Alemanni in*
confi-

confinio Bavaria & Francia cum Hungaris congressi, miserabiliter aut victi aut fugati sunt. In quo praelio Giselhardus Comes interijt. Nolo alios testes adducere qui idem narrant. Nec vero Alemaniam nisi demum anno XIII iterum Hungari depopulati sunt. Cæterum quoniam anno XII in insula jam sedem fixisse Cœnobium docuimus, verosimile, sit illo infelice cum Hungaris anno X instituto conflictu territas bonas virgines, tunc statim aut sequente anno, relicta continente terra, in insulam commigrasse. Quemadmodum sane illas Hungarorum vastationes soliti sunt tunc temporis navibus conscensis homines istarum regionum effugere, licet etiam discere ex libro Eckardi junioris *de casibus S. Galli cap. V. & alibi*. De illa itaque in insulam commigratione hæc mea conjectura est.

De auctoribus porro primæ foundationis nihil habeo quod addam iis quæ jam tum docui cap. IX. Nescio scilicet quinam tres illi conditores fuerint, aut qua dignitate, nisi quod Comites audierunt. Quapropter fateor quoque iterum, me ignorare, a quonam sive Rege sive Imperatore Francico prima illa Cœnobii fundatio sit confirmata aut ornata aliquibus beneficiis. De auctoribus etiam receptionis in insulam quandoquidem nihil est traditum memoriæ, aliquid itidem certi nequeo definire. Quandoquidem autem insula indubie tunc fuit sub jurisdictione alicujus Comitis, & Regnum universum administravit Rex Conradus, saltem horum consensu id factum oportuit. Non absimile autem vero est etiam, omnem insulæ terram tunc fuisse in possessione oppidanorum Lintaviæ, quandoquidem ad eosdem jam tunc temporis pertinuit Eschach extra insulam, ut proximo capite demonstrabitur. Vel illorum certe vel Comitis vel utrorumq; pia benignitate videtur pars insulæ Cœnobio in refugium concessa, expectatione nimirum divini præmii Insulam totam Cœnobio datam omni caret ratione, & nulla hætenus

vel levissima potuit veri specie probari. Ex adverso in potissima insulæ nihil juris unquam vel exercuisse Cœnobiales, liquide adeo demonstratum est in magno opere inclyti Senatus, ut hætenus ad silentium adacta sit pars adversa quamvis iniquissima. Quicquid autem datum fuerit Cœnobio, illud si non omne saltem bonam partem ex pia benignitate Oppidanorum Lindaviensium, fiducia nempe impetrandorum coelestium bonorum, profectum esse, non est cur cui faciat dubium illud, quod pars fundi, cui oppidum hodie inædificatum est, jure emphyteutico vel censuali sit Cœnobio obnoxia, quasi nimirum non sit verosimile ipsorum oppidanorum beneficio tantum jus deberi. At vero illi fundo ducentis demum post annis pars urbis quædam superstructa est. Cum concessa est area isthæc Cœnobio, de futura quadam istic loci ædium aliquot civitatis structura ne quidem per somnium est cogitatum. Secure itaque potuit donari, quod creditum est nulli fore magno oppidi usui. Frequentissimum porro fuit illi tempestati, bona libera Cœnobiis censitico nexu ex quadam pietate obligare. Idque etiam alias haud raro factum fuisse in isthac insula, jam præclare ostensum in nunquam satis laudando magno Apologetico opere. Excutiantur Partis primæ quatuor duntaxat articuli appendices cum adjunctis suis quæ appellantur. Scio neminem bonum atque intelligentem quidquam ultra desideraturum.

Verum & de hisce fortasse plus satis.

CAPUT XIV.

Falso in diplomate affirmari, jam illo tempore Cœnobium esse dictum Lindaugiam. Illud enim nomen aliquot demum post seculis, nec nisi raro, cœpisse etiam Cœnobio attribui, cum fuisset antebac soli insulæ & oppido proprium. Occasione data demonstratur præterea adversus calumnias Cœnobialium; oppidum Lindaugiam longe esse Cœnobio antiquius, & quando hoc in insulam confugit tunc oppidum illud in non contemnendo fuisse statu, Eschachium quoque libera tunc fuisse conditione nec Cœnobii imperio unquam obnoxium, in Urbem etiam Lindaugium cum ante tum post Eschachiorum in insulam commigrationem nullam Cœnobio jurisdictionem fuisse.

DE loco quo condiderit statim initio Adelbertus Cœnobium, proxime est victum, quod Diplomatis fabricator mentitus sit: consequens est ut probemus, æque grande falsi crimen ab eo commissum in Cœnobii nomine; quasi nempe jam tum, atque adeo a primo usque exordio, illud audierit *Lindaugia*. Quo consilio talia finxerit vaferrimus veterator, dicemus infra seorsim, ubi quasi in fatura lance fraudulentæ hominis consilia exhibebuntur. Nunc autem etiam hujus commenti falsimoniam oculis omnium exponemus. Quod utiq; ex re fuerit: quandoquidem non dubitavere Cœnobitici diserte asserere, quod Urbs a Cœnobio nomen ipsum suum fuerit mutuata: sive, ut verba vernacula sonant illius Memorialis quod *sub lit. Q. pag. 517* magno operi est insertum, *Das die Stadt von dem Stifft den Nahmen / ihr ganzes wesen / Ehr und auffnahm bekommen.*

Igitur jam tum , quo tempore voluit impostor credi Diploma esse conscriptum , Coenobium nondum fuisse *Lindaugiam* appellatum , quatuor hic firmis rationibus probabimus.

- I. *Primum* est , quod indubie , quandiu Coenobium fuit situm extra insulam circa Nonnenhornium , non potuerit *Lindaugia* insulae nomine appellari. Jam vero anno octingentesimo sexagesimo sexto , quo voluit impostor Diploma conscriptum esse , Coenobium extra insulam degit , & illuc non nisi anno circiter decimo seculi sequentis commigravit : id quod praecedente capite probavimus. Saltem igitur illa tempestate , seculi noni nempe anno sexagesimo sexto , jam tum *Lindaugia* nomine fuisse appellatum Coenobium , liquido falsum est.
- II. *Alterum* est , quod isthac aetate , qua coepit illud monasterium , a loco quo est conditum nulli monasterio fuerit statim initio nomen datum , sed demum post ; aut nisi locus alias fuisset antehac vilis vel vastus , vel nisi a Coenobii conditore loco ipsi datum esset nomen. Hoc ipsum poterunt facile unumquemvis docere omnium ejus , imo & antecedentis ac sequentis aevi , monasteriorum antiquissimae quaevis tabulae , quarum magnus hodieque numerus superat. Omnes illas huc in testimonium addere supervacuae fuerit operae. Hoc ipso in libro Ludovici Pii diploma pag. 22 ita sese habet : *Teutpaldus Abbas ex monasterio quod est constructum in honore S. Mauricii Martyris in loco qui dicitur Altaha.* Eodem fere modo loquitur diploma Ludovici Germanici pag. 56 de recens constructo a sese monasterio Tigurino : *Monasterium nostrum quod situm est in vico Turego , ubi sanctus Felix & sancta Regula martyres Christi corpore quiescunt.* Quoniam autem Altaha fuit locus antehac incultus , itaque monasterium illud deinceps a Ludovico Germanico fuit isthoc
loci

loci nomine dictum : ceu videre est pag. 34. 41. 43. 44. 47. 48. 50. & 52. Par ratio est de monasterio Laurisham pag. 63. ut & Gande pag. 20. Uterque enim locus ante conditum monasterium fuit itidem plane incultus & a nemine habitatus : etsi postea facti fuerint cultissimi. Et vero locis ab hominum consortio remotis constructa olim plæraque fuerunt monasteria , in locis autem cultis aut urbibus perquam rara. Quæ autem locis jam celebrioribus constructa sunt , eorum nullum transiit in nomen locorum suorum , sed ab iis fere quorum honori sunt consecrata appellationem acceperunt , addito frequenter , quod in his aut illis locis sita sint. Hinc etiam hoc ipso in libro legitur pag. 30 : *Basilla Abbatissa S. Stephani infra muros Argentoratenses sive Strasburg.* pag. 54 *in Ratisbona civitate , inter Ecclesiam S. Stephani , ubi modo sedes est Episcopalis , & inter Ecclesiam S. Emmerani pretiosi martyris juxta muros ejusdem civitatis.* Et tamen utrumque monasterium jam tunc erat sic satis eximiæ vetustatis. Contrarium exemplum scio proferri non posse.

Jam vero Cœnobium Lindaviense non dedit insulæ aut loco ubi jam hæret nomen suum. Quæ enim referri solent de Adelberti in insulam istam felice appulsu & hinc nata loci appellatione , illa esse fabulosa & ipsimet adversa Diplomati , quamvis a Cœnobialibus improbe conficta , jam demonstratum a nobis est pag. 162. Quando præterea Cœnobium transiit in insulam , non profecto illa insula fuit inculta , sed jam ab aliquot seculis habitata , & quidem illo ipso tempore habuit oppidum non ignobile : ceu paulo post pluribus ostendetur.

Tertio , aliquot etiam post Ludovicum Germanicum se. III. culis non monasterium illud sed sola insula & quod in ea est situm oppidum *Lindangia* voce audierunt. Non itaque seculo nono illud nomen fuit jam tum proprium Cœnobio. Verum esse quod assero , docere liquido possunt vel illa quæ pro-

proximo capite jam producta sunt vetera monumenta. Horum sane *primum* non monasterium sed insulam voce *Lindaugia* appellat. Cum enim memorasset, Episcopum profecturum *Lindaugiam*, paulo post subjicit: *expedita foret Wiborada ad navigandum secum ad predictam insulam*. Quod si porro ipsi Cœnobio jam tum fuisset nomen *Lindaugia*, debuisset scribi in *secundo* monumento Contracti *Abbatissa Lindaugia*, non *Lindaugiensis*: posterius enim magis significat Cœnobium situm fuisse *Lindaugia*, non autem ita nominatum. In *tertio* denotare *Lindaugiam* non Cœnobium sed oppidum, jam probavimus. Victum quoque est, in *quarto* *Curtim Lintouua* non cœnobium esse sed itidem oppidum. Attendi vero hoc monumentum cum primis meretur, quandoquidem illa charta est conscripta anno secundo Imperii Caroli Crassi Imperatoris, qui est seculi noni Christiani octogesimus secundus, atque adeo sextus decimus post commentitios natales Diplomatis. Cui enim fiat verisimile, Cœnobio competiisse jam tum *Lindaugia* nomen, cum esset illud insulæ atque oppido proprium? Quandoquidem vero jam est notum, hætenus nihil vetustum esse productum in lucem, quod præter hæc quatuor *Lindaugia* nomen commemoret, saltem licebit secure nobis asseverare: nec nono, nec decimo, nec undecimo seculis (intra hoc enim temporis spatium quatuor illa monumenta scripta sunt) Cœnobium ista appellatione audisse. Id quod certissimum est indicium, falso in Diplomate scribi: jam tum, h. e. anno Christi octingentesimo sexagesimo sexto, fuisse Cœnobio nomen *Lindaugia*.

- IV. Neutiquam *quarto*, etsi Diploma circa initia seculi decimi tertii confectum, atque ita in manibus Cœnobii fuerit, vel tum persuasum fuisse sive Cœnobio ipsi sive aliis vicinis, nomen Cœnobii esse *Lindaugia*, certissimo argumento est, pene perpetuus, etiam ex eo usque tempore, usus appellationis

tionis alius. Multæ chartæ veteres istius & sequentium seculorum idipsum liquido docent. Sufficit autem solas illas consuluisse quæ inter alia additæ sunt magno operi inclyti Senatus. Observare enim ibi est, ipsammet Abbatissam Siginam & quæ huic successit Gutam in literis Latine exaratis, ab anno usque 1264 usque 1307, sese appellasse, Abbatissas *Monasterii Lindaugensis* non Lindaugiæ: Constantiensem item Episcopum Henricum anno 1240 in charta qua jura quædam Constantiensia exponit, etsi vidisset Diploma, tamen monasterium non Lindaugiam sed *Lindaugense* appellasse, ceu videre est pag. 960. Germanica quoque lingua scriptæ chartæ tantum non omnes habent das Gotteshaus zu Lindaw / unser Fräwen Gotteshaus zu Lindaw / unser lieben Fräwen Stift zu Lindaw. Quasdam tamen fateor aliter loqui, der Stift Lindaw. Sed raræ illæ sunt & recentiores. De quibus tamen haud injuria dixeris, usitata iis regionibus ellipsi voculam zu omittam. Et vero recte & docte differens de particulæ illius zu usu Heiderus pag. 787 scribit: *nihil apud Helvetios, antiqua loquela præ reliquis Germania nationibus tenaciores, frequentius est quam vocabulum zu omittere. Occurrunt innumera exempla in grandi illo volumine Chronici Stumphiani. Quo loco idem doctissimus Heiderus recte item monuit: voculam zu / ut omitti, ita etiam non raro superflue, euphonia gratia, per syllabicam adjectionem usurpari: Als das Land zu Francken / zu Sachsen / zu Schwaben / die Stadt zu Lindaw &c. Quali modo scil. in Germaniæ inferioris regionibus superflue solet frequenter adjici vocula van & tho. Verum enimvero omissio illa vocabuli zu quoniam rarior & recentior est, manet id quod diximus, simplicem Lindaugia appellationem ne quidem post confictionem Diplomatis in usum perpetuum ab ipsomet Cœnobio potuisse traduci. Id quod certo est indicio, nomen illud*

ab initio usque Cœnobio non fuisse proprium : sed illud ipsum in Diplomate falso assertum esse.

CAPITIS XIV

Pars altera.

Calumniæ quædam Cœnobiales de Vrbe Lindavio & Eschachio diluuntur.

QUANTVMVIS autem quæ attulimus in medium factis sint, falsi hac etiam in re commissi convincendo Diplomati : fortassis tamen haud abs re fuerit, docere hoc loco nonnihil clarius saltem etiam illud, Lindavium oppidum cum vetustius longe esse Cœnobio, tum quo tempore in insulam receptum est Cœnobium, non contemnenda floruisse conditione & Lindaugiæ nomen cum insula habuisse commune. Et vero huic assertioni quædam non multum antehac superstruximus, ejusque ampliorem deductionem sumus polliciti.

Igitur insulam illam qua oppidum continetur, si non prius, saltem jam tum Augusto imperante fuisse habitatam, vix patitur nos dubitare Strabo l. 7. narrans, ex insula Acronii lacus Tiberium Augusti parentis auspiciis contra Vindelicos arma movisse. Etsi enim Beatus Rhenanus & Ægidius Tschudus id aliter interpretentur, attamen hanc ipsam insulam præ omnibus illi expeditioni fuisse commodissimam, vel solus situs demonstrare aptus est. Eoque etiam Stumphius vir magni judicii l. 5. cap. 9. fol. 51. Munsterus l. 3. Cosmographia cap. 239. Crusius Annalium Suevicorum parte 1. lib. 3. cap. 5. pag. 65. lib. item 11. cap. 2. pag. 290. in Paralipomenis item cap. 20. pag. 8. imo etiam veteris Geographiæ ipse princeps Philippus Cluverius l. 2. Germania antiqua cap. 40 eodem atque nos sensu Strabonem acceperunt. Quam sententiam confirmat etiam illa

Ala Dionis narratio, l. 54: Tiberium per lacum navigiis sub-
 vectum exterruisse barbaros. *Subvehi* enim per lacum non
 potuit, nisi inferiore parte conscensis navigiis, ubi optimum
 receptaculum, vel ut Strabonis ipsa utar voce, ὀρμητήριον, Ti-
 berio hæc sola insula præbere maxime fuit idonea. Non est
 porro verosimile, locum adeo aptum adversus Rhætorum &
 post Alemannorum incursiones, rursus, quandoquidem &
 com meatui transferendo non alia insula aptior, a Romanis
 fuisse desertum. Quinimo quoniam & commerciis exercen-
 dis per omnem viciniam perquam est idonea, etiam hinc pro
 temporis ratione mansit insulæ aliqua cultura. Pro temporis in-
 quam ratione. Perpetuis enim Alemannorum bellis vastata
 omni ad Acronium lacum regione, saltem aliquod debuit su-
 peresse Romano militi tutum refugium. Ammianus sane Mar-
 cellinus Constantio Imperatore l. XV scripsit: *Lacum illum hor-
 rore silvarum squalentium inaccessum, nisi qua vetus illa Romana vir-
 tus & sobria iter composuit latum.*

Omnem dubitationem tollit murus ille in inclyta urbe
 adhuc superstes, ex filice constructus qui vulgo appellatur
 der Heyden Mauer: a paganis scilicet, quales fuerunt Ro-
 mani, confectus. Opus sane Romanum esse, vacat omni
 dubitatione apud eruditos. Hinc Munsterus: Die Rech-
 nung gibt gnugsam aus / daß die Römer diese Insel umb Kayser's
 Augusti Zeiten / nach dem sie die Rhætos unterworffen hatten ge-
 macht / wieder die Vindelicos und Bojos, als ein Boltwerck und
 Schutzhaus eingenommen bewohnet und besetzt haben. Dann es ste-
 het noch ein mechtiger starrer alter Thurn / von eitel Kieselstein Qua-
 draten auffgeführt zufoders beim Burghor / da man den allein zu
 Fuß in die Stadt kommen mag / die Heyden Mauer genant / welcher
 anzeigt gibt / daß solchs ein Römischer Obrister / ohn zweiffel Ti-
 berius Nero, und nicht das Landvolck gebauet habe. Similiter
 Stumphius: Es wird auch auß Ammiani anzeigung erachtet /

daß der Römische Gebieter und Baltherr Constantius vor 1200 Jahren alda wieder die Alemannier sein Wesen und Läger gehabt habe / und ist auch hernach alle zeit ein vernampter Paß und überfar des Bodensees gewesen. Man sieht bey dem Thor / darvon die Pruck hinüber ans Land gadt / noch ein wunder alter Thurn / noch heutiges Tags die Heydenmaur genennet. Martinus quoque Crusius ea de re parte 1. libro 3. cap. V. pag. 65. ita scripsit. *Anno Domini circiter 38, Lindaugia, sive Lindoia, vel Lindavium, in peninsula lacus Podamici, recentia initia habuit, ut conjicitur: fortasse, quando ante Drusi frater Tiberius, ex eo loco, praesidiis munito, contra Vindelicos bellum gessit. Extat enim ibi (quod etiam Munsterus notavit) ad dextram pedestri itinere oppidum ingredienti adhuc turris quadam validissima, vetustissima, ac semidiruta, ex quadrato silice: vulgo Murus Gentilium (die Heydenmaur) dicta: quae illius temporis opus esse videtur. Ejusdem Crusii in Paralipomenis haec verba sunt: Hanc insulam olim Romani occupatam muniverunt: ut sibi contra Vindelicos propugnaculo esset, circa tempora Octaviani Augusti Caesaris. Et fortasse vetustissimus murus, qui ingredienti bus pedestri itinere oppidum ad dextram est, & Gentilium murus dicitur (die Heyden Maur) Romanorum opus est: quo etiam posterioribus temporibus adversus Alemannos usi sunt. Haftenus illi. Nihil vero habuisse Hyperaspistam quo vel in speciem possint illa refelli, indicat ejus callidum silentium: cum tamen eruditissimus Heiderus in operis magni partis primae appendicis articulo I idem astruxisset.*

Valde porro saltim similia vero sunt, quae Heiderus de Burgo Lindaviensis urbis adfert: etiam illud nempe olim aliquod vetus Romanum castellum fuisse. Merentur, ut viri omnia, legi quae habentur operis magni pag. 32 & 525. Quoniam autem castellis Romanis tantum non ubivis fuerint quondam adjuncta oppida, nunc parva, nunc magna: itaque jam tum etiam huic insulae oppidum aliquod non defuit. Et
vero

vero Germanico loquendi usu hodieque incolæ oppidorum *Bürger* appellantur, eorumque magistri *Bürgermeister*; quasi *idem* sit *Burgum* & oppidum. Id quod jam tum olim fuit moris apud Germanos nostros. Etenim est quidem *Burgus* Romanis sequioris ævi *castellum parvulum*, testante Vegetio l. 4. cap. 10: at alia significatio vocis fuit in Germanis. Diserte enim Orosius l. 7. cap. 22 & Isidorus l. 9. cap. 2 de vocabulo *Burgundionum* differentes, scribunt: *crebra habitacula constituta burgos vulgo vocant*. Clarius Luitprandus Ticinensis l. 3. cap. 12. de Germanis: *ipsa domorum congregationem quæ non clauditur burgum vocant*.

Sed hic fortunatus loci status indubie mutavit cum Romanorum Imperio per Rhætiam, Alemannorum armis fracto. Saltim munimenta fuerunt destructa: quæ isthac tempestate omnibus in universum Scythicis & Germanicis gentibus, tanquam libertati, cujus studio unice ducebantur, adversa, erant maxime invisa. Quam rem alibi plenius sumus exsequuti. An etiam id quod reliquum fuit oppidi excisum similiter sit, incertum. Serius ab ipsis Alemannis habitari coepisse, docent exempla aliarum quamvis satis florentium quondam civitatum, per Galliam Vindeliciam Noricum & Pannoniam.

Ast seculo nono jam audiisse & insulam & oppidum Germanica *Lindavia* appellatione, atque ita habuisse Alemannos habitatores, certum est. Imo nec contemnenda oppidum fortuna jam tum esse usum, testantur ex illo ævo adhuc reliqua illustria testimonia. De eorum altero contra Hyperaspistam actum est a nobis jam capite præcedente, illudque inclytæ urbi vindicatum. Quandoquidem vero ab Hyperaspista productum fuit non integrum sed mutilum: invenitur porro & aliud alteri illi respondens, hætenus a nemine in nostra causa allatum in medium, utrumque hoc loco omnium oculis & judiciis exponemus.

Debet orbis primum viro optime de Ecclesia & Republica merito Joachimo Vadiano : utpote qui illud inseruerit incomparabilis suo in argumento operis *de Collegiis Monasteriisque Germania veteribus libro secundo*. Quod cum habeatur in Tomo tertio *Rerum Alemannicarum* undequaque magni Melchioris Goldasti, hujus voluminis pag. 62 legitur, titulo *Exempli Precaria cum concambio conjuncta*, hisce verbis. *Ego N. cum manu Advocati mei Cozolti accepi a quodam homine nomine Augberto in Zurichgouue, in loco qui dicitur Eskinboua ad Curtim Lintouua pertinente, VIII juchos de terra, statim in jus monasterii redigendos, & dedi ei alios VIII juchos in Durgouue in loco qui dicitur Elinkouue, e ratione ut dies vite sue eandem terram sub censu unius denarii possideat, similiter & uxor ejus post eum, & post eorum obitum in jus monasterii revocetur. Actum in Cella, Idib. Februarii, Anno Imperii Caroli secundo, Adalberto Comite in Durgouue. Et hi sunt testes, Othere, item Othere, Bouza, Adalram, Zuozo, Mangaloh, Cozolt, Erchanolt, Richart, Eburbart, Rathere, Vadolhart, Gebehart, Hiltebolt, Adalung, Richgouuo. Ego Notker jussus descripsi. Subjunge-
mus quæ huic & præcedenti Precariæ addidit prudentia & doctrina perexemius Vadianus. Apparet & in hac & in superiore charta, non permutasse Monachos, nisi magno suo comodo. Adco semper avida rerum fuit Monastica religio. Quæ ver-
recundius tamen primis istis seculis sese gessit, quam postremis; qui-
bus profecto licuit quidquid libuit, Regibus interim in utramque (quod dicitur) aurem insigniter dormitantibus. SÆPE vero charta antiqua pagum Turegi a pago Durgavorum separant; in-
terim uno utrumque nomine complexa : quem Tigurinum olim fuisse,
minime*

minime vana conjectura est. Curtis Lintouua hodie celebre oppidum est, Lindavium dictum, in lacu Brigantino. Annales monastici Lintuagiam vocant, cum cœnobio veteri. Quam totam incendio conflagrasse legimus Anno Salutis DCCCCXLIII. Biennio videlicet post Rachilta mortem, quæ nota est Lintaugiensibus. Curtes Alemanni vocabant loca celebria oppidave, aut in ipsis opidis domicilia celebrium hominum. Scripta autem est hæc charta Carolo Grosso Imperante: quem in Augia majore, quæ infra Brigantinum lacum est, sepultum esse supra diximus. Primum istud documentum, subsequatur jam secundum hætenus intactum. Edidit vero illud idem quem ante laudavimus Melchior Goldastus Vir Clariss. in Centuria Chartarum & Instrumentorum veterum Alemannicorum, parte prima Tomi secundi Rerum Alemannicarum inter eas Chartas quæ agunt de permutationibus n. XIX sub voce Notkerus. Ego Hugprecht providens paupertati & opportunitati meæ, trado ad monasterium S. Galli, in Zurichgouue, in loco qui dicitur Eskinghoua, ad Curtem Lintoua pertinente, VIII iuchos de terra, statim in jus monasterii redigendos: & accepi inde alios VIII iuchos in Durgouue, in loco qui dicitur Eilickouue: ea ratione ut dies vitæ meæ terram sub censu unius denarii possideam, similiter & uxor mea post me, & post nostrum obitum in jus monasterii revocetur. Actum in Cella. Id. Febr. anno imperii Karoli secundi secundo, Adalberto Comite in Durgouue. Et hi sunt testes, Othere, Buozo, Zuozo, Maganloh, Cozolt, Erchanolt, Eburhart, Ratbere, Vodalbart, Hildibold, Adalung, Ricgouuo. Ego Notker iussus descripsi.

Vtramque hanc chartam de eodem negotio, in eodem loco & tempore, & ab eodem homine conscriptam esse, nemini

mini non liquet. Quod in alterutro unum alterumque desit vocabulum, aut testis nomen, indubie factum est culpa scribarum sequioris ævi. Vtraque porro charta conscripta est imperante Carolo secundo Imperatore. Hic autem omnino est ille qui vulgo Carolus Crassus nuncupatur, filius Ludovici Germanici, ejus quem auctorem vult esse Diplomatis sui Coenobium Lindaviense. Quoniam vero annus secundus Imperii Caroli Crassi est Christi DCCCXXXII, post fabulosos natales supposititii Diplomatis decimus sextus, ad nonum utique seculum Christianum utraque hæc charta pertinet. Bonæ fidei esse primam chartam, agnovit ipsemet Hyperaspista. Non potuisset ergo non & alteram admittere, si volvens Goldasticos illos Alemannicarum rerum tomos hanc non prætervidisset. Certe utraque est ejusdem plane notæ: ut probata una alteram improbare nequeas. Non dubito autem, neminem quoque alium inventum iri, qui ambiguam faciat chartarum istarum fidem. Vsque adeo omnia seculi noni moribus & inter sese consona sunt. Qui sane ediderunt, illi de Lindaviensibus controversiis nihil vel fando acceperant: & prodierunt illæ chartæ in lucem pridem ante nuperas quas Coenobium movit turbas: depromptæ ex Monasterii S. Galli tabulariis superiore seculo direptis.

Eschenhouam porro, cujus in utraque charta fit mentio, esse illud quod pridem & nunc etiam *Eschach* appellatur, jam tum animadvertit ipsemet Hyperaspista, & magna cum jactantia affirmavit libri sui pag. 31. & 32. Verba ejus inter alia hæc etiam sunt: *Eskinhoua* welches eben ist *Aeschach*. Nec vero est quod quem moveat alia hodie usitata vocis terminatio. Tempore enim locorum appellationes solere subire mutationem, perinde atque alias vicissitudines, nemini rerum gnaro non est notissimum. Majoris momenti queat videri, quod *Eskinhoua* in pago *Zurichgou* collocetur. Illum

Ium enim pagum esse Tigurinum, recte videtur coniecisse Vadianus: & tamen a Tiguro urbe remotior possit videri Eskinhowa quam ut Tigurini pagi pars fuerit. Adhoc infra demonstrabitur, jam tum septuaginta circiter annis post fuisse Eskinhowam in ditione Brigantina. Est autem etiam hic scrupulus levis. Pagorum enim fines sæpe satis late patuerunt, alibi fuerunt angustiores: sed & pro arbitrio imperantium limites alii atque alii solent earumdem regionum esse. Tigurum enim ipsum accensitum fuisse pago Durgaugensi anno 860, liquet ex verbis diplomatis Ludovici Germanici adductis pag. 56. Atque ideo recte dicit Vadianus, pagos illos olim interdum distinguere, interdum non. Ex Diplomate præterea illo Ludovici Tigurino liquet, ad *Curtim Tigurinam* pertinuisse *pagellum* (uti verba sese habent) *Vronia*: ac proinde mirum esse non debet, latius nonnihil patuisse pagum Tigurinum ex Regia constitutione. Itaque Carolo Crasso imperante cur sub jurisdictione Comitum pagi Tigurini non fuerit Eskinhowa, & non sequente demum seculo concefferit in ditionem Brigantinam, nihil vetat credere. Præsertim quandoquidem non liquet, Brigantio fuisse suos singulares Comites jam tum illo nono seculo.

De Eskinhowa igitur res plana jam est: significari nimirum illa voce id quod post Eschach fuit dictum. *Lintonuam* porro idem esse quod Lindaugiam, professus itidem est Hyperaspista, & jam tum ante monuit doctissimus Vadianus. Verba Vadiani paulo ante attulimus, & capite præcedente a maligna & impudente Hyperaspiste narratione vindicavimus. Ibidem etiam docuimus, neutiquam *Curtis* voce Cœnobium posse intelligi: utut illa vox quondam fuerit *πολύ-σημα*. Etiam oppida vero audiisse tum interdum *Curtis*, recte notavit Vadianus. Ea sane significatione Ludovicus noster Germanicus in suo Diplomate quo dotavit Cœnobium Ti-

K k

gurinum

gurinum; quodque supra *cap. IV. pag. 55* produximus, ita locutus est: *Curtim nostram Turegum*: & tamen non multo post idem *Turegum vicus* appellatur, hoc est oppidum nullis cinctum munimentis. Non tamen promiscue oppida omnia *Curtes* videntur tum dicta, sed illa potissimum in quibus simul fuere palatia Regia. Quæ & *villa* tunc audierunt. Quo nomine in Germania tum fuerunt præ aliis celebria Francofurtum & Ulma. Videtur autem nec oppido Lindaugiæ defuisse tunc aliquod palatium eo loco, qui hodieque *Burgus* nuncupatur. Quicquid sit, *Curtis* vocabulum nulla ratione Monasterio convenit, ac proinde chartæ illæ non ad res Cœnobii, sed oppidi pertinent. Idem vero quam maxime etiam confirmant illa quæ superiore capite probavimus, nempe seculo denique decimo in insulam istam Cœnobium fuisse translatum. Nec enim, cum adhuc hæreret Cœnobium extra insulam circa Nonnenhorniam, *Lintou* appellari potuit. Quin imo cum verissima sint quæ hoc ipso capite probavimus: per aliquot nempe secula, etiam post commigrationem in insulam, Cœnobio non competiisse appellationem *Lintouva* aut *Lindaugia*, utique in hisce chartis non actum est de negotio ad Cœnobium sed ad oppidum spectante.

Cæterum hisce jam certo constitutis, cum alia sunt manifesta, tum ante omnia id, cujus gratia potissimum hoc loco chartas illas in testimonium attulimus. Quandoquidem nimirum *Eskenhouua* sive Eschach, quamvis extra insulam situm, *pertinueris* illa tempestate ad *curtim Lintoua* sive, ut nunc vulgo loquimur, Lindavium urbem, ampla utique fuerunt jam tunc inclytæ urbis illius pomeria. Certe perquam hinc fit verosimile, si non omnia saltim plæraque ipsiusmet quoque insulæ itidem isthuc *pertinuisse*. Extra enim insulam fuisse locupletem, & intra insulam angustis terminis circumscriptam, non temere potest præsumi. Nos paulo post probabi-

probabimus, Escenhovvam sive Eschachium fuisse quasi partem oppidi Lindoviæ. Haut vero perperam sed bona consequentia ratiocinationem meam, de Lindaviæ urbis jam tunc temporis eximia conditione, esse institutam, negare non poterit saltem Hyperaspista, sive quis alius ejus aut Socius aut laudator. Simili enim argumento etiam ipse Hyperaspista est usus pag. 32 libri sui: tantum in eo lapsus, quod Cœnobio attribuerit, quæ ad Urbem referenda erant. Ita enim etiam gloriari non dubitavit. Wird deswegen D. H. von seinem Achille selbst dem Vadiano überwiesen das der Stifft Lindaw / ehe die Eschacher die Insel bezogen / ein berühmte vornehmes Orth gewesen / dessen der Orth Eschach ein *pertinentz* war.

QUASI obiter agendo, quandoquidem illa omnium antiquissima documenta nobis nunc sunt in manibus, non possumus non ex ipsis etiam alias duas gravissimas calumnias Cœnobialium hoc loco in apertam lucem producere. Non verecundati nempe illi sunt acerrime etiam in foro contendere: Adalberti, sui Diplomatis scil. atque adeo Cœnobii auctoris, ætate, Eschachenses fuisse & servilis conditionis homines, & seorsim Cœnobii servos, ejusque jurisdictioni dominicæ, cum nulla sit facta manumissio, obnoxios. Utrumque autem apertissimæ calumniæ convincunt hæ chartæ. Non enim licet utique servo, bona sua aliis tradere, non migrare in alias terras, sine singulari domini sui consensu, imo nisi fuerit manumissus. Hæ chartæ autem, nulla facta mentione ullius domini, aut ullius consensus, docent Hugprechtum sive Augbertum incolam Eschenhouensem ex pago Tigurino in Durgougensem commigrasse, alteri præterea Durgaugensi octo iuchos sui agri Eschenhouensis cessisse eosque Cœnobio S. Galli consecrasse: ex adverso alterum Durgougensem idem agere non potuisse sed nonnisi adhibito Advocato Cozolto, & charta concepta

K k 2

quasi

quasi auctoritate Adalberti Comitis Durgouensis. Etiam si porro non fuisset servus sed duntaxat colonus Coenobialis ille Hugprechtus, itidem tamen sine expresso Coenobii Lindaviensis consensu, non potuisset ille agros suos permutare aut alteri Coenobio, S. Galli nempe, dedicare. Quæ quandoquidem tamen esse facta nequit negari, quanta cum injuria & iniquitate Coenobiales priscis Eschachensibus servitutem intentent, & sibi arrogent in eos jura dominica, vel sola satis sufficiunt demonstrando. Nec enim nunc dicam, quam insulsis & ineptis argumentis ausi sint Coenobiales caussidici ut alia ita etiam hæc Coenobio vindicare: quorum tamen nulla vel in suo ficticio Diplomate fit mentio, tantum abest ut bonis documentis ostendi possit illa unquam fuisse in usum recepta.

SED redeamus ad nostrum institutum. Oppidum ergo Lindavium seculo decimo, saltem ad usque annum quadragessimum octavum, etiam majore solito fortuna floruisse, sunt quæ faciant verosimile. Etenim irruptiones Hungarorum jam circa annum seculi illius decimum Coenobiales ex antiquis sedibus compulerunt in insulam: longe autem magis illæ Alemanniam omnem infestaverunt sequente tempestate. Nec vero tantum anno 913 & 919, sed cumprimis etiam 925 crudelissime Hungari in Alemannia sævierunt. Ultimo illo jam memorato anno Monasterium S. Galli ab iis igne destructum & Wiborada interfecta est. Lectu digna sunt quæ de illa invasione narravit Egkardus junior *l. de casib. S. Galli* in vita Engelberti Abbatis: quia inde discere simul licet, homines tunc conscensis navigiis & Wasserburgo vitam remque suam conservasse. Quis dubitet igitur, ad exemplum Coenobialium, etiam alios complures in insulam confugisse, sedesque ibi suas in tuto collocasse? Illo porro rerum statu nusquam in continente libera fuerunt commercia, isthæc

isthæc autem insula sola præbere potuit illis securam stationem. Qua ratione, ut solet, insularis conditio facta fuit solito melior. Reapse præterea invidendi aliquid habuisse tunc oppidum, non obscure arguit illud incendium quod instituit quadragesimo octavo anno Dux Burchardus. Absque sane illo fuisset, nec tantus Dux incendisset oppidum, nec illud incendium potuisset videri dignum quod ad posteritatem commemoraretur: quod tamen factum est a Contracto pariter & Hepidanno. Indubie vero ingentem tunc rerum suarum jacturam Lindavienses fecerunt. Nam fortassis etiam tunc demum flamma Burgus periit, & si quid aliud superfuit Romani operis quod concremari potuit.

Quamvis autem illam ut & quæ intra ducentos sequentes annos fuerit oppidi fortuna nullis monumentis habeamus traditum; per tamen est verisimile, commerciorum oportunitate paulatim restitutam pristinam felicitatem in integrum.

Cæterum seculo duodecimo Eschachensium transitu in insulam procul dubio amplitudo civitatis plurimum crevit. Jam tum enim seculo Christiano nono *pertinuisse ad curtim* sive oppidum Lintouam Eschachium, planum est. In parte oppidi illius censitum esse Eschachium indicant, *primo* illud quod Eschachensibus non nisi in insula olim fuerit ædes sacra S. Petri dicta, eaque communis cum insulæ habitatoribus: *secundo* quod Eschachium ipsiusmet Lindaviani etiam nominis factum fuerit particeps.

Utrumque intelligere est ex *Rotulo illo depositionis testium* quem capite præcedente adduximus. Et quidem jam tum testem Vlricum Brenderum audivimus *pag. 240* Eschachium Lindaugiæ nomine appellantem. Sed merentur audiri hic & aliæ depositiones testium, ac proinde illas quæ ad rem faciunt adferemus. Igitur *pag. 531* Conradus dictus Gunderscher civis Lindaugiensis *De 1. 2. 3. 4. articulis dicit, sibi nil constare, nisi quod capella*

S. Petri fuisset fundata ante foundationem monasterii & civitatis. Dicit etiam, quod audivit ab antiquioribus, quod quoddam bellum fuisset juxta insulam Lindaug. & victi fugerunt ad eandem insulam, & adhuc inveniuntur corpora mortuorum, quando foditur in eminentia dicta insula. In qua depositione observandum etiam est illud de bello, & fuga devictorum in insulam. Videtur enim hoc accipiendum de clade quam nonnulli passi sunt tempore Hungarorum. Vlrucus item dictus Gunderscher testis juratus, non odio &c. pag. 532. De 1. 2. 3. 4. dicit, quod est communis opinio hominum, & sic audivit ab antiquioribus suis, quod primo in insula Lindaugiensi fuit capella S. Petri, & postea fundatum fuerit Monasterium in eadem insula, & quod postea translatum fuit oppidum Lindaug. de villa Eschach. ad insulam, una cum Ecclesia S. Stephani, & quod adhuc habeat unam vineam in Eschach, in qua sita fuit dicta Ecclesia S. Stephani. Eadem pagina alia depositio sic sese habet. Merbockius civis Lindaug. Testis juratus non odio &c. R. De 1. 2. 3. 4. dicit sibi nil constare, nisi quod capella S. Petri fuisset prima fundatio in insula Lindaug. &c. Item alia Thomæ Sack. De 1. 2. 3. 4. dicit, quod capella S. Petri fuit primo fundata, deinde monasterium, ante tamen translationem oppidi, & quod de hoc communis est opinio hominum, & sic audivit a suis antiquioribus. Pag. 533 hoc habetur Joannis Cellerarii testimonium. De 1. 2. 3. 4. dicit sibi nil constare, nisi quod ipse audivit, quod Ecclesia S. Petri fuisset prima Ecclesia parochialis in insula Lindaugiensi. Pagina item 544. testimonium Ludovici Salii: De 1. 2. 3. 4. dicit sibi nil constare, nisi quod Ecclesia S. Petri sit primitiva in oppido Lindaugiensi. Aliud item Wilhelmi: De 1. 2. 3. 4. 5. & 6. articulis dicit sibi nihil constare, nisi quod Ecclesia S. Petri fuit prima structura in insula Lindaugiensi. Omnium plenissimum & nostræ narrationis optimum testimonium est illud pag. 545 Joannis Blaszer civis Lindaugiensis. De 1. 2. 3. 4. 5. 6. sibi nihil constare, nisi quod Ecclesia S. Petri

Petri fuerit Ecclesia Parochialis insula Lindaugiensis, habens cæmeterium, ubi sepeliebantur pueri, & quod homines de oppido Eschach sito in loco dicto an dem alten Marckt tanquam subditi ingrediebantur Ecclesiam S. Petri, tanquam Ecclesiam ipsorum Parochialem. Ultimum hoc testimonium diserte affirmat id quod professi sumus: ante scilicet transitum Eschachiensium in insulam, illos habuisse cum insularibus communem ædem parochialem. Diserte item præter Brenderum vocavit Merbock Eschachium Lindauviæ appellatione: & oppidi nomen etiam alii testes ita acceperunt. Omnibus porro hisce testimoniis confirmatur atque illustratur illud quod jam præcedente capite & paulo ante docuimus; pridem videlicet ante constructum in insula monasterium, præter antiqua Romana opera gentilium, fuisse ibi ædem parochialem sacram; atque adeo & insulam fuisse antehac habitatam a civibus Christianis, non autem in vacuum & incultam terram Coenobium pervenisse.

Illo autem Eschachensium transitu grande incrementum ipsi in insula collocato oppido accessisse, haud difficile conjectu est. Incolarum scilicet novorum magno numero & domuum multarum nova constructione, in universum solet civitatibus accrescere non levis felicitas.

Non exigua autem agrestium fervorum manipulo habitatum antea fuisse Eschachium, ceu cavillantur calumnianturque Coenobiales Caussidici & Hyperaspistæ, sed jam tum seculo nono degisse ibi multitudinem aliquam civium liberorum, planum haud multo prius nos fecimus. Modo etiam audivimus aliquot testes juratos, Eschachium oppidi & ipso Lindaugia nomine ante transitum dignantes. Paulo post producemus simili ratione loquentem Lyrerum quoque & Martinum Crusium. Imo observare est, utrumque illum, ut & alios, ita fere locutos, quasi tota civitas Eschachio fuerit comprehensa & ex-

& extra insulam ante transitum Eschachiorum collocata. Sed illos facile coarguit erroris ipsa Lindaugiæ appellatio. Etenim vox illa ab insulæ nomine data utique est oppido: quod fieri non potuisset si oppidum universum fuisset extra insulam collocatum. Pars igitur primaria oppidi omnino semper degit in insula. Forte tamen Eschachium, pars nempe oppidi in continente sita, sensim ita crevit, ut æquaverit aut etiam superaverit fortunæ bonis & incolarum multitudine ipsammet primariam oppidi atque insularem portionem. Ut solent sæpe suburbia urbes ipsas antecellere. Ita sane & Eschachium, reapse non nisi suburbanus locus, videtur sensim Lindaugiæ appellationem quasi ob maiorem excellentiam ad se se potissimum traxisse. Adeo planum certe fecit jam pridem, more suo, eruditissimus Heiderus *Appendicis Partis primæ magni operis Apologetici Articulo V*, Eschachium quondam non viculum, sed oppidum castello instructum: nequaquam autem incolas servili aut ignobili fuisse conditione, quod Cœnobiales calumniantur, ante suum in insulam confugium, ut quidquam iis addere fuerit operam perdere.

Tanto itaque numero novorum incolarum aucta insularis civitas non potuit non ingens accepisse pristinae fortunæ augmentum.

Quandoquidem vero admirationem aliquam meretur illa Eschachensium in insulam, relictis antiquissimis sedibus, commigratio; haud abs re indubie fuerit, quid præter testimonia Rotuli jam producta in medium, a præclaris scriptoribus sit de isthoc transitu commemoratum, hic audire, & nonnihil expendere. Sebastianus itaque Munsterus *l. 3. Cosmograph. c. 239* ita loquitur: Aus solchem haben sich dem Closter nach viel Wohnungen/ Kramer und Wirthshäuser / und der Leibleut ob dem Lande in die Insul gezogen. Und ist mit der Zeit ein Castel oder Fläck nicht weit von dannen gegen Mit-

Mittnacht am Gestadt gelegen / (jehund Ischacha genant) ab-
 gangen und die Bürger desselben Orts / haben sich aus Rath eines
 unter ihnen / mit Nahmen Schönsteins / von ihrem Halsherrn
 Hugo / Graffen zu Bregenz / umb 42 Marck / halb Gold und halb
 Silber (aus welchem Geld / als zwischen gemeltem Graffen und
 denen von Embes Uneinigkeit entstand / das Schloß Bodtman
 von erst unden an See erbatwet und ernetwert soll worden seyn)
 abgelöset und ledig erkaufft / 1c. Post Munsterum hac de re
 l. 9. parte 2. cap. 16. pag. 359 *Annalium Suevicor.* in hæc verba
 scripsit Martinus Crusius. Bregantii Dominus, ex uxore Schlys-
 selbergensi filiam habebat. Hanc amans Rotenfani frater Malsierus,
 nocte quadam rapuit cum matre Aspermontem. Pater iratus, exer-
 citum in eum duxit. Quo cognito: pater hujus, Tübingensis Comes,
 cum sororio VVilhelmo Helffenstainio, & genero Burcardo VVeckensi,
 Ortenburgicoque Comite VVendelino, Bregantium Castellumque Lin-
 dovum, magnis copiis petierunt: coëgeruntque hac & Dominum,
 cum Rotensanio pacem facere, ac, si familia ejus extingueretur, Ro-
 tensanios omnium heredes facere. Quod omne literis & testibus
 confirmatum fuit. Filius Bregantii Hugo erat: Lindovæ (tunc
 non in lacu sita) habitans. Hic amore incensus, formosam cujus-
 dam Embsens filiam, gravidam fecit. Tunc Lindovenses de consi-
 lio cujusdam civis nomine Schænstainii, persuaserunt Hugoni: ut ipsis
 Lindovam, acceptis 40 marcis partim auri partim argenti, libe-
 ram dimitteret. Se ei adjumento fore in castello extruendo, ubi tutus
 esse a propinquis puella posset. Sic adificatum est Castellum Bod-
 mena. Patre suo mortuo illam in matrimonium duxit: filiosque tres
 procreavit. Homo simplex erat: & a Rotensanio asylum accepit Ri-
 chenovia: tradito ei Bregantio cum regione. Simoni etiam VVolcken-
 bergio, ditionem Eglossam liberam vendidit: quam Suevia Dux Bal-
 tazar (inquit Lyrer) postea ab illo, liberis carente, accepit. Hæc
 Crusius. Quandoquidem autem hic palam profitetur, to-
 tum illud caput *Annalium* suorum ex Thoma Lyrero esse

sumptum, ejusque fide niti, Munsteriana autem itidem videntur ex eodem hausta fonte, ipsummet quoque Lyrerum hic audiemus, qualem illum produxit Knipschildius in pereximio opere *De juribus & Privilegiis civitatum Imperialium* l. 3. c. 31. n. 15. pag. 868: nec enim hæc scribenti Chronicon ipsum Lyreri est ad manum. Verba ejus hæc esse dicuntur. Haug (des Herrn von Breganz Sohn) was in seinem Castel Lindaw/ das lag dazumahl nicht im See/ dahat einer von Embs eine Tochter/ hieß Eva/ die was gar schön/ der nam die und macht sie schwanger/ da was ein Mann in der Stadt gefessen/ hieß Schönstein/ der gab denen von Lindaw den Rath/ daß sie mit ihren Herrn Hugo redeten/ daß er etwa viel Gelds von ihnen nemme/ und sie frey sagte/ so wolten sie ihme helfen/ daß er ein Bestin und Wohnung bauwete/ und sein liebe Frauen darauff setete/ daß sie sicher wer/ daß sein Freund ihr nicht Lend theten/ das trieben sie so lang/ daß er mit ihnen eins war umb XLII Marek/ halb Gold und halb Silber/ damit bauwet er ein Best/ hieß Bodtman. Da sein Vater starb/ da nahm er sie zur Ehe/ und hat mit ihr drey Söhne/ die wolten die Herrn von Rothenfan nicht Erb lassen seyn. Er war gar einfeltig/ und der von Rothenfan überkam mit ihm umb das Erb/ und gab ihme Melchingen seines Bruders auß derselbigen Reichenaw Gluchthaus/ und gab dem Abt darumb 21 Marek Silbers/ und nam Breganz ein mit allen Land und zugehörig. Audiemus post tres hosce etiam Wolfgangum Lazium magnum in historia virum, quandoquidem videtur sua ex Lyrero non accepisse. Is l. 8. de migratione aliquot gentium pag. 422. edit. *Veichel.* hæc verba reliquit. Hugo, Hugonis filius, sub Henrico tertio floruit. Quo tempore cives Lindovie continua inundatione lacus afflicti, liberantes se e potestate Comitum 42 marcis argenti, relictis adibus in insulam Lindoviensem se receperunt. Vbi monasterium fuerat Canonissarum liberarum, ab Adalberto Comite a Buchorn naufragium evadente constructum. Cui adiculas conjungentes,

gentes, affluentibus ex locis aliis compluribus, brevi oppidum effecere, quod hodie Imperiale est & Lindavia dicitur. Alii autumant, Lindaviensis civitatis fuisse occasionem, quod cum compressisset nobilem a Bodmen, fugiens iram patris, Lindovienses accepta pecunia exemisset anno 1166.

Haftenus illi. Verum enimvero inter sese multum illa dissonant: ut difficile sit arbitrari quænam vero sint consentanea. Eschachienses atque adeo Lindavienses redemisse pecunia omne illud jus quod haftenus fuerat Brigantini Comitibus, non Lyrerus duntaxat atque illum secuti Munsterus & Crusius tradiderunt, sed etiam Lazius narravit. Neque quidquam est quo illud jure merito possit vocari in dubium.

Adhoc sub Brigantini Comitibus fuisse illos quondam jurisdictione, saltem anno 948, paulo post faciemus probabile, ut & eosdem Suevicorum jam tum Cæsarum ætate fuisse potitos conditione liberarum Imperii Urbium. Igitur, saltem illa quæ de redempta libertate narrantur, pro veris admittenda sunt.

Eschachienses porro transtulisse sedes suas in insulam, multorum testimonio probatum jam antehac accepimus ex Rotulo. Idem diserte referentem modo audivimus & Wolfgangum Lazium. Non æque aperte id affirmavit quidem Lyrerus & Crusius, etiam illi tamen id innuerunt dum referunt, Lindavium antehac extra insulam fuisse collocatum. Quin & hodie Eschachii superant vestigia pristinae civitatis. Etiam igitur de illa Eschachiensium migratione in insulam, non est quod quisquam dubitet.

Compulsos *continua inundatione* Eschachienses id fecisse, ab uno narratum est Lazio sed ipsomet dubio. Cum Eschachium autem loco editiore sit situm ubi ab inundatione minus est periculi; hæc quidem non videtur fuisse migrationis causa.

Quadraginta duobus autem marcis a Brigantino emtam
 L1 2 liberta-

libertatem nihil est quod possit falsi arguere: eoque & Lyrero hujusque sectatoribus nec non Lazio hoc etiam potest credi.

Tempus contra siue redemptæ libertatis siue transitus in insulam, perdifficile videtur definitu. Quoniam neque Lyreus neque Munsterus aut Crusius rem hanc attingunt: Lazii autem duæ relationes plusquam centum annis differunt, ipse Lazius nihil definivit. Verum post redemptionem transiisse demum in insulam Eschachienses, videtur extra dubitationem esse collocandum. In id enim omnes consentiunt: & dicitur recta ratio cum illa migratione majorem solito libertatem impetratam. Quod si Lyreri Chronicon universum esset conscriptum jam tum anno 1133, ut alicubi præ se ferre perhibetur (ipse enim librum illum non legi) jam ante seculum decimum illa redemptio facta videatur. Narrat enim illam scriptor tanquam rem vetustam. Sed nec de Lyreri ætate, nec utrum ille unus omne Chronicon conscripserit, & non multa post fuerint interpolata, nec de fide libri satis constat. Illo ipso loco quo Crusius ista ex Lyrero transcripsit jam in hæc verba notaverat. *A matre Cænobium Seflinga edificatum in Lyreri libro scribitur: quod Bruschius ad annum modo 1237 reponit. Ergo aut post id demum tempus Lyrer vixit, & Chronicon, in cujus extremo ipse nomen adscripsit, ab alio dudum ante (anno scilicet 1133) descriptum fuerat: cui ipse postea quadam adjecit: aut Seflinga principium quoddam dudum ante Bruschi annos fuit.* Sed & in ipsa illa Lyreri narratione utique Dux Sueviæ Balthasar fabulosus est. Quantumvis placeant quæ de Lyreri fide caute atque erudite, ut semper, differuntur magni operis Apologetici pag. 611. sub lit. a a a. Nec id porro certum est, an parva libertate statim commigratum fuerit in insulam, an aliquamdiu post: quamvis prius videatur Lazius afferuisse.

At vero transiisse Eschachienses demum seculo duodecimo,

cimo, si licet dicere quod sentio, mihi quidem tria faciunt verisimile. *Primum* est, quod templum S. Stephani tunc demum fuerit in insula constructum. Meminit ejus post Bruschium Crusius *Annal. parte secunda lib. XI. cap. XI. pag. 437* hisce verbis. *In civitate Lindavia Podamici lacus, anno 1180 Parochiale Templum S. Stephani, e regione Mariana Basilica situm, edificari ceptum est: cum jam ex confluentibus undequaque mechanicis opificibus, & ex commigrantibus ad D. virginem sub tiliis vicinis Eschachsibus agricolis, natum esset mediocre oppidum Brusch.* Ante transitum nempe fuerat Eschachsibus eodem nomine templum: ceu liquet testimonio Ulrici Gunderscheri ex Rotulo deprompto. In insulam itaque receptis omnino ipsis fuit cogitandum de simili nova æde: præsertim cum numerosam civium coetum non caperet priscum S. Petri fanum. *Alterum* est, quod hoc tempus quam optime conveniat cum testimonio Ulrici Benderi. Id quod jam præcedente est capite demonstratum. *Tertium*, quia etiam apud Lazium nonnulli jam tum idem narraverunt. Taceo, quod huic sententiæ nihil possit opponi majoris verisimilitudinis. Nec enim earum, quæ manibus vulgi etiam Lindavii circumferuntur, traditionum ulla est auctoritas; ac proinde etsi diversum nonnullæ earum memorent, indignæ sunt quæ hic attendantur.

Per eadem tempora, aut paulo ante, arbitror accidisse & libertatis redemptionem. Periculum scilicet fuit, ne libertati recens partæ a mox sequentibus Brigantini Comitatus successoribus, utpote qui & Palatini simul Tybingenses fuerint atque adeo præ Brigantinis potentes, novum periculum immineret. Ei vitando non sane potuit remedium prudentius excogitari, quam in insulam transitus: ubi nempe & loci oportunitate & unita vi facile possit quamvis magna potentia secure eludi. Confirmatur hæc mea conjectura eo, quod Lyrero teste,

Hugoni Brigantino, a quo Lindavii & Eschachienses sese ære suo vindicaverant, successerit in Brigantino Comitatu Rotenfanius, qui idem fuit Palatinus Tybingensis. In monumentis autem Suevicis primi Tybingensium Comitum Brigantiæ Domini in seculi duodecimi historia soleant memorari, jam Lothario imperante claris Rudolpho & filio ejus Hugone.

Ut proinde liceat affirmare, circa seculi duodecimi initia, inclytam Urbem Lindavium grande cepisse pristinae felicitatis incrementum, cum recepto in insulam tutissimumque refugium magno civium suorum Eschachiensium numero, tum pretio non magno parta libertate illa qua inter Germanicas urbes solæ quæ Imperiales nuncupantur unico gaudent.

Et vero jam intelleximus, seculi noni fine Eschachium accensum pago Tigurino. Hic autem pagus cum Comitem suum more Francico habuerit juri dicundo, indubie illa tempestate Tigurinus ille Comes etiam Lindaugiensibus præfuit. Conrado primo regnante Hugo Mediolanensis, secundum Baronium, occiso Lamberto Italiæ rege, ad Conradum illum Regem avunculum suum confugiens, Brigantino Comitatu primus omnium creditur donatus. Non hunc tamen sed alium seorsim Lindaviensem Comitem fuisse constitutum tempore Henrici I quem Aucupem vulgo nuncupamus, ex Torneamentorum quæ appellantur sive solemniū equestrium ludorum historia Rixneriana, manifestum est. Illa sane fide Crusius *Annal. parte II. l. 4. cap. I. pag. 100* in primo ludo signa ipsius Cæsaris Henrici scribit secutum Joannem Comitem Lindaviensem. Præter unum tamen istum nemo alius eo nomine memoratur. Audivimus vero jam *pag. 233* a Burchardo Sueviæ Duce & oppidum Lintavium concrematum, & Brigantinam arcem subsidiis Ottonis Magni expugnatam esse anno 948. Hinc verosimile fit, illo jam tempo-

tempore Lindavium in Brigantini Comitatus fuisse ditione. Ex eo itaque Brigantini Comitatus pars fuit Lindavium, donec felici redemptione in libertatem Imperialem sese vindicavit.

Invitat hic argumentum subungere & quæ de Lindavio differuit sæpe antehac laudatus in testem Crusius *Annalium* parte III. l. II. cap. XV. pag. 106. Verba ejus omnia referemus, non tamen nisi in priora quædam post animadversuri. *Lindovia* (celeberrimum Podamici lacus oppidum) olim *Abbatissa Monasterii*, quod ibi est, subjecta erat. Imperium autem Rom. gubernantibus potenter Ducibus Suevia, sub eorum & Imperii tutelam venit: ac multis propter virtutem donata privilegiis, jus cudenda quoque moneta, & viridem tiliam in albo clypeo pro Insignibus accepit. In primis autem cum die 7. Martii anni 1264 fere tota conflagrasset (*Munst. l. 3. c. 246.*) postea a Comite Rudolpho Habsburgensi, Rom. Rege, privilegium 1275 adversus *Abbatissa* sententiam obtinuit: ut populus (quod nostro adhuc tempore fit) in singulos annos Consulem (ein Bürgermeister) & Praetorem (ein Statthaltner) ex Patriciis & plebe, suo arbitratu legere posset: qui cum Senatu libere jurisdictionem exerceret: sed in gravissimis negotiis (ut religionis, fœderis, aut belli) inconsulto populo toto, & octo Tribunis plebis, nihil ageret: ne scil. tyrannis aut seditio existeret. Sicut certe anno 1396 exiit, quando supplicium de plurimis est sumptum, & patriciis in ordinem coactis, Tribunitia potestas in Senatu prevalere cæpit. Ideo quotannis etiam, die Joannis Bapt. magistratum ibi munia mutari solent.

Hæc omnia Crusius. Non patitur institutum quælibet horum vel probare vel rejicere: in ea tamen quæ dixit, quod olim incluta *Vrbs Abbatissa Monasterii* subjecta fuerit, non possumus non paucis nos animadvertere. Et vero ut fama vires acquirit eundo, ita hæc fabula crevit per Dresserum primo qui *Crusiana* hæc legerat, mox & per alios, ipsumque adeo Joannem Limnæum, Dresseri exscriptores: quibus indubie pluri-

plurimi alii supine posthac credituri sunt, ut solemus sequi antecedentium gregem. Etenim cum diserte dixisset Crusius: *Imperium autem Romanum gubernantibus potenter Ducibus Suevia, sub eorum & Imperii tutelam venit.* Dresserus parte V *Isagoges Historica de precipuis Germania Urbibus sub rubr. Lindavia*, id ita interpretatus est, quasi Urbi primum Abbatissa inde Sueviæ Duces imperaverint. Atque ita post etiam alii tradiderunt. Nec vero antehac a præclarorum scriptorum quoquam id traditum fuerat. Longe enim alius est sensus verborum Stumphii dicentis: *Nach dem die Römer dieser Landen vertriben / und die gegen den Franckischen Königen unterthan / und dem Schwäbischen und Alemannischen Fürstenthüm untergetheilet ward / ist diese Insel und Ost demselbigen Herzogthüm auch untergeben.* Non enim ille dixit, immediate (uti loqui solemus) Lindavium paruisse imperio Ducum, & quidem post Abbatissas, sed partem fuisse Suevici Ducatus, idque statim ex quo Suevia in Francorum venit potestatem. Id quod ita sese habuit, etiam tunc quando Comites jus dixerunt.

Ergo Abbatissas unquam imperasse Lindaviensibus, nullum in omnibus vetustis monumentis vel levissimum superat vestigium. Estque id imperium adeo alienum a vero, ut nec ipse Diplomatis fabricator ausus fuerit aut oppidi Lindaugiæ verbulo meminisse, aut innuere saltem jus aliquod cœnobiale in eam civitatem. Illud autem indicio est, circa seculi duodecimi & decimitertii confinia, quod verum est natale Diplomatis tempus, horum nihil fuisse creditum. Non me fugit, quantum Hyperaspista sudaverit pro asserendo illo Cœnobiali imperio. At vero nullum potuit adferre vel minimum signum ejus exerciti imperii ante Eschachensium in insulam commigrationem: & proinde nihil eorum quæ dixit juvant Crusianam assertionem. Omnia porro in universum quæ adfert facillime queant confutari, si pateretur

pateretur institutum argumentum. Sed & ex iis quæ in medium produximus palam est, saltem ab anno usque octingentesimo octogesimo secundo usque ad seculum duodecimum & ære partam libertatem, semper Comitibus subfuisse civitatem. Per consequens ergo Abbatissæ tunc temporis non competiit ulla in Urbem Jurisdictio.

Nemo porro affirmavit ante Dresserum, paruisse (immediate quidem) civitatem Sueviæ Ducibus: non meretur ergo fidem etiam Dresserus, sine teste scilicet locutus id quod sine teste sciri non potest. Perperam porro illum accepisse ea quæ Crusius dixit, liquidum est, jamque tum admonitum. Præiverat autem Crusium & Munsterus, atque adeo hunc Crusius bona ex parte fuit sectatus. Ita enim Munsterus loquitur. Welche Stadt zu den Tagen / da die Herzogen aus Schwaben das Kayserthumb gewaltiglichen geregieret haben / in des heiligen Römischen Reichs Rastvogten aufgenommen. &c.

Omnino vero ita sese res habet, atque illi duo retulerunt: sub Imperio videlicet Suevicorum Cæsarum Lindavium in Imperatorum & Imperii tutelam pervenisse, post nempe ære excussam Comitum Jurisdictionem. Neque enim adeo stulti fuerunt Lindavienses, ut ab imbecillibus Comitibus liberati sponte subjecerint sese herilis animi Sueviæ Ducibus, multo minus (quod tamen malunt credi inepti quidam Cœnobiales) impotentibus mulierculis. Ad hoc Fridericus cum primis Barbarossa, ut publicæ Imperii salutis fuit longe studiosissimus, ita id operam diligenter dedit, uti Urbes quamplures hætenus Principibus obnoxias Imperio allereret per universam Germaniam: cum ex adverso multi Cæsarum eas aut in propriam redegerint possessionem, aut Principibus sive oppignoraverint nunquam redimendas, sive vendiderint, sive prodige donaverint. Id quod alibi latius sumus exequuti. Non sane dubito, a Friderico Imperatore, si

M m

non

non etiam ab aliis illius ævi, civitati Lindavio a Comitibus suis liberatæ concessa multa privilegia; & speciatim ea quæ Munsterus ac Crusius memorant. Licet infelix incendium, velut urbem omnem ita & hæc tabulas anno 1264 perdidit.

Jam ista Suevicorum Imperatorum ætate evectam fuisse civitatem in dignitatem istam Imperii urbium, omni exceptione majus testimonium petere etiamnum est, ex Diplomate isthoc quod Rudolphi Imperatoris auctoritate anno 1275 est conscriptum. Disertis enim verbis ibi asserit Imperator: *se jura & libertates civibus Lindaviensibus, suis & Imperii fidelibus, a divæ recordationis Imperatoribus & Regibus, suis præcessoribus ipsis traditas & concessas, innovare, innovatas hujus Majestatis suæ munimine confirmare.* Atqui si Ottonem, quantum excipias, omnes qui antecesserant Imperatores ac Reges, ad tempus usque circiter redemptæ libertatis, fuerant Suevicæ Ducalis familiæ. Ab iis igitur concessa fuerunt Lindavio jura quædam & libertates.

Quibus verbis Imperatoriis simul refellitur insulsa Cœnobialium quorundam calumnia, quasi primus Rudolphus in censum Imperii Urbium retulerit Lindavium: quos nisi partis suæ studium excoecasset, non potuissent non longe alia hinc discere. Imo cum ipsimet produxerint in judicium literas inclyti Senatus Urbici, antiquo sigillo tiliæ subpostæ aquilino bicipiti corpori anno 1263 obsignatas, non potuerunt ignorare, saltem jam ante Rudolphum, ut qui anno demum 1273 Cæsar fuerit creatus, in Urbibus Imperialibus Lindavium numeratum esse. Nec enim aquilæ bicipitis signum convenit Urbi quæ non sit Imperialis.

Nos paulo post integras exhibebimus Rudolphinas illas tabulas. Prius tamen aliquid dicemus explicatius de conditione civitatis, qua vixit sub Comitibus. Igitur observandum:

ex more antiquissimo omnium Germanicorum populorum, etiam Francicorum Regum ac proinde & Carolovingicorum ævi, non aliam fere Comitum fuisse inter suos auctoritatem quam circa judicia, & Rege jubente circa expeditiones publicas. Planum id alibi, de Ducibus & Comitibus ut & de Judiciis Germanicis agentes, fecimus ex antiquis monumentis variis: & potest quilibet id facile discere vel ex solis Marculphi formulis, quibus Comites instituuntur. Inspiciatur duntaxat formula Lindenbrogianæ editionis XXXII. Civiliū igitur rerum cæterarum curatio pene omnis in libera fuit potestate subditorum: Comitibus in eam nihil aut parum fuit juris. Ne judicia quidem tota fuerunt Comitum: sed omnibus minimum septem Scabini assessores dati, ex populo electi, quos penes reapse in judiciis, ut Tacitus loquitur, *consilium fuit & auctoritas*. Nequaquam despoticum aliquod in suos, siue personas siue bona videas, imperium tunc fuit Comitum, imo ne Regum quidem. Habuerunt illi passim bona sua privata, alibi multa alibi pauca, & hætenus alii aliis fuere opulentiores. Bona civium onerare vectigalibus aut tributis, nemini fas fuit: ne Regibus quidem, nisi ubi id placuisset Regni Ordinum conventui. Non alia igitur indubie fuerunt olim Comitum in Lindavienses jura: ac proinde hætenus etiam sub Comitibus neutiquam illi servierunt, sed liberaliter satis sunt habiti. Nec vero existimandum est, hic duriora obtinuisse, nisi claris id documentis fuerit probatum: quæ deesse, satis constat. Omnino autem sic etiam Lindavii habuisse sese res Comitum, haud obscure indicat quoque *vilitas pretii illius*, quo ab omni Comitum imperio vindicata ac redempta est civitatis libertas. Non enim me quidem præterit, quæ olim nummorum fuerit rerumque æstimatio, longe diversa a nostri temporis consuetudine: quoniam probo quæ hac de re præter alios elegante opusculo *de caritate rerum*

ejusque remediis contra Malestretum, mea cura superiore anno recusato, differuit Joannes Bodinus: nulla tamen etiam sic inter pretium & rem fuisset æqualitas, si despotica jura in civitatem Comiti Hugoni competiissent: bene autem sibi constant omnia si ultra ea quæ diximus non extenderit sese Comitativa potestas.

Etiam hoc igitur expedito, producemus Rudolphi Imperatoris illud quod jam memoravimus Diploma, illoque omnem hanc dissertationem quasi obsignantes, capiti huic finem imponemus.

RV DOLPHVS DEI gratia Romanorum Rex semper Augustus, universis Sacri Romani Imperii fidelibus, gratiam suam & omne bonum. Dignum judicat nostra serenitas, ut illorum vota gratiosius admittamus, & eorum desideriis benignius occurramus, qui Sacri Romani Imperii Principibus diuæ recordationis Imperatoribus & Regibus fidelius adhæserunt, nec ab ipsorum servitiis se aliquatenus averterunt. Cum itaque dilectos fideles Nostros & Imperii Cives Lindaugienses tales fuisse, & nunc esse, fide cognoverimus oculata, eademque experimentis certioribus sint probata: Nos eosdem prosequentes affectu gratiæ specialis, jura & libertates iisdem a diuæ recordationis Imperatoribus & Regibus nostris predecessoribus ipsis traditas & concessas, præsentibus innovamus, innovatas hujus nostræ Majestatis decreti munimine confirmamus. Promittimus itaque dictis Civibus pro munere gratiæ specialis, quod Nos Advocatiam Nobis & Imperio attinentem, quæ vulgariter dicitur Castfogit, nunquam alienabimus obligabimus aut commutabimus. Volentes id ipsum a nostris successoribus

cessoribus inconvulsum perpetuitate temporis observari. Item statuimus, quod nullus Iudex publicus, nec Dux, neque Comes aut quislibet ex judiciaria potestate, ipsos super possessionibus juri forensi ipsorum Civitatis subjacentibus, & in aliis causis secularibus quibuscunque, nisi coram Advocato vel suo Iudice substituto, in palatio Domine Abbatisse & presente Domina Abbatisa, poterit aliquatenus convenire. Præterea proscriptio Advocati Ducis Comitum vel alterius Iudicis, ratione iudicii cujuscunque ipsorum civium, intrare non debet vel attingere Civitatem. Ipsorum etiam Civitas tali jure & libertate uti debet: videlicet quod quicumque extraneus servilis conditionis a prædictis Civibus recipitur in Concivem, si idem per spaciū unius anni, sine inpetitione & repetitione domini sui in dictorum Civium civitate commoratur, ita si ipsum dominus scit in Oppido residentem, deinceps liber & solutus ab omni servitio sui domini penitus permanebit. Si autem ab eodem Cive recepto servitium a suo domino postulatur, ita tamen, si infra terminum illius primi anni convincitur de jure ad servitutem pertinente, quicquid Advocato de ipso nomine servitii dabitur, dominus in tertia parte penitus contentus esse teneatur. Insuper, si proprius alicujus domini convictus ad servitutem, in sæpe dictorum Civium moritur civitate: domino tertia pars rerum mobilium cedit. Ita, si ibi carnales heredes esse videntur: si non, tunc domino medietas mobilium assignatur. Item si aliquis homo advocaticus in ipsorum civitate est residens, Advocato de sua persona, aliquod servitium fa-

cere non tenetur, Si autem idem homo advocaticius viam carnis ingressus fuit universæ, Ecclesiæ ad quam spectare videtur, quicquid iuris eadem Ecclesia in ipso vel in his qui sunt ejusdem conditionis habere videtur, dabitur sine dolo. Quicumque etiam aliquod prædium ad forum pertinens eorundem civitatis, ratione emptionis vel hereditatis, per spacium unius anni & unius diei in quietâ tenet possessione, ita si infra terminum prædictum secundum iuris formam non contradicitur reclamando, illo reclamante in provincia existente, de cetero id prædium pacifice possidebit. Nullus etiam miles nec monachus, prædium aliquod in Civitate prædictorum Civium hereditatorio iure acquirere poterit nec tenere. Et si aliquod prædium alicui Cœnobio vel aliis personis religiosis dabitur propter Deum, infra terminum unius anni vendere tenentur; quod si facere neglexerint, ex tunc proprietas ejusdem prædii ad heredes proximos tradentis succedet libere & quiete. Quicumque etiam puer, cum rebus propriis a suis parentibus separatus, sine carnali herede de hac luce emigrabit, eadem hereditas in patrem vel in matrem cadet evidenter. Si autem ibi parentes esse non videntur, tunc in proximum heredem, sive ille sit ex parte patris sive matris, de iure cadet hereditas antedicta. Prædicta omnia & singula, ob favorem Civitatis & Civium Lindaugensium, confirmamus & roboramus in perpetuum duratura. In cuius rei testimonium præsens scriptum Sigilli nostri munimine iussimus roborari. Datum apud Nuringberch V. Nonas Martii Indictione tertia. Anno Domini M CCLXX quinto, Regni vero nostri anno secundo.

Hactec-

Haftenus Diploma Rudolphi Imperatoris. Non verecundatus quidem est Hyperaspista illud calumniari, quasi sub & obreptitie impetratum, imo quasi mox denuo irritum fuerit redditum. Sed improba calumnia non meretur responsum. Aliquid scilicet Privilegio isto contineri, quod legitimis Coenobii juribus vel tantillum detrahat, aut quod ullo verbulo diserte ab Imperatore isthoc revocatum sit, non potuit iniquus Hyperaspista probare. Nihil reperit quod vel colorem calumniae faceret, praeter supposititium Ludovicianum Diploma. Et tamen nec ibi quidem reapse invenias aliquid huic Rudolphino adversum. Quid quod idem Hyperaspista non erubuit ex ipso illo Diplomate, pro ea qua valuit improbi ingenii solertia, Coenobiale in Urbem, quam Imperialem esse aperte pronunciat Imperator, dominium exsculpere? Usque adeo perit frons de rebus, ceu ille olim loquebatur. Non fert institutum ineptias istas hic perstringere. Sed & nemo non absque ullo monitore videt & Diplomatis robur pro astruenda Urbis dignitate, & Coenobialium calumniatorum iniquitatem.

CAPUT XV.

Ex iis quae de postulati Adalbertini persuasiva ratione narrantur, ut & quae de sacris precibus constituuntur, Diploma falsi suspectum merito esse debere.

Fortunam libertatemque Lindavii inclutae Urbis forte prolixius persequuti sumus, quam tulit Coenobialium aurium oculorumque patientia. Veritatis tamen & recti interfuit coram omni bonorum æquorumque orbe liberare ab infestis calumniis ipsa etiam Urbis primordia. Redibimus nunc ad institutam Diplomatis censuram: non quasi nondum satis palam sit illius fraudulenta fabrica (illa enim pridem patet jam

jam omnium oculis) sed uti appareat, dolosum quamvis veratorem etiam in minutis rebus non potuisse Sinonias suas artes occultare, aliquot etiam alia falsi indicia, minoris licet ponderis, proferemus. Et nunc quidem animadvertemus duntaxat in ea quæ narrat Diploma de Adalbertini postulati persuasivo argumento, ut & de Imperatoria circa sacras preces constitutione: quoniam utrumque peraffine est, & omni caret verisimilitudine.

I. Quod PRIUS attinet, in Diplomate ait Imperator Ludovicus de Adalberto: *postulavit, quatenus pro redemptione animæ nostræ nec non parentum nostrorum, eidem monasterio aliquod muneris conferremus.* Adalbertus igitur Imperatoris munificentiam in suas partes ausus fuerit pertrahere, proposita *redemptione & suæ & parentum suorum animæ.* Illum in finem ipsosmet Imperatores aliosque tantum non omnia monasteriis aliisque sacris locis dare solitos, longe quidem & certissimum & notissimum est. Qui liberalitatem tamen Imperatorum Regumque sollicitarunt, si quidem inferioris fuerunt conditionis, solent illo persuadendi argumento ob reverentiam aliquam abstinere. Si inquam haud fuerunt nati Cæsarea aut Regia familia: utpote quibus minus licuit atque aliis sublimi sanguine procreatis. Docent hoc ipsum quæ ex isthoc ævo superant genuina Diplomata: in quibus scilicet id genus persuasivi argumenti haud temere fuerit reperire. Jam vero Adalbertus si Comes fuit Palatii, non ignoravit mores aulæ, & quam submisso gerere sese debeat erga Imperatorium fastigium supplex minister aulicus. Igitur Adalbertum usum fuisse illo insolente persuasivo argumento, non sane veri aliquam habet speciem.

Utque ausus fuerit in Imperatoriæ sive Regiæ *animæ redemptionem* suo Coenobio aliquod donum petere, non videtur tamen

men ausum illum in redemptionem animarum PARENTVM Imperatoris aut Regis tale quidquam postulare. Pridem scilicet mater quidem Ludovici Germanici defuncta erat, & sancte vixerat pia foemina. Saltim illius igitur animam redemptione adhuc indigere, forte ne suspicandum quidem fuit. Animæ etiam Ludovici Pii Imperatoris infelicem statum sexto vicesimo post obitum anno, ministrum aulicum primarium Regi filio ausum quasi exprobrare, dixeris nefas aut certe perquam imprudens facinus. Pro remuneratione, mercede aut mercedis augmento orari, excusationem meruisset: longe autem aliud est redemptio anima.

Non me præterit tamen, id quod Annales Francici referunt, de Ludovico nostro Germanico ad annum DCCCLXXIV verba facientes. Diebus, inquiunt Annales, Quadragesimæ cum negotiis secularium rerum depositis orationi vacaret, vidit quædam nocte in somnis genitorem suum Hludouicum Imperatorem in angustiis constitutum, qui eum hoc modo Latino affatus est sermone: Adjuro te per Dominum nostrum Jesum Christum, & per trium majestatem, ut me eripias ab his tormentis, in quibus detineor, ut tandem aliquando vitam possim habere æternam. Hac ergo visione perterritus epistolas per cuncta Regni sui monasteria destinavit, obnixè postulans, ut anima in tormentis posita suis apud Dominum precibus intervenirent. Unde datur intelligi, quod quamvis memoratus Imperator multa laudabilia & Deo placita fecisset, plurima tamen legi Dei contraria in regno suo fieri permisit. Si enim (ut cetera omittam) hæresi Nicolaitarum firmiter & viriliter restitisset, & monita Gabrielis Archangeli, quæ Einhardus Abbas duodecim capitulis comprehensa obtulit legenda & facienda, observare curasset, forsitan talia non pateretur. Sed quia (ut scriptum est) Deus nullum peccatum dimittit impunitum, & juxta Apostolum, Non solum qui id faciunt, sed qui consentiunt facientibus, digni sunt morte; merito pœnas luere visus est, qui dum potuit, sibi commissorum errata vel admonitus corrigere noluit. Hactenus Annales. Eorum fidem se-

cutus Sigebertus Gemblacensis ita loquitur. Ludovico regi Germanorum apparuit in somnis genitor suus, olim Imperator, adiuvans eum per nomen sanctæ Trinitatis, ut eum eriperet a tormentis quibus detinebatur, ut æternam requiem habere mereretur. Ob hoc ad diversa monasteria eleemosynis destinatis obnixè filius succurrebat patri. Vnde datur intelligi, quod licet idem Imperator multa Deo & hominibus placita fecisset, plura tamen contraria in regno suo fieri consensit, in quibus graviora videbantur urgere duodecim capitulis comprehensa, quæ Emarchus ei legenda & observanda obtulit, at servare non studuit. Hæc etiam Sigebertus. A quo persuasus Wigulejus Hund. Parte prima Metropol. Salisburgensis pag. 190. agens de Embricho Ratisbonensi Episcopo scribit in hæc verba. Sub id tempus contigit, secundum Sigebertum Gemblacensem. Chronographum sub Anno 874. manes Ludovici Imperatoris errare. Vnde Ludovico Regi Boiorum parens olim Ludovicus Augustus in somnis apparens, eum obtestatus est, ut se per nomen S. Trinitatis eriperet e tormentis, quibus detineretur. Ludovicus igitur in parentem pius, ad diversa Monasteria datis Eleemosynis Patri fideliter succurrebat. In his & Monasterio S. Emmerani plurima addidisse credibile est. Qua occasione Monachi ab illo confirmationem exemptionis, Monasterio a Parente olim factæ, impetrarunt, confirmato censu septem aureorum Nicolao Pontifici Maximo persolvendo singulis annis. Hæc illi. Est porro perquam simile vero, fabricatori Diplomatis non ignoratam fuisse famam illam, & proinde eo securius Adalberti illud postulatum confinxisse.

Primo autem observandum, reapse omnem hanc narrationem niti fide unius Annalium scriptoris. Verba enim ipsa illius Sigebertus expressit, & Sigeberti Hundius. Quotquot sane supersunt ex Ludovici ævo scriptores, apud eos altum est hac de re silentium. Nec tamen negaverim, tale aliquid jam tum in vulgus fuisse sparsum, creditumque monachis Fuldensibus præcipue, ut rebus ipsorum perutile. Auctor

enim

enim Annalium videtur illo ipso tempore Fuldæ vixisse : & Ludovicus Rex, ceu testantur iidem Annales, *in hebdomada Paschali Fuldense monasterium petiit causa orationis, & inde reversus generalem conventum habuit in Triburia.* Somniasse igitur tale aliquid Ludovicum Regem, non equidem præfracte negaverim.

In universum autem *Secundo* de animarum defunctorum apparitionibus recte judicat quamvis Jesuita etiam Joannes Maldonatus ad Lucae cap. XVI. 26. versic. *Plarumque, inquiens, demonem esse arbitror qui se animam esse mentitur.* Et merito igitur cum S. Augustino nos dicimus: *Removeantur ista vel figmenta mendacium hominum, vel portenta fallacium spirituum.* Sed & somniavit Ludovicus Rex : vigilantibus nihil tale est visum. Utque vidisset ; cum usque adeo pietate eluxerit parens ipsius ut communi consensu Pii cognomentum impetraverit, uniceque in id laboraverit, ut clerum & monachos in gyrum sanctæ vivendi regulæ reduceret, omnibus integerrimo etiam exemplo ad sui imitationem provocatis ; oportuisset utique veritati adversans inane somnium a filio contemni. Monachus sane Fuldensis & qui hunc non dubitaverunt sequi, fœde atrociterque calumniantur, optimum Imperatorem Nicolaitarum hæresi infamantes. Quæ accusatio indubie innititur illi calumniæ ab ingratis & rebellibus cum filiis tum nonnullis Episcopis effusæ, de tolerantia fornicationum Judithæ Reginae. Quam porro delirum est monasticum illud commentum, de Archangeli Gabrielis duodecim monitis ! Qui sane vitam piissimi Imperatoris illius accurate descripsit Anonymus, hujus nihil habet. Nec potest non cuiusvis intelligentiori vanitas fabulæ absque ullo monitore esse liquida. Quid de illo igitur boni Ludovici Regis somnio sentiendum ex vero quidem sit, non amplius est obscurum.

Quod si tamen Regi isti tale quid fuisset persuasum de infelicitate animæ sui defuncti patris, idque Adalbertus

accepisset, potuisset, fateor, sine rubore quamvis magnus minister aulicus filium petere munus aliquod, suo etiam monasterio in *redemptionem animæ paternæ* conferendum. Nec imprudenter fabricator Diplomatis Adalbertum fecisset istud *postulare*. Imo (ut Diploma loquitur) haberi potuisset illa *petitio divinitus* Adalberto *instincta*. Sed (quod *Tertio* est observandum) ipsum quoque hoc somnium convincit Diploma falsi. Illud scilicet anno septuagesimo quarto demum contigit, diploma autem creditur scriptum anno jam tum sexagesimo sexto. Non potuit igitur Adalbertus jam octavo ante anno de tormentis animæ Ludovici Imperatoris esse certus, inque ejus *redemptionem* sollicitare Regiam munificentiam. Manet igitur, postulatum illud Adalberti, merum esse & ab omni verisimilitudine remotum fraudulentum impostoris commentum.

- II. Ad ALTERVM nunc progredimur. Quod hisce verbis in Diplomatis calce expressum legitur. *Hæc autem superius comprehensa, pro emolumento animæ nostræ ad idem monasterium contulimus: quatenus Abbatissa ejusque consorores nec non canonici Sanctissima virginis Mariæ ibi famulantes stipendium necessarium habeant, & pro vobis alacrius Dei misericordiam exorare procurent.* At vero hæc sane nec moribus illius ævi, nec fueto Cancellariæ stilo conveniunt. Paulo ante nempe audivimus, ausum Adalbertum Coenobio a sese condito ab Imperatore munera *postulare* in redemptionem animæ non ejus duntaxat sed etiam *parentum*. Illud postulatum *divino* cuidam *instinctui* legitur adscriptum esse: in toto tamen diplomate nihil constituit Imperator pro animabus *Parentum*, sed duntaxat preces voluit fundi *pro SVÆ animæ emolumento*.

Ἀσύνετα hæc sunt & aliena a Curiae consuetudine. Quæ postulata enim probantur, illa solent præcepto confirmari: multo magis si observatio illorum pietatem, neglectus impietatem.

pietatem arguat. Pium scilicet est, *parentum animas redimere*, si opus sit: impium contra, illas pati tormentis cruciari, si possis liberare. In hoc Diplomate autem, laudat quidem Imperator sollicitudinem pro *animabus Parentum suorum redimendis* & quidem inusitata laude, quasi nempe a divino sit profecta instinctu: ipse autem denique curam illam habet insuper, sibi uni consulens. Hoc igitur ne utique scriptum esse & probatum in Cancellaria Imperatoria palam est.

Mos præterea illius ævi perpetuus fuit, non solius Regis aut Imperatoris salutem precibus publicis Deo commendare, sed etiam Reginae & Regiæ Proles, si viverent, imo & Regni. Soliti quoque sunt Reges ipsi tales preces Clero suo & Coenobialibus præcipere, & in Diplomatum commendare; non autem, uti pro sese solo Divina misericordia flagitaretur, constituere. Non quidem in Diplomatum semper fit mentio precum fundendarum: quod crederetur scilicet, illos qui sacris beneficiis affecti erant, suapte sponte facturos meritæ hoc gratitudinis officium suum. Quandoque autem preces jubentur, non temere Reginae & Regiæ proles ut & Regni negligitur memoria.

Pro exemplo sint nonnulla eorum quæ *capite quarto* produximus Ludovici Germanici Diplomatum. Primum *pag. 28.* ita sese habet: *Quicquid vero fiscus exinde sperare potuerit, totum Nos pro aterna remuneratione prædictæ Ecclesiæ ad stipendia pauperum & luminaria concinnanda concedimus, quatenus melius delectet in eadem sede digentes, pro Nobis, Coniuge, proleque nostra, Domini misericordiam exorare.* In secundo *pag. 32* hæc habentur: *Liceat Abbati & suisque successoribus &c. pro nostro fideliter exorare Imperio, & incolumitate Nostra & Coniugis atque Proles.* Inter Althahensis monasterii Diplomata *pag. 42.* quantum hæc habet: *Per præfati venerabilis Episcopi petitionem & amorem assensum præ-*

bemus, ut eos melius delectet, pro Nobis, Coniuge, proleque nostra, & pro statu totius regni nostri, Domini misericordiam attentius exorare. In Tigurino Privilegio pag. 56 hæc legas: Comperiat omnium fidelium sanctæ Dei Ecclesiæ nostrorumque, præsentium scilicet & futurorum, industria, qualiter nos pro Serenissimi Imperatoris avi nostri Caroli, & præstantissimi Hludovici Augusti Domini & genitoris nostri, nec & nostra sempiterna remuneratione, ac pro conjugis prolisque nostræ charissima perpetua mercede, curtim nostram Turegum &c. Item: pro nostra debitorumque (hac voce Conjux & proles Regia significatur) nostrorum omnium mercedis augmento, diligentius ac uberius Domini misericordia exoretur. Ultrajectinum pag. 62. sic sese habet: Liceat memorato Præsidi suisque successoribus &c. pro incolumitate Nostra, Coniugis, & Prolis, seu etiam totius Regni a Deo nobis collati, & ejus clementissima miseratione per immensum conservandi, una cum clero & populo sibi subjecto Domini immensam clementiam exorare. In reliquis Ludovici Germanici diplomatibus precum discretæ non facta est mentio.

Non aliter loquuntur & Ludovici Pii Diplomata capite tertio. Hinc Paderbornense pag. 14. inquit: Quicquid fiscus exinde sperare potuerit totum, nos pro aterna remuneratione, prædictæ Ecclesiæ, ad stipendia pauperum & luminaria concinnanda, concedimus, qualiter melius dilectos clericos in eadem sede degentes, pro Nobis, Coniuge, & Prole nostra, domini misericordiam exorare. Item pag. 24. Ultrajectinum: Quatenus ipsos servos Dei, qui ibidem consistunt cum eorum Pontifice, & illos quos a gentili ritu ad Christi veram converterunt fidem, pro nobis, coniuge, proleque nostra, & omni populo Christiano, jugiter misericordiam Dei exorare delectet. Porro & pag. 21 aliud Ultrajectinum hæc habet:

Quare.

Quatenus ipsos servos Dei, qui ibidem Deo famulantur pro nobis & Coniuge proleque nostra, atque stabilitate totius imperii a Deo nobis concessi atque conservandi, jugiter Domini misericordiam exorare delectet.

Alia præter istis duobus Capitibus jam adducta Diplomata in testimonium citare, nihil attinet. Passim nimirum similia ex illo ævo hodieque superant tantum non infinita numero. Ut facile appareat unicuique, hoc ita fuisse tunc recepti moris, imo in ipsiusmet Ludovici Germanici nostri Cancellaria fuisse accurate alias observatum. Quo tempore autem conditum est Diploma, præter filias fuisse Ludovico tres filios, imo hos patri defuncto fuisse superstites, Carolomannum nempe Ludovicum & Carolum Crassum, notissimum est. Constat etiam ex Francorum Annalibus Fulden-sibus, Hemmam conjugem Ludovici obiisse demum anno 876. Et Coniugis igitur & Proles Regiæ pariter debuit vi Diplomatis salus orari, non unius Ludovici. In *Monumentis* enim *Paderbornensibus* primæ editionis pag. 208. Caroli Crassi Diploma quidem ita legitur. *Quicquid vero fiscus exinde sperare potuerit, prædictæ Ecclesiæ ad stipendia pauperum & luminaria concedimus, & ipse Episcopus cum omnibus rebus suis nostro fideliter pareat Imperio, & sub nostra consistat defensione; quatenus ipsum fratresque ejusdem loci pro nobis, dominum melius jugiterque exorare delectet.* Ita quidem, ajo, ibi legitur; nulla conjugis nulla proles facta mentione. Verum huic Crasso conjux fuit, sed suspecta de adulterio atque adeo & marito invisa ac denique ab ejus thoro separata: proles autem fuit nulla. Non igitur ad Ludovici Germanici nostri res hoc Crassi exemplum potest trahi.

In universum igitur non est quod dubitemus, isthac tempestate Carolovingica, preces publicas solere mandari in
Diplo-

Diplomatibus non pro unius Regis aut Imperatoris, sed Conjugis quoque ac Proles Regiæ salute. Quoniam igitur in hoc Diplomate Lindaviensi idem non est observatum, consequens est, non esse illud ex isthoc ævo, nec a scribis Regiis confectum sed a rerum veterum imperito impostore longo demum post tempore suppositum esse.

Cæterum uti etiam illud quod ante diximus, in publicis precibus Cœnobiorum non unius Regis vel Imperatoris habitam esse rationem, liquido omnibus appareat, adferemus hic in medium ex isthoc ipso ævo duas formulas Litanie quæ vocatur, alteram in S. Galli, alteram in Corbejensis nostri Saxonici Cœnobii usum conscriptam. Imo integras illas hic dabimus: quoniam meretur vel sola vetustas utriusque accuratam lectionem, etsi omnia ejus haud equidem probem, aut probari queant. Primam vero Litaniam debemus felicissimæ industriæ Goldasti, qui princeps illam publicavit inter Alemannica monumenta Tomi secundi Parte prima pag. 136. Alteram Chronico Corbejensi vernacula scripto lingua inseruit Joannes Letznerus cap. 12, & nonnihil tamen variantem, Martinus Chemnitius parti tertiæ Examinis Concilii Tridentini, nec non hunc secutus Henricus Meibomius sub finem Notarum ad Chronicon vetus Corbejense quod Witi-chindo est additum.

Primo autem loco legatur Litania Alemannica cum etiam tempore prior sit, & pertineat ad res Ludovici Germanici, ac proinde jam tum a nobis adducta in testimonium pag. 91. In hunc vero sese illa habet modum.

FINITA oratione, post Gloria in excelsis Deo, dicit Sacerdos: Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat, tribus vicibus, similiter & clerus.

Exaudi

Exaudi Christe. RP. *NICOLAO summo Pontifici
& universali Papæ vita.*

<i>Salvator Mundi.</i>	RP.	<i>Tu illum adiuua</i>
<i>Scē Petre</i>	RP.	<i>Tu illum adiuua</i>
<i>Scē Paule</i>	RP.	<i>Tu illum adiuua</i>
<i>Scē Andrea</i>	RP.	<i>Tu illum adiuua</i>
<i>Scē Clemens</i>	RP.	<i>Tu illum adiuua</i>
<i>Scē Xixte</i>	RP.	<i>Tu illum adiuua</i>
<i>Scē Cyriace</i>	RP.	<i>Tu illum adiuua</i>

Exaudi Christe RP. *HLVDVVICO a Deo coro-
nato magno & pacifico Regi vita & victoria.*

<i>Redemptor mundi</i>	RP.	<i>Tu illum adiuua</i>
<i>Scē Michael</i>	RP.	<i>Tu illum adiuua</i>
<i>Scē Gabriel</i>	RP.	<i>Tu illum adiuua</i>
<i>Scē Raphael</i>	RP.	<i>Tu illum adiuua</i>
<i>Scē Iobannes</i>	RP.	<i>Tu illum adiuua</i>
<i>Scē Stephane</i>	RP.	<i>Tu illum adiuua</i>
<i>Scē Theodule</i>	RP.	<i>Tu illum adiuua</i>

Exaudi Christe RP. *HEMMÆ Reginae nostræ vita.*

<i>Scā Felicitas</i>	RP.	<i>Tu illam adiuua</i>
<i>Scā Perpetua</i>	RP.	<i>Tu illam adiuua</i>
<i>Scā Petronella</i>	RP.	<i>Tu illam adiuua</i>
<i>Scā Lucia</i>	RP.	<i>Tu illam adiuua</i>
<i>Scā Agnes</i>	RP.	<i>Tu illam adiuua</i>
<i>Scā Cæcilia</i>	RP.	<i>Tu illam adiuua</i>

<i>Exaudi Christe.</i>	<i>RP. Nobilissimæ PROLI Regali vita.</i>
<i>S. Silvester</i>	<i>RP. Tu illam adiuua</i>
<i>S. Laurenti</i>	<i>RP. Tu illam adiuua</i>
<i>S. Nazari</i>	<i>RP. Tu illam adiuua</i>
<i>S. Pancrati</i>	<i>RP. Tu illam adiuua</i>
<i>Scā Anastasia</i>	<i>RP. Tu illam adiuua</i>
<i>Scā Genovefa</i>	<i>RP. Tu illam adiuua</i>
<i>Scā Columba</i>	<i>RP. Tu illam adiuua</i>

*Exaudi Christe RP. Omnibus IUDICIBVS vel
cuncto EXERCITV Francorum & Alamannorum
vita & victoria.*

<i>S. Hilari</i>	<i>RP. Tu illos adiuua</i>
<i>S. Martine</i>	<i>RP. Tu illos adiuua</i>
<i>S. Maurici</i>	<i>RP. Tu illos adiuua</i>
<i>S. Dionysi</i>	<i>RP. Tu illos adiuua</i>
<i>S. Albane</i>	<i>RP. Tu illos adiuua</i>
<i>S. Crispine</i>	<i>RP. Tu illos adiuua</i>
<i>S. Crispiniane</i>	<i>RP. Tu illos adiuua</i>
<i>S. Gereon</i>	<i>RP. Tu illos adiuua</i>

Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat.

*Rex Regum Christus vincit, Christus regnat, Christus
imperat.*

Rex noster

Spes nostra

Gloria nostra

Misericordia nostra

Christus vincit.

Christus vincit.

Christus vincit.

Christus vincit.

Auxilium

<i>Auxilium nostrum</i>	<i>Christus vincit.</i>
<i>Fortitudo nostra</i>	<i>Christus vincit.</i>
<i>Liberatio & redemptio nostra</i>	<i>Christus vincit.</i>
<i>Victoria nostra</i>	<i>Christus vincit.</i>
<i>Arma nostra invictissima</i>	<i>Christus vincit.</i>
<i>Murus noster inexpugnabilis</i>	<i>Christus vincit.</i>
<i>Defensio & exaltatio nostra</i>	<i>Christus vincit.</i>
<i>Lux, via, & vita nostra</i>	<i>Christus vincit.</i>

Ipsi soli gloria & potestas per immortalia secula seculorum.
Amen.

Ipsi soli honor laus & jubilatio per infinita secula seculorum.
Amen.

Ipsi soli virtus fortitudo & victoria per omnia secula seculorum.
Amen.

Christe, audi nos, ter: Kyrie eleison, ter: Feliciter, ter:

Tempora bona habeas, ter: Multos annos, ter.

Post Missam dicat Pontifex.

Conseruet Dominus Ecclesiam suam sanctam. Amen.

Fidem nostram inlesam custodiat Dominus. Amen.

Remissionem peccatorum omnium & vitam eternam largiat
Dominus. Amen.

Memor sit Dominus Domini nostri HEDOVVICI, &
omnes fideles Dei ecclesie foveat, protegat, & benedi-
cat. Amen.

Nos protegat atque defendat ab omnibus malis, & perducatur nos
in regnum glorie sue. Amen.

Conseruet Deus omnes fratres nostros. Amen.

Protegat, salvet & custodiat nos Dominus. Amen.

Sit nomen Domini benedictum ex hoc nunc & usque in
seculum.

Hunc diem	R. Multos annos.
Domnum HENRICUM Regem	R. Deus conservet.
Salvator mundi	R. Tu illum adiuva.
Scē Petre	R. Tu illum adiuva.
Scē Paule	R. Tu illum adiuva.
Scē Andrea	R. Tu illum adiuva.
Scē Gereon	R. Tu illum adiuva.

Feliciter, Feliciter, Feliciter, Tempora bona habeat, Tempora
bona habeat, Tempora bona habeat, Multos annos. Amen.

ORATIO

T summe retributor atque miserator omnium Deus eorum
regna custodi, quos tibi placita castitate junxisti, gentes
rebelles opprime, populos eorum in tua pace dispone, isti tuæ
pareant iussioni, & tu eorum esto custos imperii.

Dona eis profutura consilia, quibus prædicandam sapien-
tiam contulisti: de tua non de mundi potestate sint. Re-
ges habentes diademata divina cogitent ubique mandata. Te
timeant, ut mortalia non paveant: in tua fortitudine quam
in sua potestate confidant. Istos peculiariter præsta te quæ-
rere, & te specialiter eis velle præstare. Perpendite venera-
biles Domini quo amore regnetis, Non auderemus ista publice
Divinitati dicere, nisi quia & secretius eadem nos cognoscit
optare.

Scā Divinitas usque in extremos fines imperium tende Romanum : termini ejus Oceano lambiente cingantur. Sancti Principes nostri mundo sic imperent, ut eis mundus imperare non valeat. Te timeant, ut nihil metuant: ad diadema tuum veniant ex hac corona mundana. Concede illis nuptialem stolam qui fecisti in eis humilem purpuram. Dona illis regnum, ubi nec vita concluditur, nec lætitia terminatur. Amen.

Haftenus S. Gallensis Alemannica : sequatur nunc & Corbejensis Saxonica Litania. Ex eodem quidem nono seculo Christiano, paulo tamen junior, Arnolpho scilicet nepote Ludovici Germanici regnante. In qua nullas preces fundi pro uxore & prole Regia non est quod mireris, quoniam tunc temporis Arnolpho legitimi thori conjux & proles nulla fuit : quales solas in publicis precibus memorare Ecclesiæ perpetua fuit consuetudo. Ita autem sonat isthæc Litania,

Kirie.

Christe.

Eleison.

Kirie.

Christe.

Exaudi nos.

Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat.

Christe exaudi nos.

<i>STEPHANO summo Pontifici</i>	}	<i>Salvator mundi tu illum adiuva.</i>
<i>salus & vita,</i>		

S. Petre,

S. Paule,

S. Andrea,

}
}
}

Christe exaudi nos.

S. Clemens, }
S. Sixte, } *Christe exaudi nos.*

ARNOLPHO Regi }
vita & victoria. } *Redemptor mundi*
tu illum adiuva.

Santa Dei Trinitas, }
Santa Dei genetrix, }
S. Michaël, } *Christe exaudi nos.*
S. Gabriel, }
S. Raphael, }
S. Iohannes, }

Omnibus IUDICIBVS & cun- }
cto EXERCITVI Francorum } *Saluator mundi*
vita & victoria. } *tu illos adiuva.*

S. Mauriti, }
S. Sebastiane, }
S. Marce, } *Christe exaudi nos.*
S. Ambrosi, }
S. Hieronyme, }

BAVONI Abbati, & Congregationi }
S. Stephani, salus & vita. } *Regnator mundi*
tu illos adiuva.

S. Stephane, }
S. Vite, }
S. Dionysi, } *Christe exaudi nos.*
S. Blasi, }
S. Georgi, }
Christus regnat, Christus }
vincit, Christus imperat. }

*Rex Regum,
Rex noster,
Arma nostra invictissima,
Spes nostra,
Fortitudo nostra
Murus noster inexpugnabilis
Gloria nostra.*

Christus vincit.

*Victoria nostra
Liberatio & Redemptio nostra
Defensio & exaltatio nostra*

Christe exaudi nos.

*Misericordia nostra,
Lux via vita & Veritas nostra,*

Christus vincit.

*Ipsi soli imperium gloria & potestas per im-
mortalia secula seculorum.*

Amen.

*Ipsi soli honor laus & jubilatio per infinita
secula seculorum.*

Amen.

*Ipsi soli virtus fortitudo & victoria per omnia
secula seculorum.*

Amen.

Christe

Exaudi nos.

Kyrie

Eleison.

Christe

Eleison.

Kyrie

Eleison.

CAPUT XVI.

*Aliorum trium falsi criminum, circa Monetam Ducem
& Advocatum commissorum, Diploma con-
vincitur.*

PRæmissis duobus tria adhuc falsi crimina nunc adju-
mus: minoris itidem quidem momenti si compares cum
iis in quæ Censuræ initio animadvertimus, crimina tamen &
Diploma falsi convincere idonea.

- I. Horum primum observare est circa MONETAM. Ita enim loquitur Diploma, quasi jam illa ætate ab Adalberto Comite & Cœnobio Moneta fuerit cusa: & tamen idem Diploma prodit id commentitium esse. Quale commentum cum ab ipsamet Cancellaria Regia non fuerit profectum, consequens est, nequissimo impostori acceptum ferendum esse.

Verba nimirum Diplomatis ita sese habent. *Decernimus atque omnino jubemus, quatenus prænominatus sacer locus habeat, possideat, quicquid ex libera hereditate præfati fidelis nostri fiscus noster sperare debeat, in tributis, in Monetis, in teloneis, navigationibus &c.* Hæc utique significant, tum temporis Fiscum Regium, ut ex tributis teloneis & navigationibus, ita etiam ex Monetis, emolumentum accipere solitum, & hæreditaria Adalberti bona ex Moneta quoque Fisco quod suum est hætenus solvisse. Quod si sane nulla fuisset ibi Moneta, eximere illam Fisci juribus fuisset ineptum. Non entis enim nulla sunt accidentia. Erat vero recepti quondam moris, quamvis Cæsares aut Reges Francici potestatem cudendæ monetæ cui fecissent, exigere tamen pro exercitio illius juris in usum Fisci canonem alibi magnum satis alibi levio-
rem: donec tandem Cæsares illi Regesque nostri etiam hunc

Fisci

fisci proventum una cum aliis imprudente prodigalitate paulatim perdiderunt. Facile fuerit, ex priscis Imperii monumentis hoc plurimis exemplis, per multa retro tempora, si opus sit, demonstrare. Nunc hoc agere, nihil attinet.

Jam vero in hæreditariis Adalberti locis, fortasse commercia & navigationes institui solere, aut homines degisse, nemo negaverit, atque ita ex locis illis Fiscum tributa vectigalia ac telonea accepisse. Sed illis in locis *Monetam* fuisse in Adalberti possessione, repugnat legibus & moribus, non illius duntaxat sed etiam sequentis ævi, per omnes Francici imperii fines, in Germania Gallia & Italia. Diserte tamen Diploma inter ea *quæ in libera fuerunt hæreditate* Adalberti numerat *MONETAM*. Imo *Monetas*: quasi non una fuerit in usu. Idem vero esse *liberam hæreditatem* & quod ante appellaverat *allodium*, equidem haud dubito, Hyperaspistæ pag. 57 ita interpretanti adsentiri. Monetæ utique juris sunt Regii: & constitutæ olim nonnisi in locis Regiis, nequaquam autem in allodialibus hominum privatorum, qualis fuit Adalbertus. Adhuc in agro fuisse ullam Monetariam officinam, nusquam legas: omnia tamen Adalberti bona extra oppida fuerunt & in solis agris. Insulsum itaque est impostoris illud figmentum, de *Monetis* in Adalberti *libera hæreditate* sive allodio constitutis.

Quid? quod Carolovingica tempestate, ulli Comitum fuisse concessam nummos cudendi potestatem, haud observare sit. Sub Merovingis curatio illa fuit passim Comitum locorum celebriorum, officinæ autem monetariæ itidem non nisi in populosioribus quibusdam fuerunt oppidis, eoque in nummis Comitum cujusque loci solet fieri mentio. At Carolovingici ævi alia longe fuit ratio, etsi Comitibus fuerit mandatum, videre ne quid contra leges monetarias delinquatur. Ipse sane Carolus Magnus vetuit alibi monetam

P p

esse

esse quam in suo Palatio. Qua de re præter Capitulum xii. l. 2. Sirmondus in Notis eruditissimis ad Capitula Caroli Calvi p. 71. aliud non editum producit: *Vt in nullo loco moneta percussatur nisi ad curtem: & illi denarii Palatini mercantur & per omnia discurrant.* Hujus nepos Carolus Calvus in Edicto Pistensi a Sirmondo cum aliis Capitulis edito, capitulo XI ita constituit: *Vt in denariis novæ nostræ moneta ex una parte nomen nostrum habeatur in gyro, & in medio nostri nominis monogramma, ex altera vero parte nomen civitatis & in medio crux habeatur.* Capitulo xii. *Sequentes consuetudinem prædecessorum nostrorum, sicut in illorum Capitulis invenitur, constituimus, ut in nullo loco alio in omni regno nostro moneta fiat, nisi in Palatio nostro; & in Quantovico & Rotomago, quæ moneta ad Quantovicum ex antiqua consuetudine pertinet: & in Remis: & in Senonis: & in Parisio: & in Aurelianis: & in Cevellono: & in Narbona.* In horum illustrationem produxit Sirmondus & Palatinum & Parisiensem denarium Calvi Caroli in Notis pag. 71. Non superest, quod equidem sciam, Ludovici Germanici nostri de Moneta constitutio: itidem tamen etiam in Orientali Francorum regno tum temporis, in Palatio & solis majoribus urbibus fuisse constitutas monetarias, argumento est, quoniam qui denarii reliqui sunt non alibi cusi sunt, nec in monumentis illius ævi genuinis vel apicem reperias diversi moris. In manu mihi met ipsi sunt nummi id docere idonei.

Carolus quidem Crassum Abbatissæ Turegiensi sorori suæ argenti signandi facultatem concessisse, testatur Stumphius l. 6. cap. 14. Verum nos jam agimus de temporibus Ludovici Germanici: qui cum variis beneficiis ornaverit sine Monetis Tigurinum monasterium suum, duabus filiabus, una post aliam constitutis Abbatissis, quis crediderit, Monetam permisisse longe tum viliori monasterio Adalbertino hærenti circa Nonnenhorniam? Meretur Stumphius ipse
audiri

audiri hoc loco, præsertim quoniam qui post secuti sunt (quos inter est incomparabilis Hottingerus) solent unius illius testimonio niti. Verba ejus sunt. Hie achtend etlich / daß diser Carolus der feist in Zeiten seines Keiserthums der Stadt Zürich habe geben die Freyheit ze münzen / welche Freyheit man vor Zyten pflägt allein den allernamhaftesten und verrumptesten Stätten gegeben. Soliche Freyheit zemünzen hat er auch der Apptisiin geben / doch allein den Pfennigstempffel. Hæc Stumphius. Hyperaspista non dubitavit pag. 20 sugillare Stumphii fidem : a Ludovico enim Germanico jus illud cudendorum nummorum simul cum aliis esse concessum. Sed inanis est conjectura, cum in Privilegio Ludovici nihil ejus habeatur, Privilegia autem in universum stricti sint juris.

Imo vero Lindaugiensi Cœnobio a quoquam Cæsarum aut Regum Monetæ jus concessum, non profecto licet tuto credere : nec enim Diploma hoc Adalbertinum ullius est momenti, & de Moneta Adalberti allodiali plane ineptit. Fortassis tamen Cœnobiales aliquando id juris sibi sumpserunt, sui istius Adalbertini Diplomatis perquam ampla & benigna fretæ interpretatione. Fortassis inquam. Nec vero quæ adfert Hyperaspista pag. 34. libri sui, exercitium illud secure probant. Quatuor scilicet producit species nummorum. Sed neque prima neque tertia species vel levissimo indicio significat, sese Cœnobio Lindaviensi deberi. Prima scilicet referens uno latere crucem, averso agnum vexilliferum, videtur esse obulus aut denariolus Cœnobii S. Galli, vel oppidi cognominis. Diserte enim Joachimus Vadianus l. 1. de Collegiis pag. 29. novissimæ editionis. *Monasterii S. Galli nummi agnum vexilliferum h. e. Paschalem præferebant. Quam monetam majores nostri postea prope pari effigie signarunt : quod abunde docent ferramenta excusoria, quæ in archivo Senatus etiamnum cum aliis formis antiquis visuntur.* Sed agno postea successit

*ursus, fœvum quidem & signis dignum animal, a monachis tamen
 receptum & adamatum, quia creditum sit, Gallo eremum ingresso
 ursum quendam ligna attulisse, quæ foco illius sufficerent. In prima
 sane illa nummorum specie nihil omnino Lindaviense reperi-
 as. Tertium nummum Urbi Lindaviæ deberi indicat Tiliæ si-
 gnum. Cœnobium etiam ibi nihil comparet. Etenim Hypera-
 spista quidem videtur huc traxisse in averſa crucis signum: sed
 jam tum audivimus, signum illud in Galliis quoque addi so-
 litum Regiis nummis in Urbibus cusis: & sunt in meo quali-
 cunque cimeliarchio tales Ludovici nostri Moguntiaë confecti.
 De Secundo & Quarto nummo possit videri verisimilius,
 quod Cœnobio debeantur. Esse sane ab Abbatissis cusos,
 indicat earum expressus vultus. At Lindavienses Abba-
 tissas exprimi, nihil est quod indicet. Imo quoniam altera
 liliū altera clavem dextera portet, dixeris aliunde esse u-
 tramque. Utraque nimirum ejus quidem est generis quod
 Tigurini olim dixerunt *Angster* / contracte nimirum ab *An-
 gesichter* / quod vultum aliquem humanum referrent: prout
 recte vocem illam etiam Hottingerus interpretatus est in
Speculo Tigurino pag. 24. Nec enim probari possunt, quæ
 habet *l. c.* Vadianus: quasi nomen illud a voce Latina *Au-
 gustus* profluxerit, quoniam illa appellatio etiam post Impera-
 toriam per Carolum Magnum impetratam dignitatem in raro
 fuit usu, & non nisi de solis dignitate Imperatoria reapse gau-
 dentibus. Eoque caret etiam omni verosimilitudine Vadiani
 conjectura de interpretatione literarum in nummo aliquo
B. A. pro Bertha Augusta: præsertim quoniam mater Caroli Ma-
 gni Bertha, antequam Cæsarea dignitate fuerit ornatus Caro-
 lus Magnus, dudum mortua, nec Caroli ætate nisi in so-
 lo Palatio monetalis fuerit officina. Quæ in averſa nummi
 utriusque parte conspicitur manus, ne possit liquido proba-
 re Lindaviense opus, ipsemet Hyperaspista efficit. Der Hand/
 ait,*

ait, ist ein Zeichen der Freyung / weils deren Verbrecher oder Violatores mit Abhaftung der Hand pflegen gestraffet zu werden. Talis enim libertas qualis Cœnobio Lindaugiensi competit, est communis non plurimis duntaxat Cœnobiis, sed etiam Principum omnium aulis & Urbium quibusdam locis. Nihil vetat igitur, quin tales nummi ab aliis Abbatissis fuerint procusi, ejusdem scilicet imo longe majoris libertatis: quantumvis amputatæ manus signum Cœnobii Lindaviensis rebus nonnullis familiare fuerit. Mirum vero, si ea quam attulit Hyperaspista fuerit causa, amputatæ manus signo nummos insigniendi. Verosimilius sane videtur, ortum illud ex pœna amputandæ manus falsariis monetarum jam ætate Caroli Magni dicta & post repetita. Qua de re & in Capitularibus Magni Caroli & in Edicto Pistensi Calvi alibique multa legere est. Eadem vero pœna jam tum pridem obtinuerat in Imperio Constantinopolitano: quod ex Basilicis, Harmenopulo, Michaeli Attaliota facillimum probatu est. Imo obtinuit dudum post etiam in Saracenorum republica. Quæ omnia alibi latius prosequimur. Cum autem etiam hæc pœna fuerit communis in omni Francorum regno, nihil est causæ, cur hic suo duntaxat Cœnobio eam potuerit Hyperaspista vindicare. Utut vero horum nummorum aliquid debeatur Lindaugiensi Cœnobio, non tamen hinc colligere est, ex singulari Regio aut Cæsareo privilegio jus hoc Cœnobium esse consequutum: multo minus, merito illud impetratum vi illius Ludoviciani Diplomatis quod unice jactitant.

Verum satis de primo falsi crimine: progredimur ad **SECUNDVM**. Est autem illud commissum in eo, quod II. Diploma inter iudices quoque *DUCEM* recensuerit. Ita enim loquitur: *Statuimus quoque per ejusdem auctoritatis munitionem, ut nullus publicus Iudex, neque DVX, neque Comes, aut quislibet ex Iudiciaria potestate &c.* Hoc *DVCIS* nomen contra morem

illius ætatis & stilum Cancellariæ Imperatoriæ additum, ac proinde argumento est, Diploma falso ævum Ludovici Germanici mentiri. Duo scilicet olim extitere Ducum genera. Alii non nisi exercitui fuerunt profecti, belli tantum tempore, omni carentes jurisdictione civili in pace. Alii autem bello paceque rexerunt integras magnas regiones, multoque imperio Comitibus etiam suarum regionum præfuerunt. De illis non agitur in Diplomate: quoniam iudicibus publicis non fuerunt annumerati, aut iudiciis admoti, non illis sane in quibus de rebus Coenobii institui controversia poterat. Hujus igitur secundi ordinis DVX quidam in Diplomate significatur. Haud nego quidem, interdum & Comitum aliquem exercitui præfectum esse, & hætenus audiisse Ducem, verum illa dignitas reapse nonnisi militaris fuit & pace constituta expiravit. Qua ratione Adalbertum Metensem Comitem in expeditione Lotharii Imperatoris anno DCCCXLI a Nithardo dictum Mosellanorum Ducem, jam supra observavimus. Manifesto autem falsi crimen hac quoque in re a Diplomatis fabricatore esse commissum, duo indicant. *Primum*, quia tum temporis nullus fuit constitutus Alemanniæ (quæ una comprehendit sinu suo insulam) Dux; *Secundum*, quia stilus Curiae illius ævi inter iudices non solet *Ducem* numerare. Non me fugit, quam soleant scriptores nonnulli recentiores ut in aliis ita & in percensendis Sueviæ Principum dignitatibus luxuriari. Mihi omnino audiendus videtur unus pro omnibus illi ævo propinquior Eckhardus junior *l. de casibus S. Galli* quo cum & alii istius tempestatis consentiunt. Is igitur *pag. 15. edition. novissima*, agens de Salomone Abbate S. Galli & rebus quæ Rege Conrado primo contigerunt, scribit: *Non-dum adhuc illo tempore Suevia in Ducatum erat redacta: sed fisco regio peculiariter parebat, sicut hodie & Francia. Procurabant ambas Camera, quos sic vocabantur, nuncii. Franciam ad Alpes tum Wern-*

Wernnhere, Sueviam autem Pertolt & Erchonger fratres &c. Pag. autem 18. scribit, de Conrado Rege qui illos Camerae nuncios fractae publicae pacis & majestatis reos in custodiam dederat. Consilio dehinc habito, primo colloquium publicum Magontiae, postea generale edixit concilium; ubi tribus illis Lege abjuratis & proscriptis, praediisque eorum in fiscum redactis, majestatis reis capita damnata sunt, ceteris omnibus qui tanto facinori intererant, tanquam reis pro hostibus prosequi jussis. Suevia Principum assensu, statuitur Alemannis Dux primus Burkhardus, gentis illius nobilissimus & virtutum dote probatissimus: cui & pradia damnatorum confiscata in beneficium sunt tradita. Hæc Eckardus. Fuit autem Dux primus ille constitutus anno DCCCCXVI, (Contractus refert in sequentem) qui est post annum illum, quo impostor Diploma voluit conditum, quinquagesimus. Id quod liquido docet, Diploma confictum esse, & quidem non illa Ludovici Regis tempestate, sed longo demum post tempore, quando jam Suevia Duces habuit, qui deserunt seculo demum tertio decimo. Sane in Diplomate Ludovici nostri Tugurino pag. 56 curtis Turegum scribitur sita in Ducatu Alemannico: sed mansit isthæc appellatio quoniam olim sub Merovingis Alemannicus Ducatus floruerat, etsi jam pridem prudentia Caroli Magni omnes Ducatus totius regni Francorum fuissent variis Comitibus commissi, Ducibus exauctoratis ut monarchiæ neutiquam convenientibus.

Cancellariæ stilus qualis tum fuerit, potest accipi vel ex illis paucis Diplommatibus Ludovici Pii & Ludovici Germanici, quæ capite III & IV jam produximus, ut alia expectare haud sit necessum. Primum Ludovici Pii pag. 13 hæc habet. Præcipientes ergo jubemus, ut nullus judex publicus vel quislibet ex judiciaria potestate in Ecclesias, aut loca, vel agros &c. Gandavense ejusdem pag. 26 ita loquitur: Per quod præcipimus atque jubemus,

jubemus, ut nullus iudex publicus, vel quislibet ex judiciaria potestate in Ecclesias aut loca vel agros. &c. Ludovici Germanici Paderbornense pag. 28: Praecipientes ergo jubemus, ut nullus iudex publicus vel quislibet ex judiciaria potestate in Ecclesias aut loca aut agros. Ejusdem pag. 31 Argentinense: Per quod praecipimus atque jubemus, ut salvo honore sui sancti praesulis, nullus iudex publicus vel quislibet ex judiciaria potestate loca aut agros &c. Ejusdem Althahense septimum pag. 45 ita sonat: Per quod firmiter & omnibus modis imperamus, ut nullus iudex publicus vel quislibet ex judiciaria potestate, aut ullus ex fidelibus nostris, tam & praesentibus quam & futuris, neque Comites neque Centenarii neque Exactores, in Ecclesias aut loca vel agros &c. In Tigurino etli fuisset facta mentio Ducatus Alemannici: nihilominus tamen, Ducis memoria praeterita, ita demum pag. 57 scribitur. Denique jubentes praecipimus, ut nullus iudex publicus, nec Comes, nec quisquam ex judiciaria potestate in locis praefatis, vel in cunctis rebus ad eadem loca respicientibus &c. Eodem modo etiam pag. 6 Ultrajectinum haec habet: Per quod praecipimus atque jubemus, ut nullus iudex publicus, neque quislibet ex judiciaria potestate, aut nullus ex fidelibus nostris, in Ecclesias aut loca vel agros. &c. In Althahensi IX Diplomate memoratur quidem Bribinus Dux pag. 48: indubie vero fuit is duntaxat dux militiae: nec enim Bajoaria Ducem alium habere tum potuit, cum omnis ejus jurisdictio esset penes ipsummet Regem Ludovicum & post Tassilonem nullus Dux ibi imperasset.

Etiam secundum igitur falsi crimen omnium oculis est III. expositum. Nunc qualem Coenobii ADVOCATVM impostor ausus fuerit falso fingere, itidem ostendemus. In nulla vero parte fuit operosior. Ita enim habet sese Diploma. Idem autem Advocatus bis in anno, semel in aestate, secundo in hyeme placitum habeat, sed ultra 12 equos nullum adducat,

ducatur, & tunc honeste procuretur. Quicquid placitando adquisierit, duae inde partes erunt Abbatisse, tertia Advocati. Nullum domus Dei servientem sine Abbatisse vel ipsius consensu ad iudicium cogat. Nullum de familia sine iusta sociorum suorum deliberatione damnet vel coherceat. Nullum subadvocatum vel exactorem sine Abbatisse permissione sibi constituat. Nihil privati muneris vel servitii a quolibet loco, siue curte siue acella ruris, quasi ex debito & statuto sibi jure, exigat. Mansiones seu pernoctationes undique in locis ejusdem Monasterii frequentare caveat. Quod si ultra statutum nostrum alicubi placitare valuerit, ipse de tertia sui parte ibidem sibi contingente provideat, quod ad sumptum habere debeat. Nisi forte aliqua de causa ab Abbatisse illuc vocetur, a qua tunc decenter sibi exhibeatur quod oportet. Proinde si quisque Advocatus hæc statuta obstinata audacia transgressus fuerit, nisi sane resipuerit, sexaginta libras auri optimi, triginta Palatio nostro, triginta supradicto monasterio persolvat, & ipsa advocatia cum cæteris commodis in perpetuum careat. Hæc vincula Advocato Cœnobiali injecta exemplo carent omnis illius ævi. Nec observare est in priscis monumentis, jam tum Advocatos usque adeo molestos ac graves fuisse Cœnobiis ut iis cautelis opus fuerit. Cum primis observatu dignum est, quod licet optime cupierit Tigurino Cœnobia Ludovicus, utpote cui duas filias præfecerit unam post aliam, in tabulis tamen Tigurinus altum sit de ejusmodi Advocatorum vinctis silentium. Eapropter omni caret verosimilitudine, statim circa initia conditi Cœnobii, in gratiam

Adalberti Comitis sui Ludovicum usque adeo fuisse de Advocatis compescendis sollicitum. Non sane ex omni illo Carolovingico ævo simile quidquam, quod quidem bonæ sit notæ, produxeris, etsi illorum magnus hodieque numerus superfit.

Magerus tamen, fateor, laboriosi operis *de Advocatia armata cap. V. n. 431.* produxit hujus argumenti Diplomata, & quidem tanquam ipsiusmet Caroli Magni: non nisi tamen alterum Augiæ Divitis alterum Uttenburani Cœnobii in gratiam conditum. Augiensi etiam nos hoc ipso libro *cap. X. pag. 164.* usi sumus. Ingenue tamen neutiquam dissimulavimus, supposititium esse & ab impostore quodam non minus atque hoc nostrum Lindaviense confictum. Arguit vero falsimoniam manifesto *Primum* illud, quod Carolus præter morem non Rex Francorum & Longobardorum, sed duntaxat Imperator Augustus ibi audiat. *Secundo*, in fine Diplomatis non annorum vel Regnorum vel Imperii ulla fiat mentio. *Tertio*, quod manu Caroli non fuerit subscriptum: contra quam alias perpetuo solet fieri. *Quarto* quod sub finem Diplomatis nulla loci ubi sit conditum, nulla mensis aut diei quando sit conditum, facta fuerit mentio. *Taceo* nunc, quod annus Christi subscriptus videatur novo non autem recepto tunc more. Mitto alia falsi judicia cum hæc sufficiant. Saltem igitur hoc Diploma non juvat causam Lindaugiensis Cœnobii, quoniam itidem pessimæ est notæ.

Alterum Diploma Uttenburanum adhuc magis prodit imposturam inepti nebulonis, quamvis videatur ex eadem qua Lindaugiense officina mendaciorum profectum esse. Ne quid superfit Hyperaspistis, quo suo Lindaugiensi possint speciem aliquam veri apud imperitos, & quibus illud ad manum non est, emendicare, producam hoc ipsum, quale reperitur apud Bruschiū ubi de Uttenburano agit Monasterio.

Adduce-

Adducemus autem integrum, non per partes, quo omnium oculis commissum & ibi falsi crimen patefcat.

In nomine Dei patris omnipotentis & filii & spiritus sancti. Carolus a Deo ordinatus Augustus, Magnus, pacificus, Rex Francorum, Imperator Romanorum gubernans Imperium. Quoniam principem ac defensorem Ecclesiarum nos fecit Dominus, ne ejus ingrati esse videamur munificentiae: servitium ejus augmentare, Ecclesias multiplicare, super inceptis & constructis bene ac oportune, ne postbac destruantur, potestati regali convenit tuitionem impartiri, unde quicquid ad loca sanctorum damus vel concedimus, hoc nobis ad mercedis augmentum vel stabilitatem regni nostri pertinere confidimus. Quapropter notum sit omnibus principibus nostris & fidelibus, qualiter nos ad petitionem dilectissimae conjugis nostrae Hildegardis, illustris Reginae, Abbatem nomine Tottonem, ex Monasterio quod vocatur Utenburra cella nova, cum hominibus una & rebus ipsius Monasterii, sub nostro mundiburdio & defensione propter illicitas malorum hominum infestationes accepimus & retinemus. Igitur a praesenti die coram principibus nostris decernimus, & praecipiendo praecipimus, ut nulli de majoribus atque minoribus liceat, praedicto Abbati aut hominibus ipsius Monasterii tam ingenuis quam servientibus, vel in rebus quae ad ipsam casam Dei legitime aspicere videntur, inquietare aut calumniam facere praesumat. Sed diximus, liceat eum una cum jam facto monasterio sub nostra tuitione quietum vivere ac residere, ac si aliqua causa

adversus eum aut homines ipsius monasterii surrexerint, quas infra pagum cum fidelibus suis definire non potuerint, in praesentiam nostram reſerventur. Et ut omni Regno nostro & fidelibus nostris pateat, nos praefatum locum non avaritiae vel quaestus, sed pro amore Dei & animae salute atque defensionis causa in nostram potestatem suscepisse, hinc a praesente die ac deinceps fratribus ejusdem monasterii auctoritate nostra damus hanc licentiam & concedimus, ut post discessum Tottonis Abbatis potestatem habeant inter se eligendi Abbatem, quem meliorem secundum Regulam S. Benedicti, & aptiorem nostro servitio invenire potuerint: nobisque & successoribus nostris praesententur, quatenus Regia sublimentur auctoritate & confirmentur. Investitus siquidem per nos liberum hunc ab omni exactione curiali vel munere permittimus abire. Consecrationem & sui monachorumque concedentes, ubi a relligiosis duntaxat Episcopis intra provinciam ordinari poterunt, liberrimam habere. Amplius praesenti sane Abbati ejusque successoribus monachis & hominibus ac negotiatoribus praefati monasterii, qui a nostra auctoritate frequentia populi ad reliquias sacras venientes inibi statuimus, hanc libertatis gratiam concedimus, ut ubicunque in regno nostro ad negotiandum perrexerint, siue in Civitates, vel in Oppida, seu pontem navesque petant, siue venientes seu redeuntes, sine exactione telonii cum pace securi transeant & pergant. Item placuit nostrae providentiae, in Tottonis praefati Abbatis potestate ponere, ut sapientum

piendum usi consiliis, ex his quos inter potentes seculi noverint esse equitatis & fidelitatis amatores, eligant suis competentibus locis advocatos & defensores si opus habuerint: Sin vero, nos nostrosque successores, justissimos & certissimos defensores habeant. Sed nullus hominum sibi hanc potestatem presumat vendicare vel quasi hereditariam, aut aliquo jure debitam invadere, nisi quem Abbatis & Monachorum consulta approbatione volunt admittere: eo tamen tenore, ut post fidelitatem Regio jure nobis nostrisque successoribus Abbati tria juret Sacramenta. Primum, quod secundum posse & nosse justus & utilis Advocatus in homines & res prædicti monasterii existat. Secundum, quicquid placitando adquisierit, id est, injuria bannorum vel satisfactione temeritatum, tertia sibi parte retenta, duas reddat Abbati: & nullum advocatum vel exactorem præter se nisi Abbatis permissione constituat. Tertium, quod nihil privati muneris vel servitii a quolibet loco sive curte, seu a villis vel a Cellariis, quasi ex debito & statuto jure exigat, ac mansiones & pernoctationes uspiam frequentare caveat. Ad unumquemque vero locum (quem Abbas ad placitandum ordinaverit) cum duodecim Equis & totidem Viris Advocatus semel tantum in anno adveniat, nisi pro aliqua necessitate ab Abbate sæpius advocetur; ac tunc pro loci qualitate ab Abbate honeste suscipiatur & procuretur. Infra locum Monasterii nullum placitum nisi rogatu vel voluntate Abbatis unquam statuatur, nullum de militari familia sine justa

sociorum suorum deliberatione damnet, vel aliqua injuria coerceat & offendat: qui militares vel alio nomine ministeriales optimo jure perfruantur quo Fuldenses vel Augienses potiuntur. Amplius nullum domus DEI servientem sine consensu Abbatis ad judicium vel ad damnum cogat. Quando autem hujus commissi vel in homines, vel in res (quod vulgo Ballmundt dicitur) exstiterit: statim sine mora & sine præjudicio (nisi cito resipuerit) Advocatia cum omnibus commodis sine spe recuperationis carebit. Et ut hæc firmitus credantur, & diligentius conserventur, manu propria subter firmavimus, & annulo nostro insignire jussimus. Ego Ludebertus Archicappellanus recognovi & subscripsi. Data anno incarnationis Domini 769. Actum Moguntiae in Penthecoste, in Dei nomine feliciter. Amen.

Haftenus etiam Vttenburanum Privilegium. Coecus profecto sit aut cunctarum ævi veteris rerum imperitus qui nullo monitore non deprehenderit hic commissæ falsi crimina. Omnia indicare superfluum fuerit: pauca igitur duntaxat significabimus ut reliquis impudentiora. Quam enim primo impudens est mendacium, jam anno DCCLXIX Carolus audiisse Augustum & Romanorum Imperatorem! Falsum secundo est, jam isthoc anno Hildegardim fuisse Caroli conjugem. Quantum enim ex Eginhardo colligere est, contractum est matrimonium anno demum septuagesimo, si non serius. Ita enim ille loquitur: Post mortem patris cum fratre regnum partitus, tanta patientia simultates & invidiam ejus tulit, ut omnibus mirum videretur, quod ne ad iracundiam quidem ab eo provocari potuisset. Deinde cum matris hortatu filiam Desiderii regis Longobardorum duxisset uxorem, incertum qua de causa post
annum

annum repudiavit, & Hildegardim de gente Suevorum, præcipua nobilitatis fæminam, in matrimonium accepit. Jam vero obiit Pipinus pater anno 68 Octobr. mense, & subsecuta statim est Regni inter filios divisio. Post demum contraxit Carolus matrimonium cum filia Desiderii: forte anno demum 70, quo Bertha mater in Italiam pacis causa est profecta, quod habent Annales. Utque factum id sit statim anno 69, si post annum demum duxit Hildegardim, liquet matrimonium illud initum si non serius saltim non ante annum septuagesimum. Tertio, non potuit Carolus isthoc anno Penthecosten Moguntia celebrare, ut habet Diploma. Autor enim Annalium, quos primus edidit Hermannus Comes Nuenarius, quem Laurishamensem fuisse monachum videre est ex historia anni 774, nonnullis Adelmus audit, cum more solito a verno tempore annum exordiens narrat res anni DCCLXIX, liquidum facit, omnem illam æstatem usque in serum autumnum fuisse Carolum occupatum bello Aquitanico contra Hunoldum, ac proinde ibi & in Vasconia vixisse extra fines tum Regni Francorum. Archicapellano usus est quarto Carolus anno isthoc Bartholomæo non Ludeberto. Id quod observavit monuitque decus sacrae nobilitatis Westphalicæ Bernhardus Mallincrothus l. de Archicancellariis & Cancellariis Imperii Romano-Germanici pag. II. hisce verbis: Bartholomæum suppeditat nobis auctor anonymus vita Caroli M. a Petro Pithæo edita, qui S. Eparchii Engolismensis monachus fuit, ita scribens p. 236. de diplomate Caroli isto Cænobio concessio: quod præceptum Bartholomæus Archicapellanus ejus scripsit, & ipse Dominus Rex manu sua firmavit. Constat ex serie narrationis datas esse literas prædictas sub initium Regni Carolini, ad annum 769. Non annus postremo Regni sed Christi Diplomati est subscriptus contra seculi illius morem. Non attinet immorari aliis falsi indiciis commemorandis: quandoquidem jam tum est manifestum, non minus hoc

hoc Vttenburanum quam Lindaugienſe Diploma ſuppoſitum eſſe. Et vero quandoquidem Magerus tantum duo illa adducere in medium potuit hujus de Advocatis argumenti, facile collectu eſt alia non reperiri. Vt proinde liceat tuto Diploma noſtrum etiam hujus rei cauſſa explodere & falſi condemnare.

Quid, quod hoc ipſum *de Advocatis* non falſi tantum poſſit Diploma arguere, ſed etiam confirmare id quod jam tum ſæpe diximus, ſeculo illud duodecimo aut initio tertii decimi conſectum eſſe? Illa nimirum tempeſtate reperire eſt graves de Advocatorum injuria querelas fuſas: quarum in vetuſtioribus monumentis nihil obſervaveris. Per igitur eſt veriſimile, quo injuriam illam averterent, nonnullos a commentitiis diplomatibus remedium quaſiſſe: & hoc exemplum ſecutum etiam Cœnobium Lindavienſe. Sane Vttenburanum & Lindavienſe ea parte ejusdem eſſe indolis, collatione inſtituta facile eſt deprehenſu. Et vero obſervare eſt, iſthoc tempore paſſim magno fuiſſe ſtudio laboratum per Germaniam, non tantum de frenandis Advocatis, ſed de omni illo onere a cervicibus Clericorum & Monachorum plane abjiciendis; clauſicum canentibus ipſiſmet Romanis Pontificibus; quorum ſacræ monarchiæ intereſt, exſtingui omnem ſecularem a Cæſare dependentem auctoritatem, qualis eſt Advocatorum circa bona Clericorum & Cœnobiorum, quo ſoli ſuæ ſedi omnia obediant. Id quod nonnullis in locis feliciter Papis ſucceſſit atque adeo & Clero ſimul monachisque: non omnibus tamen, prævalentibus alibi vel ipſis Advocatis vel etiam Cæſaribus. Spectavit huc Urbani III Papæ acre ſtudium, de facultate eligendi Advocati Episcopis & Monachis vindicanda: qua de re legere eſt Baronius ad annum 1186. Secuti aliquot Pontifices in idem laboraverunt magno cum applauſu cleri & Cœnobialium. Recitat
Ægidius

Ægidius Gelenius in Historia vite Engelberti Coloniensis Episcopi tres Bullas Honorii Papæ tertii, omnes uno eodemque Pontificatus quinto anno, qui fuit Christi 1221, ad Colonienses perscriptas: quas ille ait in Archivo Episcopali integras superesse. Prima vehementer insectatur insolentias id temporis Advocatorum. Altera vacantes Advocatias prohibet cuiquam conferre. Tertia vetat, ne quæ oppignorationes fiant ab Advocatis. Omnes dignæ sunt lectu. Nos hoc loco primam adferemus; quandoquidem & nos professi sumus, illa circiter tempora solito insolentius gessisse sese Advocatos: atque ea propter illis injuriis avertendis excogitata fuisse per fas & nefas varia remedia, interque alia in nonnullis Cœnobiis falsas tabulas conditas quibus persuaderent, jam olim frenatam Advocatorum vim: horumque exemplo suum Lindavienses Cœnobitas tum fabricasse. Verba Bullæ Papalis ita sese habent.

HONORIUS Episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus Archiepiscopo Coloniensi & ejus suffraganeis salutem & Apostolicam benedictionem. Si Ecclesiarum Advocati significatum sui nominis attenderent ut deberent, studerent eas ob reverentiam Advocati cœlestis, cui speciali titulo sunt adscriptæ, fovere beneficiis & viribus defensare: sed quod dolentes referimus, nonnulli eorum habentes velamen malitiæ libertatem, in bonis Ecclesiasticis in quibus advectionis jus obtinent, non solum prodigaliter debacchantur, verum etiam ea diripiunt ut prædones. Quod Ecclesiæ Colonisæ provinciæ jugiter experiri coguntur, sicut earum nobis transmissa conquestio patefacit. Quia igitur zelus nos comedit domus Dei, Fraternitati Vestræ per Apostolica scripta mandamus: quatenus singuli prosequentes proprium interesse, & quasi collo uno &

Rr

bumero

humero uno Ecclesiarum onera comportantes, Advocatos ipsos ut contenti justis & ab antiquo statutis stipendiis ab Ecclesiarum molestiis conquiescant, moneatis prudenter & efficaciter inducat. Quod si forsitan vestris monitis non acquieverint, ne medicinalis Petri gladius in manu vestra torpere rubigine videatur, in eos juxta quantitatem & qualitatem culparum, intendatis & remittatis appellatione postposita rigorem Ecclesiasticæ discipline: ita quod Ecclesiæ ab hujusmodi oppressione respirent & Vos exinde mereamini apud Deum & homines commendari. Datum Lateranen. Kalen. Martii Pontificatus nostri anno quinto. Hactenus Bulla. Cui quidquam addere nullum nunc quidem fuerit operæ pretium.

CAPUT XVII.

Et formas literarum, & Zipbras in scribendo adhibitas, & subiectum ære Christi annum, indicare, Diploma longe esse seculo Nono recentius.

Tædet immorari amplius Impostoris figmentis, quibus voluit suo Diplomati faciem antiquam conciliare, aptus ad rem illam ut ad lyram asinus. Etsi sane & leoninam induerit prolixas tamen aures tegere non potuit. Hoc proinde capite paucis nos absolvemus, non minus tamen tria itidem falsi indicia in lucem provocaturi.

- I. PRIMVM est in literarum formis commissum. Citra controversiam videlicet, si Diploma in Cancellaria Ludovici Germanici Regis fuerit conscriptum, adhibiti sunt literarum characteres, illo tempore Cancellariæ familiares. Jam vero qui-

quinam fuerint tunc in usu, abunde docent tot superstites illius ævi Regiæ Tabulæ. Præ omnibus idoneum est id ostendere illud Tigurinum Diploma, quod quinto die ante Lindavienſe noſtrum confectum in autographo poſſidetur hodieque Tiguri, & poteſt in apographo vidimato ut vocant, a nobis, ſi opus, cuivis monſtrari. Autographum ſuum Cœnobiales hætenus ſtudioſe occultant. Solam ſubſcriptionem ære curavit Hyperaſpiſta exprimi, ad formam authenticam: quemadmodum reliqua ſeſe habeant ſedulo fecit ignorari. Ne vel illi quod ære eſt expreſſum ſecure credamus, nulla hætenus facta cum ipſo autographo collatione, jubet Cœnobii in Diplomate toto conſingendo veteratoria audacia. Et proſecto illius officinæ etiam tutiſſima quæque prudens merito timeat. Non ſane licet cum ejusmodi hominibus in tenebris micare. Producant igitur Cœnobiales Diplomatis ſui authenticum exemplar. Exponant illud oculis eorum qui veterum characterum, veterum membranarum, veteris atramenti ſcriptorii ſunt gnari, iisque examinandum exhibeant. Notarii alicujus talium imperiti, & ære conducti, teſtimonio non licet fidere. Ipſe Hyperaſpiſta multum ſuſpecta omnia fecit: quandoquidem ære expreſſa ſubſcriptio ut & Signum Regium non convenit omni ex parte cum ea quæ habetur in Tranſumpto Friderico III Imperante conſcripto. In quam ſententiam cum & Heiderus quædam objeciſſet, Hyperaſpiſta pag. 102 nihil regerere potuit præter ſuperbum contemptum. Cumprimis in Signo Cæſareo ingens eſt diverſitas. Hyperaſpiſtica porro editio Diplomatis ipſiusmet differt ab altera etiam illa quæ in grandi opere exhibetur pag. 724. Vbi ſane illa *duodecim*, hæc habet *12 equos*. Heiderus legit *Æccleſia* & perſtringit. Hyperaſpiſta non contradixit aſt dedit *Æccleſia*.

Quomodo autem cunque habeat ſeſe ipſum authenticum

Diplomatis exemplum, volumus nos (quandoquidem securos nos esse iussit de ultima sua editione Hyperaspista, appellans eam *treulich copierten und vidimirten Text*) contenti nunc esse eo, quem jam tum expressimus fide Hyperaspistæ. Ac proinde ut ad rem aggrediamur, non dubitamus profiteri, neutiquam Diploma nono Christi seculo sed longo demum post tempore scriptum esse, freti indicio unius diphtongi Æ aliquoties adhibiti. Enimvero legas ibi *Æcclesia*, *Æcclesia*, *Æcclesias*, *Æstate*. Minor ejusdem diphtongi forma æ adeo frequenter in Diplomate occurrit, ut pigeat numerare. Illa scilicet diphtongi figura neutiquam ævo Ludovici Germanici fuit in usu, sed multo post demum cæpit. Testantur id liquido illius tempestatis quæ superant & Tabulæ & libri scripti quamplures. Etenim perfrequenter quidem a scribis & librariis omissa est diphtongi nota, & simplex vocalis E illius loco adhibita, quandocunque tamen diphtongi habita in scribendo fuit ratio, solet illa exprimi per divisas litteras æ, nunquam autem per æ aut Æ, literis in unum quasi conflatis.

Observaverat illud ex parte jam tum doctissimus Heiderus, & pro decimo falsi indicio annotarat: addito ex Menochio, *falsam Latinitatem suspicionem falsi rescripto affricare*. Hyperaspista capite X objectionem hanc conatus rejicere perquam inepte sese gessit; certe significat, vim argumenti a sese non perceptam. Summa Responsi est. Vitia Orthographica ad Latinitatem non pertinere: nec *Latinitatem* falsam censendam esse quando illa non omnino recte sese habet, alioquin omnia vetera diplomata rejicienda esse: in Rudolphino etiam Urbis privilegio nonnulla minus probata inveniri. At vero Orthographia utique prima Grammaticæ pars numeratur, quidni itaque illius vitia ad Latinitatem pertineant? Non porro sive Menochius sive Heiderus hoc volue-

voluerunt, Latinitatem quamlibet inemendatam falsi suspicionem parere idoneam; sed loquuntur de ea Latinitate quæ pro cujuslibet temporis usu est recepta. Ab ea nimirum si enormiter fuerit deflexum, argumento id esse potest latentis falsi. Eoque nihil ad rem faciunt quæ de vitiis Diplomatum tum Rudolphini cum aliorum receptis usu ab Hyperaspista adferuntur. Hoc vero firmum manet, & Orthographicam & reliquam Latinitatem quæ a more temporis aut Cancellariæ plane diffidet, significare commissam falsitatem.

Jam vero plane est, ceu diximus, alienum, a Ludovici ævo, & Regiarum quæ tum fuerunt Cancellariarum consuetudine, diphtongum pingere connexis literis Æ aut æ. Qua de re si quis dubitet, provoco ad illius tempestatis scripta, sive diplomata fuerint sive volumina & libri. In certissimam fidem adducam testem omni exceptione majorem, ejusmodi scilicet rei longe peritissimum & philologicæ omnis antiquitatis principem Claudium Salmasium. Sunt enim hujus in Epistola ad Claudium Satravium amplissimum Senatorem virum itidem in hac literatura magnum hæc verba. *Addo nonnulla quibus dignosci possit antiquitas exemplarium manuscriptorum. Si quibus in libris MSS. diphtongus reperiatur AE duabus literis non in unam coactis sed separatis, expressa ad hunc modum A E aut a e, scias codices illos vetustos esse inprimis & fideli manu confectos. Si aliter effecta occurrat, aut per unam literam ex duabus conflata, aut per unicam e, cui nota supposita sit hoc modo e: qui primo modo scripti sunt paulo majorem vetustatem redolent; qui secundo ad infimum seculum relegari debent. Hæc Salmasius. Si in authentico igitur Diplomatis pingitur diphtongus Æ aut æ, consequens profecto est, ultra quadringentos circiter annos ætatem ejus non excurrere, mentirique adeo seculum nonum.*

Produnt recentem illam Diplomatis ætatem **SECVNDO** **II** etiam binæ **ZIPHRAE** 12, numerum duodenarium significantes.

Fassi jam tum sumus non reperiri illas zifras in exemplari Diplomatis, quod grandi opere inclytæ Urbis exhibetur pag. 723 : quandoquidem tamen Hyperaspistica editio zifras illas exhibet, etsi de earum novitate jam nonnulla doctissimus Heiderus monuisset *objectione quinta* eaque Hyperaspista repetiisset pag. 95 : nobis non licet dubitare, zifras illas in ipso Diplomate contineri. Sed illos characteres numerales in nullis antiquis Diplomatribus reperiri, certo est certius. In ipso Diplomate Lindaviensi nostro anni regiminis Ludovici Imperatoris ut & Christi characteribus Romanis more antiquo signantur. Idem fit in omnibus priscis Diplomatribus quæ quidem in manus meas hætenus inciderunt. Et vero zifarum usus aliquot seculis est recentior ævo Ludovici Germanici. Nolo hac in parte tam mihi credi quam Josepho Scaligero, rei literariæ omnis ante Salmasium itidem principi incomparabili. Cujus hæc sunt verba in *Commentatione de nummo Constantini Imperatoris* quam Marquardus Freherus suæ præmisit editæ anno 1604, post Opusculis Scaligeri inseruit Casaubonus. *NVMMS*, ait Scaliger *ingens argenteus clarissimi viri Marquardi Freheri, quam recens sit argumento sunt characteres arithmetici 234. 235. qui ante trecentos aut paulo plures annos ab Arabibus ad nos transierunt, ac primo quidem dissimiles his nostris hodiernis, postea memoria proavorum hac forma interpolati quæ hodie nobis in usu est. Itaque nummus hic cusus aut conflatus est non illo sæculo, quo ii a Christianis recepti sunt, sed illo, quo interpolati; hoc est memoria proavorum. Præterea an unquam a Grecis usurpati sint, merito ut dubitem faciunt libri multi Astro-nomici, Logistici, & Computorum Ecclesiasticorum paulo ante aut post everisionem Imperii Constantinopolitani conscripti, quorum omnium numeri non his peregrinis characteribus concepti sunt, sed literis Grecis. Denique illos characteres primi omnium Christianorum Hispani a Mauris, ab Hispanis reliqui Latini Christiani, ab illis*
Greci

Græci acceperunt, si modo acceperunt. Et quidem concedamus accepisse, ii tamen apud Græcos nunquam vulgo noti fuerunt, ut non opus fuerit eos in hoc nummo cudere ut a paucis tantum intelligerentur. Nobis igitur constat, recentissimam quidem nummi conflaturam esse.

Multo recentiorem zifrarum in Europa usum facit Petrus Opmerius chronographus, quando ad annum 1470 ita loquitur: *Cum Leonardus Pisanus Indiam atque Aethiopiam perlustrasset, ex illa Cifras, quæ retrogrado gradu & numerando excrescunt atque etiam multiplicando, præter morem posterorum Iaphet, ex hac Cossicas reportavit. Ut autem hæc a Scaligero ita pariter & a vero diversa sunt. Nec juvat meditata nobilissimi Mallincrothii inter Scaligerum & hunc concordia, in libro de Natura & Usu literar. cap. 25 p. 127. Verum, ait ille, conciliationem subministrat Scaliger ubi addit: Proavorum memoria hæc (id est hodierna) forma fuisse cifras interpolatas: respexit enim ad dictum Leonardum. Super sunt autem etiam nunc passim ejusmodi antiquiores zifra, a posterioribus quibus hodie utimur in plerisque discrepantes. Non juvat inquam hæc conciliatio. Quæ enim nunc usu recepta est zifrarum figura jam quadringentos annos coepit, atque non debetur Leonardo Pisano. Sed & ineptum est quod vult Opmerius, a zifris esse illam qua Arithmetici utuntur, multiplicandi dividundique numeros retrogrado gradu rationem. Non enim hæc a zifris est, sed fuit ex ipsa natura commodioris multiplicationis & divisionis numerorum, quacunque etiam figura numeros signaveris.*

Cæterum quicquid sit, zifræ aliquot seculis Ludoviciano ævo posteriores sunt, ac proinde & Diploma cui insertæ sunt zifræ aliquot post seculis denique est conscriptum. Quod si zifræ illæ non essent insertæ contextui Diplomatis, non adeo urgerem hoc argumentum: scio enim etiam per antiquis Diplommatibus optimæque notæ, a recentiore nunc ludibunda nunc & seria

seria manu zifras esse appictas. Insertæ autem illæ contextui nunquam olim fuerunt.

Non æque noviter cœpit mos ANNO DOMINICO subscripto notare Diplomata, recentior tamen & ille est ævo Ludovici Germanici. Ac proinde, quandoquidem Diplomati
 III. Lindaviensi Annus ille Christianus est subscriptus, TERTIVM hinc petere licet documentum falsi in Diplomate isthoc conscribendo commissum. Jam tum eruditissimus Heiderus hoc argumenti genere Diplomatis fidem multis oppugnavit & quidem quinto loco: eoque Hyperaspista *capite V pag. 96* conatus est iis nonnulla sua regerere. Verissimum autem est: Ludovicum Germanicum non solere Diplomata sua signare numero Dominicæ æræ. Idque adeo jam pridem & ab aliis est animadversum, ut non dubitaverit Mallinkrothus, harum rerum peritia nemini secundus, hæc in verba *l. de Archicancellariis & Cancellariis Imperii pag. 24.* scribere, agens de Diplomate quod ille judicavit non Senioris sive Germanici nostri sed ejus filii esse Ludovici junioris qui decessit anno 882. *Accedit & alia, ait, conjectura cur seniori Ludovico Diploma adscribi non debeat: eo quod annos nati Christi subscriptos habeat, quod in illius Regis literis, quarum data non nisi annis Regni ubique insignitur, insolens est, ac nullibi, quod hætenus compererim, reperitur. Qua in re stilum Cancellarie paternæ secutus fuit: nam & ab Imperatoris Ludovici Pii Diplomatum Aera Christiana regulariter & communiter abest.* Hanc Mallencrothi observationem vel illa sola quæ a nobis sunt adducta *cap. IV* docere plusquam satis sufficiunt. Nec enim ibi Æræ Christi videas factam ullam mentionem. Versantur imo jam tum in manibus ejusdem Ludovici nostri Diplomata tria adhuc alia: in quibus itidem soli Regni anni memorantur Christi nullus.

Par est ratio (ut recte dixit Mallincrothus) Diplomatum Ludovici Pii Patris. Nec enim est, quod quem moveat
 Diploma

Diploma ejus adductum pag. 16. de fundatione Archiepiscopatus Hamburgensis. Dedimus enim ibi illud quale editum est ab Erpoldo Lindenbrogio; easdem vero tabulas haud paulo passim meliores referens Philippus Cæsar in suo quem appellavit *Triapostolatu Septentrionali*, verba hæc : *Anno Domini Jesu Christi DCCCXXXIV*; non habet. Quo apparet assummentum fuisse exemplaris Lindenbrogiani, ut multa alia.

Quid? quod non temere protuleris Caroli etiam Magni Diploma aliquod, saltem confectum ex quo Imperatoriæ fuit dignitatis, cum subscriptis annis Dominicis? Quæ vidi & legi id generis omnia consonant. Ante ejus dignitatis exordium, atque adeo ante annum 800, num semper antehac idipsum fuerit in usu, non equidem certo dixerim, quia Adamus Bremensis in *Historia Ecclesiastica cap. X* adfert Diploma Carolinum de fundatione Episcopatus Bremensis datum anno Regni Caroli XXI cum præmisso *anno Dominica Incarnationis DCCLXXXVIII*. Non enim illius Tabulæ fidem omnem ausim in dubium vocare. Hoc tamen certo possum asseverare: neque illam, neque qua Verdensen Episcopatum instituit Carolus ille Magnus, Tabulam authenticam in archivis superare, ac proinde fortassis ab alia manu id esse additum. *Fortassis* dico. Non enim vel Adamus authenticum vidit, sed ex copiali, ut appellant, libro suum illud desumpsit: ceu non diffitetur *cap. IX*: itaque additum ibi forte fuit manu aliena. Toti Diplomati eam unam ob causam fidem derogare cum nonnullis, nolim equidem. Fortassis enim quo tempore Carolus nondum fuit consecutus Imperatorium honorem aliud obtinuit in Cancellaria; post autem mutavit, juxta morem Romanorum qui Constantinopoli sedebant Cæsarum; quippe qui Æram Dominicam, quamvis Dionysii Exigui calculo jam Justiniani tempestate probatam, non fuerunt soliti subscribere suis Chrysobullis. Ea tamen vis est eorum quæ *cap. 33 libri*

de Weichbildis Saxonis attulit Gryphiander vir talia doctus, ut omnino sit asserendum, aut illud ab Adamo adductum Carolinum Diploma supposititium esse, aut vero annos illos Dominicos ab imperita manu longe post (& vero floruit Adamus seculo undecimo effluente) accessisse. Non enim Gryphiander vel ab Heidero fuit scriptor sua duntaxat auctoritate infallibilis habitus, quod calumniantur Hyperaspistæ, sed ejus argumenta sunt æstimata: quæ pro suo supercilio videntur ne legisse quidem superbi illi vindices Cœnobiales.

Vtcunque autem res sese habeat de Caroli Magni Diplommatibus ante Imperatorium consecutum ἀξιωμα conditis, id certissimum est, quod Mallinckrotum asserentem audivimus; nec Ludovicum Pium nec nostrum Germanicum annos Christianæ æræ suis Diplommatibus subscripsisse.

Quid, quod præclaris auctoribus doceatur, imperante demum Carolo Crasso institutum esse, annis Christianæ æræ Diplomata subsignare? Diserte sane id testatus est Bavarus Aventinus l. 4. *Annalium Bojor.* fol. 461. & Gallus Nicolaus Vignietius in *Chronico Burgundia ad annum 885.* Stumphius l. 7. cap. 6. fol. 197. ita loquitur de prima origine ejus rei. Es ist bey den alten Keysern/Königen/Fürsten und Herrn nicht bräuchig gewesen/die Instrument mit der Jahrzahl Christi/ als hernach bey K. Othonis Sagen und fürter / sondern allein nach den Jahren des Regiments eines jeden Königs zebezeugen und zebeschliessen / also : *Acta sunt hæc &c. anno N. Regis N. Indict. &c.* Ita ille : falsi arguens diploma quoddam argumento illo quod æram Christi haberet subscriptum, etsi antiquius voluerit haberi. Joannes Gulerus initia ejus instituti Caroli Crassi mandatis adscribit l. 7. *Rhetia* fol. 98. hisce verbis Caroli istius res narrans. Er ließ durch öffentliche Brieffe und Mandaten befehlen / daß man vorthin die Jahr von der Gebuhr Christi an zehlen und rechnen solte : da man sonst bißhero nach den Jahren der Kaysern und Königen Regierungen die

die Zeit gerechnet : unangesehen daß umb das Jahr des H^{erren} *DXXXII* Dionysius Exiguus, ein Römischer Abbt/ (als oben in unserm II Buch auch meldung geschehen) den gebrauch der Jahrzahl Christi albereit eingeführt hatte: Da er die Historien und derselbigen Ordnung nicht auff die Zeit der Stadt Rom erbawung/ oder der Bürgermeister zu Rom/ noch von Anfang der Regierung der Römischen Kaysern / sondern auff die Menschwerdung Jesu Christi zu richten und daselbst naher die Jahrzahl zunehmen gelehrt hat: Damit er die Gedechtnis des Kayser und Wütrichs Diocletiani, von welches angehebter Regierung an man schon damals in die zweyhundert acht und vierzig Jahr die Zeitordnung geführt hat / ganz und gar auflöschen könnte. *Hæc illi Veterum tamen & coævorum id qui narraverit nemo mihi nunc ad manum est. Jam tum vero ante Crassi tempora, ipsoque adeo Ludovici nostri ævo, alibi Instrumentis publicis a Notariis additos annos Dominicæ incarnationis alibi non, liquido ostendunt chartæ antiquæ & Fuldenses a Pistorio editæ quæ habent annos illos adscriptos, & Alemannicæ S. Gallenses cum quas Vadianus tum quas Goldastus collegit iis plærumque carentes. Priorum vero similes etiam alibi reperire est. Forte igitur Crassus jussit ubivis observari, quod paucis in locis jam tum observabatur. Ex eo sane Diplomatis etiam Regiis solito frequentius æra Christiana fuit adscripta: quanquam nihilominus & sæpius neglectum esse, doceant superstites tabulæ integræ. Quod ne miremur, facit exemplum ipforummet Romanorum Pontificum: qui licet debuissent ea in re antevertere Reges Cæsaresque, eosque ad sui sacram imitationem invitare, etiam ipsi tamen in Bullis suis annos Dominicos sero denique cœperunt numerare.*

Verum hæc proprie ad rem nostram haud faciunt, quandoquidem liquidum est, saltim Germanici nostri Ludovici Diplomatis olim æram Christianam non fuisse appositam;

atque adeo Cœnobiale hoc ex Cancellaria illius Regis profectum non esse sed alia tempestate conditum, vel unica illa annotatio Christianæ incarnationis possit evincere.

Vsque hæc adeo sane clarent, ut ipsimet Hyperaspistæ vim argumenti haud ausi sint dissimulare. Eoque pag. 97 effugium conantur petere a prætextu, quasi annus Dominicæ incarnationis longe post demum ab aliquo fuerit adscriptus: non enim characteres esse eosdem cum aliis, nec ita concinnos. Verum enimvero antehac agnoverant utique Cœnobiales hanc æram adscriptam non minus genuinam atque totum diploma. Hinc sane in Curia Cæsaris Friderici III & alias semper, fidem illi æræ subscriptæ indubitatam attribuerunt. Hinc & alii Cœnobialem hanc traditionem sunt secuti. Saltem igitur novum *εὐρημα* est Hyperaspisticum hoc effugium. Neutiquam porro ex literarum ductu colligere est, quod alia manus accesserit. Varia enim characterum genera reperiuntur in illa ære expressa tabula. Si quælibet diversitas igitur characterum arguit manum aliam recentiorem, dixeris omnia diversis temporibus esse scripta: quod ineptum fuerit. Quid autem notius & frequentius, quam uno eodemque momento, invitante negotio, alios atque alios characteres efformari? Certe nec hætenus probaverunt Hyperaspistæ, recentiore scriptura æræ Dominicæ annos adjectos, nec probare poterunt imposterum. Eoque manet id quod diximus, etiam æram illam Dominicam Diplomatis falsitatem liquido ostendere.

CAPUT XIIIX.

*Diploma perpetuis notis confossum denuo producitur,
orco imposterum tradendum.*

NUllum fuerit pretium operæ, si pergamus singula falsi documenta cum aliqua cura protrahere in lucem. Ad hoc

hoc haud equidem dubito, Lectorem industrium quemvis melius velle tempus otiumque impendere, quam excutendis quasi cum pulvisculo omnibus Diplomatis falsi criminibus. Pridem quoque, ne quid diffitear, etiam me tædet huic camarinæ immorari. Quandoquidem tamen interest, plane confodere supposititium illum fædæ imposturæ factum, omnemque adeo illi spem caput aliquando rursus inter imperitos erigendi eripere, integrum illud Diploma semel adhuc producemus sed perpetuis confossum notis. Quo tandem aliquando redeat in orcum, unde decipiendis mortalibus, ante quatuor circiter secula, ausum fuit in lucem improbo fūco illitum prorepere.

Igitur prodita jam impostura, indubie initio statim mecum detestabitur bonus quisque impietatem nequissimi bipedum, quia non dubitaverit illis verbis scelus aggredi:
In nomine Domini Dei Salvatoris nostri Iesu Christi.

Ludovicus Imperator Augustus) Nullum Ludovicum Imperatorem condidisse hoc Diploma: nec Ludovicum Germanicum cui impostor & Hyperaspista Diploma tribuerunt, aut fuisse reapse aut audiisse Imperatorem, demonstravimus capite quinto sexto & septimo.

Collegium omnium fidelium) Phrasis hæc plane insolens est veteri ævo. Mos tum fuit scribere, *Noverit industria*. Docent hoc ejus temporis diplomata.

Adalbertus) Conditorum Coenobii neminem dictum Adalbertum, liquido probavimus capite nono. Qui porro anno Ludovici vicesimo sexto egit Comitem Palatii, non Adalbertum sed Ansfridum esse dictum, docuimus capite octavo. Omnem denique narrationem de Adalberto Coenobii conditore natam esse ex fabulis Diplomatis & contra Historiæ fidem, prolixè ostendimus capite decimo.

Vasallus noster) Non ero gravis Diplomati *vasalli* vocabulo: quoniam fateor ita dictos tunc temporis etiam insignis loci homines, si beneficio feudali minus lauto fuerant affecti. Mirum vero, non petiisse hominem gratia Regia polentem, etiam possessiones feudales consecratas in sacros usus conferri. Quod tamen illi tempestati fuit perfamiliale: ceu liquet ex plurimis tabulis Regiis, ut & ex illa quam attulimus cap. IIX p. 125. Sed vasro impostori non venit hoc in mentem.

Sacri Palatii Comes) Neminem isthac Francorum Regum ætate dictum esse *Sacri Palatii Comitem*: & appellationem illam Justiniani quidem ævo fuisse familiarem, sero autem demum aliquem in usum rediisse, probavimus capite undecimo.

Fidelium nostrorum Principibus) Ævo illi mos fuit scribere: *Fidelibus nostris Principibus*.

Obtulit obtutibus nostris quoddam Cœnobium) Simile quid in aliis Tabulis haud temere legas de ipso Cœnobio aliquo, sed de chartis priscis productis.

Nomine Lindaugia) Hoc nomine seculo nono non potuisse appellari Cœnobium, nec proprie illi convenire, late probavimus capite decimo quarto.

Situm intra lacum Witsebe) Lacum Podamicum sive Acronium audiisse olim *Witsebe*, nullo exemplo temere ostenderis. Extra insulam porro illius lacus & ad oram ejus, seculo Christi nono Cœnobium fuisse situm, ostendimus itidem capite tertio decimo.

Regulares disciplinæ) Vox *Regularis* indubie hic accipienda est de Disciplina illa Regulari, quam observare tenebantur sanctimoniales virgines. Et vero superat etiamnum illa Regula quam Ludovicus Pius Imperator condidit: etsi non multo

multo post pravi mores etiam illius sexus Regulam pene omnem excusserint.

Illustrium) Hac appellatione Episcopos olim non fuisse cognominatos; demonstravimus capite duodecimo.

Rabanum) Ad Rabani intercessionem Ludovicum sive Imperatorem sive Regem non potuisse Cœnobio dare bona quædam anno DCCCLXVI, eodem duodecimo capite probavimus.

Moguntina Ecclesia) Cancellariæ cum Imperatorum tum Regum Francorum moribus repugnat *Ecclesia* vocem diphtongo ordiri. Cum enim vocabulum illud fuerit frequentissimi & sacri usus, hac in re non solent impingere scriptores. Figuram porro illam diphtongi Æ, esse recentem & novissimorum temporum, demonstravimus capite decimo septimo.

Constantiensis Ecclesia) Iterum impingitur in eundem lapidem, ut etiam alibi sæpius diphtongo æ: quod semel monuisse satis est.

Pro redemptione animæ nostræ nec non parentum nostrorum) Tali prætextu petiisse Palatii Comitem beneficia Cœnobio conferri, falsi reddidimus suspectum capite decimo quinto.

In omni Regulari jure) Eadem significatione qua paulo ante *Disciplina Regularis*, accipi merito debere hoc loco *Regulare ius*, quis non prudens & recte loquendi gnarus dixerit? Hyperaspista tamen contendit, *Regulare* hic idem esse atque legitimum. Nolo cum illo litigare super hac re. Quod si vero ille sensus est verbi, manifestum etiam hinc est, scriptorem Diplomatis fuisse hominem recte loquendi plane imperitum atque non versatum in Cancellaria Regia. Fortassis tamen non tam ipse scriptor quam interpretes peccant. Et vero de *omni jure αἰπλῶς* hæc verba accepit jam ante quadringentos annos Constantiensis quidam Episcopus. Sed non attento vocabulo *Regulari*. Sive illud tum lectum non fuerit, sive insuper habitum.

Affere-

Afferemus hoc loco ipsa Episcopi verba : præsertim quoniam iis vetustissima Diplomatis memoria continetur. *Universis Christi fidelibus hanc paginam inspecturis H. Dei gratia Constantiensis : Episcopus salutem in omnium Salvatore. Cum satis constet providis & benignis , quod sanctorum Patrum privilegia & Imperialia scripta pro expediendis necessariis negotiis in ipsis contentis non sit tutum , propter malum statum temporis , undique deportare : quia nobis ex inspectione privilegiorum sanctæ memoriæ Ludovici quondam Imperatoris piissimi constitit evidenter , quod ipse ad petitionem Alberti quondam Sacri Palatii Comitis , Lindaugiensis monasterii fundatoris & intercessionem piæ recordationis quondam Salomonis antecessoris nostri , omnem libertatem & justitiam , quæ Constantiensis Ecclesia in omni jure habere dignoscitur , eidem Monasterio contulit & concessit : Nos hoc solum , quod sæpius in quæstionem deducitur , ad instantiam Abbatissæ dicti monasterii & conventus duximus exprimendum , videlicet , quod in jure capitali , mortuariis hæreditatibus suorum hominum percipiendis & hominibus collocandis , dictæ Ecclesiæ debet in omnibus concordare. Hanc Schedulam , ipsis in testimonium hujusmodi conditionum æqualium conferentes , Sigilli nostri munimine roboratam. Datum Constantiæ Anno Domini MCCXL secundo , VII Kalendas Septembris , indictione quinta decima.*

Divinitus illi instinctæ) Non temere reperias tale quid in Diplomatibus Francorum Regum. Est itaque figmentum impostoris longe recentius. Nihil etiam adferas , quo potuerit videri inductus Ludovicus divinum istud credere.

Dei judicationem) *Divini judicii* ne minimum quidem observaveris signum. Finxit itaque etiam hoc impostor, & quidem contra morem priscaevi.

Ita praeceptum jussimus) Duo petierat Adalbertus, quantum ex antecedentibus liquet: primo *aliquid muneris*, secundo *eandem libertatem & justitiam quam Constantiensis habet Ecclesia in omni regulari jure*. Jam vero perpetuus est Cancellariae mos si petitis deferatur, illa iterum recensere & singulatim indicare in quantum sint concessa. Hoc ipsum quia in hoc Diplomate non est observatum indicio est, non in Cancellaria Regia conditum sed ab impostore aliquo esse confictum.

Quatenus prænominatus sacer locus habeat) Hoc videtur esse illud munus; quod voluit impostor datum esse Coenobio.

In monetis) *Moneta* nulla esse potuit in *hereditaria possessione Adalberti*. Itaque inepte & impudenter proventum fisci monetalem impostor reliquis adjecit. Falsi crimen isthac in re esse commissum, probavimus capite decimo sexto loco statim primo.

Statuimus quoque) Forte voluit impostor Constantiensis Ecclesiae libertates hisce verbis significare. At vero hic nulla fit mentio ejus quod Constantiensis Episcopus attigit in suo responso. Itaque reapse modum excessisse Episcopum, manifestum est. Fortassis imo defuit tum in Diplomate vox *regulari*.

Neque Dux) *Ducem* non potuisse seculo nono memorari inter eos quos penes fuit ordinaria jurisdictio: ac proinde etiam ea in re crimen falsi commissum esse, demonstravimus capite decimo sexto loco secundo.

Coram nullo Comite regant) Vox *regant* quid sibi velit, non facile intelligas. Nec enim in ullo Diplomate aevi Francici ejusmodi phrasis occurrit. Quod indicat, Diploma hoc non in Cancellaria Regni Francici esse confectum. An *re Regant* Ger-

manismus est, infelicitèr natus ex vocabulo nostrate *Regen*? Quasi scilicet prohibitum sit, *movere* quidquam coram Comite. Dignum est explosione Diploma vel unum hunc ob barbarismum.

Idem autem Advocatus) Quæ hic sequuntur leges Advocatis præscriptæ plane sunt alienæ a moribus Regni Francorum, quale etiam illud fuit seculo nono. Eoque cap. XVI loco tertio hinc accipimus certum indicium commissi falsi criminis.

12) Zifras intra quingentos demum annos cæpisse in usum recipi: ac proinde zifram hanc numeri duodenarii, esse signum imposturæ, & quidem aliquot post Ludovicum seculis demum institutæ, probavimus loco secundo capitis decimi septimi.

Sin autem, firmissimam licentiam) Hanc libertatem non fuisse concessam Cœnobio jam tum seculo nono, colligere est ex eo, quod Hermannus Contractus scriptor σύγγραμματος annotavit de Henrico id nominis Tertio Imperatore ad annum MLI. *Ipsis diebus, defunctis uno pene in tempore Lindaugiense & Bachaugiense Abbatissis, Jouta, nobilis prudens & religiosa vidua, utrique loco recuperando ab Imperatore præficitur.* Hoc profecto Imperatoris factum indicat, tum temporis jus constituendi Abbatissam Regi aut Imperatori non Cœnobio competuisse. Fuit enim Henricus Tertius religiosus & recti justique tenax Princeps: ac proinde suspicari nefas fuerit, violata ab illo Cœnobii prisca privilegia. Jam vero etsi Cœnobium tunc temporis corruptis adeo fuisset moribus, ut illius conventus nulla fuerit digna quæ Abbatissa eligeretur: licuit tamen conventui, si Diploma audimus, impetrato Regio consensu alibi sibi Dominam quærere. Jouta autem neutiquam a Conventu electa, sed solo Cæsaris arbitrio est constituta.

Neque

Neque est cur merito suspicetur quis, notatum a Contracto hoc Cæsaris factum tanquam juri Cæsario non consentaneum. Annotatum enim potius est, quoniam duo perquam rara tum contingere: primum quod duobus diversis Cœnobiis una data fuerit Abbatisa; Alterum quod vidua non virgo fuerit constituta Cœnobiorum illorum rector. Quibus & Tertium forte accessit; quia nempe in duobus inclytis Sanctimonialium collegiis nulla fuerat inventa idonea regimini. Multo minus fas est arbitrari, jam tum seculo nono, Ludovico Germanico Rege, commune fuisse Conventuum jus, eligendi Abbatissas. Paucis enim id tum quidem concessum fuit, perinde ut & paucis Monachorum Cœnobiis, imo & Episcopatibus: jure eligendi solis Regibus passim manente. Id quod probatu non difficile, si non intempestivum esset agere. In universum igitur præsumendum hætenus est, Lindaviensibus Sanctimonialibus itidem jus tunc nullum fuisse Abbatissam eligendi, donec aliud fuerit demonstratum. Interea licet hanc diplomatis partem annumerare impostoris novitiis commentis.

Præfatum venerabile ministerium, vel aliquas pertinentias ejus, beneficiæ causa cuicumque homini concedere tentaverit, nisi resipuerit & his nostris institutis adqueverit, nomen & memoriale ejus de libro vitæ subtrahatur maneat in æternum maledictum) Seculo Christiano nono, cui fabricator voluit adscribi hoc Diploma, frequens & Regii juris fuit creditum, integra Cœnobia pro Regum prudente arbitrio in beneficium Episcopis, Abbatibus alienis, interdum & Laicis bene de republica meritis, concedere. Id quod complura exempla docent. Et vero etiam sequentibus seculis Cæsares Regesque fecerunt idem quam sæpissime. Multo frequentius bona nonnulla Cœnobialia in beneficium militibus data sunt

a Regibus. Ipsimet porro Cœnobiales talium beneficiorum collatione sibi *ministeriales* quos vocabant, nunquam pene non quasi conduxerunt. Idque sine omni conscientiae scrupulo passim factum est. A Cœnobio ipso Lindaviensi feuda ejusmodi sic satis multa sunt instituta. Cui fiat igitur verisimile, æternæ damnationis poena proposita omnem infeudationem ab ipsomet Imperatore aut Rege Ludovico vetitam esse? Quis credat peccato leviori, si quod ea in re fuerit commissum, consciis Rhabano Archiepiscopo, doctissimo omnium illius tempestatis viro, & Salomone Episcopo Constantiensi viro itidem magno, longe gravissimam poenam dictam? Cui probabitur, id factum consensu Principum aliorumque Regni fidelium, qui solebant jam tum temporis Cœnobialia bona in beneficium consequi?

Pro emolumento animæ nostræ) Solius suæ animæ habuisse rationem Ludovicum, non autem simul etiam *parentum*, cum tamen Adalbertus id petiisset, ac petitio fuisset laudata quasi ab *instinctu divino* promanans, & illius seculi moribus & pietati repugnat. Impostoris itaque antecedentium immemoris imprudentiæ hoc debetur indubie. Monuimus hoc jam tum capite decimo quinto *pag. 285.*

Pro nobis) Fundi illa tempestate solitas preces solemnes in Cœnobiis, non pro solis Regibus, sed si quæ superesset etiam pro Uxore & Prole Regia, salute item totius Regni, liquidum fecimus capite decimo quinto. Quia in Diplomate igitur pro solo Rege jubetur Cœnobium orare, argumento, id est, fabricatum Diploma non in Cancellaria Imperatoria, nec florente Francorum Regum republica, nec ab aliquo veteris ævi morum exacte perito.

Signum

Hludovici Serenissimi Imperatoris)
Signum illud esse Ludovici Pii Im-
peratoris, non autem filii Ludovici
Germanici, Imperatorem tamen
Pium non condidisse hoc Diploma,

demonstravimus *capite V*: & hoc argumento criminis falsi fa-
bricatore Diplomatis convicimus.

XPE Protege Hludovicum Imperatorem)
Imaginem hanc esse Ludovici Pii, non au-
tem Ludovici Germanici, quem impostor
voluit esse Diplomatis auctorem, itidem
probavimus jam tum *capite V*. Produce-
mus autem infra veram Ludovici Germa-
nici effigiem. Ut vel ex hoc uno possit cer-
to colligi, Diploma esse *υποβολιμαϊον*: falso
scilicet non signo duntaxat manus sed

etiam vultu conditoris ornatum.

Hirminritus (sive *Hirminmarus*) *Notarius ad vicem*
Hugonis recognovi) Hirminmarum notarium Imperante
Ludovico Pio vicaria opera functum esse Archicapellano-
rum, & anno vicesimo sexto imperii Pii Druogonem fuisse
Archicapellanium, viderique verisimile, hanc subscriptionem
desumptam ex aliquo Diplomate Pii Imperatoris, cui ma-
num addiderit ad vicem Druogonis Hirminmarus, monui-
mus *capite quinto pag. 74 & 75*. Capite porro octavo demon-
stravimus, anno vicesimo sexto regiminis Ludovici Germa-
nici, in Sacro Palatio non Hugonem aliquem sed Wigarium
fuisse Archicapellanium, item Hirminmarum aliquem aut Hir-
minritum vices Archicapellani non obiisse. Perquam ele-
gante nuperrima altera editione *Monumentorum Paderbornen-*

sum incomparabilis eorum auctor Episcopus ac Princeps pag. 132 exhibuit Pii Imperatoris hanc Diplomatis alicujus subscriptionem: *Signum Hludovici Serenissimi Imperatoris. Hirminmarus Notarius ad vicem Theogonis recognovi. Data Kal. Januar. Anno Christo propitio XX Imperii domni Hludovici piissimi Augusti. Indictione XI Actum VVormatia civitate in Dei nomine feliciter Amen.* Non illud diploma scriptum quidem est vicesimo sexto sed vicesimo Imperii anno: *Hirminmarus* tamen *Notarii & Theogonis* (seu forte *Druogonis*) nomina, ut & reliqua hic apparentia, quandoquidem usque adeo conveniunt cum Diplomate Cœnobii Lindaviensis, non obscure profecto etiam hinc patet, veram esse conjecturam nostram, veteratorium illius Diplomatis confictorem eam subscriptionem ex aliquo Pii diplomate per scelus mutatum esse.

Anno Incarnationis Dom. DCCCLXVI) Neque Pii neque Germanici Ludovici ætate solere adscribi æræ Christianæ annos, nec aliena manu hosce annos additos: ac proinde argui isthac subscriptione falsi crimen: liquido probavimus capite septimo decimo loco tertio.

Data XI Kal. Majas anno Christo propitio XXV Imperii Domini Hludovici piissimi Augusti Indictione II Actum Bodamo Palatio) Omnia hæc attemperata satis esse rebus Ludovici Pii Imperatoris (qui tamen Diplomatis conditor non est) probavimus capite V pag. 36, & seorsim de Indictione secunda monuimus capite octavo pag. 132. Anno autem vicesimo sexto Ludovici Germanici, cui Hyperaspistæ Cœnobiales & quidem ex mente ipsiusmet impostoris, attribuunt hoc diploma, nihil horum ut nec alia quam multa hujus Diplomatis quadrare, prolixè docuimus integro capite illo octavo. Confirmabitur idem paulo post in Appendice adhuc altera

tera adhuc clarius, producto diplomate Germanici nostri Ludovici, dato Francofurti anno XXVI Regis illius, XVI Kal. Maii, Indictione VI.

HISCE notis confossum Diploma jam dimittimus, atque ad orcum unde infeliciter prodiit remeare iubemus. Et vero confidimus, neminem quenquam sanum aut bonum imposterum (hisce quidem nostris lectis atque expensis) ausurum ad illud usque adeo nequam scriptum provocare; contra vero omnes omnino pios & intelligentes, improbitatem nebulonis, in confingendis falsis tabulis, iisque utendis ad inclutæ urbis detrimentum & sacri Cœnobii iniquam *πλεονεξίαν* adhibitam, una nobiscum execratorios.

CAPVT XIX.

Quæ generatim pro Diplomatis fide possint videri facere proponuntur & diluuntur.

QUæ falsi indicia allata a nobis sunt, illorum singula firmis adeo sunt rationibus munita, ut certus sim nihil eorum posse confutari. Merito igitur jam tum damnavimus Diploma & in orcum iussimus redire. Non desunt vero quæ in universum haberi forte queant nonnihil idonea colorem aliquem Diplomatici addere, saltem apud imperitos & tenero quodam zelo imbutos. Haud patiemur tamen vel hoc modo veritati imposterum molestiam creari. Itaque producemus primum illa etiam speciosa & deinde diluemus.

Primum igitur iniquum videatur, suspicari de hominibus regularem quam vocant sanctimoniam professis, quasi illi **I.** confinxerint Diploma, idque in usum reapse secularem; quonempe amplioribus bonis instructi mollem vitam & dominatum in alios possint exercere, quale quid appetere vetat prisca & sancta vivendi regula.

Multo

- II. Multo magis *Secundo* nefas videtur, tam gravi suspitione onerare sexum foemininum, ineptum ad ejusmodi fictiones: praesertim si singularem vitae sanctimoniam ille fuerit professus. De Lindaviensibus igitur dominabus neutiquam id genus fraudis esse praesumendum. Hoc argumentum visum est etiam Hyperaspistis, quantivis esse pretii eoque urgetur *pag. 8. n. 6.*
- III. Quantumvis *Tertio* Diploma hoc non conveniat omni ex parte cum aliis Ludovicianis diplomatibus, durum tamen imo iniquum videtur, propter aliquam discrepantiam toti Diplomatici falsi crimen intendere, imo illud falsi damnare. Non solere alios prudentes aequosque censores ita sese gerere, sed notare si quae inveniantur diversitates, & referre eas integra exempla, salva de reliquo Diplomatum ipsorum discrepantium existimatione, causatus Hyperaspista provocavit, *pag. 5. ad exemplum Aventini, Hundii, Goldasti & aliorum.*
- IV. Octingentorum *Quarto* annorum spacio nemo de integritate Diplomatici dubitavit. Primum autem Meiderum omnibus aliis, quos inter fuerunt utique viri praecelari & docti, perspicaciorem fuisse, non est verisimile. Praesertim quia fuit ille in omnes Coenobii res iniquus; atque adeo merito suspicandum sit illum hac in censura itidem indulsisse affectibus.
- V. Neutiquam *Quinto* esse verosimile id quod nos saepius affirmavimus, circa confinia demum seculi duodecimi & decimitertii praeter propter natum Diploma, doceat Constantiensis Episcopi rescriptum anno 1242 exaratum, id quod praecedente capite attulimus. Utique enim ille Episcopus Diploma illud agnovit genuinum: quod fieri haud potuisset, si a recente adeo manu fuisset confectum.
- VI. Quae Regum Principumque nomine edita sunt Diplomata, illa *Sexto* vel ob solam Conditorum auctoritatem fidem

dem merentur. Nec vero rejicere illa licet citra aliquod crimen læsæ majestatis. Perinde atque monetam reprobare vultu Cæsaris expressam, nequaquam fas est. Idem autem valet etiam circa hoc Diploma Ludovicianum.

Diploma hoc *septimo* confirmatum est ab aliquot Imperatoribus: atque adeo, etsi etiam fortassis aliqua laboraret parte a confirmatione Cæsarea vim accepisset. Ut taceam, in Aula Cæsarea indubie ante confirmationem præcessisse rigidum Diplomatis examen: cujus jure major esse auctoritas debeat quam unius Heideri & nunc mei.

Denique conciliare Diplomati integram vim potest longi temporis præscriptio. Fuit enim jam aliquot seculis in possessione fidei & integritatis. Omni itaque dubitationi pridem est præscriptum. Summaque fuerit injuria, nunc demum velle eripere, quod tempus longissimum Cœnobio ejusque Diplomati vindicavit.

QUANTVMVIS autem hæc satis speciosa possint cui I.
videri, reapse tamen nihil horum est idoneum causam malam Diplomatis vel leviter adjuvare. Quod primum sane attinet, vellem equidem ita hætenus Monachos cunctosque Clericos instituisse res suas, ut de imposturis & figmentis eorum haud liceat suspicari. Verum & sacra & profana scripta quamplurima fraudulenter ab iis esse, saltem proximis aliquot seculis antecedentibus, supposita, omnibus est notissimum. Et vero si licet id quod res est profiteri, hætenus sic satis diu nulli generi hominum perinde familiares illæ falsi artes fuerunt. Reperiuntur enim quidem Tabulæ supposititiæ etiam de profanis civilibus negotiis, sed illas quoque non aliis esse auctoribus fabricatas argumento illud est certissimo, quod ea fuerit olim temporum ruditas, ut soli monachi & clerici literarum aliquam peritiam habuerint, eoque reliqui ad comminiscenda vel scribenda talia
V u fuerint

fuerint inepti. Qua de re ne quis dubitet, in promptu sunt sententiæ ipforummet Romanorum Pontificum, Imperatorum nostrorum, imo in universum virorum quorumvis doctissimorum, in dignotione falsarum & verarum omnis generis chartarum exercitatorum. Non attingam nunc quæ de supposititiis Ecclesiasticis scriptis fusæ ab illis sunt querelas. Non enim hujus loci est eas adducere; nec grandi volumine eas comprehendam. Tantum quæ de falsis Diplomatis illi sunt conquesti, attendi peto. Pro exemplo judicii Papalis satis est observare id quod legitur Innocentii III. nomine l. 2. Decretal. cap. XVI. *Inter dilectos*. Loco querelarum Cæsarearum adducemus nunc illa quæ habentur in *Reformatione der Geistlichen cap. XV* Sigismundi Imperatoris, inserta operi der *Reichs-satzungen* a Goldasto edito. Verba ita sese habent. Nun sind die Kayserlichen Schreiber auch nicht also ganz und also recht / als sie schreiven. Das empfindet man wol an den Instrumenten die von den Klöstern gen Hoff geschicket werden / da sie die Kirchen incorporiren. Do schreiben sie in den Instrumenten ihre Klag und ihre Gebrechen / das eitel Lügen seind / vnd man glaubt den Instrumenten, vnd damit so haben die Klöster einen fůrgang gehabt / und ist Gott und die Welt betrogen worden manning Jahr ic. Jam pridem vero ante in scelus illud quorundam Monachorum animadversum esse, indicat rescriptum Friderici I Imperatoris ad Abbatem quendam, quod idem Goldastus *Tomo secundo Recessuum & Constitutionum Imperialium fol. 57* recitavit. Nuper in Regno nostro quidam circumvagus inventus est Monachus, qui falsas Sigilli nostri formas adulterans, non absque honoris nostri injuria, & tue honestatis infamia discurrebat. Vt igitur de Sigillo ipso ulterius flagitiosa figmenta non procedant, ipsum tibi sub annuli nostri clausura transmittimus, & falsarium monachum &c. carceris nostri compedibus mandavimus detineri. Eruditorum querelæ imo diræ in Monachos ejusmodi nequam adeo multæ sunt,

ut charta deficeret illas omnes adferrentem. Unius proinde Joannis de Launoy Theologi Parisiensis Sorbonici, scriptis quam multis celeberrimi viri, verba quædam nunc adferemus. Is enim libro cui titulus *Discussio cap. 10. p. 127* quasdam Pipini nomine e Sandionysiano Benedictinorum monachorum celebri armario productas literas, sibi oppositas confutans, non dubitavit in hæc erumpere. *Tabularium unde prodierunt, spuriarum chartarum & privilegiorum officina quondam fuit, ut constat legentibus Antiquitates S. Dionysii quas Jacobus Du-bletius in lucem emisit.* Non adeo pridem Gabriel Naudæus, Vir multiplici lectione plane incomparabilis & vere ἐμψυχὸς βιβλιοθήκη, eaque de causa non olim Galliæ duntaxat sed Italiæ etiam ipsiusque adeo Romæ imo universi orbis eruditi in admiratione, de Benedictinis Monachis ausus fuit libro publico profiteri, eorum proprium esse quarto modo, ut falsis, adulteratis ac interpolatis documentis in plerisque suis negotiis utantur ac nitantur. Vellem equidem, non soli aut toti Ordini crimen, quamvis multorum ejus sodalium, (id quod denique quarti modi proprium audit Logicis) imputatum: reapse enim & in aliis Ordinibus sive Societatibus malæ animæ, & in Benedictinis boni complures reperiuntur: quandoquidem tamen lectu per quam digna sunt Viginti ab eruditissimo Naudæo tradita libro, Gallice *Raisons peremptoires* nuncupato, illustria falsi exempla, quo omne præjudicium de Monachali candore ac fide e medio tollatur, nosque liberemur hætenus omni maligna suspicione circa Lindavienses Cœnobitas falsi & figmentorum accusatos, dabimus seorsim Naudæanam illam dissertationem e Gallico Latine versam.

Fuit porro jam tum ab Amplissimo Heidero in falsi argumentis, & Innocentii III Papæ & Friderici I pariter ac Sigismundi illa quorum meminimus allata *magni operis p. 869 & 870:*

nihil autem Hyperaspista vel contra Innocentii vel adversum Friderici verba, etsi indubie ægris illa oculis viderit, ausus fuit mussitare. Sola Sigismundina pag. 120 arrosit. Prætexens, anno 1440, quo Reformationem illam scripserat institutam Heiderus, Sigismundum jam fuisse defunctum; fuisse eundem mitissimi animi ac proinde illa Sacro Ordini inhonesta ab ipso haud profecta: denique nec auctorem der Reichsaktionen esse ab Heidero indicatum. Cæterum autorem illius operis Goldastum esse jam diximus, & mireris merito id ignoratum Sociis Hyperaspisticis. Fate-mur etiam, lapsum memoria optimum Heiderum, & pri-dem ante fuisse Reformationem illam conscriptam: exhibi-tam nempe Constantiensi Concilio anno decimo sexto se-culi illius quarti decimi; diversam longe ab ea quæ anno 41 Friderico imperante Imperii Ordinum conventui proposita est. Laudamus præterea & nos mitem ac pium Sigismundi animum: simul vero novimus, vitia Cleri ipsi summe fuisse invisa, eorumque emendationem illum anhelasse. Tritthemius *Tomo II Chronici Hirsaugiensis* (ut verba ejus ex MSS. in *Rationali* citat Goldastus) cum acriter perstrinxisset illam qua de agimus *Reformationem*, addit: *Sigismundi intentio fuit, Summo Pontifici, Cardinalibus, Episcopis, Abbatibus, Monachis & Clericis, legem ad necessaria hujus vite possidenda restrictam con-stituere, & unicuique pro conditione sui status certam pecuniarum summam in annuos sumptus assignare: quicquid autem superesset Ecclesie reddituum fisco importaretur communi, & in usus conservare-tur bellicos contra Turcas Christi adversarios pugnandi.* Dudum porro monuit Goldastus, Germanicam Reformatorii illius libelli versionem deberi Friderico von Landskron / qui Sigis-mundo Imperatori fuit a consiliis.

Quin igitur illa Sigismundica genuina habeantur, non sane Hyperaspisticae objectiones queunt impedire. Ac pro-
inde,

inde, quandoquidem illa aliquamdiu fuit monachorum quam multorum & Cleri quidvis in suos usus fingendi libido, nostris quæ attulimus multiplicis falsi in Diplomate commissi documentis, frustra opponitur ex Regulæ præscriptis instituenda quidem, non autem instituta, vitæ sanctimonia.

Agnoscamus porro nos quoque illud quod *secundum* argumentum caussatur: sexum foeminarum Diplomati ejusmodi confingendo ineptum fuisse: neque illud scelus ipsis imputare sacris Virginibus vel in mentem venit nobis. Hinc vero minime sequitur, Diploma non esse confictum. Habuerunt scilicet semper Sanctimoniales illæ suos Canonicos & ministros alterius sexus: quorum fraudulentia facile potuit effici quod supra ipsarummet Sanctimonialium est vires. Consensum quondam esse in dolosam illam fabricam ab ipsis Sanctimonialibus, nisi fallor licet suspicari. *Quondam* ajo; omnes enim a quadringentis amplius annis sceleris ejus fuisse conscias, neutiquam dixerim. Quo tempore autem primum confictum est Diploma, defuisse consensum, saltem illarum quæ tunc temporis Cœnobii res administraverunt, vix persuaderi intelligens aliquis sibi patietur. Quidni autem sensim arcana illa scientia fuerit extincta, & tandem bona fide creditum verum, quod commentitium esse ante non ignorabatur? Fortassis quoque ea fuit versutia impostor, ut imperitæ fraudum Abbatisæ persuaserit, non novum a sese fabricatum Diploma, sed verus restitutum. Non refragabor cuiquam hoc malenti existimare. Quid? quod jam illo tempore quo confictum est diploma, Regulam vitæ Sanctimonialis excuserat Cœnobium, factum seculare: quod nomen hodieque affectat palam. Nihil igitur facit pro Virginum integra fide Regularis vitæ prætextus.

Cæterum siue consciis siue deceptis virginibus, in Cœnobio Lindaviensi solere interdum scelerate nonnulla fin-

gi, prodit utique vel unicum illud quod hujus quoque seculi anno vicesimo & post contigit, in ipsa sacra æde Cœnobiali publicatis tabulis & inscriptionibus commentitiis. Persecuti sumus jam tum rem hanc latius *cap. 9. pag. 133. 34. 35. & 37.* Ut parcatur pudori & famæ Virginum, nolo nunc illa odiosa repetere. Ratum interim esto: neque sexum foemininum, neque sanctius aliquod Virginum vitæ institutum, Diploma falsi convictum ab illa inhonesti fama posse liberare.

Quamlibet *Tertio* ab aliis Diplomatribus discrepantiam **III.** non esse falsi argumentum, fatemur & nos. At vero si ipsa quæ vocantur substantialia ab iis plane dissonent; ut &, si neque loco neque tempori illa conveniant, tunc longe alia est ratio. Impossibile fane est, talia Diplomata recte sese habere: idque ideo, quandoquidem duo contradictoria simul vera esse nequeunt. Hanc proinde ab ipsa recta ratione præscriptam veri in talibus constituendi regulam, omnes intelligentes hætenus observaverunt. Fecerunt idem Aventinus Hundius & Goldastus, hisce argumentis falsi damnantes haud paucas quæ circumferuntur tabulas. Leviores discrepantias non soli illi sed omnes solent contemnere. Quorum exemplum itaque etiam ipsemet laudo atque imitor. At vero in Diplomate Cœnobiali quævis etiam maxime substantialia, non ab aliis duntaxat Diplomatribus sed a cunctis veteris ævi monumentis plurimum dissident. Idque nos liquido demonstravimus. Etiam ergo Tertium huc non relevat Diplomatis factam condemnationem.

In *Quarto* argumento inepte jactitatur octingentorum **IV.** annorum auctoritas & existimatio: cum Diploma circa seculi duodecimi & sequentis confinia denique esse suppositum, vicerimus compluribus documentis. Primum Heiderum observasse commissum scelus, vacat admiratione; quoniam multis de causis licuit illi esse aliis omnibus perspicaciori. Etenim

Etenim *primo* Diploma in paucorum antehac venerat manus. Non enim observare est, ad seculum usque decimum quintum lectum illud esse, quam semel Constantiæ seculi decimi tertii anno quadragesimo secundo (etsi merito dubites an omni ex parte tum responderit illi exemplari quod hodie habetur authenticum) semel in aula Friderici III Imperatoris. Qui seculo decimo sexto & nostro attigerunt res Cœnobii, Bruschi, Munsterus, Stumphius, Crusius, Gulerus, Bucelinus, aliique, merentur sane laudem doctrinæ & diligentiae: sed nemini illorum vel apographum diplomatis esse visum, ostendimus parte secunda capitis decimi. Vnus eorum vidit ipsum authenticum fortassis Hyperaspista. Posterioribus igitur saltim oculatiorem fuisse Heiderum non est mirum, ut qui apographum Diplomatis habuerit in manibus frequentissime, atque adeo vitia diplomatis potuerit observare quod alii non potuerunt. Nemo *secundo* ea cura Diploma examinare potuit qua id factum est ab Heidero; quia nemini hoc agere usque adeo fuit in officio ut huic viro; nemo etiam fortassis illa examinandi adminicula potuit afferre, utpote cum rari soleant jurium & consuetudinum veterum peritiam sibi comparare, quod Heideri fuit studium maximum. Quam soleant porro oscitanter multa passim tractari ab iis quibus talia cordi non sunt, aut quorum non interest curam in illa conferre, aut ab iis qui in illis versati non sunt, notissimum in ipsum est vulgus. Constantiensem Episcopum ea qua par est industria examen diplomatis instituere, vetuit ruditas seculi, ne quid dicam aliud. Mores quoque aulae Friderici III, optimi sane Imperatoris, neminem temere fugiunt.

Igitur primum Heiderum observasse Diplomatis vanitatem neutiquam est cur negetur. Sed illum iniquum fuisse Cœnobio, fœda est calumnia: cui confutando plusquam satis est Opus grande in defensionem Urbis ab illo confectum.

Si

Si quædam ejus argumenta non justi forte fuerint roboris, errasse in nonnullis virum insignem docet hoc quidem : maligni tamen aut iniqui animi error ille non præbet indicium. Humana enim est communis conditio, interdum errare : sed bonis error invitis obrepit non per malitiam. Hyperaspista quam inepte sese passim gesserit in vindicando Diplomate, demonstratum a nobis est sæpius. Plærumque tamen invitum etiam illum aberrasse a vero, non de industria, arbitrabor. Quin igitur nec de Heidero, viro optimo & doctissimo, adversari sequius suspicentur.

V. Quod *Argumento quinto* adfertur de Responso Constantiensi, quasi ex eo, quoniam illud est scriptum anno MCCXLII, liceat colligere vetustatem Diplomatis saltem majorem quam est illa a nobis significata, nihili est. Enimvero speciem antiquitatis dare rebus recentibus veteratoriæ artis multi sunt modi. Notum est, quid nostra ætate de Antiquitatibus Volaterranis a Curtio Ingirhamo, quid de Hetruscis a Bernardino Baldo sit actum. Vna illarum artium, constans aquosiore encausto sive atramento, proditur in ipsomet Innocentii III rescripto ante a nobis laudato. Quam vafre jam olim Gabaonitæ imposuerunt Josuæ & toti populo Israelitico! Qui ad omnia accurate attendunt suntque gnari malarum imposturæ artium, illis non solet quidem imponi facile ab illis veteratoribus. Episcopum autem Constantiensem ejusque homines rudi seculo debita quælibet cura examinasse nemini temere probabitur.

VI. *Sextum Argumentum* nullius est ponderis. Ponit enim, certum illud esse, in quo confutando Heiderus primum & mox ego multum laboravimus. Heiderus scilicet liquidum fecit, vero Imperatori Ludovico secundo non deberi Diploma, & ad confessionem adegit Hyperaspistam. Ostendi ego non uno capite, nec Ludovicum Germanicum, quem voluit
substi-

substituere Hyperaspista, hoc Diploma condidisse. Certissimus quoque sum, a Cœnobio mea confutari non posse. Cum Diploma itaque mentiatur autorem Imperatorem aliquem, non sane illi debetur reverentia, quam veris Diplomatibus sive Imperatoriis sive Regiis exhibendam fatemur, & devoto animo exhibemus. Læditur Majestas falsis ejus nomine & tabulis & monetis confictis. In ejusmodi stelliones leges acerrime animadvertunt: inquirere in veritatem tabularum & monetarum, nusquam est vetitum. Nec quisquam habitus est hætenus peccasse, si vel monetam vel chartam falsi convictam, etsi Cæsareo aut Regio vultu insignem, non pari cum bonis & probis cultu acceptaverit.

Ad *Septimum* Argumentum non est opus uti addamus VII. quidquam iis, quæ consultissimus Juris omnis Heiderus jam tum respondit ad Argumentum suum Tertium, quod idem est cum nostro Septimo. Vi enim veritatis adactus est Hyperaspista omnia isthæc confiteri, in eo uno quærens effugium, quod Diploma Lindaviense esse integræ probitatis a sese sit demonstratum. Ostensum vero a nobis ex adverso est, Diploma illud omni ex parte commentitium esse foetum nequissimi impostoris, idque cum Heidericis argumentis plærisque vindicatis ab Hyperaspistæ criminatione, tum nostris novis falsi clarissimis documentis in medium productis. Ut proinde jam amplius de vitio Diplomatis nequeat dubitari. Quæ porro Heiderus docuit de Confirmationis invalido robore, si ipsum illud quod confirmatur nequam sit: illa tanti ab ipsomet Hyperaspista sunt facta, ut non dubitaverit illis ipsis impugnare auctoritatem eorum Privilegiorum quæ Rudolphus primus & Sigismundus laudatissimi Imperatores inclutæ Urbi concesserunt. Si hic locus pateretur extra institutam Diplomatis censuram vagari, ad Hyperaspistæ modum, facile possit a nobis, quam inepta sit illa retorsio, de-

monstrari. Verum ut haftenus ita etiam nunc continebimus nos intra limites propositos. Alterius forte temporis altera illa cura esse potest. Quandoquidem autem jam certum denuo est redditum, Diploma ipsum esse malae notae, probabimus duntaxat Heiderianis adductis, proprio nostro labori parcentes, nihil morbido per se Diplomati Confirmationes, quae vel a Friderico III vel a secutis Augustis Imperatoribus sunt factae, remedii sive auxilii conferre esse aptas. *Notissimi juris est* (ait Heiderus pag. 870) quod *confirmans nihil novi det, sed vetus confirmet, & ita quidem confirmet ut in antiquo statu relinquat. c. 1. de confirmat. util. vel inutil. c. cum dilecta §. nuper autem eod. tit. & c. quia intentionis. de privilegiis.* Cumprimis vero Confirmatio Principis in praedudicium tertii, sive ad ea, in quibus agitur de praedudicio alterius, non extenditur. *c. si Apostolica 22. ubi gloss. in verb. confirmamus de praebend. in 6. Joan. a Borck cons. 25. n. 338. §. idem etiam probat. in tom. V. varior. consilior. German.* Et multo magis, si Privilegium Confirmationis sit obreptitium, puta quia sit confirmatorium alicujus falsi instrumenti aut simulati contractus, & horum non sit facta mentio Principi confirmanti: talis confirmatio nullius momenti est, etiamsi adjectae sint clausulae: *Quatenus actus valet, confirmamus, sin minus de novo concedimus.* Item: *supplentes de plenitudine potestatis omnes defectus tam juris quam facti, Gail. (post Panormit.) lib. 2. Observ. 1. num. 17. circa fin.* Etenim, ubi non valet concessio, ibi nec valet confirmatio; etiamsi clausula ex certa scientia, vel ex plenitudine potestatis, apponatur. *Panorm. c. inter dilectos. 6. num. 8. de fide instr.* Cumprimis ubi causae cognitio omissa est, *Zasi. lib. 2. cons. 16. num. 30.* Deinde, etiam erronea Impp. narratio

ratio (& sic etiam confirmatio) nemini nocere debet , cum habeatur pro non scripta. *Menoch. cons. 91 num. 38. cons. 147. num. 27. cum duob. seqq.* Et error eo ipso detegitur , ut supra dictum , ex quo constat , rem aliter se habere , *l. de etate 12. §. ult. De interrog. & l. si post divisionem. 4. C. de jur. & fact. ign. ubi Iason copiose col. 1. Cravett. cons. 157. num. 8.* Denique etiam diserta Principis Confirmatio & ex certa scientia facta, nihil operatur in his quæ sunt facti ; sed tantum in his quæ juris sunt , quippe quorum Princeps præsumitur habere notitiam. *Meichsner. tom. 3. decis. 14. num. 64.* Hactenus Heiderus omnigeni Juris non minus atque Germaniæ Antiquitatum peritissimus.

Quandoquidem vero Confirmatio adeo parum valet constituere in rebus iis quæ alias sunt humani arbitrii , quanto minus poterit Confirmatio id quod falsum est verum facere ! Nostri autem nunc instituti est , non tam disputare , utrum ea quæ fictum Diploma invalide sciscit , Confirmatione Imperatoria possit ratum fieri ; ex nova scilicet liberalitate Cæsarea novo possidendi jure enato : quam utrum possit Cæsarea Confirmatio fictum Diploma facere non fictum. Et vero in Jurisconsultorum schola de priore non omnes idem sentiunt , etsi præponderent illa forte quæ differuit Heiderus : posterius tamen (quo de nos hic agimus quam maxime) omnes in universum fatentur esse impossibile. Utut igitur Confirmatio aliquot Cæsarum prosit improbis Cœnobii possessionibus illis quas fortassis hactenus obtentu Diplomatis est consecutum , non tamen ipsam Diplomatis auctoritatem vel tantillum poterit adjuvare.

Quod præterea in Argumento dictum est , de præsumendo fideli Diplomatis examine Confirmationes Cæsareas antegresso,

gresso, non est quod nos multum nunc moremur. Neminem enim præterit quanta negotiorum multitudo habeat aulam occupatam, & caveri non posse quin multa subinde sub. & obreptitie impetrentur. Agnoscunt sane ultro & publice confitentur hoc ipsum omnia Palatia: ac proinde sæpius quamplura eadem auctoritate rejiciunt qua ante constituerant. Jam tum olim Friderico I imposuisse Aquisgranenses & Sigismundo Frisios, commentitiis iisque perquam ineptis Caroli magni nomine exhibitis privilegiis, pridem viri doctissimi complures docuerunt.

Id cum primis meretur in Diplomatis hac causa etiam atque etiam attendi: quod primo omnium a Friderico III Imperatore Confirmatio aliqua Diplomatis facta sit. Cum objecisset hoc ipsum Amplissimus Heiderus, & olfecisset objectionis vim Hyperaspista, non erubuit ille *pag. 121* affirmare, factum esse idem jam tum ante a Sigismundo Carolo IV & Rudolpho primo Cæsaribus. Vsque adeo autem impudens hæc est assertio, ut ne jota quidem productum sit hætenus omnium illarum Diplomatis hujus Confirmationum. Quod indubie magno strepitu egissent Hyperaspistæ si quæ earum reperiretur. Non negamus, generalem aliquam impetrasse Confirmationem suorum privilegiorum a Carolo & Sigismundo. Sed illæ nihil ad hanc rem faciunt. Imo indicant illæ, tunc temporis Coenobiales non fuisse ausas Diploma hoc suum in aulis producere, voluisse autem Cæsaribus imponere, quasi nempe habeant multa veterum Cæsarum privilegia. Nunc enim non diffitetur Coenobium, sibi hoc unicum esse. Atque ita jactantia sua Cæsares illos decepit. Veritum præterea est Coenobium ea tempestate rigidius aliquod male facti sui Diplomatis examen: callideque igitur ab hominum semovit conspectu suum iniquitatis mysterium. Saltim porro Rudolphinam nullam dari Confirmationem, haud obscure fateri coacti sunt Hyper.

Hyperaspistæ, dum provocarunt duntaxat ad revocatoriam illam tabulam qua Cæsar iste irrita reddidit Urbibus inique & in præjudicium Cleri concessa privilegia. Illa autem Tabula tantum in commune aliquid sciscit; nullum seorsim Clerici Ordinis jus aliquod attingens, multo minus Cœnobiale hoc nequam Diploma.

Quamvis autem vera ab illis Imperatoribus instituta fuisset Diplomatis Confirmatio, nihil tamen aliud illa doceret, quam a temporibus usque Rudolphi Diploma aulis Cæsarum aliquot se probasse. Sed eo ipso augeretur suspicio, circa illam demum tempestatem natum esse adulterinum istum fœtum. Utique enim a Ludovico Germanico usque tantum non perpetuæ fuissent factæ confirmationes, si Diploma ejus esset antiquitatis. Enimvero concidente cum Friderico secundo Imperatore pristina Cæsarum auctoritate, & a diuturno atque infausto interregno usque, longe rarius solito fuerunt petitæ Confirmationes: at vero seculo nono, decimo, undecimo, duodecimo, nullum privilegium creditum est valere nisi accedente nova ejus Confirmatione, secus ac postea persuasum plærisque fuit. Eoque in tabulariis passim supersunt ex illis seculis frequentissimæ Confirmationes. Si Diplomatis utique Cœnobialis nullæ factæ sint Confirmationes per tam multa secula, contra receptum & omnibus notum Imperii morem, indicio illud fuerit certissimo, Diploma illud omnibus illis seculis esse recentius. Merito sane ab Amplissimo Heidero defectus ille Confirmationum Notis falsi est nono loco annumeratus: etsi non urgeas illud quod idem adduxit de Expectativis. Hyperaspista pag. 111. n. 2. vim objectionis vix tangit, multo minus frangit eam. Ignorari, scribit, utrum Confirmationes fuerint impetratæ nec ne, quoniam incendiis monasterium destructum fuerit.

fuerit. Nec necessarias fuisse Confirmationes, quia nemo fuerit qui Cœnobii privilegium hoc impugnaverit, priusquam id ausi fuerunt Lindaugienses. At vero jam tum dictum, priscis illis ante infelix interregnum seculis fuisse creditum, nullum privilegium valere defunctos concedente, eoque opus semper esse iterata Confirmatione. Neque potuerunt Cœnobiales commune hoc jus Cæsareum passim receptum ignorare. Ac proinde si hujus Diplomatis omni illo longo temporis intervallo nec petita a Cœnobio, nec data a Cæsaribus fuit Confirmatio, aut non extitit illud aut nullius fuit momenti existimatum. Quod si reapse validum fuerit Diploma citra Confirmationem, nec, si quid Lindavia Urbs forte sibi voluit, Diplomati hoc potuit nocere: falsoque adeo hoc quidem obtenditur petitiæ demum a Friderico III Confirmationi: præsertim quia tunc temporis Inclytæ Urbi plane fuit ignotum. Quin potius causa tam sero petitiæ Confirmationis videtur esse, quod olim quidem Diploma illud nondum fuerit natum, Friderico autem tertio Cæsare demum, specioso illo Diplomate quasi munitum, Cœnobium coeperit res novas moliri. Quæ de incendiis Hyperaspista causatur, bonis testimoniis carent. Oppidum sane non Cœnobium fuisse anno 948 crematum, probavimus *pag. 233, & seq. pag.* adduximus idem asserentes Cœnobiales ipsos. Ideoque Munsteri asserenti, das Kloster ist oft verbrunnen fürnemlich im Jahr 948/ derhalben es in abfal kommen / & hujus unius hoc dicto subnixo Hyperaspistæ, hætenus non debet aut potest credi. Quod nomina Abbatissarum perierint, non tam incendio videtur adscribendum quam negligentì rerum sacrarum curationi. Cui porro fiat probabile, omnia flammis periisse præter unum illud Diploma? Sed non est cur huic loco amplius immoremur: ac proinde non etiam est quur quidquam

quam regeramus ad Hyperaspistæ ineptias p. 121. n. 2. in medium adductas. Indicasse eas perinde est ac refutasse.

Ultimum Argumentum fallit duntaxat speciosis vocibus possessionis & præscriptionis : reapse autem itidem nullius est roboris. Observandum enim est, *præscriptionis immemorialis* vim quidem magnam esse, sed non nisi circa veras & proprie non autem μεταφορικὰς dictas possessiones : vere autem & proprie possideri demum illa posse quæcunque subjacent humano dominio aut arbitrio. In quæ sane hominibus dominium vel arbitrium non competit, illa nec vere possideri nec usucapi ab hominibus possunt. Jam autem veritas aut falsitas enunciationum non obnoxia est dominio aut arbitrio humano ; nec ergo poterit quisquam suo arbitrio quod falsum est verum quod verum est falsum reddere. Nullus circa veritatem & falsitatem usucapioni, nullus proinde etiam præscriptioni est locus. Per aliquot mille annos licet habitum fuerit verum id quod falsum, est nihilominus & in æternum manebit falsum. Jampridem hoc ipsum ostendi Vito Erbermanno Jesuitæ, more quorundam Sociorum inepte jactitanti Præscriptionem immemoriam suorum dogmatum. Nulla igitur esse etiam potest vera possessio humana creditæ alicujus existimationis Diplomatis Cœnobialis. In veritatem aut falsitatem ejus nullum competit hominibus dominium vel arbitrium. Nec veritas nec falsitas ejus potest usucapi. Ac proinde, etsi aliquot centenis millibus annorum habitum fuisset Diploma illud verum, reapse tamen adhuc est falsum & erit perpetuo. Inepte jactatam existimationis illius antiquitatem, nunc non moramur : non sane illa est magna.

Alia autem est ratio ipsarum rerum de quibus agit Diploma. Illæ enim in dominio sunt hominum : adeoque circa illorum

illarum possessionem locus est præscriptioni immemoriali. Et vero Præscriptionis vim ab ipso esse Naturali, non autem a solo dependere Civili jure; valere quoque in iis etiam quorum primus possidendi titulus iniquus fuit: demonstravi *cap. XIX. Operis de Finibus Imperii Germanici n. V.* Quæ autem sit ratio possessionum Cœnobii, non est hujus instituti inquirere, quippe qui non nisi in Censura Diplomatis sumus occupati.

Quandoquidem vero nec Præscriptio Diplomatici conciliare apta est vim aliquam contra ea falsi crimina quæ in eo commissa esse prolixè hætenus demonstravimus, non etiam est cur amplius huic negotio immoremur. Maneat itaque Diploma falsi damnatum, & in orcum revertatur.

F I N I S.

APPENDIX
CONTINENS PRIORIS
OPERIS ALIQUOT SUPP.
PLEMENTA.

APPENDIX
CONTAINING
LISTS OF
PLEMENTS

I.

Diploma sequens exhibetur in Supplementum duntaxat Capitis quarti, quo producta sunt varia Ludovici Germanici Diplomata. Ex iis autem primo loco Capitis VI demonstravimus, Ludovicum Germanicum in nullo Diplomate usum esse titulo Imperatorio. Id quod hoc Diplomate confirmatur. Esse illud quoad plærasque saltem partes integrum, nihil est causæ quare negemus. Epilogus tamen omnino est corruptus. Nec enim convenit cum quocquam reliquorum Ludovici illius Diplomatum. Etiam nulla autem facta cum iis collatione manifestum est, mendosum esse saltem illud: *Ludovici Serenissimi Regis*, nullo Regni anno adscripto. Constat porro ex Bulla Nicolai primi Papæ inter Lindenbrogii Hamburgensia Privilegia superstite, Papæ illius auctoritate compositum esse negotium de Ramsola: & indubie respiciunt huc illa Diplomatis *de Romana Sedis auctoritate*. Jam vero Nicolaus ille sedit ab anno 858 usque 868: & Bulla ejus scripta anno Pontificatus quinto, qui est Christi post cætingentesimum sexagesimus tertius. Supra modum itaque aberratum est in annis Incarnationis. Imo illorum nulla debuisset fieri mentio. Sed nos damus illud Diploma quale in *Historia Ludovici Pii cap. 33. fol. 72.* dedit Letznerus, & G. Fabricius *l. 1. Saxon.* nisi quod Trevirensi nomen suum Hetti reddiderimus. Possunt vero de negotio illa legi nonnulla etiam apud Adamum Bremensem *l. 1. c. 23.* & Albertum Stadenensem ad annum 41 & 58. Cæterum a nobis in eum duntaxat finem Diploma est allatum, ut corroboretur illud quod asseruimus, Ludovicum Pii filium Regem non autem Imperatorem audiisse.

IN NOMINE SANCTAE ET INDIVIDUAE Trinitatis, Ludovicus divina favente gratia REX. Notum esse volumus omnibus Sanctae Dei Ecclesiae fidelibus nostrisque, praesentibus & futuris, qualiter beatae memoriae praecellentissimus Rex avus noster Carolus, tempore praedecessorum nostrorum, divino afflatus Spiritu gentem Saxonum sacro cultui subdidit, jugumque Christi, quod suave ac leve est, usque ad terminos Danorum sive Slavorum corda ferocia ferro perdomans, docuit: ultimamque regni ipsius partem trans Albeam, inter mortifera paganorum pericula constitutam, videlicet ne ad ritum relaberetur Gentilicium, vel quia lucrandis adbuc gentibus aptissima videbatur, proprio Episcopali vigore fundare decreverat. Sed quia effectum mors prohibuerat, succedente ejus filio Ludovico Imperatore Augusto, pium studium sacri genitoris sui efficaciter implevit. Cujus etiam auctoritate in Nordalbingorum populo sedes constituta est Archiepiscopalis in Castello Hammaburg nuncupato. In eadem sede Archiepiscopus, accepto a sede Apostolica pallio, primus est nominatus Ansarius. Cui delegata cura seminandi verbi Dei & animas lucrandi Deo, delegavit etiam Genitor noster eidem Archiepiscopo quandam Cellam Turbolt vocatam, quatenus eidem loco periculis undique circumdato fieret supplementum. Cumque ego, quem divina clementia in sedem regni ejus adsciverat, in multis regni disponendis negotiis insisterem, hoc quoque praedictum patris mei studium velut REGNI in finibus

finibus peractum minus caute attendi. Vnde contigit, ut peccatis populi exigentibus, Deique permittente occulto iudicio, ipsa Metropolis Hammaburg penitus devastaretur. Cumque prædictus Archiepiscopus in multis esset pressuris & calamitatibus, & fratres Congregationis ejus una cum Sanctis pignoribus per varia loca circumeundo, buc illucque vagarentur, & nusquam sedem haberent quietam: matrona quædam nomine Ikia divino amore tacta, ex sua hereditate, possessunculam tradidit, in sylva Ramesola nominata, in pago Bardengoa, in Episcopatu VValdagari Verdensis Ecclesiæ Episcopi, ubi & Cellam construxit, & Reliquias Sanctorum una cum Fratribus qui supererant collocavit. Quamobrem adiit Celsitudinem nostram, miseriarum suarum ordinem lacrymabiliter exponens: unicum namque refugium, Monasterium videlicet Turholt nuncupatum, quod illi Genitor noster ad supplementum & victum sibi suisque Clericis dederat, ex parte fratris nostri Caroli Regis ablatum non sine magno dolore conquestus est. Vnde & nos paterna simul & REGALI pietate commoti, quærere cepimus quomodo ei solatium subsistendi faceremus, quo Legationis sui mandatum perficere posset. Et quia in eadem provincia Cellam nullam huic Legationi habebamus congruam, suggerere studuimus prædicto VValdagario Verdensis Ecclesiæ Episcopo, ut ejus permissione ei liceret in supradicto loco Ramesloa monasterium ex suis impensis construere. Vbi & Fratres, qui tantæ cladi superfuerant, nostro cœterumque Dei fidelium auxilio

sustentarentur ; & ipse locum respirandi , & si unquam facultas suppeteret , propter vicinitatem ejusdem loci , Hammaburgensem Ecclesiam restaurandi haberet , sub suo successorumque ejus regimine mansurum. Cui quidem rei ipse admodum contrarius extitit. Postmodum vero Vormatiæ habito generali Conventu , in nostra nostrique fratris Lotharii Regis præsentia , præsentibus Archiepiscopis Ebone Remensi , Hetti Trevirensi , & Otgario Moguntinensi , cum pluribus aliis utriusque Regni Præsulibus , hæc eadem res nostro jussu diligentissime ventilata est. Quæ cum ab omnibus licita & concedenda probaretur , ut prædictus Pontifex Valdagarus hoc ipsum sua autoritate concederet & confirmaret , cuncti rogavimus. Qui primo quidem fortiter reniti cepit ; non esse justum multipliciter asserens , ut honorem suæ Sedis in aliquo minueret. Postremo tamen & nobis ipsis & cunctis Episcopis ibi aggregatis , pro hoc ipso eum rogantibus , & omnino causa necessitatis id licitum fore dicentibus , evictus concessit & conscripsit.

Quapropter consulto fidelium nostrorum , tam nostra quam sanctæ Romanæ Sedis auctoritate , per hoc nostræ REGIÆ dignitatis præceptum , præcipimus firmiter atque jubemus , ut prædicta Cellula Ramesloa nuncupata sub potestate ac regimine Ansgarii Hammaburgensis Ecclesiæ Archiepiscopi ejusque successorum absque omni contradictione perpetualiter maneat.

Homines

Homines quoque qui eidem Cellulae servire videntur, ob amorem Dei & S. Sixti Confessoris ejus, ad nostram nostraeque Sobolis perpetuam mercedem, ab omni expeditione vel militia, seu qualibet occupatione, absolvimus. Ut idem Venerabilis Archiepiscopus ad hanc dignam Deo peragendam in provisis temporibus Legationem, nullum in hoc patiatur impedimentum. Res quoque Sedis ac praescripti Monasterii, sub plenissima defensione & munitatis tuitione, volumus ut consistant ac tueantur: ita ut nullus Iudex publicus aut alia quaelibet potestate publica praedita persona, de eorum rebus, freda, tributa, mansionaticos, vel paratas, aut theloneum vel fidejussores tollere, aut homines ipsorum, tam litos quam & ingenuos, super terram eorum commorantes, distringere, nec ullas publicas functiones aut redibitiones vel illicitas occasiones requirere vel exigere praesumat. Sed liceat Venerabili Archiepiscopo suisque Successoribus ac omni Clero, sub eodem regimine constituto, quiete in Dei servitio degere, ac Nobis Proliquo nostrae atque statui totius Regni nostri divinam misericordiam exorare. Et ut haec auctoritas sui vigoris perpetuam habeat firmitatem, manu nostra propria subter eam firmavimus & annuli nostri impressione assignari jussimus.

Data 6 Idus Iunii, Anno Dominicae incarnationis DCCCXII. Indict. VI. Ludovici Serenissimi Regis, in Francofurti Palatio Regio. In Dei nomine feliciter Amen.

II.

Quarto Capite *pag. 55* edidimus ex Magero Diploma Ludovici Germanici illud, quod anno vicesimo Regni Orientalis Franciæ dedit Tigurino Cœnobio: *pag. 59* addidimus ex Bartholomæo Schobinbergero subscriptum illi Diplomati Monogrammum quod olim appellaverunt. Ex eo nacti sumus illius Diplomatis non integrum duntaxat ex ipso Autographo descriptum, sed etiam ab Illustris Tigurinæ reipublicæ ministro vidimatum, ut loquuntur, & Sigillo Urbis publico munitum Apographum. Cum nunquam tanti momenti Diploma integre sit publicatum, & in ipso ejus contextu Mageriana editio interdum sit lapsa: adhuc nunc demum vultus Ludovici Germanici & subscriptio Diplomatis plena possit exhiberi: operæ fore pretium arbitror, si quale nactus sum Diploma illud nunc in lucem proferam. Et vero apparebit nunc, facta collatione ad oculum, id quod diximus, Sigillum Diplomatis Cœnobialis Lindaviani non referre effigiem Ludovici Germanici sed Patris Pii: non Monogrammum porro esse illius sed hujus Pii; & denique non Imperatorem sed Regem sese nuncupasse Ludovicum Germanicum, etiamsi filia suæ Hildegardæ & suo Monasterio isthoc Diplomate voluerit consulere.

Characteres literarum Diplomatis hujus plurimum sunt ab iis diversi qui nobis in usu, eoque typis exprimi non poterunt. Quoniam vero diphtongus AE more antiquo duabus literis distinctis non autem in unam Æ coalitis semper scripta est, etiam nos illud heic observabimus.

IN NOMINE SANCTAE ET INDIVIDUAE Trinitatis. *HLVDOVICVS*, divina favente clementia Rex. Si de rebus terrenis quas divina sumus largitate consecuti ad loca sanctorum ob divinum amorem regium morem decen-

decenter implentes aliquid conferimus, hoc nobis esse profuturum ad aeternae remunerationis praemia capeffenda liquido credimus. Quapropter comperiat omnium fidelium sanctae dei ecclesiae nostrorumque praesentium scilicet & futurorum industria qualiter nos pro serenissimi Imperatoris avi nostri Karoli & praestantissimi Hludowici Augusti domni ac genitoris nostri nec non & nostra sempiterna remuneratione ac pro conjugis prolisque nostrae charissimae perpetua mercede curtim nostram turegum in ducatu alamannico in pago durgaugense cum omnibus adjacentiis vel aspicientiis ejus seu in diversis functionibus. Id est, pagellum uroniae, cum ecclesiis domibus ceterisque aedificiis desuper positis mancipiis utriusque sexus & aetatis terris cultis & incultis, sylvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, adjacentiis, perviis, exitibus & regressibus, quaesitis & inquirendis, cum universis censibus & diversis redibitionibus. Insuper etiam forestem nostrum albis nomine, & quicquid in eisdem locis nostri juris atque possessionis jure proprietatis est, & ad nostrum opus instanti tempore pertinere videtur, totum & integrum ad monasterium nostrum tradimus quod situm est in eodem vico turegum, ubi sanctus felix & regula martyres Christi corpore quiescunt, quod nobis videlicet eo rationis tenore complacuit agendum, ut deinceps in posterum ibidem omni tempore sanctimonialium feminarum sub regulari norma degentium vita conservatioque monasterialis monastico cultu instituta caelebretur, & libentius propter

— Z z

bujus

hujus loci supplementum a nobis jam praedictis martyribus dediti dei famulatus illic exhibeatur, ac pro nostra debitorumque nostrorum omnium mercedis augmento diligentius ac uberius domini misericordia exoretur. Volumus etiam ut fidelium nostrorum noverit benevolentia, quod paterna pietate commoniti supradictum monasterium cum omni integritate una cum nostra traditione in locis praefatis dilectissimae filiae nostrae bildegardae in proprietatem concessimus, ut quantum domino permittente valeat, familiam in eodem monasterio domino militante suoque dominatui subjectam disciplinis regularibus & observantiae monasterialis institutione corrigat & nutriat, locaque ipsa sibi met concessa quantum vires suppeditent profectibus & emendationibus augmentando provehat ac emendet. Denique jubentes praecipimus ut nullus iudex publicus nec comes nec quislibet ex judiciaria potestate in locis praefatis vel in cunctis rebus ad eadem loca respicientibus seu homines tam liberos quam & servos qui illic commanere videntur distringere aut infestare nec fidejussores tollendos aut ullas redbibitiones vel fredas aut bannos exigendo, aut alicujus injuriae vim ullo unquam tempore inferre praesumat, sed sub nostra defensione & munitatis tuitione cum advocatis ibi constitutis res illae secure per diuturna tempora permaneant. Et ut haec auctoritas donationis atque confirmationis nostrae firmior babeatur, & per futura tempora a cunctis fidelibus sanctae dei ecclesiae nostrisque praesentibus & futuris verius credatur atque diligentius conservetur,

manu propria nostra subter eam firmavimus & annuli nostri impressione adsignari jussimus.

Signum

POS

domni hludovici gloriosissimi regis.

*Comentus Notarius ad vicem Rad-
leici recognovi.*

*Data XII Kal. Aug. Anno Christo propitio XX regni domni
hludovici serenissimi regis in Orientali Francia Indictione prima
Actum Reganesburg. In dei nomine feliciter amen.*

III.

Dabimus jam Diploma haftenus nunquam editum; & quidem non minus atque prius ex ipso Autographo fide publica Illustris Tigurini Senatus descriptum. Apographum sigillo Inclytæ illius reipublicæ roboratum penes me nunc est: exhibens etiam characteres ipsos literarum quales in Autographa membrana reperiuntur, multum differente a nostris fi-

Zz 2

gura.

gura. Quapropter nec illos possum nunc typis reddere. Dabo tamen omnia fide bona pro nostri temporis ratione: cum primis circa usum diphtongi illius AE, cujus forma illi ævo insolens Æ prodidit falsariam in Lindaviensi Diplomate adhibitam manum.

Plura autem quam ex quoquam alio Diplomate hinc discere est. Imo unicum hoc par est convincendæ Lindaviensis Diplomatis falsitati: atque adeo pro compendio potest esse confutationis. Quandoquidem quinque duntaxat diebus vetustius est illo altero Impostoris, eodem anno & mense conditum.

I. *Primo* autem hinc confirmatur id quod *capite VI* asseruimus, Ludovicum Pii filium nec fuisse nec audiisse Imperatorem, idque constare ex omnibus adhuc superstitis ejus Diplomatis. Etenim heic quoque Ludovicus ille, & in ipso Diplomate, & in Sigillo vultum ejus referente, & in reliqua subscriptione, non *Imperator* sed *Rex*, & quidem *In Orientali Francia regnans*: avus contra Carolus *Serenissimus Imperator*, & Pius pater *Præstantissimus Augustus* appellantur. Id quod indicio est, in Cancellaria Regia, ut alias ita etiam tunc temporis fuisse recepti moris, non Imperatorem sed Regem vocare Pii filium Ludovicum. Idque cum fuerit sancte observatum *XVI Kal. Maii*: contra Cancellariæ illam pristinam consuetudinem intra dies quinque, *XI nempe Kal. Maii*, Regium Ludovici titulum in eadem Cancellaria quisnam in Imperatorium commutaverit? Et vero omnia etiam post secuta Diplomata solum Regium cognomentum habent. Quæ inter Herfordiense cum scriptum sit *XVI Junii* sequentis mensis, argumento est certissimo, Cancellariam illa ipsa tempestate solum Regium titulum sollicitè sancteque recepto hætenus more expressisse.

II. Confirmatur hinc *Secundo* id quod *quinto capite* adstruximus,

mus, Sigillum & Monogrammum quibus munivit impostor suum Lindaviense Diploma, non esse Ludovici Germanici. Enimvero vultus Lindaviensis ille non convenit five hujus five antecedentis Diplomatis Regiæ imagini, sed ceu jam tum ostendimus pag. 7 alibique, Pii est patris. Non fateor hujus etiam Diplomatis Sigillum idem est cum prioris. Verum indubie diversitas illa inde est, quoniam vergens in senectutem Ludovici ætas multis tunc fuit morbis obnoxia; atque ita intra sexennium succulentia faciei in maciem mutavit. Utraque sane imago ab illa Diplomatis Lindaugiensis multum differt. De Signi diversitate non opus est verbum addere.

Confirmatur *Tertio* illud quod *cap. IIx pag. 129* ostendimus, anno illo quem Diploma ipsum Lindaviense natalem suum esse refert, non *Hugonem* sed *Wiegarium* dignitate Archicapellani in Palatio Ludovici Germanici functum esse. Etiam heic scilicet *Wiegarius* non aliquis *Hugo* comparet. Nec est quod dicas, Wiegario Hugonem datum successorem; nam hoc Diploma quinto die scriptum est ante diem natalem Lindaviensis: & tamen in Hervordienti mense Junio exarato Diplomate idem ille Wiegarius laudatus est Archicapellanus non Hugo. III.

Confirmatur hinc *Quarto* etiam illud, quod probavimus *IV.* ejusdem *Capitis Octavi* pag. 131. Ludovicum anno 26 Regni mense Aprili, non vixisse in Alemannia: atque adeo XI Kal. Maii Bodami non conditum esse Diploma Lindaviense. Et vero manifestum est ex hoc Diplomate, jam tum die XVI Aprilis (is enim est XVI Kal. Maii) Francofurti degisse Ludovicum. Si Diploma autem Lindaugiense audimus, vixerit ille in Alemannia Bodami die Aprilis XXI; nam & ille est XI Kal. Maii. At vero diserte Annales Francici referunt, ex quo Francofurtum advenit Ludovicus, in mensem Novembrem usque ibi componendarum turbarum ergo perman-
Z z 3
fisse.

fisse. Sed & impossibile est, spacio quinque dierum Francofurto Bodamum cum aulico comitatu potuisse Regem senem migrare.

Cum in foro Cæsareo oppositum hoc fuisset, Causfidicus Cœnobialis non dubitavit illam objectionem contumeliose incescere: quasi scilicet patronus Urbis ignoraverit, Ludovico plures una fuisse diversis in locis Regias curias, atque ita uno eodemque tempore & Francofurti & Bodami literas Regias potuisse expediri. Verumenimvero justius accusaveris inscitiae & ἀβλεψίας, illum virulenti stili Causfidicum. Privilegia enim aut Diplomata Regia esse condita Regibus absentibus, nemo quisquam fortassis ante illum Causfidicum affirmavit. Cancellariam vero Regiam non nisi unicam tunc fuisse, eamque Regem ipsum comitari solere, perinde atque Comes Palatii & Archicapellanus tantum præsente Rege officiis suis sunt functi, ex monumentis Francici ævi comperitissimum est legentibus. Hinc omnibus genuinis Diplomatum solet addi illud: *manu propria nostra subter firmavimus, & annuli nostri impressione signari jussimus.* Quale quid Regibus absentibus adscribere, fuisset contra bonam fidem. Et vero *Signum* non esse Diplomatum manu Regum propria adscriptum, nefas fuerit affirmare: hætenus sane nemo affirmavit. Quum illud itaque fuerit olim perpetui moris, si non inscitiam saltim malitiam arguit Causfidici assertio. In Diplomate Lindaugiensi Impostor neglexit quidem adscribere illud: *manu propria nostra subter eam firmavimus*, addidit tamen illud manus Regiæ *Signum*: atque ita etiam ille voluit existimari, esse illud manu Ludovici propria adscriptum. Adhuc statim initio Diplomatis illud loquentem fecit Ludovicum de Adalberto: *obtulit obtutibus nostris quoddam Cœnobium sanctimonialium nomine Lindaugia: igiturque præsentem de-*
disse

disse illud Privilegium Ludovicum etiam ipse voluit. Si Causidicus hæc observavit, malus: sin, coecus fuit.

Quoniam omnia autem illa quæ diximus confirmantur hoc Diplomate, consequens omnino est etiam illud quod professi paulo ante sumus, unicum hoc falsi convincendo Lindaugiensi Diplomati, etsi nec verbum addas, satis esse.

In duobus tamen fateor dissentit hoc Diploma ab iis quæ *capite* isthoc *octavo* memoravimus, in nomine scilicet Subdiaconi & anno Indictionis. At vero cum Hervordienſe Diploma mense integro sit recentius isthoc Tigurino, quidni interea temporis Hadedeo Subdiacono potuerit substitui Albertus Subdiaconus? Hirminritum tamen Lindaugiensem in Cancellaria tunc nullum fuisse, etiam hinc liquet. Indubie etiam Cancellaria Ludovici numeravit tunc temporis Indictionem sextam; & fallit forte calculus Helvicianus, quem nos secuti eramus.

Cæterum exhibebimus jam ipsum illud Diploma: quale quidem nostris typis potest exprimi; bona nihilominus fide, & ne quidem dissimulatis ævi illius scriptorum vitiis.

IN NOMINE SANCTAE ET INDIVIDUAE Trinitatis Hludovicus divina favente gratia rex. Si de rebus terrenis quas divina sumus largitate consecuti ad loca sacra ob divinum amorem aliquid conferimus profuturum nobis esse ad aeternae remunerationis premia capeſſenda hoc liquido credimus. Quapropter comperiat omnium fidelium sanctae dei ecclesiae nostrorumque, praesentium scilicet & futurorum, industria, qualiter nos juxta postulationem dilectissimae filiae nostrae bildagardae pro serenissimi Imperatoris avi nostri Caroli animae remedio, & praestantissimi Hludovici augusti

augusti domni & genitoris nostri, nec non & nostra sempiterna remuneratione ac conjugis prolisque nostrae perpetua mercede, curtim nostram quae vocatur cbama consistens in ducatu alamannico in pago turgaugensi cum omnibus adjacentiis vel appendiciis ejus seu in diversis functionibus. Id est curtem indominicatum cum ecclesiis domibus ceterisque aedificiis desuper positis mancipiis utriusque sexus & aetatis terrisque cultis & incultis silvis pratis pascuis aquis piscationibus vel piscatoribus aquarumve decursibus vel adjacentiis perviis exitibus & egressibus quaesitis & inquirendis cum universis censibus qui ad ipsam curtem pertinent & diversis redibitionibus vel quicquid in eisdem locis nostri juris atque possessionis jure proprietatis est & ad nostrum opus instanti tempore pertinere videtur, totum & integrum ad monasterium nostrum tradimus, quod situm est in vico nostro turegum ubi sanctus felix & sancta regula martyres Xristi corpore quiescunt, quod videlicet rationis tenore placuit nobis hoc agendum, ut ab hac die & deinceps in posterum ibidem omni tempore sanctimonialium feminarum sub regulari forma digentium vita conversatioque monasterialis monachico cultu instituere delectetur & libentius propter hujus loci supplementum a nobis jam predictis martiribus dedita dei famulatus illic exhibeatur ac pro nostrae debitorumque nostrorum omnium mercedis augmento diligentius domini misericordia uberiusque exoretur. Et ut haec auctoritas nostrae largitionis atque confirmationis firmior babeatur, & per

Et per futura tempora a cunctis fidelibus sanctae dei ecclesiae nostrisque praesentibus Et futuris verius credatur seu diligentius observetur manu propria nostra subter eam firmavimus Et anuli nostri impressione adsignari iussimus.

Signum

POE
LE

Hludovici Serenissimi regis

Hadedeus subdiaconus ad vicem VViegarii
Cancellarii recognovi.

Data XVI Kal. Maj. anno XXVI regni Hludovici Serenissimi
Regis in Orientali Francia regnantis. Ind. VI. Actum in villa Francko-
mofurt Palatio regio. In dei nomine feliciter Amen.

IV.

Capite VI quinque invictis argumentis probavimus,
Ludovicum Germanicum titulo Imperatorio isthac ipsa tem-
pestate non audivisse. Quartum desumpsimus ex omnium

Aaa

illius

illius ævi monumentorum communi voce, Regio duntaxat cognomento illum ornantium. Brevitatis causa fuimus ibi contenti testimonio diserto altero Reginonis, altero Ludovici, Germanici nostri ex Arnulpho Pronepotis cognominis. Addeamus nunc heic alterum Caroli Crassi Imperatoris, filii Ludovici Senioris. Saltem enim hic non nescivit, qua Pater reapse fuerit aut haberi voluerit dignitate: non etiam Patri honorem qua ille polluit vivens eripuit. Utique enim fuit pius, etsi parum prudens, ille Crassus filius. Accepimus autem illud Diploma ex Illustris Viri Marquardi Freheri *Originum Palatinarum Parte prima pag. 46* editionis majoris.

IN NOMINE SANCTÆ ET INDIVIDUÆ TRINITATIS Karolus divina favente clementia Imperator Augustus. Si locis Deo dicatis ex nostris rebus pro Dei amore, & remedio animæ nostræ & parentum nostrorum aliquid conferimus, & necessitates servorum Dei assidue sibi famulantium nostro sublevamus juvamine, id procul dubio & nobis ad æternam vitam feliciter obtinendam, & parentum nostrorum animabus ad veniam consequendam profuturum liquido credimus. Qua de causa omnium sanctæ Dei Ecclesiæ fidelium nostrorumque, præsentium scilicet & futurorum, comperiat mansuetudo, qualiter nos ob amorem Dei, & remissionem peccatorum nostrorum, atque pro remedio animarum piæ recordationis genitoris nostri Hludovici, nec non & carissimi fratris nostri Hludovici, gloriosissimorum REGVM, ad monasterium quod vocatur Lauresham, ubi S. Nazarius corpore requiescit, & præfati REGES humati habentur, expectantes diem resurre-

resurrectionis, ubi Gerhardus Abba & rector ejusdem monasterii esse videtur, quasdam res juris nostri in jus & proprietatem perpetuo possidendum concessimus, videlicet in Comitatu VVormatiensi. ad villam quæ dicitur Alesheim, curtem indominicatum, sicut ad Imperatorem pertinet, cum mansis, edificiis, utriusque sexus mancipiis, terris, pratis, vineis, sylvis, cultis & incultis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, viis & inviiis, & adjacentiis, finibus, & omnia ad se jure legitimo pertinentia. Eo scilicet rationis tenore, ut perpetuo monachis ibidem Deo famulantibus in usibus deputentur, atque indeficiens luminaria exinde in Ecclesia ubi præfati viri requiescunt, habeantur, & nulli præfatæ res in beneficium tradantur, sed ita auxiliante Deo permaneant, ad usus fratrum & luminariam inextinctam, veluti prælibando statuimus. Vnde & hoc nostræ auctoritatis præceptum fieri jussimus, per quod decernimus atque jubemus, ut nec nostris, nec successorum nostrorum temporibus, nullus habeat potestatem, ex superscriptis rebus aliquid minuere, subtrahere, vel immutare: sed ita inviolabiliter permaneant, veluti prælibavimus. Et ut hæc nostræ concessionis auctoritas plenior in Dei nomine obtineat firmitatem, & per futura tempora verius a cunctis credatur, & diligentius observetur, manu propria subter eam firmavimus, & annulo nostræ impressionis jussimus sigillari. Karolus Imperator Augustus. Segoinus notarius ad vicem Luitwardi Archicancellarii recognovi & subscripsi. Data III. Id. Iunii, Anno ab incarnatione Domini DCCCLXXXIV. Indictione II. anno vero regni domini Karoli Augusti VIII

Imperii autem III. Actum VVormatiæ, in Dei nomine feliciter, Amen.

V.

Polliciti sumus pag. 339, datuos nos Viginti illa argumenta, quibus falsarii criminis nonnullos Benedictini Ordinis convicit Gabriel Naudæus, Vir Clarissimi nominis. Nunc idipsum præstabimus: ubi prius narraverimus, qui ista agere ille fuerit adactus. Res igitur ita sese habet. Cum Patres Benedictini (verba sunt ex Naudæi Relatione sumpta) rescivissent, Lutetiæ typis & sumptibus regis in augusta Lupara excudi librum de Imitatione Christi, in folio extenso literis majoribus vere regis; Eminentissimum Cardinalem de Richelieu convenerunt, rogarentque, ne in tam eximio opere cudendo permetteret communi huic errori locum esse, quo Thoma a Kempis vulgo tribuitur, cum sit potius Joannis Gersen Abbatis Vercellensis S. Benedicti: quemadmodum sole clarius appareat, cum ex libris de hac re ab Abbate Constantino editis, tum ex fide multorum Codicum manuscriptorum quorum maxima pars Romæ asservaretur apud eundem Abbatem Constantinum Cajetanum, cum titulo vero & genuino Joannis Gersen, non autem Thoma a Kempis. Neque renuit illis morem gerere Eminentissimus Cardinalis, modo Benedictini Romani libros illos exhiberent viro alicui, conspicuæ dignitatis aut doctrinæ fama commendato, qui fidem postea faceret, libros ejusmodi visos a se & diligenter observatos fuisse, talesque judicatos ut illis fides certissima adhiberi posset. Hinc a Benedictinis Romæ appellatus Cardinalis a Balneo, curavit coram se quatuor codicum examen institui, a duobus ad id delectis iudicibus, altero Gabriele Naudæo familiari tunc & perpetuo commensali illius Cardinalis, altero Floravante Martinello. Uterque autem, tres illorum codicum circa nomen auctoris falsariam manum Cajetani esse passos, liquido

liquido demonstrarunt, inque assensum non Cardinalem duntaxat sed etiam ipsos duos qui aderant Benedictinos Monachos traxerunt. Cum hæc acta essent ultimo Januarii die anno 1641, Naudæus arbitratus rem tantam dignam cujus memoria servaretur, Relationem suam Puteanis fratribus, longe Amplissimis viris, Lutetiam misit, in locupletissima eorum Bibliotheca conservandam. Cæterum novennio post Joannes Fronto Canonicus Regularis S. Genovefæ Ordinis S. Augustini libros illos de Imitatione Christi a se recensitos, Thomæ a Kempis Canonici Regularis Ordinis S. Augustini nomine addito, Parisiis publicavit, *cum* (verba ejus sunt) *evictione fraudis qua nonnulli usi id operis cuidam Ioanni Gerssen adscripsere.* Atque ita vulgavit simul ex Puteana Bibliotheca depromptam illam Naudæi Relationem. Hac autem visa incredibile dictu est quantum Lutetiæ Benedictini exarserint odio Naudæi: qui tum Parisiis in patria curabat Bibliothecam Eminentissimi Cardinalis Mazarini. Non enim dubitaverunt libellis publicis virum adeo foedis & procacibus calumniis proscindere, ut famæ tuendæ ergo ille coactus fuerit jure apud Prætorem agere, imo deferre ad ipsammet Romanam Curiam, ubi omnes docti favebant Naudæo, rem omnem, libris itidem Latina Gallicaque lingua publicatis sese defendere. Igitur acerrime contentio hinc inde est agitata annis aliquot, quinquagesimo cum primis & duobus sequentibus. Pro ea qua me prosequebatur amica benevolentia incomparabilis Naudæus, donavit me tunc temporis suis libellis. Atque sic inter alia nactus sum illum oppido elegantem ac doctum, cui titulus: *Raisons Peremptoires de maître Gabriel Naudé, Demandeur en suppression de injures & calumnies, & défendeur en main levée &c.* Hoc autem opusculo non suos tantum adversarios, sed omnem

quoque Ordinem Benedictinorum Monachorum incescere non dubitavit. Verum ea quidem in re indubie excessit modum iniquitate adversæ partis accensus calamus. Non enim paucorum crimen universos attinet: infiniti præterea illius Ordinis sanctimonia vitæ olim eminuerunt, nec hodie non plurimi supersunt. Quæ tamen in libello isthoc allata sunt viginti argumenta, multiplicis falsi a nonnullis illius Ordinis variis locis ac temporibus commissi, digna sunt quæ hic etiam legantur. Ne scilicet nos gravemur præjudicio aliquo, dum Cœnobiales Lindavienses (quæ itidem olim ad Regulam Benedicti fuerunt obstrictæ, prius quam in hunc secularem statum devenerunt) suppositi & conficti Diplomatis audemus accusare. Quapropter ex Gallico Latine verti illum quidem locum Naudæi curavimus: & jam exhibebimus: non dubitantes, omni veritatem amanti lectionem eorum futuram non jucundam duntaxat sed etiam perutilem.

EXCERPTA
EX V. C. GABRIELIS NAVDÆI
PRIORIS ARTIGII

Actoris

Libro cui titulus RAISONS PEREMPTOIRES

a pag. 23. usque 41.

Sed quid juvat amplius insistere his probationibus, & per partes eas exhibere? cum firmissimam regulam ponere liceat, proprium in quarto modo Benedictinorum esse, in negotiis suis plerisque recurrere ad similia monumenta, ficta nimirum corrupta & non unius manum passa. Cujus assertionis cum æquum sit ut rationes reddat Actor alias, quam viginti illa quatuor mendacia, quæ reperit & damnavit in uno solo hymno, quem in honorem Divi Benedicti canebant Fratres suo ævo, Petrus Abbas Cluniacensis; alias itidem quam viginti duas sycophantias, quarum Actor convicit Cajetanum: cum Didone IV Æneidos dicente

Testor cara Deos & te germana, tuumque

Dulce caput, magicas invitam attingier artes:

& ipse testatur, fieri hoc a se cum summa animi molestia, & post tentata omnia media licita, quibus commoveri potuerint Benedictini quacunque honesta ratione Actor facere satis. Ita quidem, ut cum ipsiusmet Nuncii Apostolici autoritatem frustra apud ipsorum Præfectum Generalem, aliorumque & Domini

Domini R. P. G. opera non minus infelicitè apud Procuratores Congregationis D. Mauri impenderit, contra eos iam uti cogatur illo Ezechielis: Nudabo ignominiam tuam coram eis, & videbunt omnes turpitudinem tuam; & usque adeo regulam modo positam astruere, ut quisvis cognoscere possit perjuram ab origine gentem.

I. Privilegium apud Divi Medardi Clero & Conventui apud Suesionenses concessisse dicunt Gregorium Magnum, falsi convictum est a Cardinale Baronio ad annum DXC §. 85. a Perronio itidem in Oratione ad Tertii Ordinis Procures, & nuper a Blondello in Pseudo-Isidoro pag. 647.

II. Cui non constat de supposititiis literis, privilegiis, indultis, concessionibus &c. in medium productis a duobus Benedictinis Constantino Bellotto & Constantino Cajetano; quorum hic ipse plagium commisit Gersenio suo Thomæ Kempensis foetum asserendo? Quid, inquam, non egit hoc fratrum par, tam in libris publice editis quam manuscriptis, ut persuaderent orbi, S. Gregorium e grege ipsorum fuisse & socium Benedictinum? Fraudem primus detexit Cardinalis Baronius, & magis post eum nudavit Antonius Gallonius Oratorii quod Romæ est presbyter, doctissimus sui ævi, libro peculiariter conscripto pro assertis in Annalibus Ecclesiasticis de Monachatu Gregorii Pape adversus Constantinum Bellottum Cassinatem & alium ejusdem Ordinis Monachum (est autem ille Cajetanus) Romæ in typographia Vaticana MDCIV in 4to. Et quia maxima pars horum monumentorum quibus nituntur modo nominati

nominati duumviri, sunt Privilegia antiqua a diversis Principibus concessa sociis Benedictinis, quæ collegit & post finem Chronici Montis Cassinensis Venetiis imprimi curavit Laurentius Vicentinus Anno 1513, laudatus Gallonius cum aperte demonstrasset pag. 32, 54, 57, 62, 68, 92, 94, 99, suæ Apologiæ, falsa esse omnia illa quibus nixi Gregorium sanctum Ordini suo vendicarent Bellottus & Cajetanus; tandem concludit, reliqua Privilegia omnia, collecta ab eodem Vicentino itidem spuria esse. Verba ejus pag. 99 dabimus: *A nobis rursus extorques* (idem jam tum asseruerat pag. 54) *cogisque pandere quæ perpetuo erant relinquenda involuta silentio, siquidem ejusdem quoque generis esse Diplomata reliqua ibidem post finem IV librorum Chronici Cassinensis posita, & affectatane antiquitatem præ se ferentia, libere asserere non dubitamus. Et ne temere judicare videatur, quinque vel sex horum Diplomatum seqq. pagg. confutat, & adhuc aliud pag. 101. ubi ex vera donatione, quam nobis exhibet Leo Ostiensis, qua Tertullus aliquis dedit Monti Cassinensi decem & octo curtes, (jugera aut villas dixeris) Benedictini aliam confecerunt, ubi, ut de plurimis aliis fraudibus & absurdis commentis nihil dicam, substituerunt decem & octo civitates. Id quod Gallonio ringenti licet extorsit pertinacia Benedictinorum, quibus respondere cogeatur; ceu ipse non minus sancte testatur quam Actor. Pagina 110 ejusdem libri sic loquitur. Sed quando tu illud (Privilegium scilicet) velut aliquid pretiosum e Cassinensi Codice prodis, ac tanquam purum aurum profers, non nobis sed tibi imputetur, si nos cogis invitos tantam imposturam*
B b b *detegere,*

detegere, palamque cunctis intuendam exponere. Vnde tui erubescant, qui illud citant, retinent, fovent, atque defendunt. Quod Gallonii judicium eo magis attendi meretur, quia lumen illud *historiæ Ecclesiasticæ* Baronius testantibus Gallonio pag. 48 & 101, & de ipsomet Constantino Bellotto pag. 210 sic concludit; hæc a tantis Imperatoribus emanata privilegia esse monachi otiosi opus.

III. Actor in eundem finem producit *Benedicti IX Alexandri II Urbani II & Zachariæ Bullas*, quibus ut & ejusdem *farinæ monumentis* aliis *Benedictini* in Italia utuntur, ut probent, corpus S. *Benedicti* asservari adhuc in *Monte Casinensi*, neque ex illo loco translatum esse in *Monasterium Floriacense*, prout accerrime contendunt *Fratres in Francia*, probantes contra *socios Italicos*, Bullas & quicquid hujus generis aliud in medium afferunt, eumentum omne esse & longe falsissimum. Testem juvat adducere R. P. *Simonem Milletum* Ordinis *Benedicti & S. Germani a Pratis Monachum* operis sui de hac translatione peculiariter conscripti pag. 856, 869, 879 qui tandem p. 881. ita concludit. Sufficienter respondi ad argumenta omnia & rationes adversariorum nostrorum; tactis omnibus illis monumentis quæ allegari aut in contrarium adduci possint; & ostendi nihil eorum quicquam roboris habere, sed falsa omnia esse & commenta, ut mala causa prasidium quæreretur, plena non tolerandarum contradictionum & absurditatum. Idem jam tum antea dixerant & probaverant *Abbas Iohannes a Bosio* in *Bibliotheca Floriacensi* pag. 265 & 286 ubi testimonium *Baronii* pro se affert; & *Dominus de Saliceto* libro *IV Annalium Aurelianensium*.

IV. Referri hic debet integra congeries literarum suppositarum Papalium Isidori Hispalensis Monachi Benedictini, sub nomine mercatoris, rectius Peccatoris, falsi convictæ a Baronio non uno in loco suorum Annalium, a Possevino in Apparatu sacro, ab Espenceo, Perronio & aliis Doctoribus Catholicis; imo plane eversæ a Blondello in Examine dictarum literarum adversus Isidori mercatoris figmenta.

V. Faciunt pro Actore omnia illa quæ in suo de Areopagiticiis Hilduini judicio Lutetiæ Parisiorum impresso Anno MDCXLI in octavo, Doctor Iohannes de Launoy disputat contra numerosas fraudes, quas Hildevinus Sanctus Dionysianus sub Ludovico Pio Imperatore Abbas commisit in Areopagiticiis suis sive in historia vitæ & martyrii S. Dionysii Areopagitæ, quam videre licet apud Surium tomo 5, ad diem nonum Octobris, & seorsim editam Colonia cum præfatione Matthæi Galeni in octavo. Ex hoc modo nominato Iudicio plurima loca allegare posset Actor; sed ut rem paucis comprehendat, vel duo adduxisse sufficiat. Alterum quod legitur pag. 48, ut clarum fiat, quam non hodie demum Benedictini cœnobii S. Germani fratres commodi sui ergo cancellaverint quædam in membranis. Factum enim id esse dudum in manuscripto quodam Vsuardi codice asserit, qui inter plures asservatur in bibliotheca S. Germani a Pratis, ubi ERASMUS est id omne quod ad asserendum utriusque Dionysii discrimen pertinebat. Alterum habetur pag. 93. ubi compendium quasi exhibet fraudum quas observavit in Hilduini libro. En verba

ipsa. Caterum quæ in hoc de Areopagiticis Hilduini iudicio examinavimus ad duo generalia capita revocanda sunt; in uno cui duplicem partem fecimus, FALSI dicam scripsimus Hilduino; atque illum in Autoribus, cum iis quos laudat, & qui legi possunt, tum in aliis proinde quos laudat & qui legi non possunt, hominem esse profligata fidei convicimus.

VI. Præterire non vult Auctor querelas Monachorum S. Germani a Pratis de perfidia & mala fide fratrum S. Audæni aut crucis S. Leufredi, prout res narratur in vita S. Leufredi Abbatis, quæ prodiit in lucem Lutetiæ Parisiorum Anno 1598 in octavo. Pagina 30. hæc merentur probe expendi. Temporibus Caroli simplicis monachi Crucis S. Audæni (quæ nunc est Sancti Leufredi) Abbatiam suam a Normannis expilatam peneque totam dirutam deseruerunt, & cum sacris corporibus Audæni Archiepiscopi ad Cænobium S. Germani a Pratis venerunt, se suaque omnia eis dedentes, ut in consortium aliorum adsumti; bonorum quoque hujus loci ex æquo participes fierent. Quod quidem humanissime illis aliquot annis præstitum est. Prævidens autem Robertus &c. Leufredianos Monachos feliciore aura aspirante, posse a proposito desciscere, & bona data PERFIDE repetere (quod eventus docuit) hanc Abbatiam sanctæ Crucis &c.

VII. Non incommode hic trabuntur duo Canones, quos Decreto suo inseruit Gratianus & falsaria sua manu corripit Sigebertus Monachus Benedictinus in monasterio Gemblacensi, testibus Baronio & Bellarmino, quemadmodum videre est in hujus de Scriptoribus Ecclesiasticis libro, ubi sic loquitur: Distinctione LXIII Can. Adrianus & can. in synodo, ponuntur duo canones ex Historia Ecclesiastica Sigeberti. Quibus affirmantur investitura Episcoporum concessa ab Imperatoribus ab Hadria-

Hadriano I & a Leone II summis Pontificibus. Quos Canones confictos fuisse a Sigeberto schismatico Historico probat multis argumentis Cardinalis Baronius Tomo IX Annalium ad annum III Hadriani I Pontificis. Neque obstat quod iidem Canones habeantur etiam apud Ivonem in Pannomia lib. 8. cap. 135. & 136. cum tamen Ivo Sigebertum atate precesserit. Hoc inquam non obstat: quoniam Pannomia non dicitur Ivonis, quia sit ab Ivone composita, sed quia sit ex Decreto Ivonis maxima ex parte decerpta. Quod autem auctor Pannomia sit recentior Ivone, perspicuum est ex libr. 8. ubi multa sunt decreta Innocentii Pontificis qui fuit Ivone posterior. Et vero qui excusaverint Sigebertum eadem ratione qua Bellarminus, neque illis grave esse debet legere responsionem qua telum illud eludi potest.

II. Testimonium aliud suppeditant literæ Arnolphi Lexoviensis, qui in suis ad Alexandrum Papam literis conqueritur, de simili fraudulentia commissa. Sic legitur pag. 110. editionis Richerianæ: De privilegio quoque a vobis per subreptionem elicito idem Abbas vobis & Ecclesiæ nostræ tenetur obnoxius, super quo jam tertio ipsum ad vos cum privilegio mitti, inventa nimirum FALSI-TATE, jussistis.

IX. Mitius sentiri non potest de S. VVallerici historia, quæ autores agnoscit Benedictinos. Neque enim erubuerunt in celebri conventu Remensi certa quædam producere privilegia, quibus nonnisi Pontifici Romano subjectos se esse, volebant evincere. Quam imposturam in Notis suis ad XLV Epistolam Ivonis Carthusiani non potuit dissimulare doctissimus Iurisconsultus Franciscus Iurretus. Exat, inquit, insignis & memoratu digna historia super contentione monachorum B. VVallerici, qui COMMENTITIA finxerunt pri-

vilegia cujusdam Romani Pontificis, quæ non puduit illos palam exhibere, & jactare in celebri conventu Remensi, ut scilicet comprobarent, nulli se subiectos nisi Romano Pontifici. Quorum fraudem detexit Godefridus Episcopus Ambianensis, cum veste abstersisset atramentum scriptura recentis.

X. Hujus loci omnino est cap. sextum Tit. 10. de fide instrum. lib. 11. Decretal. Vbi Papa Innocentius III rescribit Archiepiscopo, aut, ceu rectius sentire videtur Bosquetus magni nominis Episcopus Lodeviensis, Archidiacono & Presbytero & Canonicis Mediolanensibus, quorum verborum tenor omnino hic meretur inseri. Inter dilectos filios G. Abbatem S. Denati de Scozula, & R. Procuratorem tuum super subiectis articulis diu fuit in nostro auditorio litigatum. Petebat siquidem Abbas nomine Monasterii sui a præfato Procuratore tuo nomine Mediolanensis Ecclesie, restitui Monasterio memorato portum Scozula, cum honore districtu & jurisdictione loci præfati, dicens ad Monasterium hæc omnia pertinere &c. Hæc omnia petebat cum omnibus fructibus &c. Primo per Privilegium Luitardi Comitis quondam Episcopi Lucani &c. Secundo per instrumentum sententie Asperti quondam Mediolanensis Archiepiscopi &c. Tertio per privilegia Romanorum Imperatorum & præsertim Henrici, qui præmissa omnia Monasterio confirmabat vel etiam conferebat. Quarto per instrumenta locationum quas fecerant diversis personis Abbates Monasterii memorati. Testes quoque produxerat per quos nitebatur probare &c. Sed contra privilegium donationis a Procuratore tuo multa fuerunt objecta. Primo quia ibi maxime apparebat consumtum (videlicet in annotatione Indictionis) ubi potuisset FALSITAS facilius deprehendi. Secundo quia cum charta vetustissima videretur, recentior apparebat scriptura, tanquam non illo tempore facta fuisset. Tertio quia FALSVM sigillum vitiose videbatur appositum: eo quod a media parte sigilli apparebat quadam imago, non cum mitra in capite, sed

sed cum Pileo, nec induta Pontificalibus, sed regalibus indumentis, tenens in manu non baculum pastorem sed quasi sceptrum regale, cuius facies non apparebat integra sed dimidia &c. Vnde non Episcopi sed Imperatoris videbatur fuisse sigillum, quia in una medietate Caesaris imaginem exprimebat, & in altera medietate &c. Sed cum nomen proprium ipsius Episcopi fuerit Luitardus, in nomine proprio quod exprimebat sigillum, deleta fuerant duae literae, secunda quae erat inter L & T & sexta quae fuerat inter R & V: ita quod si secunda O & sexta fuisset I, procul dubio non Luitardus sed Lotharius legeretur. Quod etiam inde convinci poterat, quod secundum dispositionem aliarum literarum inter L & T non erat spatium nisi quod potuisset unam literam continere &c. Præterea inter R & V tam modicum erat spatium, ut in eo nec hac litera A, quae majus occupat spatium, sed hac litera I, quae minimum occupat, videretur formata fuisse. Rursus cum cera de sigilli interiori parte vetustissima esset, cera quae posita erat de exteriori parte quasi ad conservationem sigilli recens erat & mollis. Quod cum diligentius investigatum fuisset, certo certius est compertum, quod sub vetusto sigillo charta fuerat perforata &c. Eadem FALSITATIS specie per vitiosam scilicet appositionem sigilli, cetera fere privilegia Romanorum Imperatorum, præter privilegium Henrici vel FALSA reperta sunt, vel falsata. Sed & ipsum Henrici Privilegium ad fidem instruendam non videbatur sufficere, quia nec erat publica manu confectum nec sigillum habebat authenticum, eo quod erat ex media fere parte consumptum, nec plus de nomine proprio nisi ultima medietas videlicet ICVS, nec de ceteris literis nisi hac adjectio DEI GRATIA apparebat, ita quod ex literis ipsis non magis poterat comprobari, fuisse sigillum Henrici quam Ludovici. Instrumentum quoque sententiae multis modis inveniebatur suspectum, tum quia in ipso quaedam apparebant literae, tum quia subscriptio Notarii videbatur manus alterius fuisse, quam subscriptio instrumenti, cum tamen Notarius in subscriptione profiteretur, se instrumentum manu propria conscripsisse;

scripsisse ; litera quoque recentior videbatur quam charta ; & aqua videbatur encaustum infectum , ut antiquius appareret ; in omnibus autem imperialibus privilegiis &c. Cum autem super his fuisset diutius litigatum , quia legitime probata non fuerant , quæ petebantur ad Monasterium pertinere &c. Iam ante laudatus Bosquetus Lodeviensis Episcopus in Notis suis ad Registrum Innocentii III lib. II pag. 155. partem hujus Epistolæ refert , & ex gestis ejusdem Papæ observationes suas addit , quæ magnam huic rei afferunt lucem. Neque Cujacius in commentario suo ad Decretales Gregorii Noni Tit. XX ad Cap. inter dilectos sicco pede rem præterire voluit , quamvis minus recte hausisse videatur sensum verborum Innocentii III , & aqua videbatur encaustum infectum ut antiquius appareret ; de sigillo enim cereo aqua abluto & corrupto , ut antiquius appareret quam revera erat hæc explicat ; cum indicent potius , aquam atramento admixtum fuisse , ut candidior esset scriptura , & minus crassa. Quemadmodum ut plurimum in antiquis codicibus scriptis fieri videmus , qui vix legi possunt. Et hoc ipso sensu Persius Satyr. III negligentem Studiosum perstringit

*Tunc queritur , crassus calamo quod pendeat humor
Nigra quod infusa vanescat sepia lympa.*

Sed quod Encaustum , qui priscis temporibus erat liquor ex cocto murice & trito conchylio confectus , quo præter Imperatorem nemo alius uti poterat teste Pancirollo lib. I. Variar. lection. cap. 19 & 28. bodie significet atramentum siue ad scribendum siue ad imprimendum , præter Cœlium Rhodiginum lib. VII Anti-

quar.

quar. lect. cap. 31. asserit Calepinus, cujus quidem verba; hinc ortum, ut vulgus atramentum librarium appellare cœperit enchaustum, quæ in prioribus editionibus legebantur, in posterioribus omissa sunt; & doctissimus Grammaticus Hispanus Antonius Nebrissenſis in Dictionario suo, ubi enchaustum scriptorium Hispanice reddit tinta para escrevir. Clarius rem omnem persequitur Petrus Maria Caneparius libro suo de Atramentis cap. 3. descriptionis quartæ pag. 166. Inter alia atramenti nomina hoc unum est, quod vulgus nominat enchaustum. Quamvis non adeo proprium sit, cum enchaustum significet materiam adustam ad picturam tantum aptam. Nihilominus metaphorice vocatur enchaustum, quod primi autores dixerunt: magisque proprie atramentum scriptorium. At eo magis hodierno tempore abutuntur hoc nomine enchausti, ita ut vulgari idiomate dicatur inchiostro. Repetit idem cap. 6. Ut dici omnino possit, Cujacium supra citata Innocentii III Pape verba non accurate explicasse, sed alienam & minus veram significationem iis affinxisse. Id quod obiter monuisse sufficiat.

XI. Descripta exhibet Auctor verba Iobannis Tomci Marianavicii, in Sacra Columba Venerabilis Capituli AA. RP. DD. Canonorum S. Petri Romaricensis ab IMPOSTVRIS vindicata sueque origini restituta: ut FRAVDEM ostendat duorum diplomatum, quibus nixi Benedictini in Lotharingia nuper arctioris disciplina studio insignes, sibi asserere voluerunt Prioratum Montis Sancti. Liber prodiit Romæ Anno MDCXXIX & verba Autoris pag. 5. 6 & 7 hæc sunt. Specioso sane titulo: & quo nihil validius excogitari poterat, si quod nobis Illyricis est vulgari tritum proverbio, imposturam larva veritatis obducere sci-

C c c

vissent.

vissent, rem moliantur. (Benedictini scilicet.) Diplomate siquidem ab iisdem in judiciali processu exhibito Confirmationis & Donationis, verius neque confirmationis nec donationis, a sancto Romarico Avendi Comite sacrarum puellarum Collegio in suo fundo sub regula S. Benedicti facta, tenoris ejusmodi prolato. Quoniam mundus in maligno positus legitimas fidelium donationes impie conatur infringere &c. Hactenus tenor Diplomatis &c. qui an subsistat, re ad lapidem Lidium admota, jam videamus. Et quoad primum, quatenus Romaricus, adhuc agens in seculo Comes Avendi, cum desiderio inserviendi Deo, apparet Monasterii puellarum fundator, mera impostura probatur ex verbis Johannis Pontificis in alio Diplomate, suo loco examinando. Nimis prolixum foret omnia exscribere, quibus sociorum fraudulentiam perstrinxit Marnavitus: nec enim diploma alio nomine appellat quam Chimericam imposturam & vani hominis commentum. Tandem pag. 8 alterum addit Diploma, nimirum Iobannis Papæ, cum ita prefatus esset. Sed ut peccatum raro vel nunquam infecundum, quin semper gradum struit ad aliud; priori diplomati fulciendo aliud subnectunt, cujus tenoris texturam, imposturam ipsam Christiana lance perpendamus. Dilectissimis Fratribus universis Episcopis per Galliam constitutis Ioannes Episcopus servus servorum Dei &c. Post recitata suppositi diplomatis verba, fraudes & Bullæ illius impudentiam notat; cumque argumentum rei moveret justam, bilem, temperare sibi non potuit quin inveheretur in perfri-
tam Benedictinorum frontem, quod eos non pudeat inter suos numerare, quicquid pietate & doctrina resplenduit in aliis Ordinibus. Quidni ergo idem faciat Actor aliorum exempla sequens, & quare non circa ementitum Gersenium indigna-
bundus

bundus erumpat cum laudato Autore? Non sine dolore admiramur, sacrosanctam magni Patris Benedicti sobolem, quam vere Benedictorum semen, sicut stellas cæli arenamque maris adaugeri perpetuo Christianus orbis latatur, instar sterilissimæ matris alienis supposititiisque partibus inhiare, ut quoscunque ferme Monastica perfectionis illustriores viros cognoscit, eosdem pro suis fœtibus agnoscat & prædicet. Nec eos etiam qui sancti Patris Patriarchatum præcessere omittendo, nec sacro Basiliano Orientali nido aliarumque religiosarum familiarum plebeculis parcendo, omnes indistincte, stipiti suo nullatenus inherentes licet, agglutinent. Cujus rei indecentiam, cum Illustrissimus Cardinalis Baronius in Ecclesiasticis annalibus serio perstrinxerit, nos &c. Adnectit itidem censuram laudati Cardinalis in Tertulli donationem, quam supra §. 2. tetigimus. Cujus imposturam (Tomci verba sunt) postquam vir magnus explosit, dolet demum talia esse conficta ab aliquo otioso, non illustrante res Patris sanctissimi Benedicti, sed obscurante potius istiusmodi mendaciis &c.

XII. Nec sicco pede præterire voluit locum Petri Ble-sensis illum, quo in fraudes Bullæ productæ per Abbatem Malmesburiensem in lite, qua se ab Episcopi Salisburien-sis jurisdictione immunem assererat, animadvertit. Verba Epistolæ **LXII** ad Papam Alexandrum III pag. 119 ita habent. Partibus itaque in nostra præsentia constitutis, & Ecclesiarum privilegiis productis in medium, nihil invenimus, quare Malmesburiense Monasterium Episcopo Sarisberien-si subesse non debeat, & humiliter obedire: eo solo accepto, quod Abbas quasdam exemptionis suæ literas prætendebat, quæ in folio & bulla videbantur vitiosæ, stylumque Romana Curia minime redolebant, ideoque & eas **FALSITATIS** Episcopus arguebat. Abbas testibus nitebatur. &c.

XIII. In ejusdem rei testimonium non unus locus exhibetur ex Comitum Pictaviensium & Guyennensium historia, conscripta olim a Iohanne de Besly Consiliario & Advocato Regis honorario in Regio Tribunali Fonteniacensi, & impressa Lutetiae Parisiorum apud Gervasium Alliotum Anno **MDCXLVII.** Vnde iudicium ferri potest, si suppositus ille Gersenius prima impostura est a Benedictinis commissa in commodum Ordinis sui. Opportune cap. **XLX** pag. 63 de capite S. Iohannis Angeriaci reperto sic loquitur. Dux more suo ibat in Italiam, preces suas Romae factururus anno **MXLIX.** Absente ipso Alduinus S. Iohannis apud Angeriacenses Abbas, caput hominis in cista lapidea fabricata ad instar pyramidis reperit. Caput erat S. Iohannis Baptista, ceu ipse putabat. Sed quomodo illud huc venerit, etsi omnino fuisset praecursoris Messiae, incertum tamen omnino est, teste Aimaro, qui eadem aetate suam composuit Historiam. Ita ut Abbas Alduinus non extra omnem sit suspicionem; & avum illud simplex & rude magis quam hodiernum sapius sibi indulset ita agere. Observat itidem pag. 92, Eudem sive Othonem fundasse monasterium S. Leonardi a Stipulis in provincia Ayrensi: quamobrem lite mota & devoluta non ita pridem ad Parlamentum Parisiense, cum tabulas producerent quae de Comite & Duce Othone loquerentur, falsitatis arguebantur eo nomine quod Boucheti Annales nullius Othonis Guyennae Ducis mentionem facerent. Tandem addit. Sic historia non solum magnum usum habet in vita civili, sed & ad lites decidendas. Idem pag. 193 dicit. Nec hodie demum, nec in sola Italia, inter Sanctos numerant eos quorum beneficiis insignibus sunt affecti. Et hinc habemus S. Vilhelmum Misericordem Guyennae Ducem & Provinciae Comitem, Cluniaci fundatorem Anno **DCCC LXXIX,** quamvis & titulus Provinciae Comitatus & annus **FALSI** sint.

XIV. Non

XIV. Non indigna hoc loco sunt excerpta quædam, ex oratione Mouterii: qui dignitate, eloquentia, studio, & diligentia nulli unquam Universitatis Parisiensis Rectorum secundus fuit. Is obtenta lite du Pre aux Clercs (de Prædio Clericorum Latine dixeris) quam ipsi moverant Monachi S. Germani a Pratis, Illi Non. Quintilis coram illustri totius Universitatis consessu apud Matburinos, de omnibus quæ in hoc negotio apud judicem acta erant, rationem reddidit, Oratione nondum impressa, tantæ tamen elegantie verborum pariter & rerum, ut ab omnibus summa cum jucunditate legantur. En quædam ex illa deprompta. Iveramus ante paucos dies ad S. Germani Cænobitas, examinaturi tabulas suas, & recognituri illas ad Archetyporum fidem; quemadmodum ad id nobis dies dictus fuerat a judice. Ingressi Cænobium, admissique in cubiculum vacuum a Fraterculo; postquam illic horas solidas expectavimus otiosi & soli, tandem apparet ecce ad portam cubiculi, grande aliquid, Monacho simile. Hominem an elephantem habitu tegens dubitare licuit. Erat enim immanni mole corporis. Et illud erat mustum. Subiit insalutatis hospitibus, admotusque arculis, clavesque grandes multiplicibus seris inferens, rotat ter quater stridore magno, donec egre (quemadmodum perfectissime simulabat) revocatis pessulis, membranas depromit. Quas utroque supposito brachio feretri instar lente gestans, defert in mensam. Tum sic garriens, aut barriens verius, aut verius anhelans, verba hæc; nec enim poterat satis libere, spiritu propter pinguedinem intercepto. Hem inquit, quod secula sædecim non viderunt quater, Childeberti tabulas: non jam in exemplaribus sed in archetypis: ne tam lateret fides juris nostri. Sequebatur interim post illius terga brevius, nec illud cucullatum, nec propterea magis urbanum animal. Et vos, inquiunt, qui hæc legitis, tenete

animam; ne si exspiratis in tabulas caracteres jam propter vetustatem parum tenaces avolent. Cogitate viri Academici, quam adhuc ridebamus in sinu. Nos qui de tabularum FALSITATE jam probe eruditi ab exemplaribus, deprehendebamus etiam certius in Archetypo, quibus illi artibus IMPOSTURAS suas tegere conabantur. Erant enim membrana grandes, ad speciem vetustatis longo fumo dibapha, seu perna solent Moguntiaca, exterius: interius tegumento multiplici circumvestita adversus injurias aëris. Interius jacebat velum laneum & tenue, literis totis incubans: laneum, ne asperitate sua tereret caracteres, tenue (quid divinamus?) ne quid noceret sua gravitate. Hoc autem velum non totum semel tollendum erat, sed sensim, sed per rugas singulas, sed non nisi parcente manu & extremo digitulo, ne quid laderet. Tum apparebant in ipsa fronte caracteres primum immanes, aut verius simulachra characterum immanium; erant enim cubitales plane, sed jejani & exsangues admodum, & pene unius figura omnes: reliqui erant brevioris forma, sed ita detriti, sed ita concinnati ad imaginem vetustissima scriptiois, ut Saturni pene tempora redolere viderentur. Iam vero ubi oculi descenderant infra lineam ultimam, eminebat ad dextram aliquid tumulo simile, probe tectum, & assutum probe. Illic aiebant requiescere sigilli manes, sed quos ne oculis quidem licebat attingere propter reverentiam impressi Principis. Et sane nostrum aliquis admovebat curiosam manum, contrectaturus FRAVDEM; cum isti, Ab dii, exclamant. Nec plura locuti, subtractas violentius tabulas suas restituunt arculis, recluduntque penitus diligentissime. Quid hoc historiae est, Auditores, aut histrioniae verius? Sed quid hoc Monachorum est, qui tabulas, & tabulas Regias, FALSARE audent, & scelerare calamos ea improbitate, quae non leviori supplicio quam praecise dextera coërcetur? Et miramur vicinia pradia decrescere, augerique Monachorum possessiones: apud quos tam facilis est officina FALSITATIVM? Sed quid interim non periculi invehatur in Praedium

dium nostrum Clericorum ab instrumentis ejusmodi, nisi oculatissimi Iudices istorum FRAVDEM agnovissent, tam facile quam eorundem soliti sunt agnoscere?

XV. Testimonium Benedictini contra Anglicanos Benedictinos suum facit Aſtor, illudque mutuatur ex pluribus locis libri supra nominati. Examen Trophaorum Congregationis Anglicanae &c. vocatur. Vbi pag. 8 immitis admodum in Fratres suos sic loquitur. Sed silere nequeo, cum animadvertam imponi urbi & orbi per tot mendacia colorata; idque in detrimentum animarum, excussionem jugi regularis &c. Quos domibus bonis & juri- bus excludere conantur per subreptitiam Bullam subdole impetratam, & fundatam in ficta & FALSA narratione nunc confutanda. Pag. 164 hæc addit. Nam turpe & scandalosum factum modo approbatis: ac propterea Bullæ quas circumfertis in hanc rem, sunt mera nugæ & impostura subreptitiæ obtentæ. Et ut constet Trophaarium tanquam soricem suo strepitu sese prodere, summumque harum imposturarum esse architectum, sciat lector &c.

XVI. Nititur idem libro, cui titulus est: Synopsis libelli R. P. Rudesindi Prasidis Benedictinorum Congregationis (ut vo- cant) Anglicana, scripti contra Episcopum Chalcedonensem & Cle- rum Anglicanum, qui incipit, Mandatum. Qui primum sine omni approbatione aut privilegio, nunc vero cum approbationibus & pri- vilegio Regio SUPPOSITITIIIS editus est, collectore E. R. In fine autem præfationis uberius persequitur, quod in fine ti- tuli nonnisi obiter attigerat. Cumque impressus, inquit, fue- rit hic libellus sine omni approbatione, aut nomine impressoris vel loci, super hac omnia, itemque privilegium Principis (SUPPOSITITIA sâmen atque alteri libello debita) quibusdam illius exemplaribus præ- fixa sunt: ut incautus Lector sibi persuadeat, libellum hunc & a Do- ctoribus & a Principe ipso approbatum esse. Quæ IMPOSTURA
iânta

tanta tamque manifesta est, ut pene pudeat eam referre. Idem Autor repetit hæc & magis adhuc exaggerat in fine dicti libri.

XVII. *Addatur & liber Lugduni in Gallia impressus apud VVilhelmum de Vlmis Anno MDCXXX in octavo, cui titulus est: Apologia pro Reverendo Domino Pulchrone Lavignonio, S. Avoldi Abbate, Ordinis S. Benedicti Diocesis Metensis & aliorum Religiosorum ejusdem Ordinis Congregationis Lotharingica, contra crimen FALSI malitiose iis impactum. Addatur inquam hic liber; & quidem ideo, ut pate scat ex ipso autographo Congregationis Episcoporum & Regularium, cujus jamjam exhibebit exemplum, & aliis etiam monumentis huc facientibus quæ itidem sunt penes Actorem, tantum abesse ut boni Paterculi hac Apologia causam suam obtinuerint, ut potius magis FRAVDES suas manifestarint & coram orbe quasi denudarint.*

Queritur ab Eminentissimis Reverendissimis DD. Cardinalibus Congregationi Episcoporum & Regularium praposis.

Vtrum Patres Congregationis sanctorum Vitonis & Hidulphi, ad instar Congregationis Montis Cassinensis in Lotharingia erectæ, potuerint eligere in Præsidentem suæ Congregationis fratrem Hidulphum Jobart, dictæ Congregationis Monachum, inquisitum de FALSITATE commissæ, & contra quem ex indiciis pregnantibus & literis sua manu scriptis & recognitis, formiter est relaxatum Monitorium ad comparendum personaliter coram Auditore Camera sub pœna inserviendi ad triremes, scutorum D. auri, & Excommunicationis in subsidium: & an electio de sua persona facta sit valida. Sacra Congregatio Cardinalium negotiis Regularium praposita, censuit secundum ea quæ proponuntur; electionem hujusmodi esse nullam.

Ceterum

Ceterum an res ita se habeat, Auditorem Camera, auditis partibus dispicere debere. Roma die XXV Iulii 1631 Frater Antonius Cardinalis S. Honophrii. Locus sigilli. Petrus Fagnanus Secretarius.

Quibus volupe est exitum hujus negotii cognovisse, adire possunt Abbatem Burlemontium Episcopum Airensem, tunc quidem adversarium Lavignonii & complicum.

XII. Ne extra oleas vagetur, libellum exhibet, qui, ad insar eorum qui judicem de facti specie informant, sine loco & anno prodiens, titulum habet. *Animadversiones G. M. in FALSVM aliquod BREVE quod Dom. Faron Challusius Congregationis S. Mauri monachus commentus est, & publice editum orbi seu verum obtrudere voluit: Additum est ipsummet Breve. Comparuit autem foetus hic suppositus in libro cui titulus est: Abrogatio nonnullorum statutorum cum novis statutis. Urbanus Papa IX. Galliardus. Tanta ibi & tam evidentiā apparent fraudum vestigia, ut exhiberi omnia nequeant nisi libro tantæ molis quantæ est ipsa Challusii farrago.*

XIX. Plane geminum deprehendere licet in eo libello qui prodiit pro Viro Nobili Philippo Bataillio Equite, actore & accusatore una cum Procuratore Regio magni Consilii, contra Monachos Reformatos Ordinis S. Benedicti, dictos Congregationis S. Mauri quæ est in Cænobio S. Germani a Pratis Lutetia Parisiorum, & Isaacum Beum custodem Ordinis in Cænobio Lagniacensi, reos & accusatos. Lis hæc mota erat propter varias delationes, quibus tam in civili quam capitis judicio Batailium false denigrabant accusati. Quarum sycophantiarum atrocissima erat commissa a duobus Cænobitis dicti Monasterii, qui tantorum

criminum reum agebant virum nobilem apud Quitaltium, Militis Prætoriani apud Reginam Gallie ducem, ut decem suppliciis expiare ea debuisset si quidem ab uno potuisset resuscitari. Vel saltem Quitaltii testimonium, quod hominis innocentia extorsit, adducere sufficit, ut calumniantium inveteratam malitiam & delati innocentiam agnoscere liceat. Nos FRANCISCUS COMMINGIVS, eques, Quitaltii Dominus, dux cohortis Prætoriana apud Gallie Reginam. Notum sit omnibus, quod Mense Octobri anno MDCLXVI S. Germani a Pratis Monachi accusaverint philippum Bataillium, quod sago, quo Regina milites Prætoriani insigniuntur, indutus rapinas & multa alia indigna commiserit, Pecuniam ex ipsorum Canobiis extorserit, frumenta & homines extra Regnum conduxerit, & alia similia facinora perpetraverit. Quæ omnia Regina cum significarem in mandatis accepi, carceri mancipare dictum Bataillium: quod etiam factum est opera Præpositi Insule in Francia. Reo jam detento in carceribus parvi Castelli, cum innocentia ejus manifestissimum ferrent testimonium non solum cognati, sed etiam ipsorummet Religiosorum quos Adversarios habebat confessio, facta præsentem capto crimina dissimularet, rem omnem exposui Regina, quæ jussit carcere liberare reum innocentem; quod statim fieri curavi per Præpositum Insule in Francia. Omnia vero sic & non aliter esse acta, præsentem testentur literæ. Lutetia Parisiorum die sexto Septembris Anni MDCLXVII. Quitaltius. Iam a Minori ad Majus argumento ducto, quis non concluderet? Si fronte satis perfrecta S. Germani Monachi fraudulenter & scelestè crimina impingere audent homini innocenti quæ gravissima merentur supplicia, quanto facilius Adori imponent facinora quæ famam ejus imminuerent, si probari possent aut vera essent?

XX. Tandem pro Actore militat explicatio capitis
 XXXII Regulæ D. Benedicti de ferramentis vel rebus Mo-
 nasterii custodiendis pag. 72. Quæ Regula cum declarationibus
 prodiit Parisiis Anno MDCIII. Non male exinde collige-
 ret aliquis, familiare admodum esse hoc crimen Benedictinis;
 quia illi inusitato exemplo soli inter omnes Religiosos Ordines
 pœnam statuunt in falsarios. Et ita quidem, ut cum reliquis
 Clerus expers sit delicti bujus, nec pœnam ei dictare necessum
 habuerit. Perinde ac Solon dicebat, se nullas pœnas adver-
 sus eos qui patrem verberassent constituisse, quoniam nullos tales
 futuros existimabat. Sed aliud hic latet. Cum leviter casti-
 getur hoc crimen apud Benedictinos, nec absolvere hic pos-
 sit nisi Prælatus vel Superior sui Ordinis; per ea quæ di-
 cto libro pag. 157 Si quis falsificaverit literas vel sigilla con-
 stituta leguntur. Gravius sane errari non existimant, quam
 si quis acceptaverit vel miserit munuscula vel literas aut amba-
 sciatas sine licentia Prælati: nec enim hic facilius quam ille ab-
 solvitur. Et vero prudenter moderati sunt pœnam. Quam si
 juxta rigorem legum determinare voluissent, bone Deus, quot
 mutilos & mancos in claustris eorum videres! Nec forte dies
 præteriret

Quin manibus sine nonnulli pedibusq; manerent.

Sed ut locum ipsum, vel potius explicationem Patrum, cu-
 jus paulo ante mentionem fecimus, tangamus, en ipsamet
 verba ex quibus argumentum neximus. Quodlibet autem Mo-
 nasterium diligenter servet sua sigilla, sive magnum; quo utan-
 tur cum quid sit nomine Prælati & Conventus; sive parvum,

quo utitur Prelatus in privatis literis; & nullus aliorum fratrum, nisi de licentia ipsius Prelati uti possit ipso sigillo. Quæ sigilla tam Congregationis quam Monasteriorum, si quis suadente diabolo falsificare præsumserit, stet degradatus per menses duos post omnes Professos, jejunetque semel in hebdomada in pane & aqua in Refectorio, durante ipsa degradatione. Quæ pœna non egreditur mediam partem ejus pœnitentiæ, quæ Alchymiaë reis imponitur per eadem constitutiones pag. 535. Si quis autem huic curioso vitio, quod Deus avertat, se implicuerit: convictus stet degradatus per mensem, & qualibet hebdomada comedat una die in pane & aqua, in terra, in Refectorio.

IV.

Non habet hodie ipsamet Francicarum antiquitatum studio florentissima Gallia quemquam, peritia isthac majorem celebrioremque, (nec vero patiuntur tot eximii illo auctore editi libri nomen ejus ab erudito orbe ignorari) Stephano Baluzio Rhemensis Canonico, & Parisiis locupletissimæ Bibliothecæ Illustrissimi Colberti jam curatore longe dignissimo. Ejus itaque acerrimo judicio Diploma Cœnobiticum subdicere, priusquam ipse manum Censuræ admoverem, duxi haud abs re futurum. Eoque misi exemplum Diplomatis Lutetiam mense Octobri anni præcedentis: etsi vir optimus & humanissimus, valetudine minus benigna impeditus, initio demum hujus veris potuerit respondere, mense tandem Majo mihi tradita; quum Censuræ plæraque jam typis essent excusa. Partem literarum Illustris Viri exhibebo: quo major fides meis accedat. Observabit autem lector, a doctissimo Baluzio non alium Ludovicum II Imperatorem agnitum quam illum Lotharii filium, qui intra Italianam Imperii fines continuit. Et vero de Ludovico Germanico Pii filio

filio Imperatore, ne quidem in mentem ipsi quidquam venit: perinde atque nemini venire potest, in monumentis ævi Carolovingorum Principum versato.

*Clarissimo & eruditissimo viro Hermanno Conringio
Stephanus Baluzius Tutelenfis*

S. P. D.

Præterito mense Novembri, cum gravi & periculoso oculorum morbo affectus essem, accepi postremas literas tuas; quas cum legere per me ipse non possem, per amicum quendam doctum effeci ut mihi legerentur. Tantus erat ardor sciendi qui in eis contineretur. Respondissem autem jam diu, si mihi licuisset per malam valetudinem, cum qua conflictatus sum per totam hyemem. Nunc demum redit animus, simulque redeunt intermissa tantisper studia doctrinæ. Itaque nunc ad literas tuas respondeo, vir doctissime & humanissime. &c.

Multa sunt in privilegio monasterii Lindaviensis quæ illius falsitatem adstruunt. Nam præter textum diplomatis, in quo bene multa sunt aliena a stilo cancellariæ Principum illius ævi, non solebant tum apponere diplomatibus annos incarnationis dominicæ. Deinde annus imperii Ludovici II non congruit cum anno incarnationis dominicæ illic annotato, siue initia ejus referas ad annum DCCCL, quo in consortium imperii adscitus a patre Lothario est, siue annos imperii ejus numeres ab excessu patris. Denique Indictio

secunda non convenit cum anno illo Domini. Neque Ludovicus tenuit imperium per annos viginti sex. Itaque omnino accedo tuæ opinioni, donec probabiliora bujus privilegii exemplaria adferantur. &c.

Vale Vir Clarissime & eruditissime, & me semper amati nominis studiosissimum cultorem. Lutetiae Parisiorum XI. Kal. April. MDCLXXII.

INSERENDA.

Pag. 86. l. 34. *demonstravimus*. De concessis porro Eßoni Curiensi Episcopo a Ludovico nostro Privilegiis alii agentes, Regem duntaxat non Cæsarem Ludovicum agnoverunt. Stumphius l. 10. cap. 18. fol. 316. ita loquitur. Hesso oder Eßo der 22 Bischoff zur Chur. Diesem gab König Ludwig von Ostfrancrych etlich Freigkeiten / nemlich ein bestätigungsbriefß des Usspruchs seines Vaters / hinvor zwischend Graff Rodrich und dem Gestifft Chur ergangen. Des Datum stadt Idus Junii seines Franckreichischen Reichs im dritten Indict. 12. Anno Dom. 849. Er hat ihm noch mehr Privilegia geben / deren Datum stadt 4. Non. Junii Anno 857. Hæc Stumphius. Quæ tamen itidem non omnino sese habent recte: quoniam annus Regni in Orientali Francia Ludovico tertius fuit Christi 843. non 49, qui Regni illius est nonus. Eßo etiam Episcopus Verendario demum in Curiensi Episcopatu successit anno 844. Joannis Guleri *Rhetia lib. 7. fol. 96* hæc sunt verba. Wie aber Verendarius tps verscheiden / und Eßo oder Hesso, in der Zahl der zwey und zwanzigste / an das Bistumb Chur kommen / im DCCCXLIX Jahr des HErrn / empfing er die bestätigung seiner Freyheiten nicht mehr von Keyser Leutharten / sondern von seinem Bruder Ludwigen / Königen zu Ostfrancreich Germanien und Bayrn / als der nunmehr / vermög obangezogner Landstheilung / Regierender Herr über Rätische Land war: durch diesen ward zu Straßburg gedachter Bischoff befreyet / das weder ihme noch seinen nachfahren in verrichtung ihres Bischöflichen Ampts kein eintrag nicht geschehen solte / sondern daß sie / wie solches durch Königs Ludovici Pii ansehen zuvor verordnet worden / und die Geistlichen Gefas in sich halten / aus ihres Ampts volmacht / wol mögen Ordnung geben / über die Clöster in ihren Bischöflichen Kreis / auch gewalt haben die Priester zu ordenen / und die Zehenden nach Geistlichen

lichen Rechten zuverwalten. Es bekräftiget auch König Ludewig insonderheit den Spruch/ so sein Herr Vater löblicher Gedächtnuß/ außgesprachen hat zwischen Graff Rodrichen und den Bestift Chur. Hernach im DCCC LVII Jahr unsers Herren/ gab er ihme noch mehr Freyheiten und bestättiget ein Testament Fratr Walthruden: darinnen sie etliche Güter und eigenthumbliche Sachen/ in Trienterthal gelägen/ der Kirchen Chur auffgemacht hatte. Hæc omnia Gulerus: Ludovicum nostrum itidem non Cæsareo sed Regio titulo veneratus: etsi & ille indubie agat de iis Essoni concessis Privilegiis de quibus loquutus est Crusius. Videtur autem nec illi lecta esse scripta isthæc. Non enim verosimile est, Argentorati Diplomata a Ludovico esse condita, quia Urbs hæc non fuit tum in ditione Ludovici sed Lotharii fratris. Error autem forte natus inde est, quia Ludovicus Pius concessit ea Privilegia Argentorati, quæ post filius Ludovicus Essoni confirmavit. Testatur id Stumphius l. 10. cap. 17. fol. 315 hisce verbis. Victor / diß Namens der 2 unter den Bischöffen / und der 20 in der Ordnung / hat auch bey Keyser Ludwigen des I Sagen regiert. Diesem Victori gab Keyser Ludwig wiederumb zehanden die Kirch zu St. Sisin / den Hoff zu Zizers / den Spital S. Peters / und die Kirche S. Columbani mit allen zugehörden / so Graff Roderich genennt dem Bestift Chur bissher mit gewalt vorhielt / die doch hievor dieses Keyserß Vater und ani bemeltem Bestift geschenckt hattend. 2c. Actum Strassburg / in beywesen Bernoldi Bischoffs daselbst / Gottfriden Abts zu S. Gregorien / und Graff Rhotarii. Datum 8 Kalend. August. seines Keyserthums / im 12 anno 825. Hætenus Stumphius.

Is etiam qui novissime res Rheticas est persecutus Gabriel Bucelinus in sua *Rhetia Chronologia sacra & profana* hæc retulit pag. 176. A. C. 849 Hessoni Episcopo Curienti Ludovicus Rex Francia Orientalis privilegia quadam dedit, & quæ concesserat Ludovicus Pius parens suus confirmavit, atque arbitrium
ejusdem

eiusdem inter Episcopum & Comitem Rodericum ratum habuit, 2 Id. Julii hoc anno Indict. XI. Pag. item sequente: A. C. 857 iterum magnis privilegiis Curientem Ecclesiam, ejusque Episcopum Hessonem ornat Rex Ludovicus. Ita Sprecherus l. 3. Palladis Rhætica folio 64. qua tamen non explicat. Hæc etiam Bucelinus.

Cum itaque hi tanti scriptores, de eodem negotio quod Crusius attigit tractantes, non nisi Regem in Orientali Francia Ludovicum appellaverint, utique vel hinc liquidum est, Cæsareum nomen in Crusiana per scriptoris incuriam repisse. At vero quid opus est verbis ubi adsunt rerum testimonia? Possunt etiamnum in armariis Curientibus legi Ludovici illa Diplomata. Cum primis Cœnobio Lindaviensi facilis illuc est aditus. Promantur itaque inde fide digna manu descripta Diplomata isthæc. Si fuerint sane justæ auctoritatis, non equidem dubito etiam ego ad ipsa illa provocare. Certus, ut non *Argentorati*, ita nec *Imperatoris* cognomentum ibi inventum iri.

Pag. 91. l. 22. *Proli Regali vita.* Baronius recitat alias quoque nonnullas Nicolai ad Ludovicum nostrum literas: in omnibus autem Regius non Imperatorius titulus apparet. Qui secutus proxime Nicolaum est, Hadrianum Papam itidem non honorasse Ludovicum nostrum alio quam Regio cognomento, docent abunde literæ istæ, quas ad Ludovicum nostrum misit, de Regis Lotharii defuncti hereditate, quam Pontifex credebatur jure competere uni Ludovico secundo Imperatori, in Italia sola hætenus rerum potito. Refert illas Baronius in historia Anni DCCCLXX a num. XI usque ad XV.

Pag. 102. l. 29. *haud notissima* (nam & rudi adhuc tempestate Sigfridus Presbyter Misnensis id observans scripsit l. 1. ad annum 836: quod iste Ludovicus post Patrem suum imperavit, non est intelligendum de Imperio, sed de Germania regno.)

Pag. 171. lin. 14. *scribarum incuria contigerunt.* Quod merito tamen omnes mirentur, etiam post illam Hyperaspisticam

vi veritatis expressam confessionem, anno 1646 Abbatissa curavit portali quod vocant sive atrio Sacrarii sui, pristina quamvis itidem nova inscriptione deleta, hanc adjici. Dieses des heilig. Römischen Reichs ohnmittelbahres Freystift hat anno 810 gestiftet Adalbert Pfalzgraff und Landvogt in Rhetien, hernach aber Ludovicus Germanicus Teutscher König und Keyser / in dem 26sten Jahr seiner Regierung / mit Fürstlicher Freyheit und Herlichkeit begabet. Nolo nunc attingere, quam perfricta fronte ausint Coenobiales fingere & refingere omnia: ut nec quemadmodum solis Hyperaspistæ somniis inducti Adalbertum suum, *Advocatum provinciam Rhetia*, atque Ludovicum Regem simul & Imperatorem Germanicum constituerint: sed in hoc tantum animadverto, quod Principalem dignitatem a Ludovico esse Abbatissæ attributam, non erubuerint asserere.

Pag. 225. l. 7. *dudum fuerat*. Quoniam tamen nomen solet interdum superstes esse re ipsa sublata, nolo nunc hoc ipsum urgere.

Pag. 271. l. 31. *Ioannem Limnaum, Dresseri exscriptores* (quorum postremus tamen ingenue & docte illa quæ antehac per errorem docuerat, emendavit *Additionum Tom. IV. l. 7. cap. 29. ad illud: primum Abbatissa paruit: ut & Tom. V. ad idem caput pag. 254.*)

Pag. 301. l. 22. *spista vindicare*. Et vero plane tales oboli, explicatam manum una parte referentes, circa Francofurtum ad Moenum in frequentissimo ab aliquot usque seculis solent esse usu: in tractu Brigantino autem rari reperiuntur. Quod indicio est, monetæ illud genus ad Lacum Podamicum non esse natum; certe non deberi Coenobio Lindaugiensi: præsertim cum clavis aut lilium non soleat esse illius Coenobii Abbatissæ cuiquam in manibus, si sigilla & insignia Coenobialia spectemus.

Pag. 330. l. 9. *minis*. Idem indicatur etiam eo documento: quia bona Coenobii sicut variis in locis sunt sita, ita ubivis fere alienæ hæctenus parent jurisdictioni, & quia nunquam fuit *Advocatus*

vocatus aliquis Coenobii unus aut tam splendidus qualem describit Diploma. Causa tamen figmenti hujus videtur fuisse, quod jam illo tempore quo conditum est Diploma, moliri Coenobium cæperit aliquod in Urbem imperium : quod ut olim sibi esse concessum crederetur, tantus Advocatus fuit confingendus.

Pag. 325. l. 16. *Iesu Christi*. Prodit autem hoc ipso impostor non duntaxat impietatem, sed simul secutum se esse in concinando suo aliquod Diploma Pii Imperatoris. Solent scilicet Pii Diplomata ita incipere, quod vel Caput tertium docuerit : *In nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Iesu Christi*. Ex quo autem Ludovicus Germanicus Regni Franciæ Orientalis potitus fuit post obitum Patris, ab anno usque quadragesimo, exordium Diplomatum illius hoc fuit : *In nomine sanctæ & individue Trinitatis*. Tantum vivo Patre Rex adhuc Bajoariorum ita interdum exorsus est sua Diplomata : *In nomine Domini nostri Iesu Christi Dei omnipotentis*, ceu videre est pag. 34 & 38. Ex ipsis certe primis verbis hisce liquet, non esse Ludovici Germanici hoc Diploma, sed ad formam Pii diplomatum confictum.

Pag. ead. l. 21. *Sexto & septimo*. Manifestum porro est ex cap. 4. in Cancellaria Ludovici Germanici obtinuisse hanc formulam : *Divina favente clementia* aut *Divina favente gratia*. Ac proinde etiam illud : *Divina repropiciante clementia* : non est ex illa Cancellaria. Imo etiam illud videtur desumptum ex aliquo Pii Diplomate : quoniam pag. 15. aliquod ita sese habet : *Divina favente & propiciante clementia*.

Pag. 332. Post paragraphum *Pro nobis, addendum est ad verba illa Diplomatis: Annuli nostri impressione adsigniri jussimus*.) Ludovici Imperatoris & Germanici Cancellaria scribere solet *adsignari* : barbara itaque vox *adsigniri* arguit inscitiam impostoris. Perpetuus præterea olim mos fuit Cancellariæ, meminisse *manus propriae* sive Imperatoriæ sive Regiæ. Cum itaque in Diplomate isthoc id fuerit omissum, indicio itidem est, extra Cancellariam hoc esse conscriptum.

Pag. 337. *post lineam aut versum quartum*) Nulla Octavo causa est, quur Coenobium voluerit quondam Diploma illud fingi. In uniuersum autem homines nihil agimus, nisi rei alicujus impetrandæ gratia. Hæc si desit nihil solet fieri. Ac proinde nec vero est simile, frustra operam esse in confingendo perditam.

Pag. 351. *post lineam secundam*) Quod Octavo loco est adductum non caret sane specie firmi satis argumenti. Nec enim facile cuiuis patent arcana machinationum consilia. Ego vero non dubito affirmare, veteratoria arte istud Diploma fabricatum esse, si non unice saltem potissimum in id, ut Coenobium sibi dominium pararet in urbem, quæ libertate sua & secundis rebus jam oculos invidos urebat. Circa confinia sane seculi duodecimi & decimi tertii Diploma esse confictum, multis passim documentis adstruximus. Probavimus autem etiam illud capite XIV: Eschachienſes circa initia seculi duodecimi commigrasse in insulam relicta veteri suburbana sede; atque ita insularem urbem ingens accepisse incrementum, præsertim excusso Brigantino domino, & Lindavia Urbe in censum liberarum Imperii civitatum eodem seculo recepta. Hic florentior solito & jam invidendus urbis status, improbos animos quin ufferit, ecquis nequitiae humanæ gnarus dubitaverit? Ab illo vitio alienum tunc fuisse Coenobium, facilius dictu quam probatu fuerit. Non defuisse tunc illi homines nequam, plusquam satis indicat sola Diplomatis infrunita fabricatio. Commentitiis autem tabulis antiquorum Regum & Imperatorum, insidias struere justæ libertati & possessioni aliorum, illa ipsa tempestate Coenobitici ordinis nonnullis passim terrarum per fuisse frequens, hodie nemo rerum veterum peritus ignorat. Idem ergo esse ausum spectare illum impostorem, qui non dubitavit fallariam manum confingendo Diplomati appellere, nihil est quod prohibeat suspicari. Affabre autem ficta multa reperiuntur in Diplomate, apta dominatui Coenobiali

biali in urbem adstruendo. Condidiſſe ſcilicet ſtatim initio Coenobium in inſula Adalbertum, non aliquem e multis ſed ipſum Palatii Imperatorii Comitem, & quidem in fundo ſuo allodiali, quanti momenti eſt ad perſuadendum, totam inſulam allodiali jure in Adalberti fuiſſe poſſeſſione? Tantum enim Comitem non partem inſulæ ſed totam tenuiſſe, veriſimile utique eſt. Multo magis id probat, jam tum Coenobio datum Lindaugiæ h. e. integræ inſulæ cognomentum. Omnia porro allodialia bona ſua Adalbertum donaviſſe Coenobio refert Diploma: quidni itaque credas, dominium totius inſulæ iſthac ſacra donatione ad Coenobium tranſiſſe? Ergo, & qui jam tum inſulam incoluerunt, ſicut in fundo Coenobii vixere, & qui poſt iſthuc commigraverunt, ut in fundum Coenobii recepti, ita in jus & poteſtatem Coenobii perveniſſe, quis non dixerit? Ipſam totam urbem Lindaviam cum Eſchacheniſibus factam hac ratione Coenobio ſubditam, non vana proſecto conſequentia colligere hinc fuerit. Præſertim quia Imperator Ludovicus non confirmaverit duntaxat illam Adalberti ſacram largitionem, ſed etiam fiſci proventibus & immunitatibus quam multis Coenobium liberaliſſime adauxerit. Tantæ Coenobii potentiaæ ſtabiliendæ non aliquis tenuior Advocatus par fane eſſe potuit. Itaque & unus aliquis ſatis ſplendidus, idoneus ſcilicet Urbi ipſi compeſcendæ, ab Imperatore ſcilicet eſt conſtitutus. Absque fane eſſet Coenobii in univerſam Inſulam & Urbem imperium, non fuiſſet tam magnifico opus Advocato. Si tamen ex voto ſucceſſiſſet Coenobio ille inſularis dominatus, novum periculum a tanto Advocato facile potuiſſet creari. Itaque & huic rei callide itum eſt obviam, freno Advocatis injecto, ſacris ac profanis graviſſimis poenis interminatis: idque ad exemplum Augiæ divitis & Uttenburanum, quæ Coenobia ſimiles tunc tabulas conſinxerant.

Ex quibus omnibus manifestum est, ad confingendum Diploma, non defuisse multiplicia satis invitamenta; atque adeo operæ sese pretium facturos, impostores Cœnobiales haud insipienter speravisse. Frustrati quidem sunt (fateor) exspectatione nebulones, & irritæ factæ sunt malæ eorum artes; at non est cur propterea benignius de illorum instituto existimes. Non enim infelix successus malis consiliis excusandis sufficit. Sed & non omni ex parte etiam hætenus fuerunt frustra machinationes. Ex quo enim Diploma illud, quod hætenus in tenebris delituerat non ausum lucem aspicere, a Friderici III Imperatoris usque ætate cœpit subinde ostentari, haud semel dedit turbas, & tranquille hætenus inclytæ Urbis possessis juribus non unam creavit molestiam; imo multos etiam doctos atque intelligentes decepit, deque Urbis justissima causa minus benigne fecit suspicari. Proximo fervente bello Germanico, quid Cœnobium non ausum est tentare, unius illius Diplomatis prætextu? Quanto molimine etiamnum urget, Diploma hoc pro norma habendum esse omnium suorum prætenso- rum jurium? Enimvero nec ipsemet negarem, si Diploma illud recto staret talo, per injuriam saltim ereptum Cœnobio priscum in insulam omnem adeoque Urbem imperium. Cum vero jam liquido appareat, Diploma totum esse commentitium, simul omnis sequior de Urbis libertate suspicio est sublata, ex ad- verso autem fraudis & doli mali infamia Cœnobiales haud parum gravabuntur, si quidem ad Diploma illud rebus iniquis moliendis ulterius provocare perrexerint.

Conring, Hermann,

Hermanni Conringii Censura Diplomatis Quod Ludovico Imperatori fert
acceptum Coenobium Lindaviense Qua simul res Imperii et Regni Francorum
Ecclesiasticae ac Civiles, seculi cumprimis Carolovingici, illustrantur

[Helmstadium] 1723

4 Diss. 149#Beibd.1

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10642855-1

VD18 10208658